

ISSN : 2286-8755

วารสาร

ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Journal of Liberal Arts, Maejo University

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2560
Vol.5, No.1 January - June 2017

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เจ้าของผลงาน

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ งานวิจัย
2. เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อคิดเห็นทางวิชาการในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์และการสื่อสาร และด้านการพัฒนาสุขภาพ
3. เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
4. เพื่อเป็นการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

ขอบเขต

องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์และการสื่อสาร และด้านการพัฒนาสุขภาพ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง

คณบดีคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

รองบรรณาธิการ

อาจารย์สุวรรณ เลียงหิรัญถาวร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ดร.ศาสตรี เสาวคนธ์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ศาสตราจารย์ ดร.สุภา เฟ่งพิศ

มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ตั้งจธรรม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์

รองศาสตราจารย์พิเศษ นายแพทย์อัมพร จงเสรีจิตต์

รองศาสตราจารย์ ดร.พรสุข พุ่นรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอักษมา วัฒนบุรานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา วัชรสินธุ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุต ถึงนา

รองศาสตราจารย์ ดร.บุผา อนันต์สุชาติกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดิพัฒน์ เอี่ยมรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุดสังข์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรี ฤกษ์จารี

รองศาสตราจารย์ ดร.เรื่อโท นกตล ชาติประเสริฐ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชีพ พุทธประเสริฐ

รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ

รองศาสตราจารย์ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล

รองศาสตราจารย์มธุรส สว่างบำรุง

รองศาสตราจารย์มาลี บุญศิริพันธ์

รองศาสตราจารย์วาสนา จันทรสว่าง

รองศาสตราจารย์อ้อมทิพย์ เมฆรักขานิข แคมป์

รองศาสตราจารย์กฤษฎา ศรีธรรมา

รองศาสตราจารย์รังสรรค์ จันตะ

รองศาสตราจารย์เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรนภา หอมสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ สติธิปัญญา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรองค์ ชากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ คำศรีจันทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ต้นธูวณิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมสิทธิ์ สอนประจักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง

นักวิชาการอิสระ รองผู้อำนวยการ

โรงเรียนกำเนิดวิทย์

โรงพยาบาลลาดพร้าว

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยพะเยา

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิบูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โฆมสี มีภักดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัดดา จิตตคุตตานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา โพธิ์สุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาพร ชันธบุตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรดา วุฒยากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณสิน ชุมนุมนัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทยา อนันต์สุชาติกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอียรชยา อักษรดิษฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสมอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ราตรี สิทธิพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ คำดี
อาจารย์ ดร.สุรสม กลุณณะจุฑะ
อาจารย์ ดร.ตะวัน วาทกิจ

อาจารย์ ดร.รวีวรรณ แพทย์สมาน
อาจารย์ ดร.วินยาภรณ์ พรหมณโชติ
อาจารย์ ดร.กันยารัตน์ รินสร
อาจารย์ ดร.อนุพงศ์ วงศ์ไชย
อาจารย์ ดร.อิสระ ชูศรี
อาจารย์ ดร.สมบุรณ์ พจน์ประสาธ
อาจารย์ ดร.พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
อาจารย์ ดร.วุฒิ ทักษิณธรรม
อาจารย์ ดร.ปารดา เดชะประทุมวัน
อาจารย์ ดร.บังอร ศิริสัญลักษณ์
อาจารย์ ดร.พรรณิดา ชันธพัทธ์
อาจารย์ ดร.เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ
อาจารย์ ดร.กิตยุตม์ กิตติธรรสกุล
อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์
อาจารย์ ดร.พิณณา หมวกยอด

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศูนย์ลำปาง
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลล้านนา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง
 อาจารย์สุวรรณ เลี้ยงหิรัญถาวร
 ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ดร.ศาสตราจารย์
 รองศาสตราจารย์พิเศษ นายแพทย์อัมพร จงเส
 รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.ถนอมวงศ์ ฤกษ์พันธ์เพชร
 รองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหงษ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์
 รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ
 รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี
 รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นำเจริญ
 รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุต ถึงนาค
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรองค์ ขาคร
 ศาสตราจารย์ ดร.สุภา เฟ่งพิศ
 รองศาสตราจารย์วาศนา จันทร์สว่าง
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล
 อาจารย์ ดร.อิสระ ชูศรี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกาญจน์ ผาทอง
 อาจารย์ ดร.สมบูรณ์ พจน์ประสาท
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ สตรีปัญญา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาพร ชันธบุตร
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรสพล วงษ์ดีไทย
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ คำศรีจันทร์
 อาจารย์ ดร.ปราดา เดชะประทุมวัน
 อาจารย์ ดร.เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ
 อาจารย์ ดร.กิตยุมม์ กิตติธรรสกุล
 อาจารย์ ดร.กัญจน์ จันทร์ศรีสุคต
 อาจารย์พงษ์ศักดิ์ รวมทรัพย์
 อาจารย์วิไลวรรณ รัตนพันธ์
 อาจารย์พสุต สรามา
 อาจารย์มนฤทัย ไชยวิเศษ
 อาจารย์อภาลัย สุขสำราญ

[illegible]

อาจารย์ดวงหทัย ลือด้ง
อาจารย์สุภาพร มโนวงศ์
อาจารย์ลักขณา ซาปู่
อาจารย์จิราดร ถิ่นอ่อน
นางสาวศุภลักษณ์ ดิน้อย
นางวิภารัตน์ สุวรรณสิงห์

กองบรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ
กองบรรณาธิการ

กำหนดออก

2 ฉบับต่อปี (ม.ค.-มิ.ย. และ ก.ค.-ธ.ค.)

ออกแบบปก

นายกิตติวัฒน์ ติจินดา

เลขานุการ

นางสาวศุภลักษณ์ ดิน้อย

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางวิภารัตน์ สุวรรณสิงห์

พิมพ์ที่

บริษัท สมาร์ทโคตติ้งแอนด์เซอร์วิส จำกัด
29/18 ถนนสิงหราช ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทร. 053211366 แฟกซ์ 053-211367
Email : smartcoating@yahoo.com www.smartcoating.net

ข้อความหรือบทความในวารสารฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะ
ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับทัศนะของคณะผู้จัดทำ
และมิใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

Journal of Liberal Arts Maejo University

Owner:

Faculty of Liberal Arts, Maejo University

Objectives:

1. To promote and distribute academic work and the research of academics, students and interested individuals.
2. To serve as a platform for the exchange of knowledge and academic findings in the Humanities, Social Sciences, Languages and Linguistics, Mass Communication and Health Science.
3. To publicise the Faculty of Liberal Arts, Maejo University.
4. To offer academic expertise to the general public.

Areas of Interest

Humanities, Social Sciences, Languages and Linguistics, Mass Communication and Health Science.

Editor

Asst. Prof. Nikom Moonmuang, Ph.D. Dean, Faculty of Liberal Arts

Associate Editor

Suwan Lianghiranthaworn

Maejo University

Advisory Board of Honour

Prof. Emeritus, M.D.Sasthi Saowakontha, Ph.D.	Burapha University
Prof. Supa Pengpid. Ph.D.	Mahidol University
Prof. Saichon Sattayanurak	Chiang Mai University
Prof. Nipon Thangtham, Ph.D.	Kasetsart University

Prof. Sompong Witayasakpan, Ph.D.

Assoc. Prof. M.D. Amporn Jongsareejit

Assoc. Prof. Pornsuk Hunniran, Ph.D.

Assoc. Prof. Aimutcha Wattanaburanon, Ph.D.

Assoc. Prof. Chintana Waeharasin, Ph.D.

Assoc. Prof. Chatchawadee Saralamba, Ph.D.

Assoc. Prof. Nirut Thuengnak, Ph.D.

Assoc. Prof. Buppa Anansuchatkul, Ph.D

Assoc. Prof. Titipat Iamnirun, Ph.D.

Assoc. Prof. Nirat Soodsang, Ph.D.

Assoc. Prof. Suwaree Rerkjaree , Ph.D.

Assoc. Prof. Lt.JG. Nophadol Chartprasert

Assoc. Prof. Choocheep Puthaprasert, Ph.D.

Assoc. Prof. Jukkaphong Pong-ngamchuen, Ph.D.

Assoc. Prof. Thanya Sangkhaphanthanon

Assoc. Prof. Soranat Tailanga

Assoc. Prof. Songsak Prangwatthanakun

Assoc. Prof. Maturose Sawangbumrung

Assoc. Prof. Malee Boonsiriphan

Assoc. Prof. Wasana Junsawang

Assoc. Prof. Omtip Mekrugsawanich-Kampe

Assoc. Prof. Krisada Srithamat

Assoc. Prof. Rangsan Chantra

Assoc. Prof. Premwit Vivattanaseth

Assoc. Prof. Narawan Poonpipat

Asst. Prof. Pornnapa Homsin, Ph.D.

Asst. Prof. Chutarat Sathirapanya, Ph.D.

Asst. Prof. Nikom Moonmuang, Ph.D.

Asst. Prof. Ora-Ong Chakorn, Ph.D.

Independent scholars

Vice Principal - Administration

Ladprao General Hospital

Srinakharinwirot University

Chulalongkorn University

Burapha University

Thammasat University

Rajabhat Maha Sarakham

University

Chiang Mai University

Sukhothai Thammathirat

Open University

Naresuan University

Khon Kaen University

Thammasat University

Chiang Mai University

Maejo University

Maharakham University

Kasetsart University

Chiang Mai University

Maejo University

University of the Thai

Chamber of Commerce

Mahidol University

Maejo University

Rajabhat Maha Sarakham

University

Independent scholars

University of Phayao

Independent scholars

Burapha University

Prince of Songkla University

Maejo University

National Institute of

DevelopmentAdministration

Asst. Prof. Rungson Singhalert, Ph.D.	Rajabhat Maha Sarakham University
Asst. Prof. Wirat Kamsrichan, Ph.D.	Maejo University
Asst. Prof. Nalinee Tanthuvanit, Ph.D.	Thammasat University
Asst. Prof. Phomsit Sonprajuk, Ph.D.	Naresuan University
Asst. Prof. Chomphunut Makemuengthong, Ph.D.	Rajabhat Maha Sarakham University
Asst. Prof. Praphat Na Phikun, Ph.D.	Chiangrai Rajabhat University
Asst. Prof. Khomsi Meepukdee, Ph.D.	Thammasat University Lampang Center
Asst. Prof. Ladda Chittakuttanon, Ph.D.	Maejo University
Asst. Prof. Ratana Photisuwa, Ph.D.	Independent scholars
Asst. Prof. Aphilak Kasampolkoon, Ph.D.	Mahidol University
Asst. Prof. Chanaporn Khantabut, Ph.D.	Maejo University
Asst. Prof. Jirada Wudthayagorn, Ph.D.	Chulalongkorn University
Asst. Prof. Sunsanee Chumnummanee, Ph.D.	Maejo University
Asst. Prof. Hataya Anansuchatkul	Maejo University
Asst. Prof. Thianchai Aksrondit	Chiang Mai University
Asst. Prof. Somwang Kaew Sufong, Ph.D.	Chiang Mai University
Asst. Prof. Ratri Sittipong	Kamphaeng Phet Rajabhat University
Asst. Prof. Porntip Komdi	Maejo University
Surasom Krisnachuta, Ph.D.	Ubon Ratchathani University
Tawan Watakit, Ph.D.	Rajamangala University of Technology Lanna
Raweewan Patsamarn, Ph.D.	Chiang Mai University
Winayaporn Pramchote, Ph.D.	Rajabhat University
Anupong Wongchai, Ph.D.	Chiang Mai University
Isara Choosri, Ph.D.	Mahidol University
Somboon Pojprasat, Ph.D.	Mahidol University
Pollavat Praphattong, Ph.D.	Mae Fah Luang University
Wut Taksintum, Ph.D.	Kasetsart University
Parada Dechapraturumwan, Ph.D.	Maejo University
Bangon Sirisunyaluck, Ph.D.	Maejo University
Phannida Khanthaphad, Ph.D.	Maejo University

Metee Medhasith Suksumret, Ph.D.
 Kittayut Kittitornsakul, Ph.D.
 Somkit Kaewtip, Ph.D.
 Pinnapa Muakyod, Ph.D.

Maejo University
 Maejo University
 Maejo University
 Maejo University

Editorial Board

Asst. Prof. Nikom Moonmuang, Ph.D.	Editor
Suwan Lianghiranthaworn	Associate Editor
Prof. Supa Pengpid, Ph.D.	Editorial Board
Prof. Emeritus, M.D.Sasthi Saowakontha, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. M.D. Amporn Jongsareejit	Editorial Board
Assoc. Prof. Somporn Witayasakpan, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Thanomwong Kritpet, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Ungsinun Intarakamhang, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Thanya Sangkhaphanthanon, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Chatchawadee Saralamba, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Pinkaew Laungaramsri, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Narin Numcharoen, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Nirut Thuengnak, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Aphilak Kasempholkoon, Ph.D.	Editorial Board
Assoc. Prof. Wasana Junsawang	Editorial Board
Assoc. Prof. Soranat Tailanga	Editorial Board
Asst. Prof. Ora-Ong Chakorn, Ph.D.	Editorial Board
Asst. Prof. Chomphunut Makemuengthong, Ph.D.	Editorial Board
Asst. Prof. Wirat Kamsrichan, Ph.D.	Editorial Board
Asst. Prof. Chutarat Sathirapanya, Ph.D.	Editorial Board
Asst. Prof. Chanaporn Khantabut, Ph.D.	Editorial Board
Asst. Prof. Supakarn Pathong	Editorial Board
Asst. Prof. Wasapol Wongdeethai	Editorial Board
Isara Choosri, Ph.D.	Editorial Board
Somboon Pojprasat, Ph.D.	Editorial Board
Parada Dechapratumwan, Ph.D.	Editorial Board
Metee Medhasith Suksumret, Ph.D.	Editorial Board
Kittayut Kittitornsakul, Ph.D.	Editorial Board
Gunn Chansrisukot, Ph.D.	Editorial Board

Pongsak Ruamsap	Editorial Board
Wilaiwan Rattanapan	Editorial Board
Pasunit Saramad	Editorial Board
Monruechai Chaivisate	Editorial Board
Apalai Suksamran	Editorial Board
Duanghatai Luedung	Editorial Board
Supaporn Manowong	Editorial Board
Lakkhana Chapoo	Editorial Board
Jiradon Tinuan	Editorial Board
Supaluck Deenoi	Editorial Board
Wiparat Suwannasing	Editorial Board

Publication Dates:

Two editions of the journal are published each year (issue 1: January-June; issue 2: July-December)

Cover Design

Kitiwat Tijinda

Secretary

Supaluck Deenoi

Assistant Secretary

Wiparat Suwannasing

Printed by

Smart Coating and Service Co. Ltd.
29/18 Singharat rd. Sripum Muang, Chiang mai 50200
Tel : 053-211366 Fax : 053-211367
Email : smartcoating@yahoo.com www.smartcoating.net

All the articles in this journal are the sole property of their authors.
The editorial board accepts no responsibility for the contents thereof.

Journal of

Liberal Arts

Maejo University

บทบรรณาธิการ

การเข้าสู่ปีที่ 5 ของวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีความเข้มข้นเชิงเนื้อหาและหลายหลายในเชิงปริมาณมากขึ้น โดยประกอบไปด้วยบทความวิจัย จำนวน 6 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง

บทความวิจัย เรื่อง กระบวนทัศน์เชิงสังคมในนวนิยาย เรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี ซึ่งศึกษากระบวนทัศน์เชิงสังคมผ่านนวนิยายถึงแม้ทั้งสองเรื่องจะเขียนขึ้นมาในช่วงห่างกันถึง 10 ปี แต่ยังมีกระบวนทัศน์หลักที่น่าสนใจร่วมกัน ส่วนบทความวิจัยเรื่องที่สอง เป็นการศึกษาการสของวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องไชนามูน ของประภัสสร เสวิกุล ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งในโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเซียน ที่สะท้อนภาพความ

เป็นคนสิงคโปร์ได้อย่างเด่นชัด ทำให้รู้จักสิงคโปร์เพื่อนสมาชิกประเทศอาเซียนได้เป็นอย่างดี ตามด้วยบทความวิจัย เรื่อง เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนส์ ในฐานะบทวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล: การกีดกันด้านชนชั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์วรรณกรรม วิพากษ์วิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิลและความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคมได้อย่างน่าสนใจยิ่ง บทความวิจัยเรื่องที่สี่ การพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นการนำวรรณกรรมมาใช้บำบัดร่วมกับการพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ อันเป็นการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน

บทความวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพรของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง เป็นบทความวิจัยที่วิเคราะห์ข้อมูลการใช้สมุนไพรโดยการใช้อยู่ทุกวิถีทางทางบัญชีและทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมุนไพรได้อย่างยั่งยืน และตามด้วยบทความวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ เรื่อง สถานะทางการเงินและการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โถ จำกัด อันเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป

บทความวิชาการอีก 2 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม โดยบทความวิชาการเรื่อง การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย: การศึกษากลวิธีทางภาษาและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจมีความน่าสนใจที่ศึกษาถึงการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีของผู้พูดภาษาไทย และบทความวิชาการเรื่อง อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัลกรณีศึกษาอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน ซึ่งนำเสนอรูปแบบและผลจากการสร้างวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารในยุคดิจิทัลได้อย่างน่าสนใจ

ความมุ่งมั่นของกองบรรณาธิการวารสาร ในการจัดพิมพ์บทความที่มีคุณภาพ ยังคงเป็นปณิธานที่ยึดมั่น สิ่งสะท้อนความบรรจงและมั่นคง เห็นได้จากบทความที่ตีบนพื้นฐานของความหลากหลายเชิงวิชาการที่น่าเสนอในฉบับนี้ ดังนั้นข้อเสนอแนะใดๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดพิมพ์ ทางกองบรรณาธิการขออ้อมรับด้วยความเคารพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง

บรรณาธิการ

บทความวิจัย	สารบัญ	หน้า
กระบวนทัศน์เชิงสังคม ในนวนิยาย เรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี (Social Paradigm in <i>Romchat</i> and <i>Tawipope</i> Novels by Thamayantee) ภาณุจนา วิชญาปกรณ์		17
การศึกษารสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องไชน่ามูน ของประภัสสร เสวิกุล (A Study of Rasa (Aesthetics) in PrabhassornSevikul's Novel <i>China Moon</i>) ณิชาภา กระกรกุล สุภาพร คงศิริรัตน์		37
เดอะมอร์ทัล อินสตรูเมนต์ในฐานะบทวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล: การกีดกันด้านชนชั้น (<i>The Mortal Instruments as a Critique of the Bible: Discrimination of Class</i>) แพรวพลอย ณ เชียงใหม่		51
การพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (Development of a Behavioral Intervention Program and Literature Therapy for Critical Internet Receiving Behavior Modification of Rajabhat Mahasarakham University Student) ชมพูนุท เมฆเมืองทอง นิรุต ถึงนาค		69
การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพรของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ (Cost and Return Analysis of Planting Herbs of Farmers Group in Ban Nong Suwan, Ban Klang Sub-District, Song District, Phrae Province) อารีกมล ต.ไชยสุวรรณ วรรณา มั่งกิตะ สิริยุพา เลิศกาญจนาร สรียา ทรัพย์ศิริ ธีราพัฒน์ จักรเงิน		83

สารบัญ

บทความวิจัย

หน้า

สถานะทางการเงินและการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรโครงการหลวงแม่เมาะ จำกัด (Financial Situation and Group
Enrollment of Members of Maetho Royal Project Agricultural
Cooperative Limited)

97

พิมพ์ชนก สังข์แก้ว

เบญจวรรณ จันทร์แก้ว

นารินจง วงศ์อุต

บทความทางวิชาการ

การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย: การศึกษากลวิธีทาง
ภาษาและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจ (The Refusal of the good intention
in Thai: A study of linguistic strategies and native speakers'
motivational concerns)

105

สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัลกรณีศึกษา
อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน (Cultural Industry and
Communication in Digital Era: A Case Study of Thai Cultural
Industry in China)

121

ประภาภรณ์ รัตโน

หยกขาว สมหวัง

กระบวนทัศน์เชิงสังคม ใน นวนิยาย เรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี Social Paradigm in Romchat and Tawipope Novels by Thamayantee

กาญจนา วิชญาปกรณ์¹
Kanchana Witchayapakorn

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนทัศน์เชิงสังคมใน นวนิยายเรื่อง ร่มฉัตร (2513) และ ทวิภพ (2530) ของทมยันตี โดยวิเคราะห์ว่าทกกรรมในนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง จากการวิจัย พบว่า แม้นวนิยายทั้งสองเรื่อง จะแต่งในระยะเวลาที่ ห่างกัน 10 กว่าปี แต่ยังคงกระบวนทัศน์หลักอยู่ ซึ่งผู้ประพันธ์ ได้ต่อยอด และ ผลิตซ้ำ ด้วยวิธีการให้คุณค่าต่อบริบทแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมด้วย 3 กระบวนทัศน์หลัก คือ กระบวนทัศน์ด้านความดี กระบวนทัศน์ด้านความงาม และกระบวนทัศน์ ด้านความจริง โดยมีเครือข่ายที่ครอบครองยึดโยงทั้ง 3 กระบวนทัศน์เข้าไว้ด้วยกัน คือ อำนาจแห่งความศรัทธาในแบบอุปถัมภ์ค้ำชู ที่ตอกหลักบทบาทและหน้าที่นิยมลงในชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกสถานะ

คำสำคัญ : กระบวนทัศน์เชิงสังคม วาทกรรม ความดี ความงาม ความจริง

Abstract

The purpose of this research is to study the social paradigm in Thamayantee's Romchat (1970) and Tawipope (1987) by analyzing the discourses embedded in the two novels. Even though the two novels were written more than 10 years apart, they are both structured by a similar paradigm. The paradigm, which is emphasized and reproduced by the author, consists of three discourses: value, propriety, and reality. The three discourses are connected and controlled by the power of faith, manifested in a form of a Thai patronage system, which encodes the social role on individuals of every age, gender, and class.

Keywords : social paradigm, discourse, value, propriety, reality

¹ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร kanwith@hotmail.com

บทนำ

นวนิยาย ร่มฉัตร มีสี่สันและบรรยากาศที่ชัดเจนในการเสนอแนวคิดในความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ โดยใช้โครงสร้างของเรื่องเล่า ถ่ายทอด “بارมีพระมากพันรำพัน” เป็นดั่ง “ร่มฉัตร” ปกป้องราชภฏไว้ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขมาตั้งแต่บรรพกาล แม้บริบททางการเมืองการปกครองจะเปลี่ยนไป แต่ระบบใหม่ก็มีอาจยึดครองพื้นที่แห่งความศรัทธาในค่านั้ดรินนั้นได้ ทยันดีใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นแกนในการดำเนินเรื่องผ่านชีวิตความเป็นอยู่ของแม่นวดหรือ วาด เพื่อถักทอรายละเอียดของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตไว้อย่างละเอียด และตอกย้ำ ในทุกย่างก้าวที่ตัวละครวาดเข้าไปสัมผัส ประเด็นหนึ่งที่ผู้อ่านและนักวิชาการ ไม่เคยละเลยที่จะกล่าวถึง คือ สังคม และวัฒนธรรม ที่สื่อออกมาอย่างมีความหมาย ดังตัวอย่างจากงานวิจัย ของจุฬารันทนะสุด (2543: บทคัดย่อ) วิเคราะห์นวนิยาย เรื่อง ร่มฉัตร ของ ทยันดี ได้กล่าวถึง สังคม และ วัฒนธรรม ที่ปรากฏในนวนิยาย สรุปได้ว่า ทยันดี แสดงให้เห็นวิถีชีวิต และ ภูมิปัญญาไทย ทั้งของชนชั้นสูงและชาวบ้าน รวมทั้งการเกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จากการรับวัฒนธรรมและการปรับประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก ความโดดเด่นของ ตัวละครเอกวาด นับเป็นส่วนหนึ่งที่นักวิชาการมักนำมาศึกษาวิจัย ดังเช่น งานวิจัยของ ประดับ ภูมิลา (2542) เรื่อง บุคลิกภาพตัวละครเอกสตรีในนวนิยาย ของ ทยันดี ช่วง พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529 นวนิยาย ร่มฉัตร นอกจากมีการผลิตซ้ำทั้งด้านการตีพิมพ์ ซึ่งพิมพ์ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2513 และ ในฉบับที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ เป็นการพิมพ์ ครั้งที่ 7 ใน พ.ศ. 2546 แล้วยังมีการดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ จำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งแรกใน พ.ศ. 2524 ครั้งที่สอง ปี พ.ศ. 2538 และครั้งที่สาม อยู่ระหว่างการถ่ายทำ มีกำหนดออกอากาศ ในปี พ.ศ. 2560 (เว็บไซต์, 2559)

นอกจากนี้ทวิภ เป็น นวนิยายอีกเรื่องหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ทยันดี ใช้เรื่องราวความรักของตัวละครเอกหญิง มณีจันทร์ กับคุณหลวงอัครเทพวรารกร ที่อยู่ต่างภพต่างมิติเวลา ภพปัจจุบันของคุณหลวงอัครเทพวรารกร ซึ่งอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คืออดีต เป็น ประวัติศาสตร์สำหรับมณีจันทร์ ในขณะที่ปัจจุบันของเธอคือสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชนั้น คืออนาคตสำหรับคุณหลวงอัครเทพวรารกร เมื่อทวารแห่งทวิภเปิด อดีตกับปัจจุบันจึงมาบรรจบกัน มณีจันทร์ต้องเลือกว่าจะอยู่ในโลกอดีต ซึ่งมีคุณหลวงอัครเทพวรารกรที่เธอรัก และรักเธอ กำลังมีวิกฤตการณ์ด้านการต่างประเทศที่เธอต้องมีส่วนช่วย หรือจะเลือกอยู่ในโลกปัจจุบัน ที่มีความสะดวกสบาย มีพ่อแม่ เพื่อน คนที่เธอรักและรักเธอเช่นกัน ในที่สุด ด้วยปณิธานและความรักชาติอันแรงกล้า มณีจันทร์ จึงเลือกโลกอดีตเพื่อร่วมรักษาเอกราชของชาติไว้ ทิชาพร กระรัตนตะละ (2546: 71) วิเคราะห์ภารกิจดังกล่าวของ มณีจันทร์ ในงานวิจัย เรื่อง วิเคราะห์นวนิยายประเภทเหนือธรรมชาติ ของวิมล ศิริบุญลอย ไว้ว่า “มณีจันทร์เป็นตัวละครสำคัญในทวิภ มณีจันทร์เป็นตัวละครมนุษย์ที่สามารถเดินทางระหว่างภพ โดยอาศัยกระจากเป็นประตูแห่งกาลเวลานำเธอย้อนกลับไปสู่ภพอดีตในสมัยรัชกาลที่ 5 เธอมีบทบาทสำคัญที่ช่วยแก้ไข ปัญหาข้อพิพาทเรื่องดินแดนที่เกิดในภพอดีต” นัทรนัย ประสานนาม (2552: 153) ศึกษาเรื่อง ทวิภ (The Siam Renaissance) ในฐานะภาพยนตร์ไทยแนวโต้กลับอาณานิคม กล่าวถึงมณีจันทร์ไว้ว่า “เป็นนักเรียนนอกที่ไม่ให้คุณค่าแก่ความเป็นไทยเท่าที่ควร ด้วยเหตุที่เธอเติบโตในต่างแดน

วิธีคิด วิธีปฏิบัติของเธอจึง “กระเด็นไปข้างฝรั่ง” แม้แต่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติ ก็มีในระดับต่ำมาก การเดินทางไปสู่อุตสาหกรรมจึงเป็นจุดเปลี่ยนที่ดึงให้เธอกลับมาสนใจความเป็นไทยมากขึ้น” ความนิยมทวิภพ ปรากฏชัดเจนจากจำนวนครั้งที่พิมพ์ โดยพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2530 สำหรับฉบับที่ใช้เป็นข้อมูลนี้ พิมพ์เป็นครั้งที่ 13 พ.ศ. 2551 ได้รับการดัดแปลงเป็นภาพยนตร์ จำนวน 2 ครั้ง คือพ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2547 เป็นละครโทรทัศน์ จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่ พ.ศ. 2537 และ ปี พ.ศ. 2554 และเป็นละครเวที จำนวน 2 ครั้ง คือ เมื่อปี พ.ศ. 2538 และ ปีพ.ศ. 2554 (เว็บไซต์, 2559)

องค์ประกอบหนึ่งที่มีลักษณะร่วมกันของ นวนิยายทั้ง 2 เรื่อง คือ การเรียงร้อยรายละเอียดทางประวัติศาสตร์ เพื่อตอกย้ำ “ความเป็นไทย” ที่ปรากฏในรูปของวิถีชีวิต วิธีคิด วิธีปฏิบัติ ค่านิยมในด้านต่าง ๆ ผ่านตัวละครเอกหญิง และบริบทแวดล้อมตัวละคร ในขณะที่ รมัณเฑาะว์ นำเสนอเรื่องราวชีวิตของวาด ที่ผ่านพบเหตุการณ์ที่มีทั้งสุขทุกข์ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ สิ้นชีวิตในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มณีจันทร์ในทวิภพ เป็นสตรีในยุคปัจจุบันในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช แต่มีเหตุต้องย้อนมิติเวลาไปในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉะนั้น แม้ว่าตัวละครเอกหญิงในนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง จะกำเนิดต่างยุคต่างสมัยต่างบริบทที่หล่อหลอมวิถีชีวิตวิธีคิดวิธีปฏิบัติ แตต่างก็ได้รับรู้ประสบการณ์ร่วมกันในยุคที่สยามประเทศต้องเผชิญกับการรุกรานและรุกร้าทางอาณาเขตพื้นที่ดินแดนพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม สตรีต่างยุคต่างมีสำนึกร่วมกันในความเป็น “ไท” ของประเทศ ดังเห็นจากการศึกษาถึงตัวละครเอกจากงานวิจัย เช่น ประดับ ภูมิลา (2542: 84) ศึกษา บุคลิกภาพตัวละครเอกสตรี ในนวนิยาย ของ ทมยันตี ช่วง พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529 กล่าวถึงวาด ไว้ตอนหนึ่งว่า “เป็นสตรีที่มีความยึดมั่นเทิดทูนบูชาสถาบันพระมหากษัตริย์ เธอเกิดความห่วงใยกับการเปลี่ยนแปลง การปกครองที่เริ่มเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย” วรรณ เจริญสุวรรณ (2548) ได้วิจัยเรื่อง มิติสถานทีในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ศึกษาจากงานประพันธ์ของ “ทมยันตี” ได้กล่าวถึง เรื่องรมัณเฑาะว์ และทวิภพ ไว้ว่า “ผู้ประพันธ์ มิได้ตัดสินความมีอยู่ของตัวละคร ตลอดจนความรู้สึคนึกคิดและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นการเปิดโลกทัศน์ผู้อ่านให้มองอดีตอย่างมีวิจารณ์ญาณและให้ความยุติธรรมโดยปราศจากอคติ”

ความโดดเด่นของ รมัณเฑาะว์ และ ทวิภพ ดังกล่าว นับว่ามีประเด็นใหม่ที่นำศึกษา คือ กระบวนทัศน์ หรือชุดระบอบความคิดของสังคมนั้น ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า และวิถีชีวิต อันมีฐานอยู่บนการมองโลกแวดล้อมตัว ที่ได้หล่อหลอมทัศนคติในการมองสังคมนั้น ๆ โดยปรากฏจากวาทกรรม หรือชุดของภาษา สัญลักษณ์รวมถึงปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม วาทกรรมจัดเป็นชุดความคิดย่อยของกระบวนทัศน์ ฉะนั้นวาทกรรมจึง ทำให้เข้าใจสังคมในยุคนั้น และทำให้เห็นกระบวนทัศน์ที่ปรากฏในนวนิยายได้อย่างเป็นระบบยิ่งขึ้น

ด้วยความสำคัญของกระบวนทัศน์และวาทกรรมที่มีต่อการศึกษานวนิยาย ตามที่กล่าวมา ประกอบกับกระแส ความนิยม นวนิยายทั้ง 2 เรื่อง ทั้งการผลิตซ้ำ และการดัดแปลง รวมทั้งจากทัศนะของนักวิชาการจะพบว่าทวิภพที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นอดีตที่สร้างวางรากฐานตัวตนความเป็นไทยที่แสดงผ่านชีวิตตัวละครเอกหญิง ในด้านวิถีชีวิตความคิดความรู้สึก

และวิธีปฏิบัติตน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา กระบวนทัศน์เชิงสังคมในนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง ว่ามีกระบวนทัศน์อะไรบ้าง และชุดของแบบและระบบความคิดที่หล่อหลอมสร้างตัวตนอันมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยว่ามีวิธีการมองโลกและบริบทแวดล้อมรอบตัวอย่างไร โดยตีความจากวาทกรรม

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยจะสังเขปเอกสารและงานวิจัยที่จะนำมาประกอบการศึกษากระบวนทัศน์ เชิงสังคมใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรกกระบวนทัศน์ และ ประเด็นที่สองวาทกรรม

สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนทัศน์ ที่ได้คัดสรร เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ได้ดังนี้ เช่น คูห์น (Kuhn) อธิบายความหมายของกระบวนทัศน์ตามแนวการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ สรุปได้ว่าเป็นแบบอย่างในการพิจารณาปัญหาแบบอย่างของวิธีแก้ไขปัญหา อันเป็นรากฐานอันมั่นคงที่ชุมชนได้ยอมรับร่วมกันในการปฏิบัติ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (1996: 10) ฉะนั้น กระบวนทัศน์จึงมิได้หยุดนิ่ง หากแต่มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ อדם สมิท (Adam Smith) จากหนังสือ Power of the Mind (อ้างใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2546: 2) ได้นิยามว่า กระบวนทัศน์เป็นการอธิบายเรื่องราวของโลก ช่วยแนะวิถีทางในการมองโลก ช่วยให้สามารถคาดเดาพฤติกรรมของโลกได้

แนวคิดของกระบวนทัศน์ ซึ่งเริ่มจากวงวิชาการทางวิทยาศาสตร์ยังมีอิทธิพลในแวดวงวิชาการ ทั้งด้านสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ด้วย ดังเช่น ศรีโศกคงกุล (2555) ได้วิจัยความเข้าใจในทัศนว่าด้วย “กระบวนทัศน์” แสดงทัศนะด้านกระบวนทัศน์ทางสายสังคมศาสตร์สรุปได้ว่า แม้การเข้าใจกระบวนทัศน์เพื่อช่วยให้มองโลกในแงุ่มที่แตกต่างกันไป จะเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ก็ตาม แต่มนุษย์ คือหน่วยที่ย่อยที่สุด สำหรับการศึกษาทางสังคมศาสตร์มนุษย์มิได้มีเพียง “พฤติกรรม” ซึ่งสามารถวัดค่าได้จากการสังเกตหรือการคำนวณ หากแต่มนุษย์ยังมี “การกระทำ” อันมีเครือข่ายที่หลากหลาย และซับซ้อนอันมีอาจวัดได้ด้วยวิธีการดังกล่าว

วันชัย วัฒนศัพท์ (2546) กล่าวถึง กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) กับปัญหาของชาติมีสาระสำคัญ คือ ความเข้าใจเรื่องกระบวนทัศน์ ทั้งการเมือง การปกครอง การบริหารจัดการที่ดี หรือการมีส่วนร่วมของไไทยนั้น ยังอยู่ในระยะแห่งการเปลี่ยนผ่าน ส่งผลให้เกิดความแตกต่างหลากหลายซึ่งจึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะเฉพาะตัวในการฝึกฝน ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา และ ความตระหนักรู้ร่วมกัน

ด้านมนุษยศาสตร์ ได้มีการจำแนกกระบวนทัศน์ มาศึกษาวิจัยไว้ เช่น ทรงภพ ขุนมธุรส (2556) ศึกษาเรื่อง กระบวนทัศน์ เชิงสังคม: ภาพสะท้อนครอบครัวจากวรรณกรรมของตอกไม้สดพบว่า กระบวนทัศน์เชิงสังคม ด้านครอบครัวปรากฏ ด้านบิดามารดาที่มีต่อบุตรธิดา ด้านบุตรธิดาที่มีต่อบิดามารดา ด้านสามีที่มีต่อภรรยา และ ด้านภรรยาที่มีต่อสามี ส่วนการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เชิงสังคมช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่า ผู้แต่งยังคงดำเนินตามกระบวนทัศน์ในชนบและค่านิยมเดิมเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยอมรับกรอบแนวคิดจากตะวันตก เช่น การครองคู่ การหย่าร้าง การศึกษาของสตรี สตรีสามารถเป็นหัวหน้าครอบครัวได้เช่นเดียวกับบุรุษ ธัญญา สังขพันธานนท์ (2552) ศึกษา วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย

พบกระบวนการทัศนโนแบบจารีตนิยม 3 กระบวนการทัศนหลัก คือ แนวดั้งเดิม แนวพุทธปรัชญา และ แนววชนชั้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสังคม แต่ละยุค ซึ่งส่งผลให้เกิดวาทกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทัศนดังกล่าวมา สามารถสังเคราะห์ได้ว่า กระบวนการทัศนเป็นชุดของแบบความคิด หรือ ชุดของระบบความคิดในการมองโลก ที่กำหนดวิถีชีวิต วิธีการคิด วิธีการปฏิบัติและวิธีการให้คุณค่าร่วมกันของคน ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของแต่ละยุคแต่ละสมัย

สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวาทกรรมนั้น ได้มีผู้กล่าวถึงไว้หลากหลาย สามารถสรุปได้ ดังนี้ คือ กฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมานนท์ (2549: 2-9) กล่าวถึงวาทกรรม สรุปได้ คือ เครื่องมือทางภาษาใช้พิจารณาสังคม ซึ่งมีความหมาย 2 มิติ คือ มิติทางภาษา และ มิติทางสังคม ในมิติทางภาษาจะวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีรูปแบบ เนื้อหา ความสัมพันธ์และโครงสร้างของรูปภาษา ที่เป็นองค์ประกอบ เพื่อวิเคราะห์ว่ามนุษย์ใช้ภาษาเช่นไรในการสื่อความหมาย และ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโลก ตนเอง รวมทั้ง สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม ในมิติทางสังคมวาทกรรมจะให้ความสำคัญบทบาทของผู้ใช้ภาษาและสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กัน ความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม ที่เชื่อว่า “ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคม มีขึ้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับระบบ หรือ โครงสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่เป็นสิ่งที่สามารถจะรื้อและสร้างใหม่ โดยอาศัยการตีความที่หลากหลาย” (Threadgold, 2000. อ้างในกฤษดาพรรณ หงศ์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมานนท์, 2548 : 8)

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545: 19-28) กล่าวถึงผลงานของ พูโกต์ เรื่องวาทกรรมไว้ว่า หมายถึง ระบบ และ กระบวนการในการสร้างผลิตเอกลักษณ์ หรือ อัตลักษณ์ และความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ในบริบทสังคมที่แวดล้อมมนุษย์วาทกรรมคำจูนให้สิ่งที่สร้างอ้างอยู่วาทกรรมยังเป็นระบบและตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไขและกลไกต่าง ๆ ในการเขียนหรือการพูด รวมทั้งพฤติกรรมการต่าง ๆ ให้เป็นไปได้ ดังนั้นวาทกรรมจึงเป็นทั้งเรื่องของภาษา คำพูด และ เป็นภาคปฏิบัติของความจริงในรูปแบบของจารีตชนบประเพณีปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และ สถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ณ ช่วงเวลานั้น

นันทนา วงษ์ไทย (2556) ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในโฆษณาเครื่องดื่มเพื่อความงาม พบว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้มี 8 กลวิธี คือ การเลือกใช้คำ การกล่าวอ้าง การถามตอบ การใช้ภาษาพจน์ การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้มูลบทการกล่าวถึงนวัตกรรมความงามที่เป็นที่นิยม และการกล่าวเกินจริง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความงามด้วยการสร้างค่านิยมว่าความงามเกิดขึ้นได้ง่าย และสามารถเกิดกับทุกคน เพียงดื่มเครื่องดื่มนั้น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดความงามที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์อีกด้วย

วคินี สุทธิวิภากร (2552) ศึกษา วาทกรรมของมิเชล พูโกต์ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่นำเสนอในนวนิยายของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ พบว่าด้วยทฤษฎีเป็นกลไกการประกอบสร้างตามกระบวนการวาทกรรม ที่โยงอยู่กับโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตย ภาพเสนอสตรี จะตอกย้ำแบบฉบับเฉพาะของสตรีไทยตามแบบปิตาธิปไตย และ แบบชั่วคราวข้ามกับบุรุษ อัตลักษณ์ของสตรี

ไม่เท่าเทียมบุรุษ ผู้แต่งไม่ได้ประกอบสร้างวาทกรรมสตรีนิยม หากแต่สะท้อนข้อจำกัดข้อขัดแย้ง
ความเป็นสตรี ผ่านความลักลั่นของตัวบทและการผลิตซ้ำอุดมการณ์สตรีในสังคมที่ชายมีอำนาจ

เอกสารและงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า วาทกรรมเป็นแบบอย่างหรือระบบของความคิด
ค่านิยม ความเชื่อ ที่ปรากฏในรูปของข้อความภาพสัญลักษณ์รวมทั้งปฏิบัติการทางสังคมและ
วัฒนธรรมเป็นกระบวนการสร้างความหมายให้กับทุกสรรพสิ่งในสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่า กระบวนทัศน์และวาทกรรมมี
ความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วาทกรรมเป็นชุดความคิดย่อยของกระบวนทัศน์ซึ่งเป็นชุดของระบบ
คิดของคนในสังคมนั้น ๆ จึงยอมทำให้เกิดวาทกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา ฉะนั้นวาทกรรมยอมทำให้เห็น
กระบวนทัศน์ของคนในสังคมนั้น ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงใช้การวิเคราะห์
ตีความวาทกรรม เพื่อดูว่ากระบวนทัศน์เชิงสังคมในนวนิยายเรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี
นั้นปรากฏกระบวนทัศน์อะไรบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีวิธีการศึกษา
กระบวนทัศน์เชิงสังคมใน นวนิยายเรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี ด้วยการใช้วิเคราะห์
วาทกรรมในนวนิยายทั้งสองเรื่อง

ผลการศึกษา

การศึกษา กระบวนทัศน์เชิงสังคมในนวนิยายเรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี โดย
วิเคราะห์วาทกรรม สรุปได้ว่านวนิยายจะเน้นเสนอภาพ ที่คาดหวังในการอยู่ร่วมกันอย่างมีเอกภาพ
ในสังคมไทย ทั้งในระดับครอบครัว ระดับราชสำนัก และระดับประเทศ โดยใช้ชุดของแบบความคิด
กรอบใหญ่ คือ ให้ความสำคัญกับระดับคุณค่าเป็นตัวกำกับวิธีคิดวิธีปฏิบัติตนในสังคม ที่ผ่านการ
หล่อหลอม ย้ำเตือนไว้ในจารีตลายลักษณ์ และ การจดจำจากการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง สืบต่อกัน
มา ซึ่งมี 3 กระบวนทัศน์หลัก คือ กระบวนทัศน์ด้านความดี (value) กระบวนทัศน์ด้านความงาม
(propriety) และ กระบวนทัศน์ด้านความจริง (reality)

1. กระบวนทัศน์ด้านความดี เป็นชุดของแบบความคิด การมองคนในโลกของยุค นั้น ๆ ด้วย
การให้ค่าระดับ ความดีด้านสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ ที่สังคมมอง ยอมรับ และ นิยมว่าดี
ใช้ครอบงำพื้นที่ในสังคม เพื่อกำกับให้ดำเนินตามเส้นวิถีคิด วิธีปฏิบัติตนตามสถานะทางเพศ วัย
ศักดิ์ ชาติตระกูล และ ชนชั้น ด้วยการสร้างกรอบบทบาทหน้าที่ และ การให้ค่าความดีว่าเป็นคนดี
เพราะอยู่ในกรอบนั้น ๆ โดยใช้คำศีลธรรม และ คุณธรรม มาเป็นตัวกำหนด พบวาทกรรม ดังต่อไปนี้

บุญคุณ เป็น วาทกรรมที่ครอบงำ สร้างคุณค่าของตนให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้กตัญญูรู้คุณ ตอบแทน
ผู้มีพระคุณ โดยสร้างความตระหนักและสำนึกในหน้าที่ ดังแสดงจากบุคคลในครอบครัว ซึ่งดำเนิน
ตามสถานภาพบทบาทหน้าที่ที่ถือว่าดี ในร่มฉัตรพ่อนวมเป็นพี่ชายของवाद พ่อมมีบรรดาศักดิ์เป็น
พระยาจินดารังสรรค์จางวางช่าง แต่แม่ของพ่อนวมเป็นบ่าว ขาดิกำเนิดของพ่อนวม คือ ลูกบ่าว
พ่อนวมจึงมีตำแหน่ง ขึ้นทางฐานะที่ต่ำกว่าवाद ซึ่งเป็นลูกของขุนนาง ภรรยาเอกผู้มีเชื้อสายมาจาก

เจ้านายเวียงจันทน์ พอนวม ไม่เคยแสดงความน้อยเนื้อต่ำใจแต่อย่างใด ไม่เคยตีตนเสมอ พอนวม กตัญญูต่อพ่อ ติดตามดูแลปกป้องพ่อ พอนวมให้ความเคารพรักแม่ของवाद เพราะท่านมีความเมตตา ทั้งเมียบ่าว ลูกบ่าว หรือบ่าว คุณงมีความดีนี้อยู่เสมอ เช่น ยามพอนวมบาดเจ็บเพราะความซน แม่ของवादก็คอยดูแลพยาบาล โดยมีได้รังเกียจ ยามพอนวมทำผิด แม่ของवादเพียงอบรมสั่งสอน ให้เห็นว่าผิดถูกเช่นไร พอนวมก็ เชื่อฟัง วาดซึมซับแบบอย่างความดีในการครองคนของแม่มาใช้ ทั้งในครอบครัว และ ในสังคม ทั้งในฐานะ “ท่านผู้หญิง” และในฐานะ “คุณแม่” ของประเทศ วาดมีความเมตตา เป็นแม่ที่ลูกหลานรัก ความรัก ความเมตตาของवादแผ่ไปถึง เอื้อย ลูกสาว ของพอนวม วาดนำเอื้อย มาอุปถัมภ์เลี้ยงดู โดยไม่แบ่งชนชั้น และไม่เคยนึกว่าเป็นเพียงลูกของ ลูกเมียบ่าว หากแต่เป็น “หลานพระยา” เหมือนลูกของवाद ถ้อยคำของवादกระทบใจพอนวมจน “พอนวมมองวาดน้ำตาคลอ เพราะประโยชน์สุดท้าย คงเป็นที่ประทับใจอยู่ เนื่องจากพอนวมไม่เคย ตีราคาตนเองเท่ากับ “ลูกนาย” เลยสักครั้ง” (ทมยันตี, 2546: 914)

แม้เอื้อยจะเกิดมาต่ำศักดิ์กว่าลูกของवाद จึงถูกคุณอุษากับอารีย์ ดูถูกดูแคลนอยู่เสมอ แต่ เอื้อยก็รู้ในสถานะรับทราบหน้าที่ของตน ไม่ตีตนเสมอลูกของवाद ความกตัญญูรู้คุณของเอื้อยเป็น แบบของความจงรักภักดี เอื้อยปฏิเสธการสู่ขอของคุณหลวงวิจิตรวราลักษณ์ และ ต้องอดทนต่อการ ตำว่า จากคุณอุษากับอารีย์ แม้กระทั่งนม พอบังเกิดเกล้า ก็ทำร้ายและตำว่าเอื้อย ฐานไม่กตัญญู รู้คุณवादว่า “โอเ็นคุณ อย่างนั้นเนรคุณคน ...คุณอารีย์เป็นใคร มันเป็นใคร” (ทมยันตี, 2546: 1085) ในทัศนะการมองโลกของพอนวมนั้น คนที่มีฐานะต่ำกว่า และได้รับการอุปถัมภ์เลี้ยงดู จากผู้มีฐานะตำแหน่งสูงกว่า ต้องตอบแทนบุญคุณ ไม่ทำให้ผู้ค้าซูโกร หรือ เสียใจ

ความจงรักภักดี นับเป็นแบบความคิด ซึ่งใช้วัดค่าระดับของความดีด้านบุญคุณ ที่จัดเป็นถึง ระดับความสำคัญในระดับลึกถึงแก่นของจิตวิญญาณ วาดเป็นหนึ่งในกลุ่มความคิดเช่นนี้ วาดรัก เคารพบูชา รักรื่นชราบูชา รักรื่นชราบูชา วาดก็มีคุณหยด เป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่เคารพ รัก วาดมีเสด็จฯ ที่ ทรงให้ความรัก ความเมตตา อุปการะवादในทุกด้าน ทั้งยามสุข ยามทุกข์ ด้วยพระเมตตาที่ตรัสกับ วาดว่า “ถึงไม่ใช่ลูกก็เกือบจะเหมือนลูกชายอยู่แล้วมั้ง” (ทมยันตี, 2546: 496) ด้วยความซาบซึ้งใน น้ำพระทัย ที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาของเสด็จฯ ที่ตรัสกับตน วาดจึงจะยินยอมสละตน หากเสด็จฯ ทรงบัญชาให้วาดแต่งงาน เป็นหม่อมห้ามของเสด็จพระองค์ชาย หรือถวายแม่แต่ชีวิต ความดี ของवादเป็นความดีที่ประจักษ์ในบทบาทหน้าที่ ที่มีใช้ เพียงในฐานะข้าหลวงแต่เป็นของหลวง ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ ดังที่วาดกล่าวกับกลิ่นถึงความคิดนี้ ไว้ว่า

“ต้องมีหน้าที่ต่อ เสด็จ ฯ ท่านเหมือนกัน หน้าที่ของลูกที่มีต่อแม่ หน้าที่ของข้าที่มี ต่ออ้าวและ หน้าที่ตอบแทน บุญคุณที่ทรงอุปถัมภ์ค้ำจุนมา ...ถึงจะทรงให้ฉันไปตายฉันก็ ทำได้” (ทมยันตี, 2546: 498)

ความจงรักภักดีแบบราชสำนักนิยมนี้ ได้ถูกตอกย้ำไว้ในอีกหลายเหตุการณ์ เช่น เมื่อ ทวยราษฎร์รู้ข่าวพระพุทธเจ้าหลวงประจักษ์ ทุกคนต่างพากันทุกข์ร้อน และ เมื่อมีลางร้ายปรากฏ ทุกคนต่างหวั่นตก ความจงรักภักดีดังกล่าวนี้ เป็นความจงรักภักดีต่อผู้เปรียบพร้อมด้วยบุญญา บารมี อันได้แก่ พระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจ ทรงเป็น “ร่มฉัตร” ทั้งวาด คุณอรอด คุณอุษา ต่างจงจ่อรอข่าวด้วยความหวังว่าพระอาการจะทรงดีขึ้น เจ้าคุณพ่อของคุณอรอด เมื่อทราบข่าว

สวรรคต ก็โหม่นสจนสิ้นชีวิตติดตามไปเป็นข้ายุคบาท ซึ่งเป็นการเน้นย้ำ ภาพของผู้มีบุญญา
บารมีประการหนึ่ง

ชาตินิยม เป็นวาทกรรมบุญคุณที่แสดงอย่างชัดเจน ใน ร่มฉัตร การแสดงถึงความเป็น
ชาตินิยมประการหนึ่ง คือ ดำเนินตามพระราชานิยม เช่น แฝงชั้นการแต่งกายที่เดินตามพระราช
นิยมเป็นรูปแบบเดียวกัน ทั้งแบบไทย หรือแบบตะวันตก ฉะนั้นสิ่งใดที่ไม่ใช่พระราชานิยม วาดจึง
ไม่นิยมวาดเป็นตัวละครที่ให้ภาพชาตินิยม ตามระบบในการปลูกฝังอบรมมาตั้งแต่เกิดความคิดนี้
ไม่เคยเปลี่ยนแปลง เช่น วาดเป็นกังวล เกรงว่า ถ้าเอื้อมไปศึกษาต่อ ที่อิหรอบ เอื้อมจะมีเมียฝรั่ง
เป็นต้น คุณอรรด แม้จะมีระบบความคิดแบบฝรั่ง เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนตามบริบทตะวันตก
มาเป็นเวลานาน แต่คุณอรรด นิยมความเป็นไทย หากจะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ คนไทยต้องเป็น
ผู้เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ต่างชาติ คุณอรรดเคยผลอไหลไปชอบแหม่มแต่เมื่อคุณอรรดพบวาดซึ่งงามใน
แบบฉบับกุลสตรีไทย คุณอรรดกลับนิยมรักใคร่วาด คุณอรรด เปิดใจรับของไทยทำได้โดยไม่ยาก
ดังเหตุการณ์ที่คุณอรรดต้องรื้อหรือจากเมืองนอก เมื่อคุณอรรดสูบบุหรี่ใบบัวมีมือของวาด คุณอรรด
ก็ติดใจ ไม่สนใจบุหรี่ต่างประเทศอีกต่อไป หรือ คุณอรรดต้องกลายเป็นอาชญากรในสงครามโลก
ครั้งที่สอง ข้อหาฝึกฝักกับญี่ปุ่น เหตุการณ์ครั้งนี้ แสดงถึงอุดมการณ์ชาตินิยม แม้นจะได้รับโทษ
เช่นใด แต่ก็พร้อมน้อมรับ เพื่อให้ประเทศชาติอยู่รอด

การรักษาพยาบาล ก็เป็นสิ่งแสดงถึง ความเป็นชาตินิยม โดยมีชีวิตตรงข้ามที่นิยมหมอไทย กับ
หมอฝรั่ง ในร่มฉัตร คุณหญิงเอื้อน จะขัดแย้งอย่างรุนแรง กับคุณอรรดในเรื่องนี้ เช่น ในตอนวาด
ท้องและคลอด คุณหญิงเอื้อนให้ดูแลบำรุงครรภ์แบบไทย และให้หมอตำเยาทำคลอด แต่คุณอรรด
ยินกรานให้หมอฝรั่ง ดูแลและทำคลอด วาดจึงตกภาวะคนกลาง ใช้ทั้งหมอไทย หมอฝรั่ง หรือใน
ตอนที่ เจ้าคุณพ่อของคุณอรรดป่วยท่านก็ต้องผลัดเปลี่ยนรักษารับประทานยาทั้งแบบไทย และ
แบบฝรั่งสลับกันไปจนเจ้าคุณปรารภว่า

“เดียวเวลานี้ยาฝรั่ง เวลานี้ยาไทย ไ้อยาฝรั่งค้อยยังชั่ว เม็ดเล็ก ๆ กินง่าย ไ้อยาไทย
มี้อละขามกระเดือกไม่ค่อยลง” (ทมยันตี, 2546: 761)

ใน ทวิภพ เมื่อคุณหลวงอัครเทพวรากร ป่วยก็รักษากับหมอไทย ครั้นมณีนีจันทร์ ให้ทานยา
ฝรั่ง คุณหลวงอาการดีขึ้น จึงยอมรับวิธีรักษาแบบฝรั่ง ซึ่งตัวละครวาด และ เจ้าคุณ ในร่มฉัตร
ก็ยอมรับแนวคิด การรักษาพยาบาลแบบหมอฝรั่ง เช่นกัน

วาทกรรมบุญคุณ ใน ทวิภพ จะโดดเด่นในเรื่อง ความรักชาติ โดยใช้ฉากเหตุการณ์ ใน
ปี ร.ศ. 112 หรือ พ.ศ. 2436 ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์กรณีพิพาทไทยฝรั่งเศส วิกฤตการณ์ครั้งนี้ส่ง
ผลให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง พร้อมทั้งต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝรั่งเศส ดังที่นัก
วิชาการได้วิเคราะห์ว่า

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเหตุให้สยามจำต้องสูญเสียดินแดนในครั้งนี้ คือ การ
ขาดแผนที่ ซึ่งระบุเขตแดนของประเทศไว้อย่างชัดเจน ฝ่ายสยามขาดความเข้าใจในการใช้
ภาษาอันแยบยลทางการทูต อย่างชาวยุโรป (เว็บไซต์, 2012)

มณีนีจันทร์ เป็นลูกสาวทูต เดิบโตศึกษาในบริบทตะวันตก รู้ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และ
เยอรมัน ภูมิหลังของเธอสอดคล้องกับสิ่งที่เติมเต็มในส่วนที่สยามขาด เพราะถ้ารู้ภาษาจะช่วยผ่อนหนัก

ให้เป็นเบาจากผู้ไม่สนใจประวัติศาสตร์ไทย เธอเริ่มใคร่ครวญถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับชาวยุโรปที่ขายกระจกกับการเดินทางข้ามมิติเวลาที่ผ่านกระจก เธอข้ามภพมาเพื่ออนาคตของอดีตที่กำลังจะมาถึง มณีจันทร์เริ่มต้นหาคำตอบจากหนังสือประวัติศาสตร์ เมื่อเธอชมละครเวทีที่ดัดแปลงจากเมืองฝาง ทำให้เธอพบเจ้าคุณวิศาลคดี หนึ่งในคณะผู้พิพากษาคดี ที่ต้องเก็บจำความเจ็บปวดที่พระยอดเมืองฝางถูกลงโทษโดยไม่มีความผิด เหตุการณ์นี้เริ่มปลูกสำนึกความเจ็บปวดของบรรพชน จากความผูกพันที่มีเพียงคุณหลวงอัครเทพวรากร มณีจันทร์ถูกกระแสรักชาติยึดโยง ให้เธอต้องอยู่เป็นส่วนหนึ่งในการแก้วิกฤตการณ์ ยิ่งอยู่เธอยิ่งซึมซับในความเป็นไทยเข้าในจิตสำนึก ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ย้อนเข้าภพอดีต แม้แต่กุลวราวงศ์ ก็สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของมณีจันทร์ เหมือนเธอพบกับ “สตรีผู้สูงศักดิ์กว่ามากด้วยวัยกว่า” (ทมยันตี, 2551: 202)

การร่วมรู้สึกดังกล่าว ส่งผลให้มณีจันทร์มุ่งมั่นค้นหาคำตอบทางประวัติศาสตร์ เพื่อ “งานที่จะวาดอนาคตของประเทศให้งดงามให้จงได้” (ทมยันตี, 2551: 222) เมื่อพบหนังสือนั้น เธอเข้าไปทวิภพด้วย แต่ไม่พบอดีตภพไม่มีอนาคตของอดีต อนาคตของอดีต ยังมาไม่ถึงอดีตภพแต่ด้วยความรักชาติ รักพื้นที่อาณาเขตของสยามยังแรงกล้า แม้จะด้อยศักยภาพทางอาวุธ แต่คนไทยมีปัญญาและวาจาเป็นอาวุธ มณีจันทร์ เจ้าคุณวิศาลคดี และ คุณหลวงอัครเทพวรากร ก็สามารถใช้ความเชี่ยวชาญทางการทูต และความรอบรู้ภาษาของผู้รักคิของมณีจันทร์ จึงทำให้สยามประเทศคงเอกราชมาจนปัจจุบัน เธอยอมรับประวัติศาสตร์ชาติไทยโดยไม่มีความกังขา “เอกราชสำคัญกว่าสมบัติทั้งปวง” (ทมยันตี, 2551: 652) ในที่สุด ประวัติศาสตร์ ร.ศ.112 และ บุคคลในอดีตที่เธอรักก็ได้ยึดครองมณีจันทร์ทั้งพื้นที่ทางร่างกาย และ จิตใจ เพราะแม้จะมาจากคนละภพแต่ก็ร่วมอุดมการณ์รักชาติ เธอจึงทำทุกวิถีทางเพื่อเอกราชของชาติไทย

วาทกรรมบุญคุณ ใน ทวิภพ แสดงไว้ในตัวละครม้วน บ่าวในบ้านของคุณหญิงแสร้ง ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายพ่อนวม ในแง่ที่ไม่ติดนเสมอ และมีความรัก ความซื่อสัตย์ ต่อนาย ในครั้งแรก ๆ ม้วนกล่อมมณีจันทร์ เพราะเข้าใจว่าเป็นญาติ แต่เมื่อม้วนติดตามอย่างใกล้ชิด ประกอบกับลักษณะที่อ่อนหวาน และ ไม่มากพิธีของมณีจันทร์ จึงทำให้ม้วนทั้งรัก และ รักคืนนาย ส่วนความกตัญญูของม้วนที่มีต่อคุณหญิงแสร้งนั้น เป็นความภักดีที่มีทั้งความเคารพ และ ยำเกรง ด้วยความดีที่มีทั้งพระเดชและพระคุณ

ค่าของความดี ในฐานะสามีภรรยา พ่อ แม่ และลูก ใน ร่มฉัตร และ ทวิภพ จะแสดงถึงการใช้ระบบคิดในการครองเรือนที่ดี คือ รัก ให้เกียรติ มีเมตตาธรรม โดยใช้วิธีการอบรมสั่งสอน ส่งเสริมบุตร บุตรที่ดี คือ บุตรที่มีกตัญญูคุณเดวตา เคารพเชื่อฟังบุพการี เจ้าคุณพ่อของวาด แม้จะมีภรรยาหลายคน ก็ยกย่องให้เกียรติแม่ของวาดในฐานะเอกภรรยาในฐานะพ่อ ก็จะคอยกำราบไต่สวนทวนความ เมื่อลูกทำผิด และชมแต่มีให้เหลือในความสามารถของลูก เช่น ชมงานฝีมือพ่อนวมว่า “ลูกพ่อคนเดียวหุงข้าวเหนียวเหมือนหนึ่ง ลูกพ่ออีกคนถากไม้ เหมือนหมาเลีย!” (ทมยันตี, 2546: 63)

พ่อเห็นฝีมือทางช่างของพ่อนวม พ่อใช้วิธีอบรมสั่งสอนทางอ้อม โดยให้พ่อนวมมีส่วนช่วยในงานทำขวัญเดือนน้องชายของวาด แม่ของวาดเป็นภรรยาที่ดี แม่ใช้ความเมตตาโอบอ้อมอารีกำกับดูแลบ่าวไพร่ในครอบครัว ทั้งการงานและความเป็นอยู่ จึงได้รับความเคารพ เมื่อวาดแต่งงาน

กับคุณอรธ ในฐานะสามี คุณอรธรักมันคงและเป็นผู้นำครอบครัว สมกับที่คุณอรธสัญญา กับวาดในวันแต่งงานว่า “ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไรฉันจะพยายามให้แม่วาดมีความสุขที่สุดให้ จงได้” (ทมยันตี, 2546: 689) คุณอรธดูแลบุตร ตามแบบของผู้เห็นความสำคัญของการศึกษากับการพัฒนาประเทศ โดยดูแลวางแผนทางการศึกษาของเอื้อม เมื่อพร้อมจึงส่งไปศึกษาต่อต่างประเทศในฐานะลูก แม้คุณอรธค่อนข้างเอาแต่ใจตน แต่คุณอรธก็บำรุงดูแลลูกเป็นอย่างดี

วาดในฐานะลูกจะเชื่อฟังคำอบรมสั่งสอนของแม่ และสังเกตซึมซับสิ่งที่แม่ใช้ เช่น ความอ่อนโยน อ่อนหวาน แต่เด็ดขาด เมื่อควรเด็ดขาด วาดเป็นภรรยาตามแบบ “ข้างเท้าหลัง” ดูแลปรนนิบัติสามีและญาติสามีอย่างเต็มที่ วาดเป็นคู่ทุกข์คู่สุข จนตราบหลุมฝังศพสุดท้ายของคุณอรธ ผู้ถือว่าเป็น “ข้างเท้าหน้า” เมื่อสิ้นคุณอรธ ซึ่งเป็นที่พึ่งพิงเดียว วาดจึงเหมือนสูญสิ้นหลักที่พึ่งกายใจ

วาด เป็นแม่ที่ดูแลอาหารกาย และอาหารใจกับลูกและหลานทุกคน หากลูกกระทำความผิด ก็จะตักเตือนสั่งสอน เช่น เมื่ออารีย์ และเอื้อทะเลาะกัน วาดไม่ได้เข้าข้างใคร หากกล่าวตักเตือนให้ เห็นว่าอะไรดีอะไรไม่ดี และ ให้ลูกกับหลานต่างขอโทษกัน เมื่อลูก สามี ญาติ และ ผู้อุปการะมีความสุข หรือ ความทุกข์ วาดก็จะสุข หรือทุกข์ด้วย

ใน ทวิภพ คุณหญิงแสร้ คือ คนในยุคโบราณ คุณมาลิดา คือ คนในยุคปัจจุบัน แต่ตัวละคร ทั้งสอง มีความเป็น ภรรยาและแม่ที่ตีรวนแบบกัน เมื่อเจ้าคุณสามีคุณหญิงแสร้ ยังมีชีวิตอยู่ ท่าน ก็ดูแลมิได้ขาดตกบกพร่อง แต่มีวิธีจัดการอย่างชาญฉลาด ที่จะไม่ให้เจ้าคุณมีภรรยาน้อย นอกจากนี้ คุณหญิงแสร้ ยังมีความเป็นชาตินิยม เช่น ก่อนคุณหลวงอัครเทพรารกร จะไปศึกษาที่อิหรอบ ท่านปรารภกับสามี ด้วยเกรงว่าคุณหลวงอัครเทพรารกร จะพาเสียให้แก่หม่มกลับมา จนเจ้าคุณต้อง ให้คุณหลวงสาบานว่า จะไม่มีภรรยาหม่ม ครั้นเมื่อเจ้าคุณสิ้นชีวิต คุณหญิงแสร้ก็ทำหน้าที่ของแม่ ที่ดี ส่งคุณหลวงอัครเทพรารกรเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษาจากเมืองนอก ท่านรักลูกจนยอมมองข้ามกำเนิดและชาติตระกูลอันลึกลับของมณีจันทร์ จัดการแต่งงานให้อย่างสมเกียรติ คุณหญิงแสร้ เ็นดูเมตตา อบรมสั่งสอนมณีจันทร์เสมือนลูกสาวตน คุณมาลิดาแม่ของมณีจันทร์นั้น ในฐานะ ภรรยาทุต ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่เคียงบ่าเคียงไหล่สามีอย่างสมบูรณ์ ถึงห้วงมณีจันทร์เพียงไร ก็ต้องอยู่ดูแลคนไทยในยามวิกฤตก่อน แม้คุณมาลิดาจะให้อิสระลูกสาว ในการคิด การทำตามแบบสมัยใหม่ แต่ก็ไมละเลยอบรมลูกให้เป็นกุลสตรีไทย คุณมาลิดาทุกขใจที่ลูกหายตัวไป แต่เมื่อเห็นลูกสาวกับคุณ หลวงในกระจก และได้หลักฐานจนรู้ว่ามณีจันทร์อยู่ในทวิภพ กระแสจิตแห่งมนตร์รักของแม่ สื่อ ถึง คุณหลวงอัครเทพรารกร จนคุณหลวงให้คำมั่นสัญญา ว่าจะคุ้มครอง รักมณีจันทร์ “ด้วยเกียรติ ของอัครเทพรารกร” กระแสจิตของท่านนำพา ให้ไปเห็นภาพการจัดงานในวันสุกดิบ ทำให้คุณมา ลิดาปลื้มใจที่ลูกรักมีผู้คุ้มครองแทนแม่ และ “สิ่งใดเป็นความสุขของลูกรัก ผู้เป็นแม่ย่อมเป็นสุขด้วย” (ทมยันตี, 2551: 663-664)

จากลักษณะ และ พฤติกรรมของตัวละครทั้ง 3 ตัว ได้แก่ วาดในเรื่อง ร่มฉัตร คุณหญิงแสร้ และคุณมาลิดา ในทวิภพ คุณหญิงแสร้ และ วาด อยู่ร่วมยุคสมัยกัน ส่วนคุณมาลิดาอยู่ในยุคสมัย ปัจจุบัน แม้จะอยู่ต่างมิติเวลา กัน แต่กระบวนทัศน์ความรักลูกของตัวละครแม่ทั้งสามตัวยังคงมี ลักษณะร่วมกัน คือ ความรักลูกทำให้แม่ทุกข์ และ สุขมากกว่าลูกเสมอ

ในทวิภพ ตัวละครที่แสดง บทบาทของพ่อไม่เด่นชัดนัก มีเพียงท่านทุต พ่อของมณีจันทร์

ที่รัก และ ภาควมใจในตัวภรรยา และลูกสาว โดยเฉพาะ มณีจันทร์ ที่รักนวลสงวนตัว ไม่ประพฤติตามวัฒนธรรมตะวันตก แม้ท่านพูดจะห่วงใยลูกเพียงใด แต่ต้องเลือกหน้าที่เพื่อชาติ หากก็ไม่ได้ละเลยติดตามข่าวคราวของลูกสาว

คุณหลวงอัครเทพวรากร เป็นลูกที่เคารพ และให้เกียรติแม่ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เช่น เมื่อมณีจันทร์ถามว่า จะออกไปจากห้องได้หรือไม่คำตอบของคุณหลวงอัครเทพวรากร คือ “ไม่รู้ซิ ต้องกราบเรียนถามท่าน” (ทมยันตี, 2551: 313)

ในยามที่คุณหลวงอัครเทพวรากร ต้องการ หรือ ไม่ต้องการสิ่งใด คุณหลวงอัครเทพวรากร ก็ใช้กิริยาจากที่นุมนวลในฐานะคนที่รักมณีจันทร์ คุณหลวงอัครเทพวรากร ก็อบรมสั่งสอนเธอ ยามเธอป่วยคุณหลวงเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด เขาปฏิบัติต่อเธอแบบสุภาพบุรุษ บางครั้งคุณหลวงอัครเทพวรากร ก็พยายามปรับตัวตามวิธีคิด วิธีปฏิบัติตามแบบมณีจันทร์ เช่น การพยาบาลมณีจันทร์อย่างที่มีมณีจันทร์เคยปรนนิบัติต่อตน เมื่อแต่งงานกันแล้ว คุณหลวงอัครเทพวรากรก็มีมณีจันทร์เป็นภรรยาคนเดียว ตามคำมั่นที่ให้ไว้กับคุณมาลิดา และที่กล่าวกับมณีจันทร์ว่า “ถามทำไมฉันจะมีใครได้นอกจากแม่คนเดียว!” (ทมยันตี, 2551: 39)

มณีจันทร์กับคุณมาลิดา เป็นแม่ลูกที่รัก และ ผูกพันกันมาก แม่มณีจันทร์จะคุ้นเคยกับการแยกกันอยู่ แต่ความผูกพันและความอบอุ่นที่เธอได้รับ ไม่ได้ลดน้อยแต่อย่างใด ดังนั้น เธอจึงคิดถึงแม่เมื่ออยู่ในภพอดีต มณีจันทร์ถึงดินที่จะกลับโลกของเธอ กายและจิตของสองแม่ลูกพันผูกกัน เมื่อมณีจันทร์ป่วยคุณมาลิดากัปปวย ความรัก ความกตัญญูที่ลูกมีต่อแม่ และ ความรักของแม่ที่มีต่อลูก ส่งผลให้มณีจันทร์กลับมาพบแม่ในโลกปัจจุบันได้ในที่สุด

มณีจันทร์เป็นสาวสวย พรั่งพร้อมทั้งรูป ทรัพย์ สมบัติ และ ชาติตระกูล มีผู้ชายมากมายมาชอบเธอ แต่มณีจันทร์ ไม่มีใจชอบตอบ แต่เมื่อมณีจันทร์เห็นรูปเจ้าคุณอัครเทพวรากร และมีเหตุการณ์ประหลาดที่เธอคิดว่าพานพบเจ้าคุณ มณีจันทร์จึงตระหนักว่า “บุรุษที่เธอรอคอย... คือ เจ้าคุณอัครเทพวรากร” (ทมยันตี, 2551: 86) มณีจันทร์แปลกแยกจากคนในภพอดีต แต่ความรักและคนรักทำให้มณีจันทร์ ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ กลืนได้อย่างสนิทกับโลกในสมัยรัชกาลที่ 5 เธอรู้จังหวะที่จะพูดและปฏิบัติ ปรนนิบัติคุณหลวงอัครเทพวรากร ตามแบบอย่างสตรีที่ดี แต่สร้างสรรค์ เช่น ใช้ผ้าแดงที่ซักจนนุ่ม แขน้ำลอยดอกมะลิให้คุณหลวงอัครเทพวรากร เช็ดหน้า เพื่อคลายความอ่อนล้า จัดน้ำชา ขนม ตามประเพณี เมื่อ “กันถึงปาก ปากถึงข้าว” เรียบร้อยแล้ว จึงได้สนทนา

2. กระบวนทัศน์ด้านความงาม เป็นชุดของแนวความคิดการมองคนในโลกของยุคนั้น ๆ ด้วยการให้ค่า ความสวยงามของคนของสรรพสิ่ง รวมทั้งการประพฤติ วิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมสมควร สอดคล้องกับกาลเทศะโอกาส และรสนิยมในยุคนั้น ๆ วาทกรรมด้านความสวยงามของรูปกาย ผิวพรรณ นั้น ระบบความคิดส่วนใหญ่ จะเน้นย้ำความสวยงามของสตรีเป็นสำคัญ ในรัชมังคลาภิเษก แสดงแบบอย่างความสวยงามของสตรีที่นิยมในยุคนั้นนั้น จะเน้นผิวพรรณ และรูปกาย

ผิวพรรณที่นิยมว่างาม คือ ผิวที่งามเหลืองนวล แม่ของวาด ใน รัชมังคลาภิเษก จัดว่าผิวงามตามแบบนิยม คือ “เหลืองล่อ นวลเนียนจนใคร ๆ ออกปากว่าเหมือนผิวมะพร้าวงสุก” (ทมยันตี, 2546: 27) การรักษาบำรุงผิวพรรณ ในยุคนั้นจะพิถีพิถันในขั้นตอนของ การอาบน้ำ เริ่มจากการขัดตัวด้วยน้ำ

ไขมันผสมกับปูน แล้วอบตัวในกระโจมจากหม้อดินใบใหญ่ที่ต้มน้ำไ้มะกรูด เกลือ ลูกประคำดีควาย จนหมดไอน้ำ แล้วจึงใช้น้ำจากหม้อนั้นผสมกับน้ำ เพื่ออาบชำระล้างไขมันกับปูน จากนั้น ชโลมและขัดตัวด้วยน้ำส้มมะขาม แล้วจึงอาบน้ำตามปกติ เมื่ออาบน้ำเสร็จ จึงใช้กระแจะจันทน์ ชโลมให้ทั่วตัว ผิวจึงนุ่มเนียนเปล่งปลั่งและหอมกรุ่น ไขมันกับน้ำส้มมะขามเป็นสูตรขัดสีผิวพรรณให้สวยงามของสตรีทั่วไป หรือ แม้แต่ในพิธีต่าง ๆ เช่น โกนจุก วาดและกลั่นก็ต้องอาบน้ำ ขัดเนื้อตัวด้วยไขมัน และน้ำส้มมะขามเช่นกัน ในทวิภพ วันแรกที่ค้างในภพอดีต มณีจันทร์ ต้องอาบน้ำล้างหน้าแปรงฟัน จากอุปกรณ์แบบย้อนยุค ซึ่ คือ แปรงสีฟัน เกลือสะอาดและสารส้มสะอาด แทนยาสีฟัน อาบน้ำในชานกระเบื้องหลังฉากไม้ อาบน้ำเสร็จแล้วจึงนุ่งโจงหม้อสไบ ทาหน้าและชโลมตัวด้วย น้ำอบไทยกับกระแจะจันทน์จนหอมกรุ่น ต่อมา มณีจันทร์ จึงซึมซับกับทัศนะ และ ภูมิปัญญาของคนในยุคก่อนว่าต้องขัดตัวด้วยไขมันและน้ำส้มมะขาม เพื่อให้ผิวเหลือง

รสนิยมความสวยงามของรูปร่างและผิวพรรณ ประการหนึ่ง ที่เป็นเอกลักษณ์ คือ “ผู้หญิงต้องผิวเหลือง ปากแดง...” (ทมยันตี, 2551: 517) ฉะนั้น จึงต้องกินหมากเพื่อให้ปากแดง ม้วนเห็นว่าฟันสีขาวของมณีจันทร์ไม่สวย รูปร่างที่แสดงไว้ในตัวละครวาด และ มณีจันทร์ จะเป็นแบบเดียวกัน คือ รูปร่างระหง ทรวดทรงดังกล่าวดังกล่าวจึงเหมาะสมในการแต่งเครื่องละครแบบตัวพระหากงามชดช้อยเหมาะสมที่จะแต่งกายเป็นตัวนาง ความสวยงามของรูปร่างผิวพรรณ ของวาด นั้นพบได้ เมื่อกลืนขมวาดว่าสวย และ เป็นที่กล่าวขวัญในวันแต่งงานว่า “สวยมากนี้ มีนา ถึงได้หลงนักถึงกับตัดสาวทักทายทางโน้น” (ทมยันตี, 2546: 666) แม้แต่ หมอฝรั่งที่ คุณอรธพามาตรวจอาการวาดก็ยังชมว่า “แม้วาดสวยคล้ายตุ๊กตากระเบื้อง” (ทมยันตี, 2546: 737)

กิริยาวาจาสตรีไทยที่นิยามว่างดงาม คือ ความนุ่มนวล อ่อนช้อย ดังที่คุณอรธนิยมนิยมชื่นชมความงามของวาดที่งามแบบสตรีไทย เฝือไปด้วยความสงบเสถียร ความอ่อนโยน และความอ่อนหวาน แม้แต่ลูก ๆ ก็นิยมความสวยเช่นนี้ ความสวยงามต้องสวยงามแบบมีสง่าราศี เช่นเดียวกับนวนิยายเรื่อง ทวิภพ ที่คุณหลวงคำชมมณีจันทร์ว่า เป็นคนสวยแบบโบราณ รูปทรงระหง แต่คนในยุคคุณหญิงแสร้ง กลับเน้นความสวยงามมีสง่าราศี สตรีต้องร่างท้วม กิริยาวาจาดองนุ่มนวล ส่วนคุณหลวงอัครเทพวรากร เป็นแบบของความคิดที่คาบเกี่ยวระหว่างความสวยงามของสตรีแบบไทยผสมแบบตะวันตก รูปลักษณ์งามแบบกุลสตรีไทย แต่ “ความงาม ความคล่องแคล่ว สติปัญญา ดูกลมกลืนไปกับความสำเร็จ ที่คุณหลวงเคยชื่นมาในต่างบ้าน ต่างเมือง ความเสถียรหมิงแบบ “กุลสตรี” อาจจะดีอยู่หรอก หากคุณหลวง ก็ขัดตา รำคาญใจ ผู้หญิงมักจะทำทำเป็น “ผู้ตาม” เสียหมด ยามหนักใจใครเล่าจะช่วยให้ ผิดกับแม่มณี” (ทมยันตี, 2551: 421)

ความงามที่คุณหลวงนิยม เป็นแบบผสมผสาน สัดส่วนที่ชวนมอง ในขณะที่คุณหลวงยังนิยมความสวยงามด้านรูปร่างผิวพรรณของสตรีแบบไทยนิยม แต่คุณหลวงก็นิยมสตรีที่มีบุคลิกภาพท่วงทีกิริยา วาจา ต้องฉลาดคล่องแคล่ว เท้าทันคนตามลักษณะแบบสมัยใหม่ คติความงามของสตรีดังกล่าวนี้ จัดเป็นชุดของระบบความคิดที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาวการณ์บ้านเมืองที่ต้องการสตรีที่เคียงบ่าเคียงไหล่ เข้าสมาคมกับต่างชาติได้ มณีจันทร์จึงงาม สมบูรณ์พร้อม ตามที่คุณหลวงนิยม ความงาม ความฉลาด ความสามารถทางภาษาของเธอ ดังประจักษ์อย่างชัดเจน จากความสำเร็จในการกระจายข่าว เพื่อให้ชาติตะวันตกระแวงกันเอง ลักษณะความงามนี้ ถือว่าบกฏ

วาทกรรม “ผู้หญิงยิ่งเรือ จะรู้ราชการได้อย่างไร” (ทมยันตี, 2551: 420)

วาทกรรมความงาม การวางตัว การประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม สมควร สอดคล้องกับกาลเทศะโอกาสนั้น จะมีระบบความคิดในลักษณะที่เป็นระเบียบแบบแผนจารีตที่สืบทอดกันมา ในร่มฉัตร การเข้าเฝ้าเจ้านาย จะเป็นแบบดั้งเดิม ที่ถือว่าเหมาะสม คือ คลาน หมอบ กราบ ดังที่วาดปฏิบัติจนเป็นปกติมาตั้งแต่สมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉะนั้น แม้จะผลิตแผ่นดินใหม่ วาดจึงยังคุ้นชินกับการเข้าเฝ้าแบบเดิม การไปชมละครพูด สำหรับวาด คือ การเข้าเฝ้า แต่เก้าอี้ตบแคบ ฉะนั้นวาดจึงไม่ได้หมอบกราบ แต่วาดไม่ยอมรับวิธีการเข้าเฝ้าแบบใหม่ การชมการแสดงขององค์พระมหากษัตริย์อย่างขบขัน นั้น เป็นการไม่บังควร โดยเฉพาะผู้ที่ร่วมแสดงละครพูดกับพระองค์นั้น ไม่เป็นสิริมงคล “วาดแทบหลับตาเห็นเลยว่า ตัว “อัปรีย์เสนียดจัญไร” พอกตัวอยู่หนาแคไหน” (ทมยันตี, 2546: 863) ชุดระบบความคิดของวาด เป็นชุดจารีตโบราณ ที่วาดยอมรับว่าดีงาม เหมาะสม พระเจ้าแผ่นดินเป็นของสูง วิธีการปฏิบัติตนของรุ่นใหม่ จึงเป็นการไม่บังควร เพราะถือว่าตีตนเสมอเจ้านาย แนวความคิดนี้ ตอกย้ำไว้ในหลาย ๆ เหตุการณ์ เช่น การใส่จับปึงทองของเด็กหญิง นั้น มีชนบจารีตว่า คนธรรมดาสามัญใส่ไม่ได้ ต้องใส่เฉพาะผู้มีเชื้อสาย

ใน ร่มฉัตร วาด ดำเนินตามแบบฉบับอันงดงามของ “กุลสตรีไทย” ทุกกระเปียดนี้ว ทั้งงานแม่บ้านแม่เรือน การวางตน ต่อคนในครอบครัว และ ผู้มาเยี่ยมเยือน ในด้านการแต่งกาย วาดยึดตามจารีตนิยมว่าเหมาะสมสวยงาม ฉะนั้น วาดจึง รู้สึกขัดตาอริย ทั้ง การแต่งกาย กิริยาวาจา การประพฤติปฏิบัติ ตามแบบ ฝรั่งเศส และไม่สนใจการบ้านการเรือน ตรงข้ามกับ เอื้อย ที่ถอดถ้าย คุณสมบัติของกุลสตรีไทยตามแบบดั้งเดิมทุกประการ ในร่มฉัตร แสดงให้เห็นว่า กระบวนทัศน์ด้านความงามของคุณสมบัติแบบสตรีไทย ยังเป็นที่ปรารถนาของชายไทย ดังเหตุการณ์ที่คุณหลวงวิจิตรวรลักษณ์ ว่าที่ทูตอนาคตไกลมาพึงใจ และ สู้ขอเอื้อย ความเหมาะสมความควรแบบจารีตนิยมนี้ ยังรวมถึงการที่ถูกต้องปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และ เคารพบุพการี เช่น วาดตำหนิเอื้อยที่ขึ้นเสียงคุณอรรณพเป็นพ่อ

นวนิยาย ทวิภพ แสดงกระบวนทัศน์ด้านความงามตามกาลเทศะและโอกาส ตามแบบชนบ และจารีตอย่างเด่นชัด โดยแสดงลักษณะบางอย่างของสตรีในยุคของมณีจันทร์ที่ถือว่าไม่เหมาะสม ไม่เหมาะสมไม่ควรในภพอดีต เช่น วาทกรรมการแต่งกาย มณีจันทร์ใส่ “กระโปรงอัดพลีทสีดำ เสื้อคอตั้งแขนพองจากหัวไหล่มาสืบจากศอก ถึงปลายแขนเช่นกัน” (ทมยันตี, 2551: 270) ซึ่งได้รับความนิยมในขณะนั้น แต่ในโลกของคุณหญิงแสร้ง โอกาส กาลเทศะในการใส่สีดำ เป็นการไว้ทุกข์ ซึ่งก็จะแตกต่างไปตามอาวุโสของผู้ตาย “ญาติผู้น้องของหล่อนตายหรือถึงแก่กรรม เพราะถ้าเป็นญาติผู้ใหญ่กว่าจะต้องแต่งขาว” (ทมยันตี, 2551: 279) ฉะนั้นจึงไม่เหมาะสม ไม่ควรที่จะใส่สีดำกล่าว ในยามปกติ นอกจากนี้การแต่งกายด้วยสีดำ ๆ ยังมีจารีตกำหนดชนชั้น เช่น สีแดง สำหรับเจ้านายทรงเวลาเฉลิม เป็นต้น

กาลเทศะที่ไม่เหมาะสม ไม่ควรระหว่างชายหญิง ก็เป็นระบบแนวความคิด ที่มณีจันทร์ไม่คุ้นเคย โดยมีพื้นที่ร่างกายเป็นตัวกำหนดข้อห้าม ดังเหตุการณ์ ที่มณีจันทร์ พยาบาลคุณหลวงอัครเทพรากร คุณหลวง ตำหนิมณีจันทร์ว่า “ผู้หญิง ไม่พึงพูดในเรื่องเนื้อตัวของผู้ชาย” ... “ไม่พึงบังคับถูกเนื้อตัวผู้ชาย” (ทมยันตี, 2551: 147) ในพื้นที่สถานที่ กำหนดจารีต ไม่ให้หญิงอยู่ในห้องของผู้ชาย

ซึ่งเป็นชนบทที่มีมาถึงในปัจจุบัน ดังที่คณหญิงแสร้ง กล่าวกับเธอว่า “แต่การที่ผู้หญิงยิ่งเรื่องจะมาอยู่ในห้องผู้ชาย มันไม่เหมาะ ทางหล่อนเขาสั่งสอนอย่างนี้ไหม” (ทมยันตี, 2551: 282) และ “ผู้ชาย... จะไม่ล่วงเข้ามาในห้องผู้หญิง” (ทมยันตี, 2551: 386) ฉะนั้นคุณหลวงจึงย้ายไปนอนที่เรือนนก เพื่อให้มณีจันทร์นอนในห้องตน ระยะห่างของการพบปะสนทนา ก็เป็นตัวกำหนดกรอบ ระยะห่างของพื้นที่ระหว่างชายหญิง และบ่าว ตอนทมณีจันทร์ออกจากห้องเป็นครั้งแรก มาที่ศาลาโถง ม้วนนั่งบริเวณชั้นล่าง ส่วนยกพื้นเป็นที่นั่งของนาย แต่เว้นระยะห่างชายหญิง ดังคำบรรยาย “ไกลออกไป คุณหลวงทรุดลงนั่งเอกเขนก ฟิงหมอนขวาน หน้าขาว ๆ เห็นเป็นเงา ๆ อยู่ท่ามกลางแสงไฟ” (ทมยันตี, 2551: 323) เวลากลางคืน เป็นเวลาที่ชายหนุ่มหญิงสาวไม่ควรพบปะพูดคุยกัน เมื่อมณีจันทร์สนทนากับคุณหลวง ก็จะนั่งคนละมุมของศาลาโถง คุณหลวง ก็ยังห้ามว่า “อย่า ! เดียว บ่าวมาเห็นเข้าจะไม่งาม กับตัวหล่อน” ... “ร่างสูงรักษาระยะความห่างไว้ หากพอได้ยินการสนทนา” (ทมยันตี, 2551: 435และ436) หากคุณหลวงสนทนากับมณีจันทร์จนเวลาตก คุณหญิงแสร้งจะปราม โดยเปรยว่า น้ำค้างตกแล้ว ซึ่งคุณหลวงต้องอธิบายให้มณีจันทร์รู้ว่า “ท่านเตือนว่าดึก... ไม่ควร” (ทมยันตี, 2551: 410)

อาวุโส เป็นตัวกำหนดค่าตำแหน่งความเหมาะสม การควรไม่ควรดังที่คุณหลวงอัครเทพวรากร กล่าวเตือนมณีจันทร์ ไม่ควรนั่งเสมอผู้ใหญ่ หรือ แม้แต่การรับประทานอาหาร ผู้มีอาวุโสน้อยกว่าต้องรอให้ผู้ใหญ่อิ่มก่อน ในการพูดจา เด็กห้ามพูดสอดแทรกหากผู้ใหญ่ยังพูดไม่จบ หรือแม้แต่ตำแหน่งในการเดินนำเดินตามผู้อ่อนอาวุโสต้องเดินตามผู้ใหญ่ และ ผู้หญิงต้องเดินตามผู้ชาย มณีจันทร์ไม่ยอมรับกรอบความคิดนี้ ตั้งแต่เยาว์ แม้แต่เนื้อเพลงที่ให้ผู้ชายเดินข้างหน้า ผู้หญิงเดินตามเธอก็จะคัดค้าน มณีจันทร์เป็นสาวที่มั่นใจในตนเองสูงเธออยู่ในยุคสมัยของความเท่าเทียม และความเสมอภาคทางเพศ เช่น เธอยอมรับกับกุลธำมศว่าชอบคุณหลวงอัครเทพวรากร แต่โลกของอดีตได้ปรับเปลี่ยนความคิด ให้มณีจันทร์ยอมเป็นผู้ตามผู้ชาย เธอ “แน่ใจในตนเองชัดแล้วว่า เธอจะยอม เป็น “ข้างเท่าหลัง” บุรุษผู้นี้ โดยไม่มีข้อแม้” (ทมยันตี, 2551: 584-585)

3. กระบวนทัศน์ด้านความจริง เป็นชุดของแนวความคิดการมองคนในโลกของยุคนั้น ๆ ตามที่เกิดขึ้นจริงมีอยู่จริง และ เป็นจริงในบริบทแวดล้อม มีผลต่อการปรับตัวอยู่ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม พหุวัฒนธรรม ดังนี้

วาทกรรมแนวพุทธปรัชญา เป็นระบบความคิดที่ซึมซับในวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์หลากหลายแนว แต่ในนวนิยายทั้ง 2 เรื่องเป็นแนวพุทธปรัชญาแบบชาวบ้าน ใช้ปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ชั่วคราว มีใช้ช่วงวันขึ้นปีใหม่ พื้งพลาณภาพแห่งรัตนตรัย เพื่อนำพาไปสู่สิ่งที่ตั้งตาม เป็นสิริมงคล เป็นจุดหมายปลายทาง ทั้งตอนเกิด แก่ เจ็บ และตาย ในร่มฉัตร แสดงแนวคิดนี้ไว้ทั้งพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การตาย ดังตอนพอจะเสียชีวิต วาดได้นำพระพุทธรูปประจำวันเกิด พร้อมธูปเทียน ดอกไม้มาให้พ่อ คุณหยดบอกท่านนิกถึงพระอรหันต์ เพื่อนำพาไปสู่สัมปรายภพ แต่พอยึดกรรม เป็นเครื่องกำหนด พ่อของวาดจึงจากไปอย่างสงบ เหตุการณ์นี้แสดงถึงระบบแนวความคิดในการดำรงชีวิตอย่างมีสติ

ในบันปลายของชีวิต คุณอรธรรด ก็ใช้ หลักวัฏสงสารเป็นเครื่องกำหนดในการปล่อยวางทุกอย่าง คุณอรธรรด เข้าใจอย่าง ถ่องแท้ว่า “เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันเป็นวัฏสงสาร เราเลือกไม่ได้หรอก”

(ทมยันตี, 2546: 1175) ดังเห็นได้จาก คุณอรธรรู้เท่าทันอาการป่วยของตน จึงไม่เคยแสดงความเจ็บปวดให้วาทกังวลใจ นอกจากนี้กรรม เป็นเครื่องมือปลอบใจให้คลายทุกข์ ยอมรับความจริงของชีวิต ปลอบใจให้คลายความโศกเศร้าในเรื่อง การพลัดพราก เพราะตายจากกัน “ควรดีใจ... ว่าตน ๆ นั้น หมดเวรแล้ว” (ทมยันตี, 2546: 483) ฉะนั้น ยามใดที่วาท พบความทุกข์ เพราะสิ่งที่คุณจงรักภักดีถูก สั่นคลอน วาทจึงได้แต่งที่ตัววาทเองว่า “ตัวเองเคยกระทำการอะไรไว้บ้างหนอ จึงต้องได้รับ “ผล” จาก “พืช” ของตัวเช่นนี้” (ทมยันตี, 2546: 97) หรือ ใช้เพื่อ ปลง ละวาง วาทใช้กรรมเป็นเหตุผลในการดำเนินชีวิต เป็นคำตอบของต้นและผลของต้นเหตุเสมอ แม้แต่การแต่งงาน อยู่กินกับคุณอรธ วาทก็คิดและเชื่อว่าเป็น “เวรกรรม” ที่เคยทำร่วมกันมา คุณอรธ ซึ่งไปศึกษาในต่างประเทศตั้งแต่วัยเยาว์ แต่คุณอรธก็ยังมีความคิด ในเรื่องกรรมในลักษณะว่าทำกรรมอะไรไว้ วันหนึ่งกรรมนั้นต้องกลับมาเข้าตัวเอง คุณอรธถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา คุณอรธเป็นหนึ่งในคณะเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยวาทหวังว่าจะเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และราชบัลลังก์ไม่กระทบกระเทือน หากแต่เหตุการณ์ไม่เป็นเช่นนั้น แต่ก็เกินกำลังที่จะรังไว้เพราะอำนาจใหม่ขยายหมุ่เล้าอย่างมากมาย และรวดเร็ว คุณอรธ จึงท้อถอย ดังนั้น เมื่อป่วย คุณอรธจะบอกว่า “คนผิมน้ำสาบาน คิดคดทรยศต่อเจ้านายมันก็ยังมี” (ทมยันตี, 2546: 1171) กระบวนชุดความคิดของคุณอรธ เรื่องเวรกรรมนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานการครอบงำให้เกรงกลัวในคำสัญญาที่ให้ไว้ต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีไข่สัญญาแล้วจาง แต่จากน้ำพระพิพัฒน์สัตยาที่ดื่มซึมซาบทั่วกายในร่างกาย เสี่ยงกล่าวโองการแข่งน้ำที่ส่ำทำให้คร่ำเมลง

ถึงแม้ว่าวาทจะเข้าใจหลักอนิจจัง “กฎแห่งความผันแปรพิสูจน์ให้เห็นว่า ทุกอย่างไม่มีอะไรคงทนถาวร” (ทมยันตี, 2546: 509) วาทก็ไม่สามารถทนทนต่อความทุกข์ได้ วาทจึง พึ่งพระไตรรัตน์ ในการสงบจิตใจ วิถีทางพุทธเช่นนี้ เป็นวิถี ที่ยังคงทอดมาจนปัจจุบัน

ใน ทวิภพ พุทธปรัชญา ยังคงระบบแนวความคิด ทำบุญ ใสบาตร ไหว้พระ ทั้งคุณหลวง อัครเทพวรากร มณีนันท์ คุณมาลีดา และ คุณหญิงแสร้ง ยังปฏิบัติอยู่เสมอ ทวิภพ ยังแสดงด้านพุทธานุภาพ ในการตั้งสติสมาธิ จิตรับในภพอดีตได้ ดังที่คุณมาลีดา เข้าห้องพระ เพื่อสงบความฟุ้งซ่านเมื่อจิตสงบ กระแสจิต จึงจับภาพอื่นได้ จิตของท่าน ไปสู่ ทวิภพ จิตรับรู้ถึงวาระว่า คือ ภาพวันสุกดิบ จิตท่านกลับสู่โลกปัจจุบัน และ ทำใจยอมรับ เพราะท่านรู้ว่า “ลูกรักได้อยู่ในที่อันเป็นสุขดังตามยิ่งนัก” (ทมยันตี, 2551: 663)

วาทกรรมระบอบการปกครอง จะแสดงให้เห็น กระบวนทัศน์หลัก คือ แบบราชาธิปไตย ซึ่งกำลังจะถูกเหนี่ยวรั้งเข้าอยู่ภายใต้แบบประชาธิปไตย เรื่อง รัชตร แสดงแนวความคิดของราชาธิปไตยนั้น ราชสำนักเป็นศูนย์รวมจิตใจ วาทคุ้นเคยระบบความคิดนี้มาตั้งแต่เด็ก พ่อวาทรับราชการแม่และวาทเป็นชาววัง วาทจึงซึมซับในพระมหากษัตริย์คุณ เมื่อวาทมีลูก เสต็จ ๆ ก็ทรงพระเมตตาประทานชื่อให้ลูกชายวาท สถาบันกษัตริย์ ได้พระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงแก่เอื้อม พระเมตตาบารมีนี้ ดอกหญ้าในหลายเหตุการณ์ เช่น พระเจ้าอยู่หัวทรงปลอมพระองค์เป็นสามัญชนขึ้นรถรางและรถลากของชาวจีน ๆ ล ๆ หรือในรัชกาลต่อ ๆ มา แม้จะเปลี่ยนแปลง การปกครองแล้ว ก็ยังคงพระเมตตาบารมี บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ทวยราษฎร์เสมอมา สถาบันกษัตริย์ และ การปกครองแบบราชาธิปไตย ได้หยั่งรากลึกด้วยทศพิธราชธรรมที่ปกแผ่ให้ความสุขแก่ปวงชน ดังนั้นวาทจึง

ไม่ยอมรับการปกครองแบบใหม่ ที่สามีและลูกมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง โดยอ้างเหตุผลทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั่วโลกต่างประสบปัญหานี้เช่นกัน ในขณะที่คุณอรรถ ศึกษากฎหมายจากต่างประเทศ และรับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยมา คุณอรรถสุขุมรอบคอบในการวางแผน ปูพื้นเอื้อให้ศึกษาทางด้านนี้ เมื่อกลับมา เอื้อมและเพื่อน ๆ คือ คนรุ่นใหม่จึงเป็นกำลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลง การปกครอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เปลี่ยนชีวอำนาจการบริหารจากสถาบันกษัตริย์เป็นคณะราษฎร วาดเป็นภาพแทนที่แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น ราษฎรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อตอกย้ำว่าระบอบนี้ ขาดการวางรากฐานอย่างยั่งยืน และยังเป็นระบอบที่ “ต้องอาศัยพวกมาก และ เราก็เลือกตัวบุคคลไม่ได้เสียด้วย” (หมยันตี, 2546: 1030) คณะผู้บริหารบางคนไม่ยึดมั่นตามอุดมการณ์ หากมุ่งอำนาจที่ต้องอาศัยพรรคพวก ซึ่งทวยราษฎร ไม่ได้มีส่วนตัดสินใจแท้จริง การปกครองแบบประชาธิปไตยจึงเกิดการปฏิวัติ ปฏิรูปอีกหลายครั้งหลายคราโดยอาศัยเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นข้ออ้าง

ทวิภพ แสดงให้เห็นการปกครองแบบราชาธิปไตยนั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของราษฎร จากคำพูดของมณีนันท์ที่สงสัยเกี่ยวกับระบบทาส ได้ตอกย้ำถึงพระราชกรณียกิจแห่งองค์พระมหากษัตริย์ ที่ทรงเข้าพระทัยว่า มนุษย์ทุกคนต้องการความเป็น “ไท” ใฝ่หาอิสระ โดยเฉพาะพวกทาส พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถที่ใช้ระบบเลิกทาส อย่างละมุนละม่อมอันเป็นพระราชกรณียกิจ ที่ปวงชนชาวไทยทุกยุคสมัยภาคภูมิใจ ดังที่ ดนัย ไชยโยธา (2546: 210-212) กล่าวถึงระบบการเลิกทาส ซึ่งสรุปได้ว่าการปลดปล่อยทาสให้เป็นอิสระ จำเป็นต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะสังคมไทยมีทาสมานานหลายศตวรรษ การยกเลิกทาสอย่างฉับพลันย่อมกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่มียาสอยู่ในครอบครอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเตรียมแผนการการเลิกทาสอย่างมีขั้นตอนอาศัยเวลา เพื่อให้ปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง การปลดปล่อยทาสดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ทั้งนี้เป็นเพราะพระปรีชาสามารถอันสุขุมรอบคอบ แห่งองค์พระเจ้าแผ่นดิน

เหตุการณ์การเลิกทาส เป็นเพียงตัวอย่างพระราชกรณียกิจ ที่แสดงว่า ระบอบแบบราชาธิปไตยคือ อำนาจที่ให้อิสระแก่ชนชั้นผู้ไร้ทางออก เหตุการณ์นี้ ตอกย้ำว่าเพราะเหตุใด ประชาชนจึงจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ฉะนั้น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ในปี ร.ศ. 112 ที่ไทยเกิดกรณีพิพาท จนต้องเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส นับเป็นความเจ็บปวดที่สุดของทั้งองค์พระมหากษัตริย์และปวงชนทั้งประเทศ มณีนันท์ร่วมรับรู้ความรู้สึกหวงแหนพรมแดน และเอกราชของชาติไทย เธอจึงร่วมช่วยในครั้งนั้นอย่างสุดความสามารถ

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ภาพรวมของการศึกษา กระบวนทัศน์เชิงสังคม ในนวนิยายเรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของหมยันตี พบชุดของระบบความคิดใหญ่ที่ใช้กำกับ หล่อหลอมสร้างตัวตนอันมีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย คือ วิธีการให้ความสำคัญกับคุณค่าของระดับ การมองโลก เพื่อปลูกสำนึกให้ตระหนักถึงรากฐานที่มา แห่งความเป็นไทย มี 3 กระบวนทัศน์หลัก คือ กระบวนทัศน์ด้านความดี กระบวนทัศน์ด้านความงาม และกระบวนทัศน์ด้านความจริง

กระบวนการทัศน์ด้านความดี ใช้วาทกรรมบุญคุณ แสดงวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ต่อผู้มีพระคุณด้วยความกตัญญู การตอบแทนผู้มีพระคุณ ผู้มีศักดิ์ตำแหน่งสูงกว่าจะสร้างพระคุณ โดยใช้ความรักและความเมตตา นับเป็นการสั่งสมพระคุณ โดยได้รับความจงรักภักดี ซึ่งเป็นระดับสำนึกในความดีอย่างเต็มใจและเต็มที่ มีใจต้องตอบแทนเพราะมีบุญคุณผูกมัด แต่ด้วยศรัทธาในคุณงามความดีในบุญบารมี ซึ่งเป็นผู้มีศักดิ์ฐานะสูงส่ง ชาตินิยม เป็นวาทกรรมบุญคุณที่ไม่ใช้แต่กับระดับบุคคลหรือสถาบัน หากลงลึกถึงเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งในเรื่อง วิธีวิธีคิด วิธีอยู่แบบไทย เช่น การรักษาพยาบาลและความรักชาติ ค่าของความดียังวัดจากการทำบทบาทหน้าที่ที่ดีของพ่อ แม่ และลูก สามีกับภรรยา ซึ่งเป็นแนวปิตาธิปไตย

กระบวนการทัศน์ด้านความงาม ใช้วาทกรรมความสวยงามตามแนวสุนทรียะ มุ่งเน้นให้ “คาสตรี” ในด้านรูปร่างและผิวพรรณ ซึ่งเป็นแบบพิมพนิยม คือ “ผิวเหลือง ปากแดง ฟันดำ” การตอกย้ำด้วยชมเชยส่งผลให้สังคมในอดีตยึดเป็นความนิยม ส่วนกิจวิชาวาททั้งตงามนั้น ต้องนุ่มนวลอ่อนหวาน ตามแบบกุลสตรีไทย และต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและโอกาส สถานภาพ วาทกรรมความงามในการวางตัว การประพฤติ การปฏิบัติตนให้เหมาะสมสมควร สอดคล้องกับกาลเทศะโอกาส จะวางกรอบจน เป็นขนบจารีตนิยมทั้งชายหญิง สร้างวาทกรรมกำกับกาลเทศะที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ควรหรือไม่ควรระหว่างชายหญิง โดยเน้นการทิ้งระยะห่าง ทั้งสถานที่และเวลาในการใกล้ชิดพบปะสนทนา และ ความเหมาะสมในการปฏิบัติตามอาวุโส และเพศ โดยเน้นย้ำความเป็น “กุลสตรี”

กระบวนการทัศน์ด้านความจริง พบวาทกรรมพุทธปรัชญา เน้น กรรม อนิจจัง ใช้เพื่อปลอบใจให้ปล่อยวาง คลายความทุกข์ และเกรงกลัวที่จะทำผิด หรือละเมิดค่านิยมสัญญา วาทกรรมระบอบการปกครอง มี 2 แบบ คือ แบบราชาธิปไตย ที่หยั่งรากฐานลึกซึ้งถึงจิตใจ ศูนย์กลาง คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ และ แบบประชาธิปไตย ที่ขาดการวางรากฐานในทุกกระดับ จึงเป็นระบอบที่เปลี่ยนแปลงตามพรรคตามพวก ตามกลุ่มผลประโยชน์อยู่เสมอ

กระบวนการทัศน์ ทั้ง 3 ชุด ดังกล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กระบวนทัศน์เชิงสังคมจะใช้คุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ครอบงำกำหนด อำนาจ บทบาทหน้าที่ตอกย้ำให้เห็นความดี ความงาม ทั้งจากกระบวนการทัศน์หลัก และ กระบวนทัศน์ใหม่ที่เข้าแทรกแซง ทั้งในแนวปฏิรูปที่มุ่งไปทีระบอบการปกครอง หรือ แนวพลวัตนิยม (dynamism) ที่ปรับเปลี่ยนวิธีการมองโลกให้สอดคล้องกับบริบท ในการรับ ไม่รับ กระบวนทัศน์ใหม่ กระบวนทัศน์ทั้ง 3 ใช้ระเบียบวินัยจรรยาบรรณ มากำกับ และครอบงำ โดยชี้ค่าลงไปว่า ดี หรือ ไม่ดี เหมาะสม หรือไม่เหมาะสม ควรหรือไม่ควร ถูก หรือ ผิด กลไกที่ใช้คือ “หน้าที่นิยม” จัดวางแบบอย่างหน้าที่ที่ต้อง/พึงกระทำ ซึ่งเป็นแนวเดียวกัน ทั้งในระดับครอบครัว ราชสำนัก และ ประเทศ แก่นของวาทกรรมแสดงชุดของความคิดแบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน ระหว่างผู้มีสถานะและตำแหน่งที่ไม่เท่ากัน เช่น กรณียบุญคุณ ผู้ให้ คือ ผู้มีบุญคุณ ผู้รับต้องตอบแทนบุญคุณเข้าลักษณะ “เป็นทูเป็นตา” “เป็นมือเป็นไม้” เหล่านี้ล้วนต้องมีผู้ที่สามารถไว้วางใจ เชื่อใจ สามารถสวดส่อง ดูแล ปกป้อง หรือกระทำการแทนได้ เช่น พ่อหนุ่มและคุณหยด ในร่มฉัตร

ในเรื่องบทบาทหน้าที่ มีข้อน่าสังเกตว่าการสร้างตัวละครเอกชายเป็นตามกรอบอุดมคติ

ซึ่งสตรีผู้เป็นภรรยาคาดหวังในสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ตัวละครเอกชาย ทั้ง คุณอรธร ในร่มฉัตร และ คุณหลวงอัครหาเทวรากร ในทวิภพทั้งงามทั้งรูปและคุณสมบัติ คุณสมบัติที่ขัดแย้งกับสังคมในยุคสมัยของชายมีภรรยาได้หลายคน คือ ตัวละครทั้งสองรักและมั่นคงกับภรรยาคนเดียว ไม่มีหญิงอื่น ในประเด็นนี้ นอกจากเป็นแบบของนวนิยายโรแมนติกแล้ว ยังเป็นวาทกรรมที่ตอกย้ำ ความดีงามคุณสมบัติแบบกุลสตรีไทยว่าสามารถครอบครองร่างกายและจิตใจของชายได้อย่างสมบูรณ์

นวนิยายแสดงชัดตรงข้ามของระบอบการปกครอง 2 ระบอบ คือ ระบอบราชาธิปไตย แสดงภาพว่า พระมหากษัตริย์ คือ ศูนย์รวมแห่งจิตใจด้วยความศรัทธาและเทิดทูนอย่างยั่งยืน ดังนั้นในระบอบราชาธิปไตยศูนย์รวมแห่งอำนาจ จึงอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนระบอบประชาธิปไตย อำนาจ คือ รัฐบาล เป็นอำนาจแบบแบ่งกลุ่ม มีอำนาจเฉพาะกลุ่มกำกับอยู่ จะรวมกลุ่มเฉพาะวาระประโยชน์ร่วมกัน ในนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง แสดงถึงระบบของแนวคิดที่เป็นแบบกษัตริย์นิยม โดยผ่านตัวละครหญิง เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับวังที่สุด จึงผูกพันกับสถาบันและการปกครองดังกล่าว ฉัตรารณ จินดาเดช (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหาร ราชสำนัก ฝ่ายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สรุปได้ว่า ราชสำนักฝ่ายในเปิดโอกาสให้สตรีชั้นสูงลงไปถึงสามัญชนบางส่วนได้เลื่อนฐานะสูงขึ้น เพราะได้เข้ารับราชการในราชสำนักฝ่ายใน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจำนวนผู้พำนักอาศัยเพิ่มมากขึ้น กว่ารัชกาลก่อน ๆ การศึกษาดังกล่าว เป็นข้อยืนยันว่าตัวละครเอกหญิง เป็นปากเสียง ที่เน้นย้ำว่า แม้ระบอบการปกครองจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ระบอบใหม่ไม่อาจแทนที่ แทนความรัก ความเทิดทูน ความศรัทธาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ นวนิยายทั้ง 2 เรื่อง โนมนำให้คนปัจจุบัน เห็นแบบอย่างชุดความคิดของโลกสมัยก่อนว่า ความดี ความงามของอำนาจแบบราชาธิปไตย คือ อำนาจที่แท้จริง อำนาจที่ประกอบสร้างจากรากฐานเดียวกัน คือ ความร่วมมือ ความร่วมเสียสละ มองการณ์ไกลของบรรพชน ฉะนั้นโครงสร้างของสังคม จึงยังคงยึดกระบวนทัศน์ชั้นสูงเป็นเครือข่ายแห่งอำนาจ ทั้งด้านความดี ความงามและความจริงตามแบบดั้งเดิมอยู่

รายการอ้างอิง

- กฤษดาพรรณ หงส์ดารมภ์ และ จันทิมา เอยมามนต์, บรรณาธิการ. (2549). มองสังคมผ่านวาทกรรม. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุพร จันทะสุด. (2543). วิเคราะห์นวนิยายเรื่องร่มฉัตร ของ ทมยันตี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรารณ จินดาเดช. (2542). การบริหารราชสำนักฝ่ายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ: วิชาษา.
- ดนัย ไชยโยธา. (2546). ประวัติศาสตร์ไทย: ยุคกรุงธนบุรีถึงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.

- ทมยันตี. (2551). ทวิภพ. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ ฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ทมยันตี. (2546). ร่มฉัตร. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ฯ: ณ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- ทรงภพ จันทะรุส. (2556). กระบวนทัศน์เชิงสังคม: ภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมของดอกไม้สด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิชาพร กระรัตนตะ. (2546). วิเคราะห์นวนิยายเหนือธรรมชาติ ของ วิลลิส คิริโพลล์. (ปริญญา นิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2552). วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในวรรณกรรมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นันทนา วงษ์ไทย. (2556). การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในโฆษณาเครื่องสำอางเพื่อความงาม. วารสารมนุษยศาสตร์. 2 (1), 77-107.
- นัทธนี ประสานนาม. (2552). ทวิภพ (The Siam Renaissance) ในฐานะภาพยนตร์ไทยแนว ได้อีกลับอาณานิคม. ใน นัทธนี ประสานนาม (บ.ก.), ละคร ระคน ตัวตน มนุษย์: วรรณกรรมกับนาฏกรรมศึกษา. (น.145-179). กรุงเทพฯ: Unimex International.
- ประดับ ภูมิลา. (2542). บุคลิกภาพตัวละครเอกสตรีใน นวนิยายของทมยันตี ช่วง พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรมน เจริญสุวรรณ. (2548). มิติสถานที่ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ศึกษาจาก งานประพันธ์ ของ “ทมยันตี”. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- วศินี สุทธิวิภากร. (2552). วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่นำเสนอใน นวนิยาย ของคุณหญิง วิลลิส คิริโพลล์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2546). กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) กับปัญหาของชาติ. เอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตรปชส. 1 วันที่ 14 มีนาคม 2546 ห้องประชุมอภิป สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ท.).
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (16 สิงหาคม 2559). ร่มฉัตร. สืบค้น 25 สิงหาคม 2559 จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/ ร่มฉัตร](https://th.wikipedia.org/wiki/ร่มฉัตร).
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (3 กันยายน พ.ศ. 2559). ทวิภพ. สืบค้น 4 กันยายน 2559 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ทวิภพ>.
- ศิวัช ศรีโคกงามกุล. (2555). ความเข้าใจในทัศนะว่าด้วยกระบวนทัศน์. วารสารรัฐศาสตร์ และ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. 1 (1), 61-86.
- สารคดีคอม. (4 July 2012). วิกฤตการณ์ ร.ศ.112 สืบค้น 25 สิงหาคม 2559 จาก <http://www.sarakadee.com/2012/07/04/112-crisis/>
- Kuhn, Thomas s. (1996). The Structure of Scientific Revolution. (3rded.). Enlarged Chicago : The University of Chicago Press.

การศึกษาสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องไข่มุกนูน ของประภัสสร เสวิกุล¹ A Study of Rasa (Aesthetics) in Prabhassorn Sevikul's Novel *China Moon*

นิษฐา กระกรกุล²

สุภาพร คงศิริรัตน์³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสวรรณคดี (Rasa) ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ไข่มุกนูน ของประภัสสร เสวิกุล ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งในโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเซียน ที่สมาคมอาเซียน-ประเทศไทยจัดทำขึ้นเพื่อให้คนไทยรู้จักเพื่อนสมาชิกประเทศอาเซียน การศึกษานี้ได้อาศัย ทฤษฎีสวรรณคดีสันสกฤตและสวรรณคดีไทยมาประมวลสังเคราะห์เป็นเกณฑ์ในการศึกษาซึ่งมี ทั้งหมด 10 รส ผลการศึกษาพบสวรรณคดีทั้งหมด 8 รส ปรากฏดังนี้ ศฤงคารรส ร้อยละ 28.13 กรุณารส ร้อยละ 22.32 วีรรส ร้อยละ 15.36 ศานตรส ร้อยละ 13.39 เสาวรณ ร้อยละ 12.50 เราทรรส ร้อยละ 6.69 ญาณกรร ร้อยละ 0.89 และหาสรส ร้อยละ 0.45 ส่วนรสที่ไม่ปรากฏ ได้แก่ พิกิตสรสและอัททรรส โดยรสต่างๆ ที่ปรากฏได้สอดแทรกเข้ากับเนื้อหาต่างๆได้อย่างสอดคล้อง เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านนอกจากจะได้รับอารมณ์ความสะเทือนใจและเพลิดเพลินไปกับตัวละครใน นวนิยายแล้ว สิ่งสำคัญคือรสต่างๆ เหล่านี้ได้ช่วยสะท้อนภาพความเป็นคนสิ่งใคร่ได้อย่างเด่นชัด ทำให้รู้จักสิ่งใคร่ได้อย่างดี อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเซียน

คำสำคัญ : วรรณกรรมอาเซียน, สิ่งใคร่, ประภัสสร เสวิกุล, สวรรณคดี, ไข่มุกนูน

Abstract

This research article aims to study Rasa (aesthetics) in Prabhassorn Sevikul's novel, *China Moon*, which is one of the novels in the Literature for ASEAN Project held by ASEAN Society-Thailand to acquaint Thai people with members of the neighboring countries. This study synthesizes the theoretical frameworks of the Rasa in Sanskrit literature and in Thai literature into 10 types of rasa, used as the criteria for the analysis. The findings reveal that 8 rasas can be perceived in the novel, namely Sringgara (28.13 %), Karuna (22.32 %), Vira (15.36 %), Santa (13.39

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย เรื่อง การศึกษาสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเซียน : เรื่องไข่มุกนูน ของประภัสสร เสวิกุล

²นิสิตปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

%), Saovarotjane (12.50 %), Raudra (6.69 %), Bhayanaka (0.89 %), and Hasya (0.45 %). Bibhatsa and Adbhuta are the 2 rasas that are not found in the novel. The rasas in the novel are suitably employed in the various contents. They create emotions and pleasure for the readers and, most importantly, helps reflect the nature of Singaporean people enabling the readers to know about Singapore and serving the purpose of the Literature for ASEAN Project.

Keywords : ASEAN literature, Singapore, PrabhassornSevikul, Rasa, China Moon

บทนำ

นวนิยายเป็นเรื่องที่ผู้ประพันธ์แต่งขึ้นอย่างประณีตซับซ้อน มีมิติทางอารมณ์ ที่มีความเป็นเหตุเป็นผลเป็นเหมือนเรื่องเล่าจำลองภาพชีวิตของมนุษย์ โดยคำนึงถึงความสมจริง (วนิดา บำรุงไทย, 2544: 13-15) อาจกล่าวได้ว่า การอ่านนวนิยายเป็นการให้ประสบการณ์แก่ผู้อ่านทางอารมณ์ ผู้อ่านสามารถรับรู้ความรู้สึกและความสะท้อนใจไปตามตัวละครความสะท้อนใจที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดเพราะว่าเรื่องที่อ่านนั้นพ้องกับเรื่องของตน แต่สะท้อนใจเพราะได้รับรู้ชะตากรรมของเพื่อนร่วมโลก ซึ่งความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้ กุสุมารักขมณี เรียกว่า “รส” ดังความว่า “...รสเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน มิใช่สิ่งที่อยู่ในวรรณคดีซึ่งเป็นเพียงอารมณ์ที่กวีถ่ายทอดลงไว้” (กุสุมารักขมณี, 2534: 24) นวนิยายเรื่อง ไข่มุกมูนเป็นนวนิยายหนึ่งใน 6 เรื่องของโครงการ “วรรณกรรมเพื่ออาเซียน” ที่สมาคมอาเซียน - ประเทศไทย จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของชาวไทยที่มีต่อเพื่อนประเทศสมาชิกอาเซียน โดยได้รับความร่วมมือจากประภัสสร เสวิกุล ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2554 เป็นผู้เขียนหนังสือทั้ง 6 เรื่องในโครงการนี้ ประภัสสร เสวิกุล เขียนเรื่องไข่มุกมูนโดยอาศัยประสบการณ์ที่เคยเป็นนักการทูต อีกทั้งยังได้เดินทางไปศึกษารวบรวมข้อมูล พบปะพูดคุยกับบุคคลต่างๆ ในประเทศสิงคโปร์ ทำให้ได้สัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสิงคโปร์ จึงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์เป็นอย่างดี (ลักษณะจันทร์ เลหาพันธุ์, 2557, อ้างใน ประภัสสร เสวิกุล: คานิยม)

ไข่มุกมูน เป็นเรื่องราวชีวิตของเด็กชายชาวจีน 5 คนที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซียช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ายึดครองคาบสมุทรมลายู เด็กชายชาวจีนทั้ง 5 ได้สาบานเป็นพี่น้องกันและได้อพยพแยกย้ายหนีภัยสงครามไปอยู่ที่สิงคโปร์ เมื่อเด็กชายทั้ง 5 คนโตขึ้นพวกเขาได้มีโอกาสกลับมาพบกันอีกครั้งในฐานะพันธมิตรและคู่แข่งทางธุรกิจที่อาศัยขึ้นเชิงทางธุรกิจเข้าหากันกันเพื่อให้ธุรกิจของตนอยู่รอดและประสบความสำเร็จ สุดท้ายเหลือผู้ชนะเพียงคนเดียว คือชีวิตซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง

ประสบการณ์ต่างๆ ของตัวละครใน ไข่มุกมูน ผู้อ่านจะได้รับรู้และเกิดอารมณ์ความรู้สึกสะท้อนใจหรือ “รส” ของวรรณคดีต่างๆ รวมไปถึงตัวละครในเรื่องที่บากบั่นฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคอย่างมากมายกว่าจะประสบความสำเร็จทางธุรกิจ อีกทั้งยังรับรู้ถึงความรักและมิตรภาพระหว่างมิตรกับศัตรู ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ผู้อ่านจะได้รับร่วมกับตัวละครด้วย การอาศัยทฤษฎีรส

มาประยุกต์ใช้ในการศึกษานวนิยายเรื่องนี้จึงจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการศึกษาวรรณกรรม เพราะทั้งนวนิยายและวรรณคดีต่างก็เป็นงานประพันธ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำเร็จอารมณ์ผู้อ่านอย่างเดียวกัน ผู้อ่านนวนิยายและวรรณคดีจึงมักเกิดอารมณ์สะท้อนใจและประสบการณ์ร่วมกับตัวละครได้ไม่ต่างกัน ดังที่กุหลาบ มลลิกะมาส (อ้างใน ภัสร์ธีรา ฉลองเดช, 2548: 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวรรณคดีว่า “เป็นสื่อนำความนึกคิด ความสะท้อนใจ และจินตนาการของผู้แต่งออกสู่ผู้อ่าน ... ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกและเห็นภาพตามคำบรรยาย เผยให้เห็นบุคลิกภาพและนิสัยใจคอของตัวละครในเรื่อง ช่วยให้เกิดความหยั่งเห็น คือ ความรู้สึกเข้าใจ ว่าทำไมบุคคลจึงได้แสดงออกเช่นนี้” วรรณคดีจึงเป็นสิ่งที่ช่วยปรุงแต่งวรรณคดีและวรรณกรรมให้สนุกน่าอ่าน (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน อ้างใน ภัสร์ธีรา ฉลองเดช, 2548: 14) ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ไขนํ้ามูน** ของประภัสสร เสวิกุล

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษา ‘วรรณคดี’ ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ไขนํ้ามูน** ของประภัสสร เสวิกุล

เกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเขียน: เรื่อง **ไขนํ้ามูน** ของประภัสสร เสวิกุล ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณคดีของกุสุมา รักษมนี (2534: 22-23) กับ เปลื้อง ณ นคร (2545: 20-21) ที่อ้อมขวัญ ขาวละออง ได้ปรับเพื่อให้ครอบคลุมกับบริบทของวรรณกรรมไทยได้ทั้งหมด 10 รส และผู้วิจัยได้ปรับในส่วนรายละเอียดของเกณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับการนำวรรณคดีมาศึกษากับนวนิยายเรื่อง **ไขนํ้ามูน** รายละเอียดมีดังนี้

1. **ศฤงคารรส หรือ นารีปราโมทย์** คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่เกิดจากความซาบซึ้งในความรักระหว่างบุคคล ได้แก่ ความรักของเพื่อน ความรักของพ่อแม่กับลูก ความรักของครูกับลูกศิษย์ รักของเจ้านายและลูกน้อง ความรักระหว่างหนุ่มสาว
2. **หาสยรส** คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกขบขันที่ตัวละครประพุดหรือพูด
3. **กฤณารส หรือ สลลุปังคพิสัย** คือ รสที่เกิดจากการรับรู้ความทุกข์โศก โดยมีทั้งความทุกข์ในชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ยากลำบาก ทุกข์จากภัยสงคราม ทุกข์ที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของสังคม ทุกข์จากการที่ต้องจากลาบุคคลที่รักทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิต ทุกข์ที่เกิดจากการคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน รวมทั้งความทุกข์โศกที่ไม่ได้สมหวังในความรัก
4. **เรทรรส หรือ พิโรธวาทัง** คือ รสที่เกิดจากการรับรู้ความโกรธของตัวละคร ความโกรธนั้นมีหลายอย่าง เช่น ความโกรธที่เกิดจากการไม่เชื่อฟัง ความโกรธที่เกิดจากการถูกหักหลังทรยศ ความโกรธที่เกิดจากการไม่รักษาสัญญา ความโกรธที่เกิดจากการถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรี
5. **วีรรส** คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีความมุ่งมั่น กล้าหาญ บากบั่น พากเพียร เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย เช่น ความกล้าที่จะแบกรับความทุกข์และปัญหาทั้งปวงโดยไม่แพ่งพวยหรือร้องขอให้ผู้อื่นมาช่วยเหลือ กล้าคิดริเริ่มในการประกอบกิจการต่างๆ กล้าที่จะไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาลิขิต กล้าที่จะปกป้องในศักดิ์ศรีของตน กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้จะ

นำมาซึ่งอันตรายที่อยู่ข้างหน้า

6. ภัยอันตราย คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครซึ่งเกิดจากความกลัว ได้แก่ ความกลัวที่เกิดจากภัยสงคราม ความกลัวที่จะถูกทำร้าย

7. พิภพตรัส คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึก ความเบื่อ รำคาญ ขยะแขยงเช่น ความเบื่อหน่ายในชีวิตที่ต้องทำงานหนักแต่ไม่มีความก้าวหน้ารำคาญที่ถูกเบียดเบียนโดยที่ตนเองไม่สามารถปฏิเสธได้

8. อัทธฤต คือ รสที่เกิดจากการรับรู้ความน่าพิศวงอารมณ์แปลกใจ ประหลาดใจ

9. ศานตรส คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกความสงบของตัวละครเช่น การปล่อยวาง เมตตา การให้อภัย ไม่พยาบาท

10. เสาวรสจณี คือ รสแห่งการชื่นชมความงาม ซึ่งจำแนกเป็น

10.1 ความงามของบ้านเมือง หมายถึง บทบรรยายหรือพรรณนาความงามของอาคาร บ้านเรือน และสถานที่ต่างๆ

10.2 ความงามของตัวละคร หมายถึง บทบรรยายหรือพรรณนาความงามของตัวละคร รวมทั้งการแต่งกาย กิริยาอาการของตัวละคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

หากข้อความที่วิเคราะห์นั้นมีการปรากฏสวรรณคดีที่มากกว่าหนึ่งรสและมีความคาบเกี่ยวกันจะยึดรสที่เด่นชัดที่สุดเป็นหลัก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาทฤษฎีสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง **ไขน่านมุน** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรสของวรรณคดีและโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเขียน
2. อ่านนวนิยายเรื่อง **ไขน่านมุน** อย่างละเอียด
3. ดึงข้อมูลที่เป็นสวรรณคดีต่างๆที่ปรากฏในนวนิยายออกมา
4. วิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ จากนั้นแจกแจงตามความถี่ของรสต่างๆตามที่ปรากฏ
5. สรุปผลศึกษาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลในแต่ละสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ไขน่านมุน** โดยนับเหตุการณ์ที่กระทบใจผู้อ่านทำให้รู้สึกคล้อยไปตามเหตุการณ์และตัวละครเป็นจำนวนครั้งความถี่มากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

ศฤงคารรส หรือ นารีปราโมทย์ คือ รสที่เกิดจากการรับรู้ความรู้สึกของตัวละครที่เกิด

จากความซาบซึ้งในความรักระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นความรักของพ่อแม่ ความรักของครูอาจารย์ต่อลูกศิษย์ ความรักระหว่างเจ้านายลูกน้อง ความรักที่มีต่อเพื่อน และความรักแบบหนุ่มสาว โดยความรักเหล่านี้ล้วนมีทั้งสมหวังและไม่สมหวัง ทำให้ผู้อ่านได้รู้สึกถึงความรัก ความห่วงใยซึ่งมีการปรากฏจำนวน 63 ครั้ง จากจำนวนที่มีการปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 28.13 ของจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด โดยรสรักที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความรักระหว่างเพื่อน

ตัวอย่างที่ 1 : ความรักของเพื่อน

ผู้อ่านจะได้รับรู้และรู้สึกซาบซึ้งในความรักของตัวละครในเรื่องคือชีวิตที่มีความรักเพื่อนอย่างแท้จริง แม้ว่าเพื่อนจะไม่ได้รับรู้ถึงความรักของของเขาก็ตาม กล่าวคือ ในตอนที่หยงเพื่อนสนิทซึ่งเสียสดีจากการถูกลิขิตเพื่อนซึ่งเป็นเพื่อนร่วมสถาบันอีกคนทำร้ายร่างกาย แต่ชีวกลับไม่ได้โกรธแค้นหรือทอดทิ้งหยง ยังคงอยู่เคียงข้าง คอยดูแลเอาใจใส่แม้ว่าหยงจะไม่ได้รับรู้ถึงความรักความห่วงใยที่ชีวมีต่อเขา ดังตัวอย่างบทสนทนาระหว่างชีวกับหยวนซึ่งเป็นลูกน้องของชีว โดยหยวนได้เตือนชีว ความว่า

“วันนี้นายรองบอกว่าจะไปรับอาหยงมานั่งรถเล่น” หยวนเตือนความจำ

“จริงซิ” เขาวางมือจากงาน “ขอบใจที่เตือน ฉันไม่อยากให้หยงผิดหวัง”

“แต่หมอบอกว่าอาหยงไม่รับรู้เรื่องอะไรเท่าไร”

“ฉันรู้” ชิวพยักหน้าพร้อมกับลุกขึ้นจากเก้าอี้ “แต่ฉันยังรับรู้เรื่องต่างๆ ได้ดี ไม่ว่าหยงจะรู้หรือไม่ ฉันก็ต้องรักษาคำพูดของตัวเองและจิตใจของเขา”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557:283-284)

ตัวอย่างที่ 2 : ความรักของแม่ที่มีต่อลูก

ตอนที่ชีวเป็นเด็ก ชิวได้ไปมีเรื่องชกต่อยกับเพื่อน จนถูกพ่อเขียน แม่ได้เข้ามาปกป้องชีวจากการถูกพ่อตี ซึ่งปกติแล้วแม่ไม่เคยกล้าที่จะมีปากเสียงกับพ่อเลย แต่ด้วยความรักลูกจึงกล้าที่จะทำ ทำให้ผู้อ่านนอกจากจะรับรู้ความรักของแม่ที่มีต่อลูกแล้ว ยังทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ เมื่อได้เห็นความรักของแม่ที่กล้าปกป้องลูก ความว่า

...

“แกก็หัดฟังลูกบ้าง” แม่ซึ่งทนดูลูกชายถูกตีมาพักใหญ่โพล่งออกมาอย่างเหลืออด “จะให้ลูกมันถูกรังแกอยู่ข้างเดียวได้อย่างไร ถ้าลูกมันไม่สู้แกก็ต้องหาว่ามันซัดลาดตาขาวอีกนั่นแหละ”

“แกเป็นผู้หญิง ไม่รู้เรื่องของผู้ชายหรอก” พ่อเสียงเซียว “ข้าจะสั่งสอนลูกข้า ไม่เกี่ยวอะไรกับแก”

“แล้วลูกแกมันมาจากไหน ไม่ใช่ข้าที่เป็นคนอุ้มท้องหรอกหรือ” แม่ซึ่งปกติจะไม่ค่อยพูดหรือกล้ามีปากเสียงกับพ่อขึ้นเสียงอย่างลึมตัว “ถ้าแกอยากตีลูกให้ตายก็ตีไป แต่ข้าจะผูกคอตายตามลูก และวิญญาณข้าจะไม่มีวันให้อภัยแกโดยเด็ดขาด”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 47 -48)

กรณารส หรือสัลลาปังคพิสัย คือ รสที่เกิดจากการได้รับความทุกข์โศกซึ่งได้แก่ ความทุกข์ในชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ยากลำบาก ทุกข์จากภัยสงคราม ทุกข์ที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของสังคม ทุกข์จากการที่ต้องจากลาบุคคลที่รักทั้งยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิต ทุกข์ที่คิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน รวมทั้งความทุกข์โศกที่ไม่ได้สมหวังในความรัก โดยมีการปรากฏจำนวน 50 ครั้ง จากจำนวนที่มีการปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้งหรือคิดเป็นร้อยละ 22.32 ของจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด เช่น

ตัวอย่างที่ 1 : ทุกข์ที่ต้องจากบุคคลที่รักทั้งๆที่ยังมีชีวิต

รสวรรณคดีซึ่งเกี่ยวกับกรณารสนี้ปรากฏตอนที่ชีวเป็นเด็ก เมื่อโกส่นพี่ร่วมสาบานต้องเดินทางไปอยู่ที่สิงคโปร์พร้อมครอบครัว เพื่อหนีความลำบากยากจน การจากไปของโกส่น ไม่มีใครรู้ว่าจะได้พบกันอีกหรือไม่ ผู้อ่านจะรับรู้ถึงอารมณ์ความเศร้าของตัวละคร ความว่า

“คืนนี้เราจะพบกันเป็นคืนสุดท้าย เพราะมะรินนี่ข้าจะไปสิงคโปร์แล้ว”

เด็กทุกคนรีบไป บรรยายากศที่สนุกสนานร่าเริงเมื่อครูเปลี่ยนเป็นหม่นคร่ำครึซึมเซาในทันที

“ข้าจะให้พ่อพาไปหาโกที่สิงคโปร์” เด็กตัวเล็กเอ่ยเสียงเครือ

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 38)

ตัวอย่างที่ 2 : ทุกข์จากภัยสงคราม

ผู้อ่านได้รับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกทุกขใจ เศร้าใจของตัวละคร คือ โรสและแม่ของโรส ตอนที่โรสเพื่อนของชีวได้เล่าสาเหตุที่แม่ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลให้ชีวฟังว่า ในช่วงสงครามแม่ของโรส ถูกบังคับให้เป็นผู้หญิงที่คอยปลดเปลื้องอารมณ์แก่ทหารญี่ปุ่น ความโหดร้ายเหล่านั้นสร้างความทุกข์ให้แม่และครอบครัวมาก อีกทั้งยังทำให้เกิดโรคติดต่อจนถึงปัจจุบัน ความว่า

“ตอนที่ญี่ปุ่นยึดครองสิงคโปร์ใหม่ๆ แม่ของฉันถูกจับไปเป็น ‘ผู้หญิงพลอบใจ’

ทหารญี่ปุ่น”

“อะไรคือ ‘ผู้หญิงพลอบใจ’ ” เด็กมีสีหน้างุนงง

“เป็นคำเรียกผู้หญิงที่ตกเป็นทาสทางเพศของทหารญี่ปุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงจีนและเกาหลีซึ่งฉันได้ยินว่ามีถึง 2 แสนคน ‘ผู้หญิงพลอบใจ’ จะถูกส่งไปตามค่ายทหารต่างๆ ในดินแดนที่กองทัพญี่ปุ่นยึดครอง แต่ต่อมามีญี่ปุ่นก็หันมากวาดต้อนผู้หญิงพื้นเมืองและผู้หญิงจีนในท้องถิ่นไปเป็น ‘ผู้หญิงพลอบใจ’ ด้วย บางครั้งก็จะสังหารสามีหรือลูกของผู้หญิง ส่วนตัวผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อก็จะถูกบังคับขืนใจให้หลับนอนกับทหารญี่ปุ่นจำนวนมาก บางครั้งก็เป็น 50-60 คน หรือทั้งวันทั้งคืน มีสภาพไม่ต่างจากสัตว์หรือซากศพ...”

หล่อนเจ็บจนอย่างจะกล้ำกลืนความรู้สึกสะท้อนใจที่พुरुประดังขึ้นมา

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557:140-141)

วีรรส คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีอารมณ์ความมุ่งมั่น กล้าหาญ บากบั่น พากเพียร เพื่อให้บรรลุจุดหมายมีการปรากฏจำนวน 35 ครั้ง จากจำนวนที่มีการปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้งคิดเป็นร้อยละ 15.63 จากจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 1 : วีรกรรมที่แสดงถึงความกล้าหาญในการคิดริเริ่มที่จะทำสิ่งใหม่ๆ ในเชิงธุรกิจ

วีรกรรมนี้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงความกล้าหาญของชีวว่า ชิวเป็นคนกล้าในการคิดริเริ่มในการทำกิจการต่างๆ เป็นคนแรก ในขณะที่พ่อค้าบางคนไม่กล้าที่จะริเริ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่สิงคโปร์เพิ่งแยกออกจากประเทศมาเลเซียเศรษฐกิจยังไม่มั่นคง ชิวเป็นนักธุรกิจคนแรกๆ ที่กล้าเสี่ยงที่จะเข้ามาทำธุรกิจด้านการเงินตามแนวทางการค้าแบบใหม่ของเกียะเค็งซวี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในสมัยนั้นที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจของสิงคโปร์ ดังความปรากฏในคำพูดของชีวที่เล่าถึงที่มาความสำเร็จของตนให้แก่ดาเนียลฟังว่า

“ฉันนับถือสิทกานยูในฐานะผู้นำประเทศที่มีความเข้มแข็ง และมีความสามารถสูงในการบริหารบ้านเมือง แต่ฉันนับถือ ดร.โก๊ะในฐานะนักการค้าและการเงินที่มองการณ์ไกล - พูดไปแล้วสิทกานยูเป็นเหมือนพ่อบ้าน และ ดร.โก๊ะเป็นเหมือนแม่บ้าน ฉันยอมรับว่าฉันก้าวมาถึงขั้นนี้ได้เพราะฉันเชื่อในความคิดของดร.โก๊ะในการบรรยายวันนั้น...วันที่สิงคโปร์เพิ่งแยกตัวออกมาจากมาเลเซีย วันที่เหมือนกับเราถูกตัดมือตัดเท้า แต่ ดร.โก๊ะชี้แนะช่องทางใหม่ในการอยู่รอด ทำให้ฉันหันมาสนใจเรื่องการทำธุรกรรมด้านการเงินก่อนคนอื่น ในขณะที่พ่อค้า ส่วนใหญ่ยังติดยึดกับการค้าแบบคนกลาง และเห็นว่าธุรกรรมด้านการเงินมีความเสี่ยงสูง”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 283)

ตัวอย่างที่ 2 : ชิวเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งสำคัญสามารถทำให้หลุดพ้นจากความยากลำบากได้ เขาจึงต้องการที่จะเข้าเรียนในโรงเรียน แต่ขณะนั้นทุกโรงเรียนในมลายาถูกควบคุมโดยทหารญี่ปุ่นและสอนโดยครูญี่ปุ่น แม้ว่าพ่อแม่ของเขาจะไม่เห็นด้วยเพราะมีความเชื่อฝังใจว่า ทหารญี่ปุ่นมีความโหดร้ายสามารถที่จะฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คนจีนในประเทศจีนได้ แต่ชีวก็ยังกล้าที่จะเดินเข้าไปขอเรียนกับทหารญี่ปุ่น

ชีวที่เดินนำหน้าเพื่อน 2-3 คนเข้ามาในหมู่บ้านหยุดยืนดูเด็กสาวมาเลย์ที่ยืนเข้าแถวร้องเพลงชาติญี่ปุ่นอยู่หน้าเสาธงของโรงเรียนที่กำลังชักธงอุทัยขึ้นสู่ยอดเสา

“พี่รอง” เพื่อนคนหนึ่งอุ้มมือลูกพี่ไว้ “เราจะเรียนที่โรงเรียนญี่ปุ่นหรือ”

“นั่นซิ” อีกคนชะงักตาม “แล้วมันจะไม่จับเราหรือ”

“ไม่หรอก” ชิวกล่าวอย่างมั่นใจ “นายทหารที่นำร้องเพลงชาติญี่ปุ่นเป็นคนบอกให้เข้ามาเรียนเอง”

...

“ถ้าพวกเอ็งไม่เรียน ข้าเรียนคนเดียวก็ได้ แต่ถ้าทหารญี่ปุ่นไปตามตัวพวกเอ็งที่บ้าน ข้าไม่รู้ด้วย”

เด็กๆ มองหน้ากันขณะที่ชีวเดินตรงไปยังโรงเรียน

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 63)

ตานตรส คือ รสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความสงบของตัวละครเช่น การปล่อยวาง ความเมตตา การให้อภัย ไม่ผูกพยาบาท มีการปรากฏจำนวน 30 ครั้ง จากจำนวนที่มีการปรากฏรส

ทั้งหมด 224 ครั้ง

คิดเป็นร้อยละ 13.39 เปอร์เซ็นต์จากจำนวนรสทั้งหมดที่ปรากฏ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 : การปล่อยวาง ให้อภัย ไม่ผูกพยาบาทกับผู้ที่ทำร้ายตน

แม้สงครามจะทำให้ชีวิตเจ็บปวดต่อการสูญเสีย แต่ชีวิตก็สามารถให้อภัยทหารญี่ปุ่นฝ่ายตรงข้ามได้ เมื่อคิดว่า คนทุกคนล้วนมีข้อดีและข้อผิดพลาด การรื้อฟื้นอดีตไม่ได้ช่วยอะไร นอกจากทำให้ตัวเองทุกข์ ดังคำที่ดาเนียลได้ถ่ายทอดคำพูดของชีวิตให้เพื่อนของเขาชื่อเอ็ดดี้ฟัง ทำให้รับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของชีวิตที่ไม่ผูกใจเจ็บและให้อภัยศัตรู ความว่า

“เหมือนอย่างที่ท่านประธานหู่ (ชีว- ผู้วิจัย) พูดไว้...สงครามจบไปนานแล้ว” ดาเนียลบอกเขา ๆ “ท่านบอกว่าเราทุกคนล้วนมีบาดแผล ต่างกันที่ที่จะชุดเกาแผลเป็นให้มันเป็นแผลสดขึ้นมาใหม่ หรือรักษาให้มันค่อยๆ เลือนหายไป เราอาจจะไม่สามารถหลงลืมเรื่องราวเลวร้ายในอดีตได้ แต่เราสามารถที่จะให้อภัยกับผู้ที่ทำร้ายเราได้ และนั่นแสดงว่าเรามีจิตใจที่สูงกว่าเขา”

(ประกัสสร เสวิกุล, 2557: 75)

ตัวอย่างที่ 2 : การปล่อยวาง ให้อภัย ไม่ผูกพยาบาทกับผู้ที่ทำร้ายตน

แม้ว่าญี่ปุ่นจะเป็นชาติศัตรูที่ฆ่าพ่อแม่ของตน แต่ชีวิตก็ปล่อยวางด้วยการให้อภัย ไม่ผูกพยาบาทเขาจึงสามารถค้าขายกับชาวญี่ปุ่นที่ฆ่าพ่อแม่ของตนได้หลังสงครามเสร็จสิ้นแล้ว ดังบทสนทนาระหว่างชีวิตกับโรสผู้เป็นทั้งเพื่อนและอดีตคนรักที่ฝังใจเกลียดคนญี่ปุ่นอย่างมาก และไม่ต้องการให้ชีวิตคบค้ากับญี่ปุ่นที่อดีตเคยทำร้ายครอบครัวของเธอและพ่อแม่ของชีวิต ความว่า

“ทำไมเธอถึงคบค้ากับชนชาติศัตรู” เด็กสาวมองดูเขาด้วยสายตาตำหนิ

“สงครามจบสิ้นลงแล้ว และความเป็นศัตรูก็จบสิ้นลงไปด้วย เพราะเชื่อว่าคนญี่ปุ่นทุกคนจะเห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลของตนในเวลานั้น”

(ประกัสสร เสวิกุล, 2557: 194)

เสาวรสจนิ คือ รสแห่งการชื่นชมความงาม โดยเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง สถานที่ต่างๆ หรือบุคคล โดยพบทั้งหมด 28 ครั้งหรือคิดเป็นร้อยละ 12.50 ของจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด รายละเอียดดังนี้

บทชมความงามของบ้านเมือง เป็นการบรรยายหรือพรรณนาความงามของอาคารบ้านเรือน และสถานที่ต่าง ๆ

ตัวอย่างที่ 1 : ชมประเทศสิงคโปร์ที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

ผู้อ่านจะได้รับรู้ และเกิดความรู้สึกชื่นชมความงามของประเทศสิงคโปร์ร่วมไปกับตัวละคร คือ ดาเนียลที่รู้สึกชื่นชมประเทศสิงคโปร์ ที่ได้พัฒนากลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทั้งๆ ที่ไม่มีสิ่งใดที่โดดเด่นเหมือนประเทศอื่นๆ ความว่า

ดาเนียลทอดสายตามองคนหนุ่มสาวที่เข้ามาดื่มกาแฟและฟังเพลงแปลกๆ จากดินแดนที่ห่างไกล และนึกถึงในอดีตที่สิงคโปร์เองก็เป็นดินแดนตะวันออกที่ห่างไกลของชาวอังกฤษและ

ยุโรป สิงคโปร์ในสมัยนั้นเป็นเพียงเมืองท่าเล็กๆ ที่อยู่ใกล้กับป่าดงดิบในมลายูและบอร์เนียว เป็นจุดหมายเล็กๆ ของนักผจญภัย และจุดขนส่งสินค้าของบริษัทอินเดียตะวันออก ระหว่างอินเดียกับเมืองจีน แต่ในวันนี้เกาะเล็กๆ แห่งนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางธุรกิจ การเงิน การธนาคาร การเดินเรือ และการคมนาคมทางอากาศที่สำคัญในเอเชีย ชื่อของสิงคโปร์เป็นที่คุ้นหูของชาวโลก พอๆ กับโตเกียว นิวยอร์ก ปารีส หรือซูริก ทั้งๆ ที่สิงคโปร์ไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้าแบรนด์เนมซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายอย่างญี่ปุ่น สหรัฐฯ ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์ หรือมีแหล่งท่องเที่ยวเช่นประเทศเพื่อนบ้านก็ตาม...

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 223)

บทชมความงามของบุคคล เป็นบทบรรยายหรือพรรณนาความงามของตัวละคร รวมทั้งการแต่งกายและกิริยาอาการของตัวละคร โดยการชมความงามของบุคคลพบทั้งหมด 6 ครั้งจากเสาวจนีทั้งหมด 28 ครั้ง

ผู้อ่านจะได้รับรู้บุคลิกลักษณะของผู้ชายสิงคโปร์โดยผ่านการบรรยายภาพของชีวิตซึ่งเป็นตัวละครเอก และเกิดความรู้สึกชื่นชมบุคลิภาพของชีวิตว่า เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน แม้ว่าจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างสูงแต่ก็มีความสุภาพอ่อนน้อม ดังบทสนทนาระหว่างดาเนียลกับเอ็ดดี้เพื่อนของเขา ความว่า

...

“แสดงว่าคุณเป็นคนที่โชคดี เพราะเขามักจะไม่ค่อยมีเวลาให้เราทำไหว” เพื่อนเอ่ยด้วยน้ำเสียงแสดงความยินดี

“ผมคิดว่าท่านประธานเป็นคนที่น่าสนใจมาก แม้ว่าท่านจะค่อนข้างถ่อมตัวก็ตาม” ดาเนียลออกตัว

“มีภาชิตอยู่บทหนึ่งว่า รวงที่มีเมล็ดข้าวอยู่เต็มมักจะค่อมต่ำลงเสมอ และต้นข้าวที่ชูรวงมักจะมีแต่เมล็ดที่ ฝ่อลีบ ท่านประธานก็เป็นคนเช่นนั้น”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 62)

เรafort หรือ พิโรธวาทัง คือ รสที่เกิดจากการรับรู้ความโกรธของตัวละครได้แก่ ความโกรธที่เกิดการไม่เชื่อฟัง ความโกรธที่เกิดจากดูหมิ่นศักดิ์ศรี ความโกรธที่เกิดจากการถูกหักหลังทรยศ ความโกรธที่เกิดจากการไม่รักษาสัญญา โดยเรafortมีการปรากฏจำนวน 15 ครั้งจากจำนวนที่มีการปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้ง หรือคิดเป็นร้อยละ 6.69 ของจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 1 : ความโกรธที่เกิดจากการถูกทรยศหักหลัง

แม้หยงจะเสียสดีจากการถูกทำร้าย แต่หยงก็จำห้วงอิเพื่อนร่วมสาบานที่ทำร้ายตนเองได้ จึงโกรธหวังอิที่หักหลังทำร้ายตนเอง ส่วนหวังอิก็โกรธหยงที่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องไม่พอใจ และหักหน้าเขาที่ต้องการร่วมรับประทานอาหารกับชีวิตซึ่งมากับหยง ผู้อ่านจะได้ร่วมรับรู้อารมณ์ความรู้สึกโกรธและเจ็บแค้นใจอย่างมากของตัวละคร ความว่า

“มึงกินไปคนเดียวก็แล้วกัน” หอยที่เพิ่งลุกขึ้นยืนสะบัดหลุดจากการเกาะกุมของ
อาหวน และใช้มือที่เหลือเพียงข้างเดียวยกขามกระดุกอ่อนหมัดที่กำลักร้อนๆ สาดใส่หัวอ๊
(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 287)

ตัวอย่างที่ 2 : ความโกรธที่เกิดการไม่เชื่อฟัง

เราทรสนี้ปรากฏในตอนที่พ่อโมโหชีวิตไม่ยอมเชื่อฟังพ่อที่ห้ามไม่ให้ไปทำงานบ้านให้ครู
ชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นฝ่ายศัตรู ความว่า

“งานของเอ็งคือเป็นข้าญี่ปุ่นใช่ไหม” บิดากรรโชกถาม “ไอ้หยัง ไอ้ลิบ ไอ้หยังอ๊
มันเล่าให้ข้าฟังว่าเลิกเรียนแล้วเอ็งไม่ยอมกลับมาบ้านกับพวกมัน แต่ไปกวาดตูบ้านทหาร
ญี่ปุ่น กระทั่งขัดเกือกให้มัน”

“ผมอยากจะช่วยครูบ้าง ครูเป็นคนดี” ชิวอธิบาย

“พวกญี่ปุ่นไม่มีใครดีหรอก” ผู้เป็นพ่ออดควีนยาเส้นแรงๆ “พวกมันคิดแต่จะปล้น
เอาสมบัติจากเรา แล้วก็ฆ่าเราทิ้งเท่านั้น”

“แต่ครูไม่เคยปล้นฆ่าใคร” เด็กชายเถียง

“ไอ้ลูกชั่ว” บิดาทะลึงพรวดจากมุมห้องที่นั่งอยู่ถลันมาถึงตัวลูกชายและเงื้อม
มือตบลงบนใบหน้าโดยแรง “เดี๋ยวนี้มึงเห็นศัตรูดีกว่าพ่อแม่ และเชื่อฟังคำพูดมันมากกว่า
คำพูดกูแล้วใช่ไหม”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 77)

ภยานกรส คือ รสที่เกิดจากการรับรู้และเกิดอารมณ์ความรู้สึกกลัวร่วมกับตัวละคร ได้แก่
ความกลัวที่เกิดจากภัยสงคราม กลัวที่จะถูกทำร้าย มีการปรากฏจำนวน 2 ครั้ง จากจำนวนที่มีการ
ปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้ง หรือคิดเป็นร้อยละ 0.89 ของจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 1 : ความกลัวที่เกิดจากภัยสงคราม

ในตอนที่ชิวเป็นเด็กได้เกิดสงคราม ทหารญี่ปุ่นบุกยึดมลายา ผู้อ่านจะได้รับรู้อารมณ์
ความรู้สึกหวาดกลัวของตัวละครซึ่งเป็นคนจีนในมลายาที่มีความฝังใจถึงความโหดร้ายของทหารญี่ปุ่น
ที่ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คนจีนที่ประเทศจีน ทำให้คนจีนในมลายาซึ่งรวมถึงพ่อแม่ของชิวไม่กล้าที่จะออกไป
ไหน ความว่า

เป็นครั้งแรกที่เด็กชายเห็นผู้ให้กำเนิดมีความวิตกกังวลและหวาดกลัวอย่างมาก บิดานั่งกอดเขา
และมีอาการหวาดระแวงอย่างเห็นได้ชัด สายตาพุ่งตรงไปทางรอยโหว่ของประตูกระท่อมที่ทำด้วย
ไม้ไผ่ ราวกับจะมองผ่านออกไปยังความมืดภายนอก ขณะที่มารดาดูจะควบคุมความรู้สึกได้ดีกว่า
และพยายามที่จะทำงานประจำตามปกติแต่ถึงกระนั้นมือที่สานตะกร้าก็สั่นจนต้องหยุดมือเป็นพักๆ

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557:59)

หасыรส คือ รสที่เกิดจากความรู้สึกขบขันที่ตัวละครประพุดหรือพูดโดยหасыรสมิการปรากฏจำนวน 1 ครั้ง จากจำนวนที่มีการปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้งหรือคิดเป็นร้อยละ 0.45 จากจำนวนรสที่ปรากฏทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 1 : กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันผ่านตัวละคร

ดาเนียลได้เล่าให้ซาร์ตอนเพื่อนของเขาฟังถึงที่มาของชื่อตนเองว่า มาจากชื่อเล่นที่พ่อของเขาชอบดื่ม ได้แก่จอห์น เดวา (JOHN DEWAR & SONS), จอห์นนิวอล์กเกอร์ (JOHNNIE WALKER) และแจ็กดาเนียล (JACK DANIEL'S) ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกขบขัน ความว่า

“พ่อผมมีเพื่อนสนิทอยู่สามคน” เสียงของเขาในวันแรกที่พบกันดังมาจากขอกมของความจริงว่า เมื่อหญิงสาวทรุดตัวลงนั่งบนโซฟาและมองผ่านม่านบางออกไปในความมืดนอกหน้าต่าง

“คนแรกชื่อแจ็ก คนที่สองชื่อจอห์น และคนที่สามชื่อจอห์นนี่ แต่พ่อคงจะรักเจ้าแจ็กมากกว่าอีกสองคนก็เลยเอานามสกุลของเขามาตั้งเป็นชื่อผม”

“ดาเนียลนะหรือคะ?” หล่อนนึกถึงคำถามของตัวเอง

“ใช่” เขาพยักหน้าขมิ้มๆ “แจ็กดาเนียล ส่วนอีกสองคนก็ จอห์น เดวา กับจอห์นนี่ วอล์กเกอร์ ใจครับ...พ่อผมมันติดกับเพื่อสามคนนี้ทุกวัน ไม่นึกใดก็คนหนึ่ง หรือบางทีก็ทั้งหมด นั่นคือเหตุผลที่พ่ออ้างกับแม่เวลาที่มากลับบ้านในตอนกลางคืน”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2557: 54)

การศึกษารสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่องไข่มุกมูน ของประภัสสร เสวิกุล พบรสที่ปรากฏทั้งหมด 8 รส จากจำนวนที่ปรากฏทั้งหมด 224 ครั้ง ได้แก่ ศฤงคารรสปรากฏ 63 ครั้ง ฤณารสปรากฏ 50 ครั้ง วีรรสปรากฏ 35 ครั้ง ศานตรสปรากฏ 30 ครั้ง เสาวजनีสปรากฏ 28 ครั้ง เราทรรสปรากฏ 15 ครั้ง ภายนอกกรสปรากฏ 15 ครั้ง ภายนอกกรส 2 ครั้ง หасыรส 1 ครั้ง ซึ่งสามารถสรุปในตารางดังนี้

	ชนิดของรส	จำนวนครั้งที่ปรากฏ (ครั้ง)	คิดเป็นร้อยละ
1.	ศฤงคารรส	63	28.13
2.	ฤณารส	50	22.32
3.	วีรรส	35	15.63
4.	ศานตรส	30	13.39
5.	เสาวजनีส	28	12.50
6.	เราทรรส	15	6.69

	ชนิดของรส	จำนวนครั้งที่ปรากฏ (ครั้ง)	คิดเป็นร้อยละ
7.	ภยานกรรส	2	0.89
8.	หาสยรส	1	0.45
9.	พิภัตสรส	-	-
10.	อัททรส	-	-

สรุปและอภิปรายผล

นวนิยายเรื่อง **ไขนํามุน** ปรากฏศตงคารรส คือ อารมณ์แห่งรักมากที่สุดอย่างโดดเด่น คือ มีการปรากฏถึง 63 ครั้ง รองลงไปคือโกรธาสร และวีรสมีจำนวน 50 และ 35 ครั้งตามลำดับ ส่วนที่มีการปรากฏน้อยที่สุด คือ หาสยรส มีจำนวนการปรากฏ 1 ครั้ง และไม่ปรากฏพิภัตสรและอัททรสเลย จากการปรากฏรสทั้งหมด 224 ครั้ง

นวนิยายเรื่อง **ไขนํามุน** มีการปรากฏรสวรรณคดีประเภทศตงคารรสอย่างโดดเด่น เนื่องจากศตงคารรสทำให้เห็นภาพความรักของพ่อแม่ ความรักของเพื่อนที่สาบานว่าจะเป็นที่พึ่งกัน ความรักของครูและศิษย์ ความรักของเจ้านายกับลูกน้อง และความรักของหนุ่มสาว ความรักต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นโครงเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งผู้เขียนจงใจสร้างขึ้นเพื่อให้โครงเรื่องมีความสนุกและน่าสนใจและทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรัก ความผูกพันระหว่างเพื่อน ซึ่งการใช้ความรักเป็นโครงเรื่องนี้เป็นที่นิยมในการประพันธ์นวนิยาย สอดคล้องกับ วนิดา บำรุงไทย (2544: 92-93) ที่กล่าวว่า “ตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีความรัก เนื้อหาและผลกระทบของความรัก ไม่ว่าจะเป็นเชิง สุข ทุกข์ ดี หรือร้าย ย่อมเป็นสิ่งที่นำมาตีแผ่ใคร่ครวญได้เสมอ เพราะเรื่องที่ผืนเพื่อง มีความเพลิดเพลินและผ่อนคลายทางอารมณ์ สามารถสัมผัสใจของผู้อ่านได้ง่ายที่สุด เหนือเนื้อหาที่เกิดจากอารมณ์อื่น” นอกจากนี้แล้วศตงคารรสที่เป็นทั้งสมหวังและไม่สมหวังที่ประภัสสร เสวิกุลได้นำเสนอในเรื่อง นับเป็นจุดเด่นที่สำคัญทำให้เห็นภาพของคณสิงคโปร์อย่างชัดเจน เพราะสอดคล้องกับคุณธรรมขนบธรรมเนียม 5 ประการของขงจื้อที่ลี้กวนยู รัฐมนตรีคนแรกของสิงคโปร์สนับสนุนให้ปฏิบัติตาม โดยคุณธรรมที่เป็นธรรมเนียม 5 ประการที่คณสิงคโปร์ได้ยึดถือปฏิบัติตามนั้น ได้แก่เรื่อง ความเมตตากรุณา ซึ่งหมายรวมถึง ความรัก ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมอีกข้อที่สำคัญ คือ ความกตัญญูและเคารพต่อความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก สามีและภรรยา ผู้อาวุโสและผู้อ่อนอาวุโส (พี่และน้อง) ฯลฯ (สมบัติ เครือทอง และวิไล ศิลปอาษา, 2557:15-16) ทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเซียนที่ต้องการให้ผู้เขียนสื่อให้เห็นถึงลักษณะคณสิงคโปร์ ที่มีความรัก ความเมตตาซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะความสัมพันธ์ใดๆ

ภยานกรสหรือรสที่เกิดจากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกกลัวของตัวละคร ซึ่งเป็นรสที่พบได้น้อย แต่ก็เป็นรสที่สำคัญเพราะเป็นเหตุให้เกิดการพลัดพรากของตัวละคร ในช่วงสงครามโลก

ครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นยึดครองและทารุณกรรมพลเมืองชาติดานิคมอย่างโหดร้าย ทำให้ผู้อ่านได้ร่วมรับรู้ถึงความรู้สึกกลัวของตัวละครในเรื่องที่กลัวจนต้องอพยพหนีภัยสงครามไปอยู่สิงคโปร์จนกลายเป็นชาวสิงคโปร์ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์หรือความรู้สึกสงสารเห็นใจในตัวละคร เพราะต้องพลัดพรากจากที่อยู่และคนที่รักไปอยู่ที่อื่น รวมถึงเกิดความสงสารชีวิตตัวละครเอกที่ไม่สมหวังในความรัก

วีรสหรือรสแห่งความกล้าหาญ เป็นรสที่ช่วยทำให้เห็นบุคลิกลักษณะของตัวละครเอกคือ ชิวและตัวละครอื่นๆ ในเรื่องได้เด่นชัด กล่าวคือเนื่องจากเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสิงคโปร์ในช่วงที่กำลังก่อตั้งประเทศ ทำให้เห็นถึงความมุ่งมั่น อดทนต่ออุปสรรคต่างๆ ของประชาชนชาวสิงคโปร์ อีกทั้งยังสื่อให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างชาติของชนสิงคโปร์และการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ แม้จะไม่มีทรัพยากรใดๆ เหมือนประเทศอื่น แสดงให้เห็นว่าคนสิงคโปร์เป็นคนขยัน อดทนอย่างมากในการสร้างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับบุญเสริม ฤทธาภิรมย์ (2528: 20) ที่กล่าวถึงการสร้างชาติของชาวสิงคโปร์ว่า ลีควนยูผู้นำของสิงคโปร์ได้พยายามปลูกฝังคนสิงคโปร์ในช่วงการสร้างชาติให้มีความรักต่อคนในชาติ ขยัน อดทน ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของลีควนยูที่ไม่ยอมรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศเพราะต้องการให้ชาวสิงคโปร์ทุกคนรู้จักช่วยตนเอง จึงจะสามารถสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้

ศานตรส หรือรสแห่งการปล่อยวาง นอกจากจะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกการปล่อยวางของตัวละครแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการทำธุรกิจของคนสิงคโปร์ว่า ธุรกิจมีความสำคัญและต้องมาก่อนความรู้สึกส่วนตัว คนที่ทำธุรกิจจะต้องรู้จักปล่อยวาง หากไม่รู้จักรักปล่อยวาง ย่อมไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการทำธุรกิจย่อมมีอุปสรรคอาจถูกโกงทั้งจากพันธมิตรหรือคู่แข่งทางธุรกิจเหมือนกับชิวแต่หากรู้จักปล่อยวางก็ย่อมประสบความสำเร็จได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับภาชีตสิงคโปร์ว่า “คนที่ไม่เคยถูกโกง(ประสบความสำเร็จทางการค้า) ก็ไม่สามารถเป็นนักธุรกิจที่ดีได้” (สุภาพร คงศิริรัตน์ และคนอื่นๆ, 2558: 165) ทำให้เห็นว่าคนสิงคโปร์ รู้จักปล่อยวางต่อสิ่งเลวร้ายต่างๆ ในชีวิต คนสิงคโปร์จึงสามารถทำธุรกิจการค้าขายกับชาติศัตรูได้จนสามารถพัฒนาตนเองและประเทศให้มีความเจริญได้

เสาวรณหรืออบทมความงามเป็นการชมความงามของบ้านเมือง และชมความงามของตัวละคร โดยการชมความงามบ้านเมืองสิงคโปร์ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงความงามของประเทศสิงคโปร์แล้ว ผู้อ่านยังได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ ที่มีความเจริญด้านเศรษฐกิจ สถาปัตยกรรมการก่อสร้าง การจัดวางผังเมืองของประเทศเป็นอย่างดี ทั้งนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของสมบัติ เครือทองและวิไล ศิลปอาษา (2557: 36-37) ที่ว่า การที่สิงคโปร์มีผังเมืองที่ดีเป็นผลมาจากการที่เคยถูกอังกฤษยึดครองจึงได้รับการออกแบบจัดวางผังเมืองแบบตะวันตก การชมความงามของตัวละคร ทำให้เห็นภาพของคนสิงคโปร์ทั้งชายและหญิง ต่างก็มีความอดทน สู้ชีวิต ซึ่งลักษณะของคนสิงคโปร์นี้สอดคล้องกับภาชีตสิงคโปร์ที่กล่าวถึงความพยายามบากบั่นเพื่อต่อสู้กับชะตาชีวิตของคนสิงคโปร์ ความว่า “ความพยายามอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนำไปสู่ความสำเร็จ การฝ่าฟันโชคชะตาเป็นการพิสูจน์ตัวเองของคนเรา และไม่ผิดอะไรหากความพยายามอย่างหนักนั้นล้มเหลว” (สมบัติ เครือทองและวิไล ศิลปอาษา, 2557: 111)

ในด้านทาสยรซึ่งพบจำนวนน้อยนั้นอาจเพราะเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องการสู้ชีวิตตัวละคร ขณะที่พิภตสรสและอัทธูตรส หรือรสแห่งความเบื่อหน่ายและประหลาดใจ ไม่พบในเรื่องน่าจะด้วยเหตุผลว่านวนิยายเรื่อง ไขน่านมุน เป็นเรื่องการต่อสู้ชีวิตที่เน้นให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนจริง ทำให้ทราบว่าคนสิงคโปร์มีความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตมากกว่าที่จะโอดครวญเบื่อหน่ายในโชคชะตาชีวิต ผู้อ่านจึงไม่พบกับความประหลาดใจและความรู้สึกเบื่อหน่ายในเรื่อง

การศึกษาวรรณคดีในนวนิยายเรื่อง ไขน่านมุน นอกจากจะทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปกับการได้รับรู้ “รส” ซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดจากการรับรู้พฤติกรรมตัวละครที่สอดคล้องกันเป็นอย่างดีกับเนื้อเรื่องแล้ว ยังทำให้ได้รับ “อรรถ” หรือ “สาระ” ที่เป็นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประเทศสิงคโปร์ที่ได้สอดแทรกในรสต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมทำให้รู้จักคนสิงคโปร์ได้เป็นอย่างดีว่าเป็นคนที่รู้จักทำธุรกิจ กล่าวที่จะบุกเบิกธุรกิจใหม่ๆ ที่ท้าทาย ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของคนสิงคโปร์ที่สุภาพร คงศิริรัตน์ และคนอื่น (2558: 159) ได้กล่าวไว้ความว่า “คนสิงคโปร์เป็นคนที่มีความแหลมคมทางธุรกิจ สามารถมองเศรษฐกิจได้อย่างครบวงจรรู้จัก “รอจังหวะหรือโอกาสที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ที่คุ้มค่า” ซึ่งมุมมองทางธุรกิจนี้เองที่ทำให้สิงคโปร์เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีทางด้านเศรษฐกิจ และ มีเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่าประเทศอื่นในอาเซียน (สุภาพร คงศิริรัตน์, 2558-2559: 7) จึงกล่าวได้ว่านวนิยายเรื่องไขน่านมุนนี้ตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการวรรณกรรมเพื่ออาเซียนที่ต้องการให้ผู้อ่านรู้จักประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนได้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กุสุมา รักษมณี. (2549). การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- บุญเสริม ฤทธาภิรมย์. (2528). สิงคโปร์เมืองเนรมิต. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- ประภัสสร เสวิกุล. (2557). ไขน่านมุน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- เปลื้อง ณ นคร. (2545). ประวัติวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย. (2545). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตสถาน.
- ภัทร์ธีรา ฉลองเดช. (2548). วิเคราะห์วรรณคดีที่ปรากฏในนิทานเวตาล ฉบับพระนิพนธ์กรมหมื่นพิทยาลงกรณตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต(วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ
- วนิดา บำรุงไทย. (2544). ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สุภาพร คงศิริรัตน์. (2559). มอง เออีซี ผ่านภาษิต. สุวรรณกิจการ, 11(2), 6-7
- สุภาพร คงศิริรัตน์ และคนอื่นๆ. (2558). โลกทัศน์ของอาเซียนจากภาษิต. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ดาวเงิน
- สมบัติ เครือทอง และวิไล ศิลปอาษา. (2557). โครงการโลกทัศน์ของคนสิงคโปร์จากภาษิต. (รายงานวิจัย), พิษณุโลก:

เดอะมอร์ทัล อินสตรูเมนต์ ในฐานะบทวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล:
การกีดกันด้านชนชั้น¹

*The Mortal Instruments as A Critique of The Bible:
Discrimination of Class*

แพรวพลอย ณ เชียงใหม่²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์วรรณกรรมแนวแฟนตาซีชุด เดอะมอร์ทัล อินสตรูเมนต์ (*The Mortal Instruments*) ของคาสซานดราแคลร์ (Cassandra Clare) ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมชุดนี้เผยให้เห็นการกีดกันด้านชนชั้นและความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคม ด้วยการนำเสนอผ่านตัวละครที่เป็นตัวแทนของแต่ละชนชั้นผ่านรูปแบบแฟนตาซีอันมีลักษณะพิเศษซึ่งทำให้เห็นความแตกต่างได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยวรรณกรรมมีเพียงนำเสนอความไม่เสมอภาคทางชนชั้น แต่วิจารณ์การแบ่งแยกชนชั้นในพระคัมภีร์ไบเบิลที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมผ่านสถานการณ์และการกระทำของตัวละครตามลักษณะของวรรณกรรมแฟนตาซี อีกทั้งได้แสดงให้เห็นความพยายามในการตอบโต้ของชนชั้นที่ถูกกดขี่ ซึ่งให้เห็นทางออกในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขรวมถึงวิจารณ์การตัดสินมนุษย์ที่ควรตัดสินจากการกระทำของแต่ละบุคคลไม่ใช่ตัดสินจากชนชั้นในสังคม

คำสำคัญ : วรรณกรรมแฟนตาซี การกีดกันด้านชนชั้น พระคัมภีร์ไบเบิล

Abstract

This paper aims to analyze fantasy literature, *The Mortal Instruments* by Cassandra Clare, which offers a critical rereading of the Bible. It reveals class exclusion and inequality in the society presented by the characters who represent each class in the Bible through the circumstances and actions of characters based on a unique fantasy style that highlights the differences between classes. The work also shows efforts to counter class oppression through peaceful co-existence. In addition, this novel series criticizes human judgment on individual actions, not

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในหัวข้อ เดอะมอร์ทัล อินสตรูเมนต์ในฐานะบทวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล: การกีดกัน ความรุนแรง และการเยียวยา

²นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย cindypploy@hotmail.com

judged by their social classes.

Keywords : Fantasy Literature, Discrimination of class, The Bible

1. บทนำ

ปัจจุบันวรรณกรรมแนวแฟนตาซีได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากสามารถใช้จินตนาการได้อย่างเปิดกว้าง มีอิสระทางความคิด เป็นเรื่องราวมหัศจรรย์ตรงกันข้ามกับสภาพสังคมจริง ในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันในด้านสังคมสูงในทุก ๆ ด้าน สังคมจึงค่อนข้างอยู่ในภาวะตึงเครียด ดังนั้นโลกแห่งจินตนาการจึงสร้างความสนุกสนานทำให้ผู้อ่านปลดปล่อยจินตนาการได้อย่างอิสระ คลายความตึงเครียดจากบริบทสังคม ขณะเดียวกันได้สอดแทรกแง่คิดและสะท้อนปัญหาสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งลักษณะแฟนตาซีมีข้อดีคือทำให้ประเด็นปัญหารุนแรงที่ต้องการนำเสนอในดูเบา ลงและไม่รุนแรงมากนักเพราะแฟนตาซีทำให้ผู้อ่านมองปัญหานั้นเป็นเรื่องไกลตัว วรรณกรรมชุด *เดอะมอร์ตอลอินสตรูเมนส์* ใช้กลวิธี แนวแฟนตาซีคือ การสร้างโลกจินตนาการอีกโลกหนึ่งคือ โลกของนักล่าเงา (Shadow hunter) หรือเนฟิลิม (Nephilim) ชาวบาดาล (Downworlder) และ ปีศาจ (Demon) คู่ขนานไปกับโลกปกติของมนุษย์ โลกของเนฟิลิมซึ่งเป็นผู้มีความสามารถพิเศษ มีจุดกำเนิดมาจากพระคัมภีร์ไบเบิลของคริสตศาสนา และโลกในจินตนาการนี้เต็มไปด้วยสิ่งมีชีวิตในตำนานหรือนิทานซึ่งวรรณกรรมชุดนี้เรียกว่าชาวบาดาล เช่น แวมไพร์ มนุษย์หมาป่า กูต ผู้มีเวทมนต์ และปีศาจ โดยผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีในการสอดแทรกตำนานและความเชื่อทางศาสนาคริสต์รวมถึงความเชื่อดั้งเดิมของชาวยิวในการดำเนินเรื่อง

คาสซานดรา แคลร์ ผู้ประพันธ์วรรณกรรมชุดนี้เป็นชาวยิว (อิสราเอล) อเมริกันรุ่นที่สอง ทำให้ผู้อ่านส่วนใหญ่เข้าใจว่าเธอนับถือศาสนาคริสต์ แต่กระนั้นเธอก็ได้ตอบคำถามผู้อ่านที่สนใจว่าผู้ประพันธ์นับถือศาสนาใด เนื่องจากมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระคัมภีร์ไบเบิลและตำนานเทพปกรณัมในวรรณกรรมชุดนี้ แคลร์ตอบกลับผ่านเว็บไซต์ส่วนตัวว่าเธอเป็นชาวยิว แต่มีด้นับถือศาสนาใดเพียงแต่สนใจในเรื่องราวของตำนานและนิทานต่าง ๆ เท่านั้น³ อย่างไรก็ตามในวรรณกรรมชุด *เดอะมอร์ตอล อินสตรูเมนส์* ผู้ประพันธ์ได้สร้างตัวละครชาวยิวขึ้นมาหนึ่งตัวคือ ไซมอน ลูอิส (Simon Lewis) ซึ่งกลายเป็นแวมไพร์ในตอนกลางเรื่อง แคลร์กล่าวว่า ไซมอนเป็นตัวละครที่เหมือนเธอมากที่สุดจากตัวละครทั้งหมด และรู้สึกดีใจอย่างมากที่ผู้อ่านไม่มองตัวละครนี้เป็นชาวคริสต์เช่นที่ผู้อ่านมองเธอแบบนั้น⁴ แม้ว่าผู้ประพันธ์จะกล่าวว่าตนเป็นชาวยิวและสร้างตัวละครยิวในเรื่อง ทว่าผู้ประพันธ์เป็นชาวยิวรุ่นใหม่ที่ไม่ได้เกิดในอิสราเอล อีกทั้งยังเดินทางไปอาศัยอยู่ในหลายประเทศโดยมิใช่การเร่ร่อนเยี่ยงบรรพบุรุษที่ต้องอพยพหาดินแดนของตนเองตามที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล

³Livejournal (2011). The first chapter of City of Fallen Angles. Retrieved January 25, 2016, from <http://cassandraclare.livejournal.com/49925.html?thread=4033541#t4033541>

⁴Olivia Friedman (2013). The Jewish Undertones of 'The Mortal Instruments' Series. Retrieved January 25, 2016, from <http://jewcy.com/jewish-news/the-jewish-undertones-of-the-mortal-instruments-series#sthash.UcXilmV4.dpuf>

เธอก็มีประสบการณ์ชีวิตที่ต่างไป ด้วยสาเหตุเหล่านี้อาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ประพันธ์มีความคิดอย่างเสรีมากกว่าผูกติดตนอยู่กับอดีตแห่งความเจ็บปวดของชาติกำเนิดที่เป็นความเชื่อสืบทอดกันมา การศึกษาและการอาศัยอยู่ในต่างแดนทำให้ได้เรียนรู้ความคิด วัฒนธรรมของหลายประเทศในหลายมุมมองซึ่งเป็นมุมมองในยุคสมัยใหม่ผู้ประพันธ์จึงอาจมองเห็นถึงประวัติศาสตร์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพระคัมภีร์ไบเบิลทั้งสงครามการแย่งดินแดน การถูกกดขี่ ทั้งที่ชาวอิสราเอลถูกระทำ เช่น ในพระคัมภีร์ไบเบิลชาวอิสราเอลถูกระทำจากชาวอียิปต์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจหนึ่งในการเขียนงานวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระคัมภีร์ไบเบิลเพื่อนำเสนอการต่อรองการกีดกันทางชนชั้น นอกจากนี้การกล่าวว่ไม่นับถือศาสนาได้อาจเป็นการสื่อให้เห็นถึงการพยายามไม่แบ่งแยกตัวเองกับผู้อื่นอีกทางหนึ่ง

เดอะมอร์ทอลอินสทูลเมนส์ได้ใช้ “Allegory” หรือ “อุปมาพิศน” คือการเปรียบเทียบโดยยกนิทานมาประกอบ เป็นการเล่าเรื่องอ้างอิงเหตุการณ์หรือนิทานมาเปรียบเทียบ โดยตัวบทวรรณกรรมได้ยกข้อความจากพระคัมภีร์ไบเบิลทั้งภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่มาร้องเพื่อเป็นนัยยะให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดที่ต้องการจะสื่อ โดยการนำเสนอให้เห็นการแบ่งแยกของกลุ่มคนในสังคมผ่านการแฝงนัยจากพระคัมภีร์ไบเบิล แม้นำเสนอภาพชนชาติอิสราเอลเป็นชนชาติที่ถูกกดขี่ แต่ในขณะเดียวกันพระคัมภีร์ก็นำเสนอภาพสงคราม ความรุนแรง และการแบ่งแยก “เขา” กับ “เรา” เป็นเรื่องปกติ เพราะเป็นการทำเพื่อความอยู่รอดในสังคมและต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่ชนชาติของตน แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งพระคัมภีร์ก็ได้สะท้อนให้เห็นความรุนแรงที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน เมื่อชนชาติอื่นไม่ใช่พวกตนก็พร้อมที่จะกระทำความรุนแรงได้ เช่นเหตุการณ์ที่กล่าวในพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมเกี่ยวกับชาวอิสราเอลที่ตกเป็นทาสของชาวอียิปต์ ถูกแบ่งชนชั้นและกดขี่ไม่ยอมให้ย้ายถิ่นฐานจนกระทั่งโมเสสต้องใช้ความรุนแรงในการต่อรองซึ่งสุดท้ายกลายเป็นการได้อิสระผ่านการคร่าชีวิตผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องไปด้วย แต่กระนั้นพระคัมภีร์ไบเบิลก็มีได้นำเสนอให้เห็นว่าสิ่งที่ไม่เสสทำเป็นภาพที่โหดร้ายหรือรุนแรง แต่ให้ภาพชาวอิสราเอลซึ่งเป็นกลุ่มคนที่พระเจ้าเลือกเป็นฝ่ายถูกระทำจนต้องต่อสู้เพื่อให้ได้รับอิสรภาพ ทำให้การแบ่งแยกหรือการทำความรุนแรงกลายเป็นสิ่งชอบธรรม การนำข้อความและแนวคิดในพระคัมภีร์ไบเบิลมาอ้างอิงในงานวรรณกรรม เพื่อวิจารณ์แนวคิดการกีดกันด้านชนชั้น รวมถึงการใช้ความรุนแรงที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิลซึ่งมองว่าการดำเนินชีวิตด้วยวิธีการกีดกันทางชนชั้นเป็นเรื่องธรรมดานั้นมาสอดคล้องในวรรณกรรมชุดนี้

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์นำเสนออีกมุมมองหนึ่งคือความปรารถนาสิ่งที่ดีกว่ามากเกินไปของตัวละครวาลเลนไทน์ที่ต้องการให้โลกปราศจากชาวบาบาลและปิศาจ กล่าวคือทำให้โลกเป็นสีขาว แต่ในความเป็นจริงนั้นเป็นไปไม่ได้ เพราะสังคมมิได้แบ่งเพียงสีขาวและสีดำหรือแยกเป็นความดีกับความชั่วเท่านั้น แต่ตามธรรมชาติแล้วสังคมมนุษย์เป็นจุดรวมความหลากหลายแตกต่าง การกระทำของตัวละครจึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรง ซึ่งวรรณกรรมเผยให้เห็นว่าการกีดกันด้านชนชั้นไม่ควรเกิดขึ้นในหมู่มนุษย์เพื่อแย่งชิงอำนาจหรือกดขี่กันเอง โดยนำเสนอผ่านตัวละครกลุ่มนักร้องสร้างความสุขให้แก่สายเลือดของตนเปรียบเสมือนการเป็นผู้ถูกพระเจ้าเลือกเช่นเดียวกับชาวอิสราเอลในพระคัมภีร์ไบเบิลจึงกระทำความรุนแรงและแสดงอำนาจเหนือกว่าต่อชนชั้น

อื่นและสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างชนชั้นในสังคมนอกจากเหตุการณ์ความรุนแรงและสงครามที่ผู้ประพันธ์อ้างอิงถึงพระคัมภีร์ไบเบิลนั้น จะพบว่าผู้ประพันธ์ได้นำลักษณะของตัวละครในตำนานความเชื่อของศาสนาคริสต์มาดัดแปลงและนำเสนอใหม่ผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ เช่น ตัวละครร้ายวาเลนไทน์ (Valentine) มีที่มาจากนักบุญวาเลนไทน์ในสมัยกรุงโรมซึ่งมีการประกาศห้ามแต่งงาน แต่บาทหลวงวาเลนไทน์รู้สึกเห็นใจคู่รักจึงแอบจัดพิธีแต่งงานอย่างลับ ๆ ให้งานกระทั่งถูกทางการจับกุมและเสียชีวิต แต่วรรณกรรมเรื่องนี้ได้นำชื่อวาเลนไทน์มาสร้างและนำเสนอผ่านตัวละครฝ่ายร้ายต่างจากตำนานอย่างสุดขีดเพราะตัวละครไม่รู้จักรักความรักที่แท้จริง ไม่มีความเห็นใจผู้อื่นเช่นบาทหลวงวาเลนไทน์ สร้างให้กลายเป็นตัวละครที่มีลักษณะคล้ายลูซิเฟอร์ (Lucifer) ซึ่งปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิลแทน ซึ่งเป็นตัวละครที่ต้องการมีอำนาจทัดเทียมพระเจ้า จนถูกขับไล่ลงจากสวรรค์ เพราะพยายามสวมบทบาทเป็นพระเจ้าด้วยการสร้างสิ่งมีชีวิตใหม่ขึ้นมา ในวรรณกรรมชุดนี้ว่าวาเลนไทน์มีลักษณะและความคิดต่างจึงกลายเป็นกบฏและถูกขับไล่เช่นเดียวกับลูซิเฟอร์และเป็นผู้ที่ต้องการมีอำนาจทัดเทียมพระเจ้าจนถูกขับไล่ลงจากสวรรค์ ดังเช่นที่ตัวละครกล่าวถึงนามสกุลตนเองว่า “Morgenstern means ‘morning star.’ As in ‘How are thou fallen from heaven, O Lucifer, son of the morning! How are thou cut down to the ground, which didst weaken the nations!’” (Cassandra Clare, 2015: 461) วาเลนไทน์เปรียบตนเองเป็นลูซิเฟอร์ที่ต้องสูญเสียทุกอย่างและถูกขับไล่ออกจากเมืองแก้วซึ่งเป็นพื้นที่แทนสวรรค์ อีกทั้งพยายามสวมบทบาทเป็นพระเจ้าคือการสร้างสิ่งมีชีวิตใหม่ขึ้นมาด้วยการผสมเลือดปีศาจให้โจนาธานมอร์เก็นสเติร์นลูกชายตนเองทำให้ไร้ความเป็นมนุษย์แต่กลายเป็นเพียงอาวุธในการเอาชนะผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับตนในดับบววาเลนไทน์จึงมีลักษณะและความคิดต่างจึงกลายเป็นกบฏและถูกขับไล่เช่นเดียวกับลูซิเฟอร์

อีกกลุ่มตัวละครคือ นักล่าเงาที่เรียกอีกชื่อว่าเนฟิลิม (Nephilim) ซึ่งตามพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมกล่าวว่าเนฟิลิมคือ มนุษย์ยักษ์ซึ่งเป็นลูกหลานของมนุษย์และเทวดาในปฐมบท (Genesis) 6: 4 “The Nephilim were on the earth in those days, and also afterwards, when the sons of God came in to the daughters of man and they bore children to them. These were the mighty men who were of old, the men of renown.” (Haper Collins Publishers, 2012: 5) ซึ่งสรุปใจความได้ว่า เมื่อบุตรชายทั้งหลายของพระเจ้าสมสู่กับบุตรสาวทั้งหลายของมนุษย์ บุตรเหล่านั้นจะเป็นคนมีอำนาจมาก ในพระคัมภีร์ไบเบิลนั้นเนฟิลิมเป็นส่วนหนึ่งของแผนชาติในการขัดขวางแผนการพระเจ้าที่จะช่วยให้มนุษย์พ้นบาป ดังข้อความนี้ “... the Nephilim were an attempt to thwart God’s plan of salvation for humanity.”⁵ แต่ในวรรณกรรมนำเอาลักษณะของเนฟิลิมพลิกกลับให้กลายเป็นวีรบุรุษแสดงให้เห็นถึงการยกเอาตัวละครในพระคัมภีร์ไบเบิลมาเล่าและตีความในรูปแบบใหม่ในมุมมองที่ต่างออกไป ให้เนฟิลิมเป็นเผ่าพันธุ์สายเลือดบริสุทธิ์ซึ่งถูกเลือกโดยเทวดาราเซียล เปรียบเสมือนชาวอิสราเอลใน

⁵Beginning and End (2013).The Mortal Instruments: City of Bones – Satanic Nephilim Deception. Retrieved January 25, 2016, from <http://beginningandend.com/the-mortal-instruments-city-of-bones-satanic-nephilim-deception/>

พระคัมภีร์ไบเบิลที่ได้รับเลือกจากพระเจ้าซึ่งมีนัยยะในการสื่อให้เห็นถึงการพยายามก้าวข้ามการแบ่งแยกชนชั้น แสดงให้เห็นว่าทุกชนชั้นล้วนมีความสำคัญและมีสิทธิ์ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นวีรบุรุษหรือทำความดีปกป้องโลกได้เช่นเดียวกันวรรณกรรมชุดนี้นอกจากจะนำเสนอประเด็นปัญหาการกีดกันและความรุนแรงแล้วยังนำไปสู่การสอนศีลธรรมให้แก่ผู้อ่านในการเคารพความแตกต่างของผู้อื่น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีหรือลักษณะแนวแฟนตาซีผ่านการสร้างฉากในจินตนาการ อาทิ เมืองกระดุก เมืองแก้ว ดินแดนภูต หรือนรก โครงเรื่องและตัวละครที่เหนือจริงเพื่อนำเสนอเรื่องราวของสงครามและความรุนแรง อันเป็นการสื่อให้เห็นถึงปัญหาของการกีดกันด้านชนชั้นในสังคม เปิดพื้นที่ในการวิพากษ์วิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิลอันเป็นพระคัมภีร์สำคัญของศาสนาคริสต์ซึ่งได้แฝงปัญหาเรื่องชนชั้นเอาไว้ การใช้ลักษณะแฟนตาซีทำให้เปิดโลกทัศน์ได้กว้างขึ้น เพราะหากมองว่าพระคัมภีร์ไบเบิลคือความจริงเป็นคำสอนและเรื่องราวระหว่างชนชาติอิสราเอลกับพระเจ้า โลกแฟนตาซีคือโลกสมมติที่ใช้ต่อรองกับความจริง เนื่องจากลักษณะของแฟนตาซีมีความยืดหยุ่นสามารถใช้เป็นพื้นที่หลบหลีกความจริงและเอื้อมยาปัญหาในโลกความจริง นอกจากนี้เพื่อใช้ลักษณะของแฟนตาซีที่มีโครงเรื่องและตัวละครที่มีความหลากหลายแปลกใหม่ ชับซ้อนหล่อหลอมทัศนคติในเชิงบวกด้วยเสนอให้เห็นแนวทางการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม เพราะเบื้องหลังงานวรรณกรรมนั้นมีสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งอิทธิพลต่อผู้ประพันธ์ วรรณกรรมแฟนตาซีชุดนี้จึงนำเสนอการลดทอนปัญหาการกีดกันด้านชนชั้นระหว่างมนุษย์ในสังคม เพราะโลกแฟนตาซีสามารถช่วยให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความแตกต่างที่แสดงผ่านตัวละครซึ่งมีลักษณะเหนือธรรมชาติ สร้างความแตกต่างกันทั้งทางกายภาพ ภาพลักษณ์และวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ตามลักษณะเด่นของแต่ละเผ่าพันธุ์ซึ่งมีความแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของคนต่างชนชั้นผ่านวิธีการดำเนินชีวิตและสถานภาพความเป็นอยู่ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นปัญหาระดับสังคมเพราะทำให้เห็นความเจ็บปวดจากการถูกกีดกันด้านชนชั้นจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรง ดังนั้นวรรณกรรมแฟนตาซีจึงไม่ได้ถูกสร้างเพียงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่บทบาทของวรรณกรรมแฟนตาซีเป็นเสมือนกระจกในการสะท้อนภาพมนุษย์ บอกเล่าปัญหาและความเป็นไปได้ของสังคมทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันอย่างมีสติและมีความคิดเพื่อส่วนรวมอยู่เสมอ และมีบทบาทในการปลดปล่อยความปรารถนาส่วนลึกในจิตใจมนุษย์ เพราะในโลกแฟนตาซีเป็นโลกที่เราสามารถควบคุมได้ ตัวเราคือเจ้าของโลกนั้นเปรียบเสมือนผู้คุมเกม การอยู่ในโลกแฟนตาซีจึงไม่จำเป็นต้องหวาดกลัวสิ่งใด เพราะท้ายที่สุดแล้วผู้อ่านจะได้เรียนรู้และทำความเข้าใจความรู้สึกของการถูกแบ่งแยกและกีดกันทางชนชั้นซึ่งเปรียบเทียบกับพระคัมภีร์ไบเบิลที่มีการแบ่งแยกชนชั้นผู้ปกครองในฐานะชนชั้นสูง ประชาชนในฐานะชนชั้นกลางและผู้ถูกปกครองในฐานะชนชั้นล่างเพื่อสร้างทัศนคติในเชิงบวกและยอมรับความเท่าเทียมกันในสังคม

2. อดิศายเลียดอำนาจเงินและการจำกัดพื้นที่: กลวิธีและจุดเริ่มต้นการกีดกันด้านชนชั้น

2.1 การกีดกันด้านชนชั้นระหว่างเผ่าพันธุ์

วรรณกรรมชุด *เดอะมอร์ทอล อินสตรูเม้นส์* เผยให้เห็นปัญหาการกีดกันด้านชนชั้นผ่านเผ่าพันธุ์ในฐานะตัวแทนของกลุ่มคนแต่ละชนชั้นในสังคมผ่านการได้รับมรดกทางสายเลือดซึ่งเป็นสิ่งกำหนดตัว

คนและจุดยืนในสังคมมาตั้งแต่กำเนิดซึ่งเป็นการแบ่งชนชั้นแบบดั้งเดิมและปัจจุบันยังคงมีอยู่
 วรรณกรรมชุดนี้นำเสนอการแบ่งชนชั้นผ่านการถ่ายทอดเหมือนระบบศักดินาโดยผ่านการสืบทอด
 ในตระกูลทางสายเลือด โดยให้ตัวละครนักล้าเงาซึ่งผู้สืบสายเลือดเทวดาเป็นชนชั้นสูง ถัดมาคือ
 มนุษย์ผู้ที่ไม่ได้สืบสายเลือดเทวดาเป็นชนชั้นกลาง ชาวบาดาลผู้ที่มีสายเลือดผสมระหว่างมนุษย์
 กับปีศาจเป็นตัวแทนของชนชั้นล่างซึ่งเป็นทรัพย์สินของนักล้าเงา ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับข้อความ
 ในพระคัมภีร์ไบเบิลที่กล่าวถึงพอมดแม่มดซึ่งตัวเป็นตัวละครหนึ่งในชาวบาดาลไว้ใน Leviticus
 (เลวีนิติ) 19-20 ว่าห้ามไปหาพอมดแม่มดเพราะจะเป็นมลทิน หากผู้ใดไปพบคนเหล่านี้จะต้องโทษ
 ถึงตาย ดังนี้ 19: 31 “Do not turn to mediums or necromancers; do not seek them
 out, and make yourselves unclean by them: I am the LORD your God.” และ 20:27
 “A man or a woman who is a medium or a wizard shall be put to death; they shall
 be stoned to death, their blood is upon them.” (Haper Collins Publishers, 2012:
 98-99) จากข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการกีดกันด้านชนชั้น พอมดแม่มดหมอผีเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไร้ค่า
 ดังนั้นการพบคนเหล่านี้จึงเป็นมลทินเพราะไม่ใช่กลุ่มคนที่พระเจ้าเลือก มิได้มีอำนาจที่แท้จริงเช่น
 พระเจ้า คนเหล่านั้นจึงสมควรตายกล่าวคือเป็นชนชั้นที่ไร้ค่าเช่นเดียวกับทัศนคติที่นักล้าเงามีต่อ
 ชาวบาดาล และชนชั้นที่ต่ำสุดคือ ปีศาจที่มีสายเลือดไม่บริสุทธิ์ต่างจากนักล้าเงาที่มีต้นกำเนิดจาก
 เทวดาซึ่งเป็นสายเลือดบริสุทธิ์ตั้งแต่ต้นที่ตัวละครฮอดจ์สตาจด์แควเทอร์เล่าถึงที่มาของนักล้าเงาหรือ
 เนฟิลิมว่าเนฟิลิมเกิดจากเทวดาราชเซียลผสมเลือดของตนลงในถ้วยมรตัยและผู้ที่ดื่มเลือดจาก
 ถ้วยนี้จะกลายเป็นนักล้าเงารวมถึงลูกหลานของพวกเขา “[...]the Angel Raziel, who mixed
 some of his own blood with the blood of men in a cup, and gave it to those men
 to drink. Those who drank the Angel’s blood became Shadowhunters, as did their
 children and their children’s children. [...]” (Cassandra Clare, 2015: 90) จากการเล่า
 ของฮอดจ์พบว่า เมื่อนักล้าเงามองตนเองว่าสืบเชื้อสายมาจากเทวดาซึ่งเปรียบได้กับชาวอิสราเอลใน
 พระคัมภีร์ไบเบิลกลุ่มคนที่พระเจ้าเลือกจึงถูกเผ่าพันธุ์อื่นว่าต่ำต้อยกว่าและไม่ใช่พรคพวกตนเอง
 จึงพยายามครอบงำความคิด ผ่านการตอกย้ำซ้ำ ๆ ให้ชาวบาดาลเกิดความรู้สึกอยู่ในฐานะชนชั้นล่าง
 ที่เป็นรอง อีกทั้งการกล่าวถึงที่มาของตนเช่นนี้เป็นการยกระดับฐานะชนชั้นของตนเองให้เหนือกว่า
 และด้วยอคติทางสายเลือดนี้ทำให้ตัวละครวาลเลนไทน์ซึ่งเป็นนักล้าเงาพยายามจะกำจัดชาวบาดาล
 ให้หมดไปจากโลก การแสดงออกของตัวละครไม่เพียงแสดงให้เห็นอคติทางสายเลือด แต่ยังแสดง
 ให้เห็นถึงความหวาดกลัวและความกังวลต่อกลุ่มชนชั้นอื่น หากทุกเผ่าพันธุ์มีชนชั้นหรือความ
 เท่าเทียมกันอาจเกิดการต่อต้านอำนาจของนักล้าเงาและจะทำให้สูญเสียวินัยที่เคยมี จึงต้องผลัก
 ให้เผ่าพันธุ์อื่นออกไปจากพื้นที่ของตนเอง ยึดยึดความเป็นอื่น สร้างความรู้สึกด้อยค่าและทำให้
 รู้สึกไร้อำนาจในการต่อรองให้แก่ชาวบาดาล เช่นที่ชาวบาดาลพยายามไม่ละเมิดกฎของภาคีหรือ
 มีปัญหากับนักล้าเงาเพราะเห็นว่าการลุกขึ้นต่อต้านอำนาจของนักล้าเงามีแต่จะสร้างผลเสียให้กับ
 ตนเองและเผ่าพันธุ์ของตน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าชาวบาดาลถูกจัดอยู่ในฐานะคนนอก เหมือนกลุ่มคน
 ขาขอบ ดูไร้วัฒนธรรมป่าเถื่อนและเป็นคนละระดับชั้นเพราะไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ซึ่งลักษณะ
 แพนตาซีสามารถสร้างโครงเรื่อง ลักษณะตัวละคร ฉาก รวมถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่

แตกต่างมีบทบาทแสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การกีดกันชนชั้นนั้นอีกแบบหนึ่งคือการแบ่งแยกชนชั้นผ่านสถานะทางเศรษฐกิจ โดยการแบ่งแยกชนชั้นได้รับแนวคิดมาจากแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ (Marxism) ที่สะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมมีการแบ่งแยกชนชั้นตามระดับของของมั่งคั่งร่ำรวย กล่าวคือใช้อำนาจทางการเงินเป็นตัวการจำแนกคนในสังคมออกจากกัน กลายเป็นโครงสร้างทางสังคมทำให้เกิดเป็นการแบ่งแยกชนชั้นคือชนชั้นบน ชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง ความสัมพันธ์ทางสังคมเช่นนี้มีสาเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะระบบทุนนิยมที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมซึ่งเอื้อต่อการสนับสนุนให้คนในสังคมแสวงหาปัจจัยทางการเงินเพื่อยกระดับฐานะของตนให้เหนือกว่าผู้อื่น ผู้มีฐานะดีจึงอยู่ในสถานะได้เปรียบและใช้อำนาจของเงินกดขี่ชนชั้นล่างได้ “เป็นการใช้อำนาจโดยไม่ต้องใช้กำลังแต่ใช้ชุดมการณ์ คำนิยมการยกระดับฐานะเป็นการสืบทอดอำนาจของชนชั้นที่มีอำนาจในสังคมขณะนั้น ซึ่งจะสร้างอำนาจของตนผ่านสถาบันต่าง ๆ เช่น ศาสนา สถาบันการศึกษา ปลุกฝังให้คนในสังคมยึดถือตามอุดมการณ์ของตน ดังนั้นชนชั้นจึงสามารถสร้างขึ้นได้” (สุเรช โชติอุดมพันธ์, 2559: 192-193) เช่นเดียวกับแนวคิดของ เรย์มอนด์วิลเลียมส์ นักวิชาการวรรณกรรมที่สนใจประเด็นเรื่องชนชั้นได้อธิบายลักษณะของชนชั้นไว้ว่าชนชั้นสามารถสร้างขึ้นได้ แม้ไม่ได้มีบรรดาศักดิ์ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาในระดับสูงสามารถเป็นบันไดให้มนุษย์ป็นชั้นไปอยู่ในตำแหน่งชนชั้นที่ดีกว่ารากเหง้าตนกำเนิดของตนได้ โดยปัจจุบันใช้คำว่า “ชนชั้น” (class) เพราะเป็นคำที่ครอบคลุมมากที่สุด ในอดีตมีการใช้อุปมาหรือเปรียบเทียบอยู่สามคำ คำแรกคือ standing เป็นระดับหรือตำแหน่งหน้าที่ของคนในสังคมว่าอยู่ในระดับไหน คำที่สองคือ stepping เป็นการเลื่อนขั้นทางสังคม เช่น การศึกษาหรือความมั่งคั่งร่ำรวยทำให้กลายเป็นคนชั้นสูงขึ้นได้ และสุดท้าย arranging in row คือการจัดระเบียบหรือเรียงลำดับให้อยู่ในระดับชั้น ดังที่จะเห็นได้จากข้อความนี้ “The essential history of the introduction of class, as a word which would supersede older names for social divisions, relates to the increasing consciousness that social position is made rather than merely inherited. All the older words, their essential metaphors of standing, stepping and arranging in rows, belong to a society in which position was determined by birth.” (Raymond Williams, 1976: 61-62) เมื่อนำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์วรรณกรรมชุดนี้จะเห็นว่าวรรณกรรมได้นำเสนอการแบ่งชนชั้นผ่านฐานะทางการเงินของนักล่าเงา นักล่าเงาทั่วไปจะได้รับเงินอย่างเท่าเทียมกันจากการทำงาน แต่ผู้มีตำแหน่งสูงในภาคี (The Clave) หรือผู้มีหน้าที่รับขอบสูง เช่น ผู้ดูแลสถาบันจะได้รับเงินเดือนสูงกว่า แต่นักล่าเงามีวิธีการหาเงินให้ร่ำรวยขึ้น โดยทรัพย์สินของชาวบาดาลหรือปีศาจที่ถูกนักล่าเงาสังหารจะตกเป็นทรัพย์สินของนักล่าเงาคนนั้นทั้งหมด การฆ่าชาวบาดาลหรือปีศาจจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งของนักล่าเงาเพราะมองว่าชาวบาดาลและปีศาจเป็นชนชั้นที่ต่ำกว่า ฉะนั้นจึงสามารถเอาเปรียบและแสวงหาผลประโยชน์จากพวกเขาได้ จึงมีการคัดค้านการทำพันธะไมตรีกับชาวบาดาลเพราะเป็นการกระทบต่อการหารายได้ของนักล่าเงา ดังนั้นจะพบว่านักล่าเงาแม้ไม่ได้เกิดในตระกูลเก่าแก่ก็สามารถเลื่อนสถานะทางสังคมของตนผ่านอำนาจทางการเงินได้ ซึ่งการกระทำของนักล่าเงาที่กระทำต่อชาวบาดาลและปีศาจเปรียบเหมือนการกีดกันทางชนชั้น โดยให้

ตนเองอยู่ในชนชั้นสูงซึ่งสามารถเอาเปรียบชาวบาตลและปีศาจได้ ขณะที่ชาวบาตลและปีศาจไม่มีอำนาจทางการเงินให้ต่อรอง

ทว่าวรรณกรรมชุดนี้ได้นำเสนอเพียงปัญหาชนชั้นผ่านความแตกต่างทางด้านอคติทางสายเลือดและการเงินเท่านั้น แต่ได้แสดงให้เห็นการกีดกันทางชนชั้นผ่านพื้นที่ที่มีอาณาเขตบริเวณของตนเองตัดขาดจากกันอย่างชัดเจนว่าพื้นที่ส่วนไหนเป็นของเราและส่วนไหนเป็นของเขา และพื้นที่แสดงให้เห็นถึงระดับของอำนาจทางชนชั้นด้วย เช่น ตัวละครเจซนักร่ำเริงเข้าไปก่อเรื่องทะเลาะวิวาทในผับของมนุษย์หมาป่า หรือที่เจซและเพื่อน ๆ บุกเข้าดินแดนภูตโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งยังฆ่าอัศวินภูตตายแม้ว่าอยู่ในดินแดนของภูต แต่กลับกลายเป็นว่าดินแดนซึ่งเป็นบ้านหรือพื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับเผ่าพันธุ์ของตนก็ยังไม่สามารถคุ้มครองตนเองได้ เพราะอำนาจของชนชั้นสูงอย่างนักล่าเงาที่มีมากกว่า อีกสถานการณ์หนึ่ง que แสดงให้เห็นได้ชัดเจนคือการที่เจซใช้อำนาจของภาคีบีบให้แม็กนัส เบน พอมดช่วยฟื้นความทรงจำให้คลาร์ โดยข่มขู่ว่าหากแม็กนัสไม่ช่วยจะต้องมีปัญหากับภาคีดังบทสนทนาที่ “And if I don’t help you?” Jace spread his hands wide. The rune tattoos on his palms stood out stark and black. “Maybe nothing. Maybe a visit from the Silent City.[...] “It’s no choice at all,” said Jace.” (Cassandra Clare, 2015: 240) คำพูดของเจซมิใช่การขอร้องแต่ดูเป็นการข่มขู่แม็กนัสเสียมากกว่า ทั้งที่ขณะนั้นเขาอยู่ในบ้านของแม็กนัส แต่กลับไม่มีความยำเกรงหรือให้ความเคารพเจ้าของสถานที่เพราะถือว่าตนเองมีฐานะทางสังคมที่สูงและมีเกียรติกว่า การกีดกันทางพื้นที่เช่นนี้เป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างชนชั้น ดังนั้นแม้ว่าภาคีนักร่ำเริงจะทำสัญญาพันธไมตรีกับชาวบาตล ทว่าก็ไม่ได้มองว่าชาวบาตลอยู่ในระดับชนชั้นเดียวกับตน แต่อยู่ในฐานะของความเป็นอื่น ต่ำต้อยกว่าและเป็นชนชั้นที่ถูกปกครอง จึงสามารถใช้อำนาจของตนเอาเปรียบชาวบาตล จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการกีดกันเชิงพื้นที่ไม่เพียงทำให้เกิดการแบ่งเขตแดนแยกเผ่าพันธุ์เท่านั้น แต่จะพบว่าพื้นที่อาศัยของแต่ละเผ่าพันธุ์บ่งบอกถึงสถานภาพทางชนชั้นของเผ่าพันธุ์นั้นอีกด้วย เพราะในขณะที่ชาวบาตลอาศัยอยู่ในที่รกร้าง เขตพื้นที่อันตราย พื้นที่ของชาวต่างชาติ และไม่มีคนต้องการทำให้เปรียบเสมือนชาวบาตลเป็นเพียงพลเมืองชั้นสอง และเผ่าพันธุ์ปีศาจต้องอาศัยในพื้นที่ที่มีบรรยากาศเป็นเมืองร้างไร้สิ่งมีชีวิตนักล่าเงากลับอาศัยอยู่สถาบันซึ่งสามัญชนมองจากภายนอกจะเห็นเป็นโบสถ์เก่าแสดงให้เห็นว่านักล่าเงาอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เมืองกระดุกและเมืองแก้วถูกบรรยายว่าความงดงามแบบโบราณให้ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย เปรียบเหมือนโลกในอุดมคติหรือสวรรค์ที่สำคัญคือชาวบาตลหรือปีศาจมีอาจล่งล่าเข้าพื้นที่นักล่าเงาได้ แต่จะพบว่านักล่าเงาบุกรุกเข้าพื้นที่ของชาวบาตลได้โดยไม่ได้รับความผิดใด เช่นการที่เจซและคลาร์บุกเข้าโรงแรงดุมอร์ตที่อยู่ของแวมไพร์ แม้ทำไปเพราะต้องการช่วยไซมอนแต่พวกเขาควรเข้าไปอย่างสันติวิธีตามกฎหมายที่訂ร่วมกันไว้ ไม่ใช่บุกเข้าไปพร้อมอาวุธ ซึ่งประเด็นเรื่องพื้นที่เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เห็นชัดในพระคัมภีร์ไบเบิล นักล่าเงาเปรียบเสมือนชาวอิสราเอลผู้ถูกเลือกให้ได้เป็นเจ้าของพื้นที่ที่พระเจ้ามอบให้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ต่างจากชนชาติอื่น ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิลเล่มเลวีนิติ (Leviticus) บทที่ 20: 24 ซึ่งกล่าวไว้ว่า “But I have said to you: You shall inherit their land, and I will give it to you to possess, a land flowing with milk and honey.”

(HaperCollinsPublishers, 2012: 99) สรุปได้ว่าพระเจ้าจะมอบแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์แก่ชาวอิสราเอล ดังนั้นพื้นที่จึงเป็นอีกสัญญาณหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม ทำให้เห็นระดับฐานะทางชนชั้นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนหรือที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิลในพระราชบัญญัติ (Deuteronomy) 20: 12-14 ดังนี้ “20: 12But if it makes no peace with you, but makes war against you, then you shall besiege it. 20:13 And when theLORD your God give it into your hand, you shall put all its males to the sword,20: 14but the women and little ones, the livestock, and everything else in the city, all the spoil, you shall take as plunder for yourselves. And you shall enjoy the spoil of your enemies, which the LORDyour God has given you.” (Haper Collins Publishers, 2012: 162) ดังที่กล่าวมานี้พระคัมภีร์ไบเบิลแสดงให้เห็นว่าแม้ชาติพันธุ์อื่นจะไม่ทำสงครามด้วย แต่อิสราเอลก็มองชนชาติอื่นในฐานะต่ำกว่า เพราะพระเจ้าประทานอำนาจให้แก่พวกเขาแล้วจึงสามารถ รุกล้ำพื้นที่และตัดดวงเอาผลประโยชน์จากชาติพันธุ์อื่นได้เนื่องจากอยู่ในสถานะสูงกว่า ฉะนั้นนักร้องาซึ่งเปรียบเสมือนชาวอิสราเอลในพระคัมภีร์ไบเบิลซึ่งเป็นผู้ถูกเลือกจากพระเจ้าจึงเป็นชนชั้นสูงกว่าและใช้อำนาจเหนือกว่านั้นเป็นข้ออ้างในการรุกราน กระทำ ความรุนแรงถูกเหยียดหยามทั้งทางกายและวาจาได้โดยไม่รู้สึกผิดแสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันผ่านการมองผู้อื่นอยู่ในชนชั้นที่ต่ำกว่า

2.2 การกีดกันด้านชนชั้นในเผ่าพันธุ์เดียวกัน

เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนส์ ไม่เพียงนำเสนอการกีดกันชนชั้นระหว่างเผ่าพันธุ์เท่านั้น แต่พบว่าแม้ในเผ่าพันธุ์เดียวกันก็มีความไม่เท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล จะพบว่ามีการแบ่งระดับชนชั้นในเผ่าพันธุ์เดียวกันเอง โดยมีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองซึ่งปรากฏในพระคัมภีร์เล่มชามูลเอลไปจนถึงพงศ์กษัตริย์ อีกทั้งยังมีปุโรหิตทำหน้าที่ใกล้ชิดกับพระเจ้านี้ มีเครื่องแต่งกายที่ทำจากของมีค่าทำจากทองคำ พลอย และผ้าชั้นดี โดยปุโรหิตเป็นผู้ทำพิธีศักดิ์สิทธิ์ ตัดสินคดีความเป็นแพथย์ทำการรักษาผู้เจ็บป่วยซึ่งพบการบรรยายถึงตำแหน่งปุโรหิตในพระคัมภีร์ไบเบิลเล่มอพยพ 28-29 และชาวบ้านธรรมดาแสดงให้เห็นถึงระดับชั้นอำนาจที่ไม่เสมอภาคกัน ซึ่งวรรณกรรมชุดนี้ได้นำเสนอการกีดกันด้านชนชั้นในเผ่าพันธุ์เดียวกันเช่นกัน ดังที่จะเห็นได้จากทุกเผ่าพันธุ์มีการแบ่งชนชั้นกันอย่างชัดเจน เริ่มจากเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่มีระดับชั้นหรือสถานภาพไม่เท่าเทียมกัน แบ่งได้ 5 ชนชั้น คือ นักร้องาจะตระกูลเก่าแก่หรือร็อกลันเก่าที่ร่ำรวยเป็นชนชั้นสูงมีอภิสิทธิ์มากกว่านักร้องาทั่วไปที่ไม่ได้สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเก่าแก่หรือไม่ได้มาจากครอบครัวที่ร่ำรวย เช่น ฮอดจ์สตาร์คเวทเธอร์ เขาเป็นนักร้องาธรรมดาคนหนึ่งไม่ใช่คนในตระกูลเก่าหรือมาจากครอบครัวที่มีฐานะดี เขาเข้าร่วมชมกำลัง (The Circle) กับวาเลนไทน์ แต่เมื่อถูกจับได้กลับถูกลงโทษหนักกว่าคนอื่นคือถูกสาปให้อยู่แต่ในสถาบันนักร้องาไม่มีสิทธิ์ออกมาข้างนอก ต่างจากครอบครัวโลด์วูดที่มีเส้นสายในภาควิทยาศาสตร์จากที่ผู้ประพันธ์บรรยายดังนี้ “The Lightwoods, who had connections to the highest families in the Clave, got off with a far lighter sentence than Hodge. A curse had been laid on him: He would go with them, but if

ever he were to leave the hallowed ground of the Institute, he would be instantly slain.” (Cassandra Clare, 2015: 422-423) จากข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าไม่เพียงสายเลือดเก่าแก่เท่านั้นที่จะได้รับอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น ความร่ำรวยเป็นอีกส่วนหนึ่งที่แบ่งแยกชนชั้นของนักล่าเงาเช่นกัน เพราะการมีความสัมพันธ์กับชนชั้นสูงมิได้หมายถึงเพียงการเป็นตระกูลเก่าแก่เท่านั้น แต่หมายถึงตระกูลที่มีความมั่งคั่งอีกด้วย เป็นเหตุผลให้ครอบครัวโลด์วูดซึ่งมีครอบครัวชนชั้นสูงคุ้มครองจึงไม่ต้องโดนค่าสาปเช่นฮอดจ์ พวกเขาออกไปข้างนอกได้ตามปกติ หรือกลับไปยังเมืองแก้วบ้านเกิดของตนได้ ผิดกับฮอดจ์ ที่ทำได้เพียงโยยหาบ้านเกิดและตัวตนของตัวเองเท่านั้น เพราะการอยู่สถาบันในสายตาเขาไม่ต่างจากกรงขังอิสรภาพซึ่ง สิ่งนี้เกิดขึ้นเพียงเพราะเขามาจากครอบครัวธรรมดาและไม่มีความสัมพันธ์กับตระกูลชนชั้นสูงที่จะสามารถช่วยเขาได้ทั้งที่ความผิดมีเท่ากับคนอื่นในขุมก้าง

ลำดับต่อไปคือนักล่าเงาเลือดผสม วรรณกรรมเผยให้เห็นถึงการกีดกันทางชนชั้นซึ่งเด็กมิได้เกี่ยวข้องต้องรับผลนั้นไปด้วย ในพระคัมภีร์ไบเบิลเล่มมาลาคี (Malachi) ได้กล่าวถึงการแต่งงานกับคนต่างชาติหรือคนที่นับถือพระเจ้าองค์อื่นไว้ว่าสมควรได้รับโทษดังที่กล่าวไว้ “2: 11 Judah has been faithless, and abomination has been committed in Israel and in Jerusalem. For Judah has profaned the sanctuary of the LORD, which he loves, and has married the daughter of a foreign god. 2: 12 May the LORD cut off from the tents of Jacob any descendent of the man who does this, who brings an offering to the LORD of hosts!” (Haper Collins Publishers, 2012: 802) ในวรรณกรรมการมีสายเลือดของเผ่าพันธุ์อื่นปนกับสายเลือดเทวดาทำให้ตัวละครบางตัวถูกมองเป็นผู้ที่อยู่ในสถานะต่ำต้อยในสังคมนักล่าเงาเท่านั้น อาทิตัวละครสองพี่น้อง เฮเลนและมาร์ก แบล็คธอร์น ลูกครึ่งนักล่าเงาและภูต พ่อของเขาเป็นนักล่าเงาส่วนแม่เป็นภูต ทั้งสองเติบโตมาอย่างนักล่าเงาเมื่อถึงเกณฑ์กำหนดเข้าทดสอบพวกเขาสามารถผ่านการทดสอบของนักล่าเงาได้ สภาจึงจำใจยอมรับเข้ามาเป็นนักล่าเงาแม่ไม่พอใจนักเพราะไม่ใช่สายเลือดเทวดาบริสุทธิ์ตามที่ได้บรรยายไว้ดังนี้ “[...] Mark’s mother had been a princess of the Seelie Court; she had had an affair with Andrew Blackthorn that had produced two children, [...] Julian’s father had taken in his half-faerie children and raised them as Shadowhunters. Shadowhunter blood was dominant, and though the Council didn’t like it, they would accept part-Downworlder children in to the Clave as long as their skin could tolerate runes.” (Cassandra Clare, 2015: 16-17) จากบทบรรยายนี้จะเห็นได้ว่า แม้สภาจะยอมรับสองพี่น้อง หรือทั้งสองเติบโตและถูกเลี้ยงดูเลี้ยงนักล่าเงาแต่ยังคงถูกกีดกัน อีกทั้งต้องอดทนกับการได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียม จึงมีสภาพไม่ต่างจากคนนอก ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแท้จริง เพราะเมื่อเกิดสงครามซึ่งเผ่าพันธุ์ภูตเป็นฝ่ายทรยศทั้งสองคนจึงถูกกีดกันออกไปจากสังคมนักล่าเงา ภาติประมุขตกลงกันไม่ให้ช่วยเหลือมาร์ก แบล็คธอร์นซึ่งถูกขังอยู่ในแผ่นดินภูตอย่างถาวร และเฮเลนถูกส่งให้ไปประจำการสถาบันในรัสเซียซึ่งห่างไกล ทั้งที่ทั้งสองพี่น้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทรยศนักล่าเงา อีกทั้งมาร์กยังช่วยส่งข่าวให้นักล่าเงารู้ว่าภูตทรยศ แต่อย่างไรก็ตามเลือดภูตในตัวยังเป็นสิ่งสกปรกในสายตาของนักล่าเงา

เพราะถูกเป็นเผ่าพันธุ์เจ้าเล่ห์ดังที่ปรากฏในการประชุมภาติ “Both Mark and Helen Blackthorn have the blood of faeries in them.” [...] “And the blood of faeries,” said Balogh “She can lie. We’ve already been tricked by one of her sort, to our sorrow. I say we strip her Marks--” (Cassandra Clare, 2015: 570) เหตุการณ์ได้เลี้ยวในสภากลับเลือดถูกในตัวมาร์กและเฮเลนนี้เองส่งผลให้ครอบครัวแบล็คธอร์นซึ่งไร้เสาหลักเพราะพ่อเสียชีวิตในสงครามกลายเป็นเด็กบ้านแตก พี่สาวคนโตที่ควรจะได้อยู่ดูแลน้องกลับถูกไล่ให้ไปอยู่ที่อื่นและต้องผลักรถให้แก่น้องชายวัยสิบสองปีดูแลน้องอีกสามคนแทน ซึ่งสภาให้ความสำคัญกับสายเลือดเป็นหลักโดยไม่มองว่าเฮเลนและมาร์กมิได้กระทำผิดใด แม้จะมีการไม่เห็นด้วยกับความคิดของนักล่าเงาบางคนที่ไม่ไว้วางใจ แต่สุดท้ายแล้วสภาต้องตัดสินใจตามเสียงข้างมาก ดังที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าแม้กระทั่งในเผ่าพันธุ์เดียวกันก็ยังมี การแบ่งชนชั้นด้วยเช่นกันทั้งเฮเลนและมาร์กแบล็คธอร์นถูกทำให้อยู่ในสถานะต่ำต้อยกว่านักล่าเงาทั่วไป การแต่งงานหรือมีความสัมพันธ์กับคนต่างเผ่าพันธุ์จึงไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม ทายาทของชนกลุ่มนี้จึงถูกลดสถานะลง เช่นเฮเลนและมาร์กแม้ผ่านการทดสอบ แต่เป็นได้เพียงพลเมืองชั้นรองหรือนักล่าเงาเลือดผสมเท่านั้น ทำให้เห็นอคติของนักล่าเงาที่มีต่อเผ่าพันธุ์อื่นแม้สงครามจะจบลงแล้ว แต่สุดท้ายนักล่าเงาเลือดผสมก็ถูกแยกออกจากสังคม แม้ไม่ได้กระทำผิด เพราะอคติที่ตัดสินค่าของมนุษย์ที่สายเลือดไม่ได้วัดค่าที่จิตใจ

ชนชั้นต่อมาคือนักล่าเงาถูกเปลี่ยนสถานะสายเลือดเวททำให้กลายเป็นเลือดมลทินเพราะได้รับเชื้อมนุษย์หมาป่า เมื่อกลายเป็นมนุษย์หมาป่าแล้วจึงต้องเนรเทศตนเองออกจากสังคมนักล่าเงากลายเป็นคนนอก ที่สุดคือถูกมองว่าไม่ควรมีชีวิตอยู่เพราะทำให้สายเลือดแปดเปื้อนมลทินดังที่เห็นได้จากคำพูดของอะเมทิสพี่สาวของเขาที่กล่าวว่า การตายอาจเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับลูเซียน “He said he was afraid that if he did have it, if he’d become a were-creature, that Valentine would ask him to kill himself, and I said ... I said *maybethat would be the best thing.*” (Cassandra Clare, 2015: 142) จากคำพูดนี้จะเห็นว่าลูเซียนถูกทำให้กลายเป็นคนนอกในสายตาของนักล่าเงาและคนในครอบครัวสถานะของลูเซียนจึงเหมือนคนไร้ตัวตนเพราะเขาเติบโตมาในสังคมแบบนักล่าเงา แต่สุดท้ายต้องเปลี่ยนชีวิตไปใช้ชีวิตแบบมนุษย์หมาป่าซึ่งมีวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันเป็นฝูง ในช่วงแรกทำให้เขาเข้ากับฝูงไม่ได้ แม้จะเป็นจำฝูง แต่ก็รู้สึกได้ว่าคนในฝูงไม่ยอมรับเพราะเคยเป็นนักล่าเงามาก่อน แต่ที่ทุกคนทำตามคำสั่งเพราะเป็นกฎเท่านั้น ซึ่งทำให้เห็นว่าการเป็นนักล่าเงาถูกเปลี่ยนเพียงถูกรังเกียจจากนักล่าเงาเท่านั้น แต่ในความคิดของมนุษย์หมาป่าลูเซียนก็เป็นอื่นเช่นกัน เมื่อต้องใช้ชีวิตในโลกปกติลูเซียนจึงเป็นเพียงเจ้าของร้านหนังสือเก่า และไม่เข้าร่วมฝูงกับมนุษย์หมาป่าคนอื่น

ชนชั้นล่างสุดในบรรดามนุษย์คือสามัญชน คนธรรมดาที่ไม่รู้เรื่องโลกนักล่าเงา นักล่าเงาจึงมองสามัญชนเป็นเสมือนผู้ถูกปกครองและต้องได้รับการปกป้องเพราะมีลักษณะอ่อนแอ ไม่แข็งแรงและฉลาดเท่ามนุษย์ที่เป็นนักล่าเงา เห็นได้จากการที่วาเลนไทน์ดูถูกการศึกษาของสามัญชน “I forget how regrettably lax mundane education is,” Valentine said.” (Cassandra Clare, 2015: 461) หรือที่เจซดาคนขับแท็กซี่ว่าสมองกลวง “Turn left! Left! I said to take Broadway, you brain-dead moron!” (Cassandra Clare, 2015: 204) คำพูดเหล่านี้แสดงให้

เห็นถึงการถูกคนสามัญชนว่ามีอาจเทียบเท่านักล่าเงาซึ่งเป็นกลุ่มคนที่พระเจ้าเลือกได้ หรือจะเห็นได้จากสามัญชนที่รู้สึกถึงความด้อยค่าของตนเองเช่นที่ไซมอนต้องการออกจากสถาบันนักล่าเงาในขณะที่เขายังเป็นมนุษย์อยู่เพราะสถาบันนักล่าเงาไม่ใช่พื้นที่ของสามัญชนโดยบอกว่า “I’ve been here too long, I think. Mundanes like me don’t belong in a place like this.” (Cassandra Clare, 2015: 338) คำพูดของไซมอนแสดงให้เห็นถึงความด้อยกว่าของตนเองที่นักล่าเงาสรางขึ้นและทำให้เขารู้สึกเช่นนั้น

มิใช่เพียงกลุ่มนักล่าเงาเท่านั้นที่มีการแบ่งชนชั้นในเผ่าพันธุ์เดียวกัน จากวรรณกรรมจะพบว่า เผ่าพันธุ์ชาวบาดาลก็มีการแบ่งระดับของผู้ปกครองหรือหัวหน้ากลุ่มและผู้ถูกปกครองหรือสมาชิกในกลุ่มที่ต้องทำตามคำสั่งหัวหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกันเช่นมนุษย์หมาป่าต้องมีจำฝูง แวมไพร์มีหัวหน้ากลุ่ม ภูตมีราชาเป็นผู้ปกครอง และพอมดแม่มดมีตัวแทนตัวนำซึ่งเป็นผู้มีเวทย์ระดับสูงและมีชีวิตอยู่ยาวนานหลายร้อยปี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจากฝูงหมาป่าที่ต้องมีหัวหน้าและรองหัวหน้าคอยออกคำสั่งและลูกน้องต้องจงรักภักดีทำตามคำสั่งของหัวหน้าเสมอ เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ลูเซียนสั่งให้ลูกน้องรออยู่ข้างนอกเพราะนี่คือคำสั่ง “I need you out here, Alaric. I’m sorry. That’s an order.” Alaric’s eyes flashed resentfully, but he stepped (Cassandra Clare, 2015: 444) จากข้อความที่ยกมานี้เผยให้เห็นว่าสิ่งมีชีวิตแม้จะอยู่ในชนชาติหรือเผ่าพันธุ์เดียวกันก็ยังมี การแบ่งแยกชนชั้น ซึ่งวรรณกรรมได้วิจารณ์ให้เห็นว่าการแบ่งแยกชนชั้นไม่ยุติธรรม เช่นอลาริกที่ไม่เห็นด้วยกับลูเซียนแต่ก็ไม่สามารถขัดคำสั่งได้ เพราะไม่ได้อยู่ในระดับเดียวกับลูเซียนทำให้ไม่ เป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถกระทำตามที่ตนเองคิดและตัดสินใจเองได้ อีกทั้งลูกฝูงหลายคนต้องตายขณะบุกเข้าไปช่วยโจเซลินทั้งที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใดด้วย แต่ต้องทำตามคำสั่งของจำฝูง

เผ่าพันธุ์ปีศาจก็มีการแบ่งชนชั้นเช่นกันโดยแบ่งเป็นเจ้าผู้ปกครองซึ่งเป็นปีศาจที่มีพลังอำนาจสูงเช่น ลิลิธหรืออัลโมเดิส “Asmodeus is the one of the Greater Demons of the abysses between world” [...] “Like Abaddon?” Simon inquired. “He was a Greater Demon.” “Far more powerful than that. Asmodeus is a Prince of Hell—there are nine of them. (Cassandra Clare, 2015: 430) ดังบทสนทนานี้แสดงให้เห็นถึงลำดับชั้นของปีศาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ปีศาจไม่ได้แข็งแกร่งหรือมีพลังมากทุกตัว แต่มีการแบ่งชนชั้นเป็นเจ้าชายของโลก ปีศาจและลูกน้องซึ่งมีพลังน้อยกว่าตายง่ายกว่า ซึ่งส่วนใหญ่คือปีศาจที่นักล่าเงาสามารถจัดการได้ การกีดกันทางชนชั้นในเผ่าพันธุ์เช่นนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกัน ขณะที่เจ้าปีศาจมีพลังอำนาจมากสามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ เข้าออกดินแดนนรกได้อย่างอิสระ อาศัยอยู่ในเขตบริเวณที่ดี ต่างจากปีศาจทั่วไปที่ต้องอาศัยอยู่ตามถ้ำหากินท่ามกลางอากาศร้อนระอุของแดนนรก ยื้อแย่งเหยื่อกันกินเพื่อเอาชีวิตรอด

จากที่กล่าวมานี้ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมชุด*เดอะมอร์ตอล อินสตรูเมนส์* ได้อ้างแนวคิดจากพระคัมภีร์ไบเบิลสะท้อนให้เห็นเรื่องราวและความคิดต่างของผู้ประพันธ์ ที่เห็นว่าการอ้างสายเลือด เทวดาหรือการนำศาสนามาอ้างว่าเผ่าพันธุ์ของตนเป็นผู้ถูกเลือกจึงเหนือกว่า เป็นชนชั้นสูงกว่าเพื่อการกระทำความรุนแรงต่อเผ่าพันธุ์และชนชั้นอื่นก่อให้เกิดสงครามในที่สุด การแสดงออกเช่นนี้ทำให้เห็นถึงการกีดกันด้านชนชั้นซึ่งพระคัมภีร์ไบเบิลเสนอให้เห็นว่าเป็นเรื่องปกติ แต่ผู้ประพันธ์

ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าการกระทำความรุนแรงเช่นนี้ไม่ปกติ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการแบ่งแยกเผ่าพันธุ์และชนชั้นเช่นนี้นำไปสู่ความรุนแรง และการไม่ได้รับคุณค่าอย่างเท่าเทียม

3. บทวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล: การทำทลายการกีดกันระหว่างชนชั้น

3.1 การต่อรองอำนาจระหว่างชนชั้น

แม้วรรณกรรมชุด *เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนต์ส* จะนำเสนอประเด็นการกีดกันด้านชนชั้นเช่นเดียวกับพระคัมภีร์ไบเบิล แต่จะพบว่าในอีกมุมหนึ่งวรรณกรรมแฟนตาซีชุดนี้ได้วิจารณ์แนวคิดการกีดกันดังกล่าวเพื่อเป็นการต้านทานหรือต่อรองผ่านตัวละครชาวบาตาลที่มีได้หนึ่งเคย แต่พยายามแสดงตัวตนและจุดยืนเพื่อให้มีพื้นที่และสิทธิเท่าเทียมกับนักล้าเงา กล่าวคือมิใช่เผ่าพันธุ์ที่ตกเป็นรอง ดังจะเห็นได้จากการกระทำของราชินีภูตเผ่าพันธุ์ทั้งดงามและเจ้าเล่ห์ ราชินีภูตจึงใช้ความเจ้าเล่ห์นั้นเป็นอาวุธในการต่อรองกับคลารี โดยเสนอให้เธอขโมยแหวนภูตจากสถาบันนักล้าเงามาคืนเพื่อแลกเปลี่ยนกับการช่วยเหลือ คลารีซึ่งเป็นตัวแทนนักล้าเงาจำเป็นต้องทำตามอย่างเสี่ยงไม่ได้ ดังบทสนทนานี้ “There is the set of rings” said the Queen. “They belonged to my father. I desire the return of these objects, [...]” “You want me to steal something from the Institute?” Clary said, surprised. Of all the favors she might have guessed the Queen would ask for, this one wasn’t high on the list. “It is not theft,” said the Queen, “to return an item to its rightful owners” (Cassandra Clare, 2015: 46-47) การที่ชาวบาตาลลุกขึ้นต้านทานอำนาจของนักล้าเงาเพื่อเรียกร้องสิทธิ เป็นสัญญาณในการต่อสู้เพื่อพยายามปลดแอกตนเองออกจากการถูกกดขี่ด้วยอำนาจของนักล้าเงา วรรณกรรมจึงแสดงการต่อรองเพื่อเป็นการวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิลว่าเผ่าพันธุ์อื่นมิได้ตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นรองของนักล้าเงา เช่นที่อิสราเอลทำสงครามชนะชนชาติอื่นตามคำบัญชาของพระเจ้าดังที่ยกตัวอย่างจากพระคัมภีร์ไบเบิลกล่าวไว้ในหัวข้อ 2.1 การกีดกันด้านชนชั้นระหว่างเผ่าพันธุ์ แต่จะเห็นผ่านการกระทำของราชินีภูตแสดงให้เห็นว่าชาวบาตาลไม่ได้หนึ่งเดียวกับสถานะที่เป็นรองและไม่ยอมอยู่ในสถานะที่ไร้อำนาจในการต่อรองอย่างสิ้นเชิง แต่แสดงให้เห็นการมีอำนาจเช่นเดียวกับนักล้าเงา โดยใช้กลวิธีหรือพลังพิเศษของเผ่าพันธุ์ตนเองในการต่อรอง หรือในช่วงสงครามที่ต้องการกำลังสู้กับกลุ่มวาลเลนไทน์ กลุ่มแวมไพร์ขอไซมอนเป็นการแลกเปลี่ยนจึงจะยอมเข้าร่วม แม้คลารีและเพื่อน ๆ จะไม่ยอม แต่สุดท้ายไซมอนก็ต้องเป็นตัวประกันให้เพื่อให้นักล้าเงาได้กองกำลังเพิ่มในการทำสงครามมากขึ้น เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้นักล้าเงามีได้อยู่ในสถานที่เหนือกว่าตลอดเวลา ทว่าตกเป็นรองได้เช่นกันเหตุการณ์เหล่านี้จึงเปรียบเสมือนการต่อรองและท้าทายกับแนวคิดการกีดกันในพระคัมภีร์ไบเบิลว่ามิใช่ผู้ถูกเลือกเท่านั้นที่มีอำนาจกดขี่ผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมชุดนี้ไม่เพียงแสดงให้เห็นความรุนแรงของการกีดกันดังกล่าวแต่ยังวิจารณ์แนวคิดเรื่องการกีดกันด้านชนชั้นผ่านตัวละครคลารี เพรย์ ลูกสาวของวาลเลนไทน์ซึ่งคิดต่างจากพ่อ เธอปฏิเสธการมองชาวบาตาลว่าเป็นอื่นหรือเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตไร้ค่าที่ด้อยกว่า ดังที่จะเห็นได้จากตอนที่มนุษย์หมาป่าเสียชีวิตเพื่อช่วยเธอครั้งนี้ “Luke looked at her curiously. “She was only a Downworlder,” he said. Clary’s eyes burned. “Don’t say that.” [...]”

She wiped at her cheeks. “You shouldn’t have said that. About Gretel being just a Downworlder. I don’t think that.” (Cassandra Clare, 2015: 444-445) จากคำพูดของ คลารีแสดงให้เห็นถึงจุดยืนที่ชัดเจนของตนเองคือการมีแนวคิดไม่กีดกันหรือแบ่งแยกชนชั้น คลารี ไม่ได้มองเกรเทลเป็นเพียงลูกน้องในฝูงหมาป่าของลูเซียน (ลูค) แต่มองเกรเทลในฐานะที่เป็น สิ่งมีชีวิตเท่าเทียมกับตนเอง นอกจากนี้เธอยังแสดงออกถึงการพยายามรวมทุกเผ่าพันธุ์เข้าด้วยกัน ทำให้เห็นว่าสิ่งมีชีวิตทุกเผ่าพันธุ์และชนชั้นสามารถพึ่งพาช่วยเหลือและอยู่ร่วมกันได้เช่นที่คลารี กล่าว “It’s a binding rune. It joins like and unlike.” (Cassandra Clare, 2015: 345) [...] “But what if you could share it? What if I could make a rune that could bind each of you, each Shadowhunter, to a Downworlder who was fighting by your side, and you could share your powers—you could be fast-healing as a vampire, as tough as a werewolf, or as swift as a faerie knight. And they, in turn, could share your fighting skills. [...]” (Cassandra Clare, 2015: 351-352) การกระทำของคลารีแสดงให้เห็นความคิดต่าง เพื่อเป็นการต้านทานกับพระคัมภีร์ไบเบิลที่นำเสนอแนวคิดการกีดกันด้านชนชั้น ซึ่งวรรณกรรมชุดนี้ นำเสนอโต้แย้งให้เห็นว่าความแตกต่างทางชนชั้นมิใช่ความเป็นอื่นหรือภัยคุกคาม แต่ทุกชนชั้น อยู่ร่วมกันได้เพียงแคยอมรับความแตกต่างของกันและกันการกระทำของคลารีทำให้เห็นการลด ช่องว่างทางชนชั้นเพราะนักล่าเงาไม่สามารถปฏิเสธความช่วยเหลือจากชาวบาตาลที่ตนมองว่าต่ำ กว่าได้ อีกทั้งเป็นการจุดประกายและแสดงให้เห็นความหวังว่าสักวันการกีดกันด้านชนชั้นจะหมดไป อีกนัยหนึ่งการรวมกันเป็นหนึ่งในจริงจึงเป็นการทำลายกำแพงชนชั้นที่นักล่าเงาสรางขึ้น เพราะการมี ความคิดว่าตนเองเหนือกว่า ส่งผลให้ผู้นั้นเหนือกว่าก่อความรุนแรงกับผู้อยู่ต่ำกว่า เช่นวาเลนไทน์ไม่ มองเผ่าพันธุ์อื่นทัดเทียมกับตน เขาตามฆ่าเด็กชาวบาตาลทุกเผ่าพันธุ์เพราะต้องการนำเลือดมา ทำพิธีเปลี่ยนดาบมรตัยหนึ่งในอุปกรณ์ศักดิ์สิทธิ์ของนักล่าเงาให้กลายเป็นดาบควบคุมปีศาจ ซึ่ง การกระทำเช่นนี้ทำให้เห็นว่า วาเลนไทน์กระทำกับชาวบาตาลและมองเห็นชาวบาตาลเป็นเพียง วัตถุหรือเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายเท่านั้น ไม่ใช่แม้กระทั่งสิ่งมีชีวิต อีกทั้งการแบ่งแยก “พวกเรา” กับ “พวกเขา” ยังเป็นฉนวนของการก่อสงครามมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากวาเลนไทน์และกลุ่ม นักล่าเงาโดยเฉพาะตระกูลเกาแกไม่เห็นด้วยกับการสร้างไมตรีกับเผ่าพันธุ์มนุษย์ทำให้เห็นว่า สายเลือดหรือกลุ่มผู้ถูกเลือกมีความสำคัญอย่างมากในการใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันด้านชนชั้น

อย่างไรก็ตามผู้ประพันธ์ไม่ได้นำเสนอให้เห็นถึงการแบ่งแยกและความแปลกแยกระหว่าง ชนชั้นเพื่อวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิลเท่านั้น แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งก็ได้นำเสนอให้เห็นการต้านทาน ทศตนคติเช่นนี้และวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิลที่นำเสนอประเด็นดังกล่าวซึ่งนำมาสู่ความรุนแรง ผู้ ประพันธ์จึงต้องการด้วยการได้แฝงแนวคิดความสงบสุขและสันติภาพไว้ในเรื่อง ผ่านการช่วยเหลือ และการรวมตัวกันเป็นหนึ่งในของทุกเผ่าพันธุ์ในที่สุด เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมสันติของกลุ่มคนต่าง เผ่าพันธุ์ ต่างอัตลักษณ์และวัฒนธรรมผ่านการร่วมมือร่วมใจสามัคคีสู้สงคราม การให้คนต่างเผ่า พันธุ์ช่วยเหลือกันเป็นการลดช่องว่างและปรับทัศนคติให้เห็นว่าทุกเผ่าพันธุ์ต่างเป็นหนึ่งเดียวกัน คือมีจิตใจที่ติงาม ผู้ประพันธ์ได้ใช้เผ่าพันธุ์ในเรื่องเป็นตัวแทนแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ไม่ว่าเผ่าพันธุ์ใด ต่างกันอยู่ในฐานะมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน ทั้งยังส่งเสริมให้เข้าใจธรรมชาติและความแตกต่าง

ของแต่ละเผ่าพันธุ์ เพื่อปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคม อีกทั้งพยายามทลายกำแพงแห่งชนชั้นในสังคมด้วยการนำเสนอภาพของทุกกลุ่มชนที่มีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎกติกาทางสังคมที่ให้ทุกเผ่าพันธุ์หรือชนชั้นมีความเสมอภาค โดยในตอนจบของเรื่องได้มีการตั้งสภาที่ประชุมโดยมีผู้นำจากทุกเผ่าพันธุ์เข้าร่วมประชุมปรึกษาปัญหาและหนทางที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมสันติภาพผ่านความรักข้ามเผ่าพันธุ์จากตัวละครหลายคู่ เช่น โจเซลีนนักล่าเงาตัวแทนชนชั้นสูงกับลูเซียนซึ่งเป็นมนุษย์หมาป่าตัวแทนชนชั้นล่างที่สุดท้ายแต่งงานและใช้ชีวิตร่วมกันในตอนจบโดยมีทั้งนักล่าเงาและชาวบาดาลมาร่วมแสดงความยินดี หรือเช็คคาไรอาห์นักล่าเงากับเทสซา เกรย์ ผู้เป็นแม่มดที่สุดท้ายได้กลับมาอยู่ร่วมกันอีกครั้ง รวมถึงอเล็กไลต์วูดนักล่าเงาและแม็กนัส เบน พอมดที่ต้องก้าวผ่านอุปสรรคการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม แต่ท้ายที่สุดก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้ ความรักข้ามเผ่าพันธุ์เช่นนี้เป็นสิ่งที่วรรณกรรมชุดนี้เผยให้เห็นถึงแนวความคิดการอยู่ร่วมกันโดยไม่กีดกันชนชั้นเป็นการพยายามก้าวข้ามเส้นและลดทอนการกีดกันที่สังคมสร้างขึ้น แม้มีอุปสรรคจากความคิดที่ยังไม่เห็นด้วยกับการแสดงความเป็นมิตรเพื่อให้ทุกชนชั้นมีความเท่าเทียมกันนั้น แต่อย่างน้อยวรรณกรรมชุดนี้ก็ถือเป็นอีกหนึ่งการเริ่มต้นแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและสามารถร่วมมือกันผ่านอุปสรรคไปได้ผ่านการสอดแทรกเนื้อหาจากพระคัมภีร์ไบเบิลในวรรณกรรมแนวแฟนตาซีที่มีอิสระทางจินตนาการสามารถสร้างลักษณะของตัวละครที่หลากหลายเผ่าพันธุ์เพื่อให้เห็นความชัดเจนว่ามนุษย์มีความหลากหลาย โดยใช้ความแตกต่างเหล่านี้ให้เห็นลักษณะของการแบ่งแยก “พวกเรา” กับ “พวกเขา” ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นและตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวเพื่อหาวิธีก้าวข้ามปัญหานั้นและอยู่ร่วมกันอย่างสงบและมีสันติสุข

3.2 ปิตาจ: การปรับเปลี่ยนแนวคิดการกีดกันด้านชนชั้น

จากที่กล่าวไปในข้างต้นทั้งหมดนี้ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมชุด เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนส์นำเสนอให้เห็นพัฒนาการของการนำเสนอประเด็นการกีดกันด้านเผ่าพันธุ์และชนชั้นจากจุดเริ่มต้นในการกีดกันไปสู่การต้านทานทัศนคติการกีดกัน วรรณกรรมชุดนี้ได้เปลี่ยนแปลงการกีดกันให้อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมแทนการกีดกันด้านชนชั้น โดยให้ปิตาจเป็นตัวแทนของความเลวเป็นสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำที่สุดเพราะไร้จิตใจแต่ความชั่วร้ายจึงถูกกีดกันออกจากสังคม ขณะที่ชาวบาดาลต่อสู้เพื่อสิทธิ์ของตนด้วยการแสดงให้เห็นถึงศีลธรรมความดีจนได้รับการยอมรับ แต่ปิตาจยังคงอยู่ในสถานะเป็นอื่น เพราะความชั่วร้าย โดยผู้ประพันธ์เปลี่ยนให้สังคมตัดสินคุณค่าของสิ่งมีชีวิตจากการใช้กฎทางทางศีลธรรมขึ้นมาตัดสินนั่นคือความดีและความชั่ว ผ่านตัวละครปิตาจเผ่าพันธุ์ที่เป็นภัยคุกคามมนุษย์ เพราะเป็นเผ่าพันธุ์แห่งการทำลายล้าง ไม่สร้างประโยชน์แต่ดึงดูดผลประโยชน์จากสิ่งมีชีวิตบนโลกมนุษย์จนกลายเป็นเจ้ารหัส และทำเช่นนั้นกับโลกอื่นไปเรื่อย ๆ เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตที่มีสายเลือดสกปรก ไม่เป็นที่ต้องการ เห็นได้จากบทบรรยาย “[...] demons come from other worlds. They’re interdimensional parasites. They come to a world and use it up. They can’t build, just destroy—they can’t make, only use. They drain a place to ashes and when it’s dead, they move on to the next one. It’s life they want—not just your life or mine, but all the life of this world, its rivers and cities, its oceans, its

everything. (Cassandra Clare, 2015: 190) ข้อความนี้ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมชุดนี้เปลี่ยนการตัดสินใจคนจากขั้นขึ้นเป็นการตัดสินใจจากการกระทำของแต่ละบุคคล ฉะนั้นปีศาจจึงเป็นภาพแทนของความเลวร้ายที่นับวันยิ่งเพิ่มจำนวนขึ้นในสังคม อีกทั้งเป็นอุปลักษณะแทนความวิตกกังวลของสังคมที่กลัวว่าความดีจะค่อย ๆ เลือนหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ปีศาจเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถควบคุมได้ ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์หรือเป็นส่วนหนึ่งของโลกเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของความชั่วร้ายที่เข้าครอบงำมนุษย์ จากบทบรรยายที่ยกมานี้ปีศาจอาจเปรียบได้กับความตาย เป็นสิ่งที่กีดกันทำลายความดีและความเป็นมนุษย์ พื้นที่ของนักล่าเงาเป็นพื้นที่ที่ปีศาจห้ามเข้ามารสร้างระบบป้องกันปีศาจ และการตามล่าฆ่าปีศาจที่แอบเข้ามายังโลกมนุษย์นั้นหนึ่งเพื่อเป็นการป้องกันมนุษย์จากความป่าเถื่อน ไร้ศีลธรรม หรืออาจเปรียบปีศาจเป็นสัญลักษณ์ของทุนนิยมที่เกาะกินจิตใจมนุษย์ทำให้บริโภควัตถุหรือการมองหาแต่ผลประโยชน์ เช่นการกระทำของปีศาจอัลโมเดียสหนึ่งในเจ้าชายผู้ปกครองนรกที่ยื่นข้อเสนอจะช่วยให้คลาร์และเพื่อนๆ กลับสู่เมืองแก้วโดยแลกกับความเป็นอมตะของแม็กนัส เบน ลูกชายของเขาเอง เพราะความเป็นอมตะของแม็กนัสจะช่วยให้พลังและอำนาจแก่เขาเพื่อฟื้นฟูนรกได้ โดยไม่สนว่าแม็กนัสเป็นลูกของตน “I do not plan to kill Magnus. [...] It is his life freely given I want, for the life of an immortal has power, great power, and it will help me fuel my kingdom.” (Cassandra Clare, 2015: 554) จากคำพูดของอัลโมเดียส เขาเห็นแม็กนัสเป็นเพียงวัตถุที่ให้ผลประโยชน์แก่ตนเองเท่านั้น ไม่เหมือนคำพูดที่พ่อพูดกับลูก แม้จะบอกว่าไม่คิดจะฆ่าแต่การเอาความอมตะของแม็กนัสไปก็ไม่ต่างจากการฆ่าเพราะแม็กนัสจะแก่ลงสรีระยี่ในทีเดียวซึ่งไม่ต่างจากการตาย แต่เมื่อไซมอนเสนอตัวแทนเขาก็หันไปสนใจไซมอนทันทีเพราะการเป็นแวมไพร์ที่ทนแสงแดดได้ของไซมอนให้พลังที่มากกว่าเหมือนได้กำไรมากกว่าในทางการแลกเปลี่ยนค้าขายดังที่อัลโมเดียนกล่าวว่า “Azazel told me of you. A vampire is not interesting, but a Daylighter! You carry the power of the world’s sun in your veins. Sunlight and eternal life, that is a power indeed.” (Cassandra Clare, 2015: 556-557) จากข้อความนี้เห็นได้ว่าอัลโมเดียสสนใจเพียงผลประโยชน์เป็นสิ่งสูงสุดโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดทั้งสิ้น การให้ความช่วยเหลือของเขามีไขมาจากความเมตตาต่อลูกและเพื่อน ๆ ลูก แต่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ดังนั้นปีศาจจึงเป็นสัญลักษณ์ของความชั่ว เป็นศัตรูต่อความอยู่รอดของมนุษย์ เป็นสิ่งที่จะทำให้ความศีลธรรมความดีในใจมนุษย์ลดน้อยลง เป็นสิ่งแปลกปลอมซึ่งสมควรถูกกีดกันออกไปเพื่อให้สังคมสงบสุข

4. สรุป

วรรณกรรมชุด *เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนส์* ของคาสซานดราแคลร์ นำเสนอให้เห็นประเด็นการกีดกันด้านชนชั้นผ่านวรรณกรรมแนวแฟนตาซีเพื่อเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์วิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิลทำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคมโดยเริ่มจากการสร้างจุดเริ่มต้นสาเหตุของการกีดกัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการพยายามขยายอำนาจให้แก่เผ่าพันธุ์ของตนจนเกิดความไม่เท่าเทียมเกิดการดูถูกเหยียดหยามและไม่ให้การยอมรับในสังคมทว่าผู้ถูกกีดกันอย่างชาวบาดาลก็มีได้นิ่งเฉยแต่พยายามตอบโต้เพื่อแสดงให้เห็นจุดยืนและอำนาจทางสังคมที่มี

เช่นเดียวกัน รวมถึงการนำเสนอตัวละครชั้นอำนาจที่มีความคิดต่างอย่างคลาเรีย เฟรย์ ก็เป็นอีกหนึ่งการโต้ตอบแนวความคิดความไม่เสมอภาคเช่นเดียวกัน โดยวรรณกรรมเสนอทางออกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านความรักและความสามัคคีและผู้ประพันธ์ได้ปลดแอกการกีดกันโดยใช้คุณธรรม จริยธรรมเป็นเกณฑ์ในการตัดสินมนุษย์แทนการกีดกันด้านชนชั้นดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งเป็นไปตามพื้นฐานของคุณธรรมที่เหมาะสมกว่าการตัดสินมนุษย์ชั้นวรรณกรรมแฟนตาซีชุดนี้จึงเป็นเสมือนภาพสะท้อนสังคมจริง แม้ไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้แต่อย่างน้อย *เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนส์* ก็เป็นวรรณกรรมที่ทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงปัญหาการกีดกันดังกล่าวเพื่อเป็นกระบอกเสียงในการเรียกร้องในทุกคนร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้ให้ดีขึ้นและเพื่อวิจารณ์การกีดกันทางชนชั้นว่าเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ของสังคมที่ควรได้รับการเยียวยา

บรรณานุกรม

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cassandra, Clare. (2015). *City of Bones*. 3rd ed. London: Walker Books.

_____. (2015). *City of Ashes*. 3rd ed. London: Walker Books.

_____. (2015). *City of Glass*. 3rd ed. London: Walker Books.

_____. (2015). *City of Fallen Angles*. 3rd ed. London: Walker Books.

_____. (2015). *City of Lost Souls*. 3rd ed. London: Walker Books.

_____. (2015). *City of Heavenly Fire*. 3rd ed. London: Walker Books.

David L. Russell. (2005). *Literature for children : a short introduction*. 5th ed. Boston: Pearson.

The Holy Bible: English Standard Version, (2012). China: Harper Collins.

Raymond, W. (1976). *Keyword: a vocabulary of culture and society*, New York: Oxford University Press.

ฐานข้อมูลออนไลน์

Beginning and End (2013). *The Mortal Instruments: City of Bones - Satanic Nephilim Deception*. Retrieved January 25, 2016, from <http://beginningandend.com/the-mortal-instruments-city-of-bones-satanic-nephilim-deception/>

Livejournal (2011). *The first chapter of City of Fallen Angles*. Retrieved January 25, 2016, from <http://cassandraclare.livejournal.com/49925.html?thread=4033541#t4033541>

Olivia Friedman (2013). *The Jewish Undertones of 'The Mortal Instruments' Series*. Retrieved January 25, 2016, from <http://jewcy.com/jewish-news/the-jewish-undertones-of-the-mortal-instruments-series#sthash.UcXilmV4.dpuf>

การพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด
เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Development of a Behavioral Intervention Program and Literature
Therapy for Critical Internet Receiving Behavior Modification
of RajabhatMahasarakham University Student

ชมพูนุท เมฆเมืองทอง¹ นีรุต ถึงนา²
Chomphunut Makemuengthong¹ Nirut Thuengnak²

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองแบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลองครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่าง มีวิจารณญาณของนักศึกษา ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรม บำบัดโดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคามจำนวน 40 คนโดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรม ทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดและแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่าง มีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและตรวจสอบคุณภาพแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยง เบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ Wilcoxon signed rank test ผลการวิจัยพบว่า

1. โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดเชื่อมโยง และ การรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการเรียนรู้ใช้หลักเรียนรู้แบบการจัดกิจกรรมเรียน รู้ในชั้นเรียน ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 5 ขั้นตอน และจัดการเรียน รู้ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ 7 ขั้นตอน
2. คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาหลังได้รับ โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทางพฤติกรรม ศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม chompurnu@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม Nirut.t@outlook.co.th

Abstract

The purpose of this quasi experimental research of non equivalent one groups pretest-posttest design were to 1) develop a behavioral intervention program and literature therapy for critical internet receiving behavior modification and 2) compare critical internet receiving behavior among Rajabhat Mahasarakham University student before and after receiving the behavioral intervention program and literature therapy. The samples were 40 first-year Thai program students of Rajabhat Mahasarakham University who were purposively assigned. The research instruments were a behavioral intervention program and literature therapy and critical internet receiving behavior measurement which were developed by the researcher and tested for the validity and the reliability. The data were analyzed by mean, standard deviation, and Wilcoxon signed rank test. The major findings were the followings:

1. The behavioral intervention program and literature therapy which were developed by the researcher consisted of 3 elements: developing critical thinking, associative thinking and critical internet consumption. The instructional process consists of learning activity in classroom comprising 6 steps, creating their own knowledge comprising 5 steps with learning activity in online social network comprising 7 steps.

2. The critical internet receiving behavior score of Rajabhat Mahasarakham University after received the behavioral intervention program and literature therapy was significantly higher than before receiving the program at a level of .01

บทนำ

ท่ามกลางยุคการสื่อสารออนไลน์การสื่อสารไร้พรมแดนได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก การรับข้อมูลสารสนเทศของผู้คนอาศัยอุปกรณ์สื่อสารเป็นหลัก จากการรายงาน Digital in 2016 ด้านสื่อออนไลน์ของ We Are Social ดิจิตอลเอเจนซี ประเทศสิงคโปร์ ได้นำเสนอไว้ในเดือนมกราคม 2559 ซึ่ง Simon Kemp (2017) ได้เสนอไว้ว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ต 56% ของประชากร ซึ่งทั้ง 56% ใช้งานอินเทอร์เน็ตประเภทสื่อสังคม คนไทยใช้เวลาสำหรับสื่อสังคม (Social Media) เฉลี่ย 2 ชั่วโมง 52 นาที ต่อวัน คนไทย 86% ใช้อินเทอร์เน็ตทุกวัน ในส่วนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยที่ใช้สื่อสังคม (Social Media) นั้นพบว่ามี การแชร์ข้อมูลในเว็บไซต์ผ่านคอมพิวเตอร์ ตั้งโต๊ะ 50 % ผ่านโทรศัพท์มือถือ 45 % และผ่านแท็บเล็ต 5 % โดยสื่อสังคมที่นิยมมากที่สุดสามลำดับแรกคือ Facebook, Line และ Facebook Messenger ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของเอมิกา เหมมินทร์ และ ปรีชา วิจิตรธรรมรส (2557, น.120) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า “ประชาชนใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook บ่อยที่สุด

ใช้เพื่อพูดคุยกับเพื่อนมากที่สุด และคุณสมบัติของเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ประชาชนชอบมากที่สุดคือทำให้ทราบข่าวสารรวดเร็ว”

การสะท้อนปัญหาด้านการใช้งานการสื่อออนไลน์สะท้อนให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนดังที่ วิรวินท์ ศรีโหมด (2559) ที่กล่าวว่า สื่อสังคมโซเชียลมีเดีย ถือว่ามีอิทธิพลมากในชีวิตของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย ทั้งใช้เพื่อศึกษาข้อมูล และติดตามความเคลื่อนไหวในสังคม แต่ในโลกของสื่อชนิดนี้ก็ยังมีทั้งเรื่องที่ดีและไม่ดี ซึ่งบางครั้งถูกนำเสนอออกไปโดยไม่ผ่านการคัดกรอง ดังที่เห็นว่าเมื่อมีเหตุอะไรสื่อชนิดนี้จะแพร่ออกไปได้อย่างรวดเร็ว และอาจนำไปสู่พฤติกรรมเลียนแบบตามมาอย่างเห็นในหน้าข่าว จึงทำให้น่ากังวลว่าสังคมวัยรุ่นไทยปัจจุบันเมื่อใช้สื่อชนิดนี้แล้วจะสามารถแยกแยะได้หรือไม่ นับเป็นเรื่องน่าห่วงและสังคมควรให้ความสนใจหาทางป้องกัน มิฉะนั้นอาจเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยในอนาคต

จากทัศนะข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการใช้สื่อสังคม กลุ่มวัยรุ่นไทยมีการเปิดรับข้อมูลในโลกอินเทอร์เน็ตเป็นประจำ ข้อมูลที่นำเสนอไม่ได้ผ่านการคัดกรองนำไปสู่ปัญหาสังคมทุกระดับอันเนื่องมาจากการขาดความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะความถูกต้องและชัดเจนของข้อมูลข่าวสารหรือการขาดวิจารณญาณในการเปิดรับสารนั่นเอง การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณดังที่บุปผา เมฆศรีทองคำ (2554, น. 119) ระบุว่า “ในโลกของการสื่อสารที่อัดแน่นไปด้วยข้อมูลข่าวสารทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้บุคคลเป็นผู้มีความสามารถ มีวิจารณญาณและเป็นผู้รู้เท่าทันในทุกรูปแบบของสื่อ ติความหมายจากสิ่งที่เห็นหรือมีปฏิสัมพันธ์” สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen (2015, p 8) ได้พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการเรียนรู้ปัญหา และระบุว่า “นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา มีการเข้าถึงข้อมูลและเผยแพร่ความคิดเชิงรุก ทำให้ต้องใช้วิจารณญาณเพื่อสร้างความเข้าใจ และนำไปใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะของการรู้เท่าทันสื่อ”

ปัจจุบันมีการแสวงหาแนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะทำให้บุคคลเป็นผู้รู้คิดสามารถนำแนวคิดที่ดีมาปรับปรุงแนวคิดของตนเองในประเด็นปัญหาต่าง ๆ นำไปสู่การมีทัศนคติที่ดี มีอารมณ์ในเชิงบวก และเกิดพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม หนึ่งในแนวทางที่มีการนำมาใช้คือการอ่านวรรณกรรมเพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาของตนเอง หรือที่เรียกว่าวรรณกรรมบำบัด (Bibliotherapy) ดังที่ นิมิตา ปาลวงค์ (2556, น. 5) ได้ระบุไว้ในงานวิจัยว่า “การที่ผู้อ่านได้อ่านวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์แฝงข้อคิดในด้านความสามารถ ความสำคัญ การมีอำนาจ และคุณความดี รวมถึงเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น แล้วผู้อ่านเกิดการเปรียบเทียบกับตัวละครในเรื่อง โดยผู้อ่านสามารถเขียนบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อตัวละคร ต่อสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถบอกข้อคิดที่ได้จากการอ่านวรรณกรรม และนำประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมไปใช้แก้ไขปัญหาของตนเองได้ เรียกว่าวรรณกรรมบำบัด” ซึ่งเป็นการให้นิยามสอดคล้องกับวรรณพร กองมงคล (2552, น. 5) ระบุไว้ในงานวิจัยว่า “วรรณกรรมบำบัด คือ กระบวนการนำสื่อที่มีเนื้อหาหรือสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับปัญหาของผู้รับการบำบัดเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือพฤติกรรมอย่างเหมาะสม”

นอกจากนี้ในงานวิจัยหลายเรื่องยังได้มีการนำวรรณกรรมบำบัดมาปรับปรุงพฤติกรรมของวัยรุ่น เช่น มนัสชนก นันทะชัย (2551) การใช้วรรณกรรมบำบัดในการปรับปรุงบุคลิกภาพเก็บตัวของวัยรุ่นหญิง ในสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์รวมถึง Akinola, Ajayi Nathaniel (2014) ก็ได้ใช้วรรณกรรมบำบัดเพื่อแก้ปัญหาความผิดปกติทางอารมณ์รวมถึงการแก้ป้องกันและแก้ไขปัญหาค่านิยมทางด้านวัตถุนิยมของเยาวชนแอฟริกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นวรรณกรรมบำบัดจึงถือเป็นกิจกรรมหนึ่งของการทำจิตบำบัด (Psychotherapy) ที่ใช้ศิลปะวรรณกรรมเป็นสื่อเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ผู้วิจัยจึงนำประเด็นพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ มาใช้เป็นวรรณกรรมบำบัดทั้งในฐานะของผู้สร้างวรรณกรรมและผู้เสพวรรณกรรม เมื่อพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลในการรู้เท่าทันสื่ออันจะนำไปสู่การรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาโปรแกรมโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยนำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเพื่อช่วยพัฒนาความคิด สติปัญญา และอารมณ์ให้ไม่ก่อปัญหาต่อตนเองและสังคมในลักษณะที่เรียกว่ากิจกรรมวรรณกรรมบำบัด (Literature Therapy Activities) เกี่ยวกับประเด็นปัญหาการรับสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ ดังที่ กุลธวัช สมารักษ์ ปณิตา วรรณพิรุณและพัลลภ พิริยะสุรงค์ (2558) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ด้วยวิดีโอแชร์ริง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ในส่วนกระบวนการเรียนประกอบด้วย 6 ขั้นตอนย่อย คือขั้นทำความเข้าใจประเด็นปัญหา ขั้นวิเคราะห์สะท้อนอภิปราย ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา ขั้นการประเมินและตัดสินใจ ขั้นการแบ่งปันประสบการณ์ และขั้นสืบสานสร้างความรู้ใหม่ พบว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์ (2558) ที่ได้พัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งใช้วิธีการตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism Theory) เป็นหลักสำคัญร่วมกับการสอนแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษากฎนี้ตัวอย่างที่เป็นปัจจุบันและอยู่ในกระแสสังคม สามารถช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้อย่างดี เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด ผู้เรียนได้ทบทวนมุมมองของตนเองและรับฟังมุมมองของเพื่อน สามารถนำเสนอพบสรุปความคิดได้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยความตระหนักถึงปัญหาอันเกิดจากการไม่รู้เท่าทันสื่อที่ส่งผลต่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบกับมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาโครงการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อันนำไปสู่ระบบการคิดไตร่ตรองตัดสินใจที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตตามจุดมุ่งหมายที่แท้จริงในการรับสารเพื่อจะได้ทำหน้าที่และปฏิบัติงานอื่นๆ ได้สำเร็จ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาอื่นๆ ในการนำไป

ประยุกต์ใช้ต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

หลังจากนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามได้รับการพัฒนาด้วยโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดแล้วมีระดับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนได้รับการพัฒนาด้วยโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ
- 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สาขาภาษาไทย ชั้นปีที่ 1 จำนวน 4,963 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองคือนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยชั้นปีที่ 1 จำนวน 40 คน ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์และวรรณกรรมบำบัด

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือการวิจัย

1.1 แบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ เป็นเครื่องมือสังเกตพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมเชิงบวกซึ่งใช้ในการเก็บข้อมูลพื้นฐาน โดยมีกรสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

1.1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวทางการสร้างแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ

1.1.2 สร้างแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณแบบตรวจสอบรายการ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเองจากการประยุกต์ข้อคำถามจาก คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทาง

อิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) โดยจัดกลุ่มเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วยด้านการเชื่อมต่อข้อมูลและด้านการส่งต่อความคิด มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับในรูปแบบข้อความบรรยายที่มีทั้งข้อความทางบวกและข้อความทางลบ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผู้ที่ได้คะแนนสูงมีพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่า

1.1.3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นกับนิยามพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ แล้วตรวจสอบโดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00

1.1.4 นำแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จำนวน 20 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.92 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.07 – 0.83

1.1.5 จัดพิมพ์เป็นแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณฉบับสมบูรณ์ต่อไป

1.2 โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ สร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

1.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวทางการสร้างโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ

1.2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ และแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณร่วมกับวรรณกรรมบำบัด

1.2.3 สร้างโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุดของกิจกรรมที่มี 3 องค์ประกอบหลักคือองค์ประกอบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณใช้หลักการสอนแบบกรณีศึกษาและทักษะคอมพิวเตอร์กราฟิก องค์ประกอบการพัฒนาทักษะการคิดเชื่อมโยงใช้หลักการการเชื่อมต่อข้อมูลและการคิดเชื่อมโยง และองค์ประกอบการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณใช้หลักการการส่งต่อความคิด วิจารณ์งานในการสื่อสารข้อมูล และการใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน

1.2.4 นำโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณส่งผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมทั้ง 5 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ได้ค่าความเหมาะสมในระดับมากทุกข้อ

1.2.5 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ชั้นปีที่ 2 จำนวน 20 คน

1.2.6 จัดพิมพ์เป็นโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ระยะ โดยจะดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่างจากแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการเก็บข้อมูลจากแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 2 ทดลองใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 1 จำนวน 40 คน ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ หลังจากนั้นใช้โปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณตามองค์ประกอบและขั้นตอนที่กำหนดไว้

ระยะที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบวัดตามผล โดยการเก็บข้อมูลจากแบบวัดพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่าง หลังการทดลองแล้ว 1 เดือน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยหลังจากกลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาด้วยโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดแล้ว มีระดับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณที่แสดงถึงความก้าวหน้าขึ้นจากก่อนได้รับการพัฒนาโดยโปรแกรมที่ผู้วิจัยพัฒนานั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบคือ การทดสอบสมมติฐานของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกัน โดยใช้ Wilcoxon signed rank test ระหว่างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังใช้โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ผู้วิจัยพัฒนานั้น

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1. แนวคิด คือมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งในชั้นเรียนและในสังคมออนไลน์

2. องค์ประกอบ โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณร่วมกับวรรณกรรมบำบัด ใช้โปรแกรมกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ด้วยการพัฒนา 3 องค์ประกอบหลักคือการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การพัฒนาทักษะการคิดเชื่อมโยง และการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ

ในแต่ละองค์ประกอบจัดเป็นชุดกิจกรรมได้ 3 ชุด ดังนี้

2.1 ชุดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ในลักษณะการสอนแบบกรณีศึกษา (Case Study) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ขั้นการนำเสนอประเด็น ผู้สอนจะนำเสนอประเด็นที่อยู่ในความสนใจของคนในสังคมมาเสนอให้ผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป เช่น การใช้สมาร์ทโฟนก่อนนอน ข้อมูลที่ผู้เรียนนำมาเสนอจะเป็นการเสนอตามประสบการณ์เดิมซึ่งจะมีข้อโต้แย้งและขาดความน่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหาข้อมูล ผู้เรียนแสวงหาความรู้หรือข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมายืนยัน ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะสืบค้นข้อมูลหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ได้โต้แย้งไว้เพื่อนำข้อมูลที่หลากหลายจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่สุด

ขั้นที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ ผู้เรียนต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแยกแยะข้อมูลหลักออกจากข้อมูลรอง แล้วนำมาเสนอให้สันกระชับเข้าใจง่ายเพื่อนำมายืนยันประเด็นที่ได้โต้แย้งไว้

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมิน สมาชิกในห้องเรียนจะประเมินและเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 5 ขั้นการสรุปความ ผู้เรียนแต่ละคนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินความน่าเชื่อถือมาจัดระบบเรียบเรียงเป็นคำพูดของตนเอง ให้สันกระชับอ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนในเวลาอันสั้น

ขั้นที่ 6 ขั้นการสร้างสรุปรวบรวม ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์กราฟิกเพื่อนำข้อมูลจากการสรุปความมาบอกเล่าเรื่องราวในรูปแบบ Infographic

2.2 ชุดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชื่อมโยง การพัฒนาทักษะการคิดเชื่อมโยง ใช้กระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ในลักษณะการพัฒนาพฤติกรรมมารับสื่ออินเทอร์เน็ตด้านการเชื่อมต่อข้อมูล ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการแสวงหาประเด็น ผู้เรียนต้องแสวงหาประเด็นที่อยู่ในความสนใจของคนในสังคมที่ต้องการจะบอกเล่าเรื่องราวแก่ผู้อ่าน

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหาข้อมูล ผู้เรียนแสวงหาความรู้หรือข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่สุด

ขั้นที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ ผู้เรียนต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแยกแยะข้อมูลหลักออกจากข้อมูลรองแล้วนำเสนอให้สันกระชับเข้าใจง่าย

ขั้นที่ 4 ขั้นการสรุปความ ผู้เรียนจัดระบบเรียบเรียงเป็นคำพูดของตนเอง ให้สันกระชับอ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนในเวลาอันสั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการสร้างสรุปรวบรวม ผู้เรียนจะนำข้อมูลจากการสรุปความมาบอกเล่าเรื่องราวในรูปแบบ Infographic เพื่อสื่อความหมายด้วยภาพ แผนภาพ หรือแผนภูมิเพื่อทำให้ผู้อ่านคิดและตีความหมายได้ตรงตามที่ต้องการ ผู้เรียนต้องสามารถเชื่อมโยงข้อความกับภาพกราฟิกที่สัมพันธ์กันและช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างง่ายและชัดเจนในเวลาอันสั้น ในรูปแบบการสื่อสารด้วยภาพ

2.3 ขุดกิจกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในสังคมออนไลน์ ด้วยพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตด้านการส่งต่อความคิด ซึ่งผู้เรียนจะต้องนำ Infographic ไปเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้เรียนพัฒนาขึ้น อาจเป็น Blog หรือ Facebook Page ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเผยแพร่ Infographic ในสื่อสังคมออนไลน์ ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะนำวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ในรูปแบบ Infographic มาเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Blog หรือ Facebook Page เพื่อสื่อความหมายด้วยภาพ แผนภาพ แผนภูมิ หรืออื่น ๆ ให้ผู้อ่านสนใจ เกิดความคิดและการตีความหมายได้ตรงตามที่คุณต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นกลุ่มสังคมประเมินคุณค่า ภายได้ชุมชนของสังคมออนไลน์นี้เองวรรณกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบ Infographic ที่ส่งออกไปจะถูกกลุ่มสังคมประเมินคุณค่า

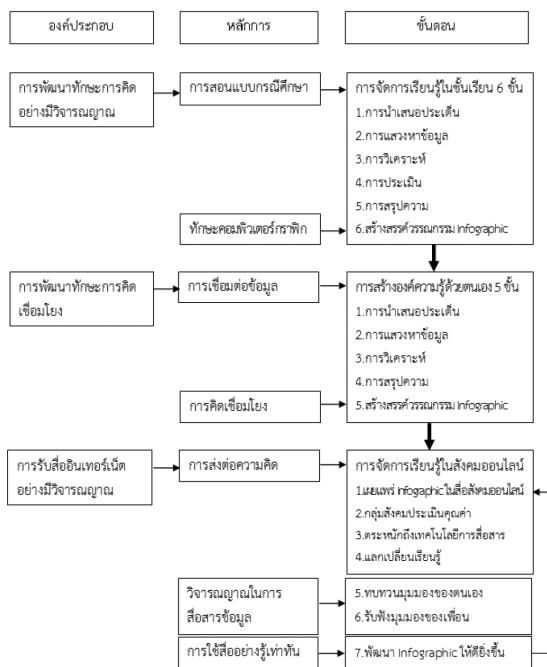
ขั้นที่ 3 ขั้นตระหนักถึงเทคโนโลยีการสื่อสาร ผู้เรียนจะเกิดการตระหนักถึงเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ ในการสื่อสารทางสื่ออินเทอร์เน็ตจากการประเมินคุณค่าโดยสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นการได้รับความสนใจหรือไม่ได้รับความสนใจ การได้รับการแสดงความคิดเห็นทั้งเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประเมินคุณค่าและความตระหนักในเทคโนโลยีการสื่อสารจะทำให้ผู้เรียนต้องการพัฒนาผลงาน ทั้งจากเห็นตัวอย่างและเทียบเคียงตัวอย่างของเพื่อน บางส่วนจะเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูผู้สอน ส่วนบางคนก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ 5 ขั้นทบทวนมุมมองของตนเอง ผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้เรียนจะทบทวนวรรณกรรมของตนเองที่ถูกประเมินจากสื่อสังคมออนไลน์ เกิดแนวคิดและแรงบันดาลใจในการพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการเรียนรู้จากผลงานของเพื่อน

ขั้นที่ 6 ขั้นรับฟังมุมมองของเพื่อน ขั้นตอนนี้จะฝึกวิจารณ์งานในการสื่อสารข้อมูลไปพร้อมกับการพัฒนา เนื่องจากเพื่อนในชุมชนของสังคมออนไลน์อาจมีการแสดงความคิดเห็นทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ที่จะใช้วิจารณญาณในการรับสารไม่ก่อให้เกิดปัญหา ไม่เกิดความขัดแย้ง โดยมุ่งประเด็นไปที่การนำมุมมองไปพัฒนางานของตนเองให้ดีขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้ นำข้อมูลที่สื่อสารมาพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การใช้สื่ออย่างรู้เท่าทันไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมต่อข้อมูลหรือส่งต่อความคิดซึ่งถือเป็นพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ

ขั้นที่ 7 ขั้นพัฒนา Infographic ให้ดียิ่งขึ้น หากผลงานวรรณกรรมไม่เป็นที่พึงพอใจผู้เรียนสามารถนำมาปรับปรุงพัฒนาสร้างสรรค์ Infographic ให้ดีขึ้นเป็นที่พึงพอใจแล้วต้องกลับไปดำเนินการขั้นที่ 1 คือเผยแพร่ Infographic ในสื่อสังคมออนไลน์อีกจนกว่าจะพอใจ เมื่อพอใจจะทำการส่งสัญลักษณ์หรือข้อความเพื่อยืนยันการส่งผลงานเพื่อรับการประเมิน ดังภาพ

ภาพที่ 1 รูปแบบโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด

2. ผลเปรียบเทียบพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด

ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังใช้โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตาราง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังใช้โปรแกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ระดับพฤติกรรม	n	$\bar{x}$	S.D	Wilcoxon Value	Wilcoxon Prob
Pretest	40	3.34	0.31	5.21	.00*
Posttest	40	3.68	0.13		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผลการทดสอบด้วยโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนน Pretest และ Posttest แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาหลังได้รับโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด

อภิปรายผล

การพัฒนาโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณในครั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบประเด็นที่น่าสนใจซึ่งนำไปตั้งเป็นข้อสังเกตในการอภิปรายผล ดังนี้

1. โปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นสามารถยืนยันได้ว่า ทำให้ผู้เรียนเกิดการปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณต่อเนื่องตามลำดับก่อนถึงการเปลี่ยนพฤติกรรมขั้นสุดท้ายได้อย่างแท้จริงจึงส่งผลหลังการใช้โปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้เรียนมีระดับพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนาพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณได้ ประสิทธิภาพของโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณต่อเนื่องตามลำดับขั้นจนถึงขั้นผลลัพธ์สุดท้าย ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจาก ชุดกิจกรรมแต่ละชุดจะมีลำดับขั้นของการพัฒนาที่ชัดเจนตั้งแต่องค์ประกอบแรกคือการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน 6 ขั้น คือ การนำเสนอประเด็น การแสวงหาข้อมูล การวิเคราะห์ การประเมิน การสรุปความ และสร้างสรรค์วรรณกรรม Infographic องค์ประกอบการพัฒนาทักษะการคิดเชื่อมโยงใช้กระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 5 ขั้น คือ การนำเสนอประเด็น การแสวงหาข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุปความ และสร้างสรรค์วรรณกรรม Infographic ดังที่ ขนิษฐา จิตแสง (2557, น. 47-48) กล่าวว่า “ในยุคที่สื่ออินเทอร์เน็ตมีกระบวนการทำงานที่ซับซ้อนและยากต่อการควบคุมนั้นการฝึกฝนเยาวชนไทยให้มีทักษะการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต นับมีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะสื่ออินเทอร์เน็ตไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสาร แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของเยาวชนในยุคปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาและเสริมสร้างเยาวชนให้มีทักษะในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศบนสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็น “ภูมิคุ้มกัน” และเป็น “ภูมิรู้” ที่เสริมสร้างเยาวชนให้เป็นผู้รับสารที่มีความเท่าทัน มีวิจารณญาณในการเปิดรับ และเลือกใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อ”

2. จุดเด่นของโปรแกรมทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น การนำวรรณกรรมบำบัดมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประเด็นปัญหาพฤติกรรม

การรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยไม่ได้นำมาใช้ในบทบาทของผู้เสพรณกรรม แต่ได้นำมาใช้ในบทบาทของผู้สร้างวรรณกรรม กล่าวคือการที่บุคคลสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ย่อมต้องศึกษาหาความรู้และข้อมูล เกี่ยวกับประเด็นเนื้อหานั้น ๆ ยิ่งวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ต้องนำไปเผยแพร่ต่อกลุ่มสังคมที่สนใจ หรือสร้างสรรค์งานในประเด็นและรูปแบบเดียวกัน ผลงานจะถูกนำมาเปรียบเทียบ อาจได้รับการชื่นชมและในทางกลับกันก็อาจได้รับการวิจารณ์ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาหรือด้านรูปแบบการสร้างสรรค์ทั้งจากผู้สร้างและผู้เสพรณกรรม ทำให้บุคคลนั้นต้องทบทวนแนวคิดและมุมมองทั้งของตนเองและของผู้วิจารณ์เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานของตนเองให้ดีขึ้น การได้อ่านเนื้อหาที่เป็นแนวคิดทางวิชาการหรือมุมมองของนักคิดเกี่ยวกับประเด็นปัญหาอย่างหลากหลาย คัดกรองจับประเด็นที่ถูกต้องสมบูรณ์เพื่อนำมาสร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อถ่ายทอดไปยังผู้อ่าน และการที่ต้องเผยแพร่วรรณกรรมนั้นไปยังกลุ่มที่มีความสนใจและสร้างสรรค์วรรณกรรมนั้นย่อมทำให้เกิดความตระหนักในการสร้างสรรค์ผลงานให้ดีที่สุด และการที่ได้อ่านได้เห็นวรรณกรรมในประเด็นปัญหานั้นที่สร้างสรรค์โดยบุคคลอื่นในกลุ่มสังคมของตนย่อมนำไปสู่การเปรียบเทียบและต้องปรับปรุงแก้ไขวรรณกรรมให้ดีขึ้นและให้ถูกต้อง แนวคิดนี้เองเป็นการใช้วรรณกรรมบำบัดในฐานะผู้สร้างวรรณกรรมซึ่งถือเป็นการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเพื่อช่วยพัฒนาความคิด สติปัญญา และอารมณ์ให้ไม่ก่อปัญหาต่อตนเองและสังคมในลักษณะที่เรียกว่ากิจกรรมวรรณกรรมบำบัด (Literature Therapy Activities) สอดคล้องกับแนวคิดของวรรณพร กองมงคล (2552, น. 5) ที่ระบุว่า “วรรณกรรมบำบัด คือ กระบวนการนำสื่อที่มีเนื้อหาหรือสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับปัญหาของผู้รับการบำบัดเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือพฤติกรรมอย่างเหมาะสม” เมื่อการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อใช้ในการสื่อสารในสังคมออนไลน์ที่ผู้เรียนอาศัยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แสวงหาข้อมูลที่อยู่ในกระแสสังคมจากการรับสื่ออินเทอร์เน็ต มานำเสนอด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารแบบใหม่ในการสื่อสารทางสื่ออินเทอร์เน็ต ผู้เรียนต้องสรุปความคิดจากสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบการนำเสนอข้อมูลด้วยภาพหรือที่เรียกว่า Infographic เพื่อส่งต่อความคิดโดยการนำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้เรียนพัฒนาขึ้นอาจเป็น Blog หรือ Facebook Page ซึ่งเป็นขั้นตอนการใช้สื่ออย่างรู้เท่าทัน เมื่อผู้วิจัยได้เลือกใช้ Infographic มาเป็นวรรณกรรมเพื่อบำบัดภายใต้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละชุดกิจกรรม จึงก่อให้เกิดการพัฒนาความคิด สติปัญญา และอารมณ์ ได้สร้างสรรค์ผลงานการนำเสนอข้อมูลด้วยกราฟิก ผ่านสื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ตามองค์ประกอบและขั้นตอนของโปรแกรมพฤติกรรมศาสตร์ที่ผู้วิจัยพัฒนา โดยเฉพาะในองค์ประกอบการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของกิจกรรมชุดที่ 3 จึงนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถในการใช้สื่อสังคมเพื่อเชื่อมต่อข้อมูลและส่งต่อความคิดสร้างสรรค์ไปยังผู้ที่สนใจในสิ่งเดียวกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยวัดจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและความรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือการเชื่อมต่อข้อมูล ส่งต่อความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล และความรับผิดชอบต่อสังคมภายใน สอดคล้องกับผลการวิจัยของชนิษฐา จิตแสง (2557) ที่พบว่า “การตระหนักถึงเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ ในการสื่อสารทางสื่ออินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านเพื่อนในการให้คำแนะนำโปรแกรมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต” จึงทำให้โปรแกรม

ทางพฤติกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- กุลธวัช สมารักษ์,ปณิดา วรรณพิรุณและพัลลภ พิริยะสุรวงศ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานผ่าน เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้กรณีศึกษา ด้วย วิดีโอแชร์ริง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. ใน วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 6(1),205-214.
- ชนิษฐา จิตแสง. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคลและกลุ่มบุคคลกับทักษะการรู้เท่าทัน สื่ออินเทอร์เน็ตของเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารอินฟอร์เมชั่น, 21(1), 46-59.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1), 5-20.
- นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์. (2558). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. ใน วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 9(3), 209-219.
- นิธิดา ปาละวงศ์. (2556). ผลของวรรณกรรมบำบัดและการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลต์ต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2554). การรู้เท่าทันสื่อ: การก้าวทันบนโลกข่าวสาร. วารสารนักบริหาร, 31(1), 117-123.
- มนัสชนก นันทะชัย (2551) การใช้วรรณกรรมบำบัดในการปรับปรุงบุคลิกภาพเก็บตัวของวัยรุ่นหญิงในสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณพร กองมวงค์. (2552). การใช้วรรณกรรมบำบัดเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิวัฒน์ ศรีโหมด. (2559, 10 พฤษภาคม). โซเชียลมีเดีย สื่อไร้สายมหันตภัยวัยรุ่น. โพสต์ทูเดย์. สืบค้นจาก <http://www.posttoday.com/analysis/report/430928>
- เอมิกา เหมมินทร์ และ ปรีชา วิจิตรธรรมรส. (2557). พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 9-10 (16-17), 120-140.
- Akinola, Ajayi Nathaniel (2014). *Bibliotherapy as an Alternative Approach to Children's Emotional Disorders*. Creative Education. 5, August 2014, 1281-1285.

Chen, Dai-Ling. (2015). *Developing Critical Thinking through Problem-Based Learning: an Action Research for a Class of Media Literacy*. (Doctoral thesis) UK: Durham University.

Simon Kemp. (2017). We Are Social's. (2017) Digital in 2016. Retrieved from <http://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2016>

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพร
ของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่¹
Cost and Return Analysis of Planting Herbs of Farmers Group in
Ban Nong Suwan,
Ban Klang Sub-District, Song District, Phrae Province

อารีกรม ต.ไชยสุวรรณ², วรณา มังกิตะ³, สิริยุพา เลิศกาญจนพร⁴,
สรียา ทรัพย์ศิริ⁵, อีราพัฒน์ จักรเงิน⁶

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพรของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาข้อมูลจากพืชสมุนไพร จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ ขมิ้นชัน ไพล ตะไคร้ มะกรูด ที่เป็นสมุนไพรหลักที่โรงพยาบาลสองรับซื้อ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ปลูกสมุนไพรเพื่อส่งขายให้กับทางโรงพยาบาลสอง จำนวน 22 ครัวเรือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทฤษฎีทางการบัญชีและทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีทางการบัญชีพบว่า เกษตรกร มีผลกำไรสุทธิทางการบัญชี เฉลี่ยเท่ากับ 2,708.76 บาทต่อครัวเรือนต่อปี มีอัตรากำไรส่วนเกินต่อยอดขายรวมเท่ากับ ร้อยละ 40.81 และมียอดขาย ณ จุดเสมอตัว เฉลี่ยเท่ากับ 1,473.39 บาทต่อครัวเรือนต่อปี การวิเคราะห์โดยใช้ ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์พบว่าเกษตรกรมีกำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 6,416.48 บาทต่อครัวเรือนต่อปี หรือมากกว่ากำไรสุทธิทางการบัญชี 2.37 เท่า จากผลตอบแทนทางการบัญชีและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ ทำให้ทราบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีรายได้รวมจากการปลูกสมุนไพรเป็นอาชีพเสริมและรายได้หลักเพียงพอ มีค่าใช้จ่ายที่สามารถประหยัดได้และสามารถดำรงชีพอยู่ได้ นอกจากนี้ การทำความร่วมมือกันระหว่างโรงพยาบาลและกลุ่มเกษตรกรจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการในห่วงโซ่อุปทานสมุนไพรได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การปลูกสมุนไพร ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตสมุนไพร การดำรงชีพอย่างยั่งยืน

¹ผลของการศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การเสริมศักยภาพกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดแพร่ ที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หน่วยบูรณาการวิจัยและความร่วมมือเชิงพื้นที่ (ABC Unit)

^{2, 4, 5, 6}อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ABSTRACT

This study aims to analyze the cost and revenue of herbs plantation of farmers in Ban Nong Suwan, Ban Klang sub-district, Song district, Phrae province. Data were derived from 22 farmer households who registered to distribute four types of herbs to Song Hospital. The four herbs included turmeric, cassumunar ginger, lemon grass and leech lime because they were the main materials for medicinal herbal production of the hospital. Data were collected using an in-depth semi-structured interview. The results of the accounting theory showed that the farmers could get the average net profit of 2,708.76 baht per household per year from planting these herbs. The percentage of contribution margin ratio was 40.81% and the value of break-even point was 1,473.39 baht per household per year. The net profit of cash basis in the economics analysis was 6,416.48 baht per household per year which was 2.37 times greater than that in the accounting analysis. The results of the study can be implied that planting herbs could enhance the farmers' livelihoods. Additionally, the cooperation between the hospital and the community enterprise could sustain the value chain management of herbal production.

Keywords : Planting Herbs, Cost and Return of Planting Herbs, Sustainable Livelihoods

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมักพบปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น พฤติกรรมการบริโภค สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่และพันธุกรรม เป็นต้น ทำให้ปริมาณความต้องการในการใช้ยารักษาโรครวมถึงค่าใช้จ่าย ในการนำเข้ายาแผนปัจจุบันจากต่างประเทศสูงขึ้น จะเห็นได้จากสถิติมูลค่าการนำเข้ายาแผนปัจจุบันในปี 2555 ของกรมศุลกากร มีมูลค่าทั้งสิ้น 111,113 ล้านบาท (สำนักยา, 2555) ในขณะที่มูลค่าการส่งออกของยาสมุนไพรไทย มีมูลค่าเพียง 10,000 ล้านบาท (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2557) จะเห็นได้ว่าประเทศไทยขาดดุลการค้าด้านยารักษาโรคถึง 101,113 ล้านบาท รัฐบาลจึงมีความพยายามในการลดการนำเข้ายาแผนปัจจุบันและเพิ่มปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรไปยังต่างประเทศ โดยได้กำหนดให้กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ ในการกำหนดนโยบายระดับชาติเพื่อยกระดับสมุนไพรไทยสู่ระดับสากล และได้กำหนดให้กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการเพิ่มรายการยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ พัฒนาสถานบริการด้านสุขภาพ และส่งเสริมให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในระดับตำบลเปิดให้มีบริการแพทย์แผนไทยและนวดไทย รวมถึงการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้ได้มาตรฐานเพื่อให้เป็นสินค้าที่ตอบสนองสู่ตลาดด้านสุขภาพได้มากขึ้น นอกจากนั้นแล้วกระทรวงสาธารณสุข ยังมีหน้าที่รับผิดชอบในระดับนโยบายโดยเป็นผู้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการยาร่างแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ.2560 ถึง 2564 เพื่อกำหนดแผนงานยุทธศาสตร์และเป้าหมายใน

การดำเนินงาน โดยตั้งเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผนดังกล่าวในปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออก วัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรชั้นนำของภูมิภาคอาเซียน (กระทรวงสาธารณสุข, 2559)

การดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุขที่ผ่านมานั้นทำให้ปัจจุบันมีโรงพยาบาลนำร่องที่นำสมุนไพรมาใช้ร่วมกับยาในบัญชียาหลักทั้งหมด 16 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2555) ได้แก่ โรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี, โรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี, โรงพยาบาลวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว, โรงพยาบาลวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว, โรงพยาบาลขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, สถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย กรุงเทพฯ, โรงพยาบาลพระยุพราชเด่นชัย จังหวัดแพร่, โรงพยาบาลเทิง จังหวัดเชียงราย, โรงพยาบาลท่าโรงช้าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี, โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช สว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร, โรงพยาบาลสอง จังหวัดแพร่, โรงพยาบาลระนอง จังหวัดระนอง, โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน ยศเส กรุงเทพฯ, โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช หล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และโรงพยาบาลวชิระภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ซึ่งในส่วนของโรงพยาบาลสอง จังหวัดแพร่ นอกจากจะได้นำยาสมุนไพรมาใช้ควบคู่กับการใช้ยาแผนปัจจุบันให้แก่ผู้ป่วยของโรงพยาบาลตามนโยบายของทางรัฐบาลแล้วยังมีโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาพืชสมุนไพร โดยได้ประสานความร่วมมือกับสถาบันวิจัยสมุนไพรเพื่อค้นคว้าพืชสมุนไพรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการนำมาผลิตเป็นยาสมุนไพรให้กับผู้ป่วยในโรงพยาบาลและส่งขายให้กับโรงพยาบาลเครือข่ายอีกด้วย ทั้งยังได้ทำความร่วมมือกับกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ในการปลูกพืชสมุนไพรส่งขายให้กับโรงพยาบาลเพื่อนำมาแปรรูปเป็นยารักษาโรค ซึ่งต้องเป็นสมุนไพรที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง โดยสมุนไพรที่โรงพยาบาลรับซื้อตามโครงการมีทั้งหมด 11 ชนิด ได้แก่ ขมิ้นชัน โพล ตะไคร้ มะกรูด รางจืด ฟ้าทะลายโจร เพชรสังฆาต ชุมเห็ดเทศ มะระขี้นก ใบเคย และเถาว์ลิ้นเปรี๊ญ จากสรุปรายงานการรับซื้อสมุนไพรของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสองระหว่างปี 2556-2559 (ชาวลีตร์ วงศ์ดี, 2559) เกษตรกรเครือข่าย ส่วนใหญ่จะนิยมปลูกพืชสมุนไพร 4 ชนิด เพื่อเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจาก การปลูกข้าวโพด การทำนา และการทำสวน ได้แก่ ขมิ้นชัน โพล ตะไคร้ มะกรูด ซึ่งเป็นสมุนไพรที่ทางโรงพยาบาลสองได้นำมาเป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูปเป็นยารักษาโรคได้หลากหลาย เช่น ยาหม่องโพล แคปซูลขมิ้นชัน ลูกประคบ เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวถือเป็นการร่วมมือกันระหว่างโรงพยาบาลกับเกษตรกรที่มีลักษณะเป็นห่วงโซ่อุปทานในการผลิตยาสมุนไพร ซึ่งความยั่งยืน ของห่วงโซ่อุปทานจะเกิดขึ้นได้หรือไม่นั้น จำเป็นจะต้องวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของธุรกิจในทุกกระบวนการตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ในขณะที่โรงพยาบาลสองสามารถคำนวณต้นทุนวัตถุดิบได้จากการเก็บข้อมูล ด้านปริมาณและมูลค่าในการรับซื้อสมุนไพร และคำนวณต้นทุนการผลิตจากการเก็บข้อมูลในแต่ละกระบวนการผลิตภายในโรงพยาบาล ซึ่งมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง แต่ต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกสมุนไพรที่เป็นกระบวนการต้นน้ำของเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ยังไม่มีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ จึงอาจเกิดความเสี่ยงต่อความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทานการผลิตยาสมุนไพรในอนาคตได้ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนให้กับโรงพยาบาลสองในการวางแผนการผลิตให้แก่เกษตรกรเครือข่าย และเป็นข้อมูล

อ้างอิงในการกำหนดราคาวัตถุดิบสมุนไพรอย่างยุติธรรม ถือเป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรในชุมชนมีรายได้จากอาชีพเสริมโดยการปลูกสมุนไพรอย่างยั่งยืนและอาจเป็นทางเลือกหนึ่งให้แก่เกษตรกรเพื่อยึดเป็นอาชีพหลักได้ในอนาคต ซึ่งลักษณะการปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่ส่งขายให้กับ โรงพยาบาลสองนั้นจะเป็นการปลูกในสวนหลังบ้านและปลูกแซมกับพืชชนิดอื่นในพื้นที่จำกัด ซึ่งถือเป็นความท้าทายในการนำทฤษฎีทางการบัญชี มาใช้ในการวิเคราะห์และประเมินต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกพืชสมุนไพร ที่สามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจและวางแผนการปลูกให้กับเกษตรกรเพื่อลดความเสี่ยงในการลงทุน และเพิ่มความมั่นคงในอาชีพเสริมของเกษตรกรอย่างแท้จริงได้ ในขณะเดียวกัน ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนตามทฤษฎีทางการบัญชีแต่เพียงอย่างเดียวอาจไม่เหมาะสมกับธุรกิจในครัวเรือนที่จำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลาในการเติบโตของธุรกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไป อาจทำให้เกษตรกรเสียกำลังใจในการลงทุนเพิ่มเพื่อทำอาชีพเสริม เนื่องจากต้นทุนทางการบัญชีบางรายการเป็นรายการที่เกษตรกรไม่ได้จ่ายเป็นเงินสดไปจริง เช่น ค่าแรงในการปลูก การดูแลรักษา และค่าเสื่อมราคา จึงแสดงผลกำไรที่ต่ำกว่าความเป็นจริง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวให้เกษตรกรทราบข้อเท็จจริงว่า การปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพเสริมจะสามารถสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคตได้หรือไม่ ผู้ศึกษาจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนตามหลักการบัญชีบริหาร และการคำนวณกำไรสุทธิเหนือเงินสดตามทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ การศึกษาในครั้งนี้จะเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จำนวน 22 ครัวเรือน ที่ได้ลงทะเบียนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเพื่อส่งขายให้กับโรงพยาบาลสอง ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสะท้อนกลับไปยังกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสองผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารการผลิตยาสมุนไพร โดยผ่านกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม ในการประชุมประจำเดือนที่ทางโรงพยาบาลจัดขึ้น เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานในห่วงโซ่อุปทานสมุนไพรร่วมกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนทางการบัญชี จากการปลูกสมุนไพร 4 ชนิด คือ ขมิ้นชัน ไพล ตะไคร้ และมะกรูด ของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเป็นอาชีพเสริม บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์และวิเคราะห์ความสามารถในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเป็นอาชีพเสริม บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลจากประชากรของเกษตรกร ที่ลงทะเบียนเป็นเครือข่ายกลุ่ม

ผู้ปลูกสมุนไพร ส่งให้กับโรงพยาบาลสอง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพเสริมในพื้นที่ บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จำนวน 22 คน เพื่อรวบรวมข้อมูล การทางบัญชีและทางเศรษฐศาสตร์

ขอบเขตเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็น อาชีพเสริมของเกษตรกรในพื้นที่ บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่มีรายชื่ออยู่ในกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร เพื่อส่งขายให้กับโรงพยาบาลสองใช้เป็นวัตถุดิบในยารักษาโรค โดยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์ ต้นทุนและผลตอบแทนทางการบัญชีและทางเศรษฐศาสตร์ของการ ปลูกสมุนไพร 4 ชนิด โดยคัดเลือกจากปริมาณการรับซื้อสมุนไพรสูงสุดของโรงพยาบาลสอง ในปี พ.ศ. 2558 ได้แก่ ขมิ้นชัน โพล ตะไคร้ และมะกรูด ผู้ให้ข้อมูล คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูก สมุนไพร วิธีการเข้าถึงข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็น เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลของประชากรกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรทั้งหมดจำนวน 22 ครัวเรือน มีระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้นประมาณ 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง พฤศจิกายน 2559

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ศึกษาวิจัย เป็นพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพร 4 ชนิด ของเกษตรกรในพื้นที่บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ปลูกสมุนไพรเพื่อส่งขายเป็นวัตถุดิบ ให้กับโรงพยาบาลสอง ซึ่งลักษณะการเพาะปลูกเป็นการปลูกแซมกับไม้ยืนต้นชนิดอื่น ปลูกในสวน หลังบ้าน หรือปลูกในบริเวณพื้นที่สาธารณะของชุมชน การปลูกต้องไม่ใช้สารเคมี และยาฆ่าแมลง ในแปลงปลูกและบริเวณใกล้เคียงแปลงปลูก โดยโรงพยาบาลจะเก็บตัวอย่างเพื่อส่งตรวจ สารปนเปื้อนเป็นระยะๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ร่วมกับการ ใช้อุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียงในขณะลงพื้นที่เก็บข้อมูล และเครื่องกำหนดตำแหน่ง (GPS) เพื่อบอกตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่เพาะปลูก แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็นข้อมูลทางการบัญชีและทาง เศรษฐศาสตร์ การสรุปข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ยประชากร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทฤษฎีทางการ บัญชีและทางเศรษฐศาสตร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณเนื่องจากจำนวนประชากรมีไม่มาก จึงใช้วิธีการลงรหัสข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยโปรแกรม Excel 2010 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้ วิธีถอดข้อความจากเครื่องบันทึกเสียงและสรุปใจความสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทฤษฎีทางการบัญชีบริหารและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎี การทางบัญชีบริหาร คือ การจัดทำและนำเสนอข้อมูลทางการเงินให้แก่บุคคลภายในองค์กร เพื่อ

การวางแผน ตัดสินใจ บริหารทรัพยากรในองค์กร การสั่งการและควบคุมการดำเนินงานภายในองค์กร ให้บรรลุเป้าหมาย ส่วนทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้า ไม่ว่าจะมีการจ่ายไปจริงหรือไม่ก็ตาม แล้วตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่เงินสดและค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้จ่ายจริงออกเพื่อกำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะทำให้ทราบถึงความอยู่รอดของเกษตรกรในระยะสั้น หรือในระยะเริ่มแรก ว่าจะมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำเนินงานหรือไม่

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา พบว่า สมุนไพร 4 ชนิดที่มีการปลูก เพื่อส่งขายให้กับโรงพยาบาลสอง ได้แก่ ขมิ้นชัน ไพล ตะไคร้ และมะกรูดนั้น กลุ่มเกษตรกรมีการจัดสรรพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชสมุนไพรในแต่ละชนิดแตกต่างกัน โดยจัดสรรพื้นที่สำหรับปลูกไพล มากที่สุด เฉลี่ย 336.21 ตร.ม. ต่อครัวเรือน รองลงมาคือ พื้นที่สำหรับ ปลูกขมิ้นชัน ตะไคร้ และมะกรูด เฉลี่ยต่อครัวเรือน 252.08 ตร.ม. 137.11 ตร.ม. และ 26.80 ตร.ม. ตามลำดับ จำนวนต้นต่อพื้นที่ปลูกมีความสอดคล้องกัน คือ ไพล มีจำนวนต้นมากที่สุด เฉลี่ย 215.62 ต้นต่อพื้นที่ต่อครัวเรือน รองลงมาคือ ขมิ้นชัน ตะไคร้ และมะกรูด เฉลี่ย 210.24 ต้น 171.36 ต้น และ 2.21 ต้นต่อพื้นที่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ ที่มาของต้นพันธุ์ ไพล ขมิ้นชัน ตะไคร้ และมะกรูด ส่วนใหญ่มาจากการเก็บต้นพันธุ์เองและซื้อ เนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น และบางส่วนได้รับแจกมาจากโรงพยาบาลสองเมื่อหลายปีก่อน

ตารางที่ 1 ข้อมูลผลตอบแทนจากการปลูกสมุนไพร

รายการ	ไพล	ตะไคร้	ขมิ้นชัน	มะกรูด
ปริมาณผลผลิตที่จำหน่ายได้ทั้งหมด (กก.ต่อปี)	186.82	257.57	127.13	122.00
อายุที่สามารถเก็บเกี่ยวได้	2 ปี	6 เดือน	8 เดือน	5 ปี
ช่วงเดือนที่เก็บเกี่ยว	ม.ค-เม.ย	ทั้งปี	ม.ค-เม.ย	ทั้งปี
ราคาผลผลิต (บาทต่อกก.)	18.19	11.22	13.74	5.71
ผลตอบแทนจากการขายผลผลิต (บาทต่อปี)	3,726.25	2,468.57	1,472.27	443.00

ที่มา : จากการสำรวจ

ข้อมูลผลตอบแทนจากการปลูกสมุนไพรที่รวบรวมได้จากกลุ่มเกษตรกร (ตารางที่ 1) พบว่า ราคาผลผลิต จากการปลูก ไพล มีมูลค่ามากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 18.19 บาทต่อกิโลกรัม เนื่องจากเป็นสมุนไพรที่ทางโรงพยาบาลส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมาและยังคงเป็นวัตถุดิบที่ขาดแคลนของทางโรงพยาบาลอยู่ขณะนี้ และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้านปริมาณผลผลิต กลับพบว่า ปริมาณผลผลิต ตะไคร้ มีจำนวนมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 257.57 กิโลกรัมต่อครัวเรือน เนื่องจากเป็นสมุนไพรที่เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี ผลตอบแทนหรือรายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกร

ผู้ปลูกสมุนไพร ยังคงมาจากการจำหน่ายไพลมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 3,726.25 บาทต่อปี รองลงมา คือ ผลตอบแทนจากการจำหน่าย ตะไคร้ ขมิ้นชัน และมะกรูด เฉลี่ยเท่ากับ 2,468.57 บาทต่อปี 1,472.27 บาทต่อปี และ 443.00 บาทต่อปีตามลำดับ จากตารางข้างต้น มะกรูด มีผลตอบแทนต่ำที่สุดเนื่องจาก มีพื้นที่ปลูกน้อย ให้ผลผลิตต่ำ ส่วนใหญ่จะปลูกไว้ใช้ในครัวเรือน เกษตรกรจะจำหน่ายก็ต่อเมื่อเหลือจากการบริโภคในครัวเรือน จึงทำให้เกษตรกรเลือกปลูกสมุนไพรชนิดอื่นแทน ส่วนขมิ้นชัน เกษตรกรปลูกไว้ค่อนข้างมากเพราะขยายพันธุ์ได้ง่าย แต่กลับเกิดภาวะล้นตลาด โดยทางโรงพยาบาลได้ประกาศลดการรับซื้อขมิ้นชัน ตั้งแต่ปี 2558 แต่ได้พยายามรับซื้อจากเกษตรกร มาโดยตลอดจนหยุดการรับซื้อหลังจากเดือนเมษายน 2559 เป็นต้นมา เกษตรกรจึงประสบปัญหา ผลผลิตคงค้างอยู่ในแปลงปลูกเนื่องจากไม่สามารถหาตลาดรับซื้อได้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการบัญชีในการปลูกพืชสมุนไพรเป็นอาชีพเสริม
บาท : ครัวเรือน : ปี

ชนิดของสมุนไพร	ขมิ้นชัน	ไพล	ตะไคร้	มะกรูด	รวม
ยอดขายเฉลี่ยต่อปี	1,472.27	3,726.25	2,468.57	443.00	8,110.09
วัตถุดิบทางตรง (ราคาต้นทุน)	40.40	55.98	9.74	2.01	108.13
แรงงานทางตรง					
กำจัดวัชพืช	267.86	273.08	73.21	12.50	
ไถพรวน	511.11	211.11	118.75	-	
ขุดหลุมฝังปลูก	258.33	253.33	138.64	12.50	
รวมแรงงานทางตรง	1,037.30	737.52	330.60	25.00	2,130.42
ค่าใช้จ่ายผันแปร					
ค่าเก็บเกี่ยว	63.24	92.94	128.13	60.69	
ค่าทำความสะอาด	92.57	136.05	187.56	88.83	
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์	23.10	33.94	46.80	22.16	
ค่าน้ำ	24.44	35.92	49.52	23.45	
ค่าไฟฟ้า	31.28	45.97	63.37	30.01	
ค่าขนส่ง	51.60	75.84	104.56	49.52	
ค่าปุ๋ยอินทรีย์	164.97	242.46	334.26	158.31	

ชนิดของสมุนไพร	ขมิ้นชัน	ไพล	ตะไคร้	มะกรูด	รวม
ค่าน้ำมัน	18.33	26.94	37.14	17.59	
รวมค่าใช้จ่ายผันแปร	469.53	690.06	951.34	450.56	2,561.49
กำไรส่วนเกิน	(74.96)	2,242.69	1,176.89	(34.57)	3,310.05
ค่าใช้จ่ายคงที่					
ค่าเสื่อมราคา					601.29
กำไรสุทธิ					2,708.76

ที่มา : จากการสำรวจ

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง พบว่า เนื่องจากผลตอบแทนจากการปลูกไพล มีค่าสูงสุดเฉลี่ยเท่ากับ 3,726.25 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เพราะเป็นสมุนไพรที่อยู่ในความต้องการของตลาด ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงส่งผลให้มีกำไรส่วนเกินสูงสุดเฉลี่ยเท่ากับ 2,242.69 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 2) การปลูกตะไคร้ของเกษตรกร พบว่า มีลักษณะ การปลูกคล้ายคลึงกับไพล แต่สามารถปลูกและขยายพันธุ์ได้ง่ายกว่า ระยะเวลาการเก็บเกี่ยวหลังการปลูกสั้นกว่าไพล และเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปีสามารถเป็นเงินหมุนเวียนในช่วงที่รอผลผลิตจากไพล ต้นทุนการปลูกต่ำ จึงสามารถทำกำไรส่วนเกินได้ค่อนข้างดี โดยมีผลตอบแทนเฉลี่ยอยู่ที่ 2,468.57 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และมีกำไรส่วนเกินเฉลี่ยเท่ากับ 1,176.89 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งชาวบ้านบางรายนำส่วนเกินจากการขายให้กับโรงพยาบาลไปหาตลาดได้ด้วยตนเอง เช่น ตลาดสดในชุมชน และพ่อค้าคนกลาง แต่หากเกษตรกรทำการขายผลผลิตแบบรวมกลุ่มจะทำให้สามารถต่อรองราคาตลาดได้มากขึ้น และยังสามารถลดต้นทุนในการขนส่งได้อีกด้วย ในขณะที่ขมิ้นชัน และมะกรูด มีผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนที่เกิดขึ้น พบว่าขมิ้นชัน มีผลขาดทุนเฉลี่ยเท่ากับ 74.96 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี เนื่องจากมีค่าแรงงานทางตรง สูงที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 1,037.30 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และยังมีสาเหตุ มาจากการที่ทางโรงพยาบาลจำกัดการรับซื้อขมิ้นชัน ทำให้กลุ่มเกษตรกรจำหน่ายขมิ้นชันได้ในปริมาณน้อยลง อีกทั้งยังขาดตลาดที่จะรับซื้อทดแทนผลผลิตที่ล้นตลาด หากเกษตรกรสามารถหาตลาดใหม่ที่จะรับซื้อผลผลิตได้อย่างสม่ำเสมอและเกษตรกรเองสามารถควบคุมคุณภาพของขมิ้นชันได้ตามที่แหล่งรับซื้อต้องการ จะสามารถระบายผลผลิตคงเหลือและขยายพื้นที่ปลูกให้เพิ่มขึ้นได้ ส่วนมะกรูด มีผลขาดทุนเฉลี่ยเท่ากับ 34.57 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เนื่องมาจากมะกรูดให้ผลผลิตช้าประมาณ 5 ปี ถึงจะสามารถเก็บเกี่ยวได้ และลักษณะการปลูกส่วนใหญ่เป็นการปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือนเพียง 2-3 ต้น ทำให้เกษตรกรได้รับรายได้จากมะกรูดต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม มะกรูดยังคงเป็นวัตถุดิบที่ทางโรงพยาบาลสองมีความต้องการรับซื้ออยู่เป็นจำนวนมาก เพราะสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบของยาต้นตำหรับหลายชนิด ได้แก่ ยาประคบสมุนไพร

ยาอบสมุนไพร เป็นต้น กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรส่วนใหญ่นิยมขายมะกรูดเป็นลูกสด แต่หากปอกผิวและตากแห้ง โรงพยาบาลจะรับซื้อ กิโลกรัมละ 10 บาท ซึ่งหากจะเปลี่ยนพฤติกรรมการปลูกมะกรูดจากปลูกเพื่อบริโภค มาเป็นการปลูกเพื่อเป็นการค้า จำเป็นต้องมีการวางแผนในการผลิตระยะยาวกว่าการปลูกสมุนไพรอีก 3 ชนิด

เมื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการบัญชีในการปลูกพืชสมุนไพรทั้ง 4 ชนิด ของเกษตรกรบ้านกลาง พบว่า มีรายได้รวม เท่ากับ 8,110.09 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ต้นทุนรวม เท่ากับ 5,401.33 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นค่าแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ค่าแรงทางตรง ได้แก่ การจำกั้วพืช การไถพรวน การขุดหลุมฝังปลูก เท่ากับ 2,130.42 ต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 39.44 ของต้นทุนรวม และค่าแรงทางอ้อม ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าทำความสะอาด ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ เท่ากับ 976.01 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 18.07 ของต้นทุนรวม รองลงมาคือต้นทุนปุ๋ยอินทรีย์ เท่ากับ 900 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 16.66 ของต้นทุนรวม เกษตรกรมีกำไรสุทธิ เท่ากับ 2,708.76 บาทต่อครัวเรือนต่อปี

การวิเคราะห์หาอัตรากำไรส่วนเกิน

$$\begin{aligned}\text{อัตรากำไรส่วนเกิน} &= \frac{\text{กำไรส่วนเกินรวม}}{\text{ยอดขายรวม}} \times 100 \\ &= \frac{3,310.05}{8,110.09} \times 100 \\ &= 40.81 \%\end{aligned}$$

การวิเคราะห์ยอดขาย ณ จุดเสมอตัว กรณีมีผลผลิตหลายชนิด

$$\begin{aligned}\text{ยอดขาย ณ จุดเสมอตัว} &= \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่รวม}}{\text{อัตรากำไรส่วนเกิน}} \\ &= \frac{601.29}{40.81 \%\end{aligned}$$

$$= 1,473.39 \text{ บาทต่อปี}$$

การวิเคราะห์อัตรากำไรส่วนเกินและการวิเคราะห์ยอดขาย ณ จุดเสมอตัวในการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรมีกำไรส่วนเกิน เท่ากับ ร้อยละ 40.81 และมียอดขาย ณ จุดเสมอตัวหรือจุดคุ้มทุนรวม เท่ากับ 1,473.39 บาทต่อปี

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์

	ค่าใช้จ่ายที่เป็น เงินสด	ค่าใช้จ่ายที่ ไม่ใช่เงินสด	รวม	ร้อยละ
วัตถุดิบทางตรง				
ค่าต้นพันธุ์รวม	108.13	-	108.13	2.00
แรงงานทางตรง				
กำจัดวัชพืช	-	626.65	626.65	11.60
ไถพรวน	-	840.97	840.97	15.57
ขุดหลุมฝังปลูก	-	662.80	662.80	12.27
ค่าใช้จ่ายผันแปร				
ค่าจ้างเก็บเกี่ยว	-	345.00	345.00	6.39
ค่าทำความสะอาด	-	505.01	505.01	9.35
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์	-	126.00	126.00	2.33
ค่าน้ำ	133.33	-	133.33	2.47
ค่าไฟฟ้า	170.63	-	170.63	3.16
ค่าขนส่ง	281.52	-	281.52	5.21
ค่าปุ๋ยอินทรีย์	900.00	-	900.00	16.66
ค่าน้ำมัน	100.00	-	100.00	1.85
ค่าใช้จ่ายคงที่				
ค่าเสื่อมราคา	-	601.29	601.29	11.13
รวมต้นทุน	1,693.61	3,707.72	5,401.33	100.00
รายได้จากการปลูกสมุนไพร	8,110.09			
กำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด	6,416.48			

ที่มา : จากการสำรวจ

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ (ตารางที่ 3) พบว่า มีค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่เงินสดรวม 3,707.72 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าแรงงาน เนื่องจากการ

ผลิตในครัวเรือนและการปลูกเพื่อเป็นอาชีพเสริม เกษตรกรสามารถดูแลแปลงปลูกด้วยตัวเองได้จึงไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่ม หากคำนวณต้นทุนเฉพาะเงินสดที่จ่ายออกไปจริง การดำเนินงานจะมีต้นทุนรวมทั้งสิ้น เท่ากับ 1,693.61 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรายได้จากการขาย เท่ากับ 8,110.09 บาทต่อครัวเรือนต่อปี จะทำให้มีกำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 6,416.48 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถปลูกสมุนไพรเป็นอาชีพเสริมได้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพร ของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยใช้ทฤษฎีทางการบัญชีและเศรษฐศาสตร์ พบว่าเกษตรกรมี กำไรสุทธิทางการบัญชีเฉลี่ยเท่ากับ 2,708.76 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี มีกำไรส่วนเกินรวม เท่ากับ 3,310.05 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี มีกำไรส่วนเกินต่อยอดขายรวมเท่ากับ ร้อยละ 40.81 และมียอดขาย ณ จุดเสมอตัว เฉลี่ยเท่ากับ 1,473.39 บาทต่อครัวเรือนต่อปี การวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ พบว่า เกษตรกรมีกำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดเฉลี่ยเท่ากับ 6,416.48 บาทต่อครัวเรือนต่อปี กำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดมีค่ามากกว่ากำไรสุทธิทางบัญชี เท่ากับ 2.37 เท่า เนื่องจากต้นทุน ที่ไม่ได้จ่ายไปจริง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น ค่าแรงงานทางตรง และค่าแรงงานทางอ้อม ที่เกษตรกรไม่ได้จ้างแรงงานจากภายนอกเพิ่ม

ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่ากิจกรรมการปลูกสมุนไพรเพื่อเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกร จะอยู่รอดในระยะเริ่มแรกและในระยะยาวได้ เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำเนินงานในแต่ละปี ซึ่งการแยกส่วนการวิเคราะห์ห่อออกเป็นสมุนไพรแต่ละชนิด พบว่า โพล และตะไคร้ มีศักยภาพการผลิตและการทำกำไรมากที่สุด เกษตรกรจึงควรรักษาระดับปริมาณการผลิตและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ขมื่นขึ้น มีผลขาดทุนเนื่องจากปัญหาทางการตลาด เกษตรกรควรรวมกลุ่มและหาแหล่งรับซื้ออื่นเพิ่มขึ้น เพื่อระบายผลผลิตที่ค้างอยู่ในแปลงเพาะปลูก หากแก้ปัญหาดังกล่าวได้จะส่งผลให้กำไรสุทธิทางบัญชีและกำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดทางเศรษฐศาสตร์เพิ่มขึ้น ส่วนมะกรูดเนื่องจากมีปริมาณการผลิตไม่มากนัก และมียอดขายค่อนข้างน้อย ทำให้ยังคงมีผลขาดทุน แม้ว่ายังคงมีตลาดจากโรงพยาบาลรองรับอยู่มาก หากเกษตรกรต้องการขยายการผลิตมะกรูด ควรมีการวางแผนการผลิตร่วมกับโรงพยาบาลเครือข่ายเพื่อรองรับผลผลิตในอนาคต เนื่องจากต้องใช้เวลานานในการผลิต

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการบัญชี จะรวมต้นทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งอาจไม่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ใช้เวลาหลังจากการทำภารกิจหลัก เช่น การปลูกข้าวโพด การทำนา และการทำสวน ในช่วงเย็น ไปดูแลพืชสมุนไพร และไม่ได้มีการจ้างแรงงานเพิ่ม จึงทำให้ผลกำไรสุทธิค่อนข้างต่ำ หากสะท้อนข้อมูลให้แก่เกษตรกรแต่เพียงด้านเดียว อาจส่งผลให้ข้อมูลและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพรไม่เป็นที่สนใจแก่เกษตรกร การวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์สามารถแยกต้นทุนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินและแสดงกำไรสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด ที่สามารถจูงใจให้เกษตรกรเห็นถึงผลตอบแทนของรายได้เสริมที่เพิ่มขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์จังหวัดแพร่ เพื่อยกระดับการผลิตสมุนไพร ในอำเภอสอง ให้แก่เกษตรกร และสร้างรายได้เสริมจากอาชีพตาม ความถนัดของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนนั้น ควรมี การจัดการและการวางแผนการผลิตที่ดีและเป็นระบบ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การสร้าง เครือข่ายระหว่างเกษตรกรและโรงพยาบาลควรทำอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของโรงพยาบาลและผู้รับซื้อ การควบคุมคุณภาพการผลิตในระดับ GAP การ หาตลาดที่กว้างขึ้นเพื่อรองรับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น การเก็บข้อมูลที่เป็นระบบสามารถสะท้อนข้อเท็จจริง ในการดำเนินงาน จะสามารถนำมาใช้ประกอบการวางแผนและตัดสินใจได้ ซึ่งการรวมกลุ่มให้เป็น วิสาหกิจชุมชน ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนการผลิตสมุนไพรของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12. สืบค้น 14 พฤษภาคม 2560, จาก http://wops.moph.go.th/ops/oic/data/20161115144754_1_.pdf
- กัจจโรจน์ศักดิ์. (2534). การศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนระหว่างการปลูกถั่วเหลืองกับการปลูกข้าวนาปรังในฤดูแล้ง ปีเพาะปลูก 2531/2532 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- จิรวัดน์ เจริญสภารพกุล. (2553). ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์การปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ ในตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย. วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 18(2), 37-49. สืบค้น 24 กันยายน 2559, จาก <http://www.thaiscience.info>.
- เขาวลิตร วงษ์ดี. เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน โรงพยาบาลสอง จังหวัดแพร่. (19 พฤษภาคม 2559). สัมภาษณ์.
- สมบุรณ์ เจริญจิระตระกูล. (2537). เศรษฐศาสตร์การผลิตและการจัดการทางการเกษตร. สงขลา: ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรกรรมและทรัพยากร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุใจ ตอนปัญญา. (2554). ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนปลูกข้าวของเกษตรกร หมู่ 5 ตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2555). สาธารณสุขจัดบริการแพทย์แผนไทย-แพทย์ทางเลือกในโรงพยาบาลทั่วประเทศ. สืบค้น 14 พฤษภาคม 2560, จาก <https://suchons.wordpress.com/tag/%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%8C%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2/page/2/>

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2557). ตลาดความต้องการสมุนไพร. สืบค้น 14 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=201403&section=6>

สำนักยา. (2555). มูลค่าการผลิตและการนำส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักรสำหรับยาแผนปัจจุบัน ตั้งแต่ปี 2530-2555. สืบค้น 14 พฤษภาคม 2560, จาก http://drug.fda.moph.go.th/zone_search/files/sea001_001.asp

อรรวรรณ ศรีโสมพันธ์. (2559). ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกยางพารากับพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในจังหวัดมหาสารคาม. เกษตร. 44(1), 559-564. สืบค้น 24 กันยายน 2559, จาก <https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename=P032%20Eco04.pdf&id=2306&keeptrack=0>

**สถานะทางการเงินและการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของสมาชิก
สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด**
**Financial Situation and Group Enrollment of Members of
Maetho Royal Project Agricultural Cooperative Limited**

พิมพ์ชนก สังข์แก้ว¹ เบนจาวรรณ จันท์แก้ว² และ นารินจง วงศ์อุต³
Phimchanok Sangkaew¹ Benchawan JanKaew² and Narinjong Wongaud³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นฐานครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ บริบททางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน และอุปสรรคในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของครัวเรือนโดยใช้แบบสำรวจในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 167 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกสหกรณ์โดยเฉลี่ยอายุ 40 ปี ส่วนใหญ่เป็นชาย จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน รายได้ต่อเดือน 25,001 บาท ขึ้นไป รายจ่ายต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท รายจ่ายในภาคเกษตรมาจากการเพาะปลูก 56,085 บาทต่อปี การปศุสัตว์ 1,742 บาทต่อปี ระยะเวลาทำการเกษตรเฉลี่ย 15 ปี เข้าอบรมทางการเกษตรเฉลี่ย 6 ครั้ง เป็นสมาชิกกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ถือครองพื้นที่เฉลี่ย 3 แปลง ขนาดรวม 8 ไร่ โดยลักษณะการใช้ที่ดินทางการเกษตร ในปีการเพาะปลูก 2557/58 พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ที่ดินเพื่อเพาะปลูกผัก จำนวน 107 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ยครัวเรือนละ 3.07 ไร่ รองลงมาคือ ปลูกพืชไร่ จำนวน 24 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ย 6.02 ไร่ ปลูกไม้ผล จำนวน 16 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ย 4.69 ไร่ และไม้ดอก จำนวน 3 ครัวเรือน พื้นที่เฉลี่ย 0.487 ไร่ สมาชิกส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้แก่สหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสมาชิกยังคงมีภาระหนี้สินที่ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร ได้แก่ ก่อสร้างโรงเรือนปลูกผัก ซื้อกล้าพันธุ์และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ทำให้รายได้จากการขายผลผลิตไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย สมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด แต่มีจำนวนหนี้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด เฉลี่ย 184,625 บาท ส่วนใหญ่มีหนี้สินลดลง ระยะเวลาก่อนหน้านี้ 5 ปี มีเงินออมระยะเวลาดูแลไม่แน่นอน และฝากเงินกับสหกรณ์ และประสบปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอส่งผลต่อคุณภาพผลผลิต

¹อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ; Pimnok999@hotmail.com

²เจ้าหน้าที่วิจัย ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ; Benchab.b@gmail.com

³ผู้ช่วยนักวิจัย ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ; Narinjoon@gmail.com

คำสำคัญ: สหกรณ์การเกษตร โครงการหลวง สถานะทางการเงิน และการเข้าร่วมกลุ่ม

Abstract

This research studies the background of cooperative members' households, their financial and social contexts, and the obstacles preventing the household from increasing their incomes and reducing their expenses. The study populations were 167 members of Maetho Royal Project Agricultural Cooperative Limited, located at Hod District in Chiangmai. The questionnaire was used as a data-collecting tool while descriptive statistics: frequency, percentage, and mean, were used to analyze data.

The results show that the majority of members are 40 years old, on average, and mostly male. Most of them graduated from high school. There are about 5 members in their households. They have their average incomes over 25,000 baht per month and have average household expenditures less than 10,000 baht per month. They spend their money on agricultural cultivation 56,085 baht per year and on livestock 1,747 baht per year. They also have been engaging in agriculture for about 15 years and attended 6 agricultural trainings. Moreover, they are members of a credit group, but not of any social groups. They own 3 plots of land, taking up totally 8 rais. For the land usage, in year 2014-2015, 107 households use the land for vegetable cultivation with the average of 3.07 rais per household, 24 households for crop farming with the average of 6.02 rais per household, 16 households for planting fruits with the average of 4.69 rais per household, and 3 household for planting flower with the average of 0.487 rai per household. Most of members sell their products to the cooperative. However, they still have debts arising from loans they spend on their agricultural investment, for example, building house for vegetable farming, buying seedlings and other related production factors. Those investments made their incomes inadequate to their expenses. Most of them are indebted to the village funds, but the great amount of loans are from the Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives 184,625 baht on average. Nevertheless, the debts are reduced more than previous years. They take 5 year to accumulate their debts, however, they have savings at the cooperative. Most of them face on the problem of insufficient water resources for agriculture that affect the crop quality and productivity.

Keywords: agricultural cooperative, royal project, financial situation, and group enrollment

บทนำ (Introduction)

“...เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้นมีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถที่จะเพาะปลูกสิ่งที่จะเป็นประโยชน์และเป็นรายได้กับเขาเอง ที่มีโครงการนี้ จุดประสงค์อย่างหนึ่งก็คือมนุษยธรรม อยากที่จะให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารสามารถที่จะมีความรู้และพรั่งตัวมีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่ง ก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่ ก็คือปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าสามารถที่จะช่วยชาวเขาให้ปลูกพืชผลที่เป็นประโยชน์มาก เขาจะเลิกปลูกยาเสพติด ปลูกฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับการปราบการสุบิ่นและการค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้ก็เป็นผลอย่างหนึ่ง ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ ชาวเขาตามที่เรา เป็นผู้ที่ทำการเพาะปลูกที่อาจจะทำให้บ้านเมืองเราไปสู่หายนะได้ โดยที่ถางป่าและปลูกโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความสุข ความเป็นอยู่ที่ดี และปลอดภัยได้อีกทั้งประเทศ เพราะว่าถ้าเราสามารถทำโครงการนี้ให้สำเร็จ ให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถที่จะมีการอยู่ที่ดีพอควร และสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป ประโยชน์อันนี้ก็ยังยิ่งยอนมาก...” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2517 และในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2534 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ถาวรมั่นคงสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีระบบงานที่แน่นอนรองรับ มีการบริหารงานภายในคล่องตัวมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเกิดผลดียิ่งขึ้น และพระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริให้โครงการหลวงนำระบบสหกรณ์เข้ามาดำเนินการ โดยปูพื้นฐานความรู้ในหลักการและวิธีการสหกรณ์และการรวมกลุ่มโดยวิธีการสหกรณ์ ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ โดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการเบื้องต้น อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด จัดทะเบียนเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2550 ตั้งอยู่ภายในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โจ้ ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 ตามแนวนโยบายส่งเสริมอาชีพการเกษตรแผนใหม่เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น และการลดใช้สารเคมีในกะหล่ำปลี ลักษณะที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โจ้ ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน ในอำเภอฮอดและอำเภอแม่แจ่ม ปัจจุบันได้มีการสนับสนุนให้มีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่ สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด มีสมาชิกจำนวน 185 คน โดยสมาชิกได้รับการส่งเสริมให้ปลูกผักเมืองหนาว ผลไม้เมืองหนาวและไม้ดอกไม้ประดับ และได้รับคัดเลือกให้เป็นสหกรณ์ที่มีผลงานดีเด่นตามหลักเกณฑ์ ปี พ.ศ. 2557 แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการเพิ่มรายได้และโอกาสของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางให้การสนับสนุนการดำเนินงานสหกรณ์ในพื้นที่โครงการหลวงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์
2. เพื่อศึกษาบริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของการเพิ่มรายได้และโอกาสของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

ในการจัดทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้ เอกสารและงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง, การส่งเสริมสหกรณ์ในโครงการหลวง, แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ และแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยเรื่องนี้ มีผู้ให้ข้อมูลคือ สมาชิกสหกรณ์ฯ จำนวน 167 ราย โดยได้จากฐานข้อมูลทะเบียนสมาชิกของสหกรณ์ฯ ที่ยังคงดำเนินการผลิต ใช้แบบสำรวจในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยคำถามทั้งปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) แบ่งออกเป็น ส่วนที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนในปี 2558 ส่วนที่ 2 ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนที่ 3 ภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ส่วนที่ 4 ความสามารถในการออมของครัวเรือน และส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรค ขัดขวางแนวทางการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และขยายโอกาส ของครัวเรือนเกษตรกร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ตลอดจนสังเกตการณ์บริบทของสภาพแวดล้อมด้านครัวเรือนต่างๆ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการศึกษา (Research Findings)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน ปี 2558

จากการสำรวจข้อมูลของสมาชิกสหกรณ์ฯ พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.7 มีอายุเฉลี่ย 40 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษา โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน โดยมีสูงที่สุดถึง 12 คน ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่าสมาชิกสหกรณ์ฯ ประกอบด้วยชนเผ่าม้งและปกากะญอ ซึ่งจะมีลักษณะทางชนเผ่าที่แตกต่างกันในเรื่องของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและการให้ความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของลูกหลาน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 44.6 รองลงมาคือ รายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ระดับรายจ่ายครัวเรือนต่อเดือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายจ่ายต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 37.6 รองลงมาคือ มีรายจ่าย 25,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 22.4 โดยในภาพรวมพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีรายจ่ายในภาคการเกษตรจากการเพาะปลูก เฉลี่ย 56,085 บาท ซึ่งสมาชิกสหกรณ์ฯ มีลักษณะการเพาะปลูกพืช 2 ลักษณะคือ 1. กลุ่มที่เพาะปลูกพืชตามที่ได้รับ

การส่งเสริมการผลิตจากสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด และ 2. กลุ่มที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เพื่อขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งกลุ่มที่ 2 นี้จะมีต้นทุนในการผลิตสูง ทั้งในส่วนของค่าจ้างแรงงาน ค่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และมีความเสี่ยงในการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง สำหรับประเภทรายจ่ายนอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม เฉลี่ย 44,884 บาท

ครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่ทำการเกษตรมาเป็นเวลานาน เฉลี่ย 15 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมความรู้ทางการเกษตร เฉลี่ย 6 ครั้ง โดยสูงสุดจำนวน 30 ครั้ง ซึ่งหัวข้อการอบรมความรู้ทางการเกษตรส่วนใหญ่ เกี่ยวกับการผลิตพืช ปศุสัตว์และการประมง ร้อยละ 88.2 รองลงมา คือ การตลาดผลผลิตทางการเกษตร ร้อยละ 31.9 สมาชิกสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.2 มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น และมีเพียง ร้อยละ 3.8 ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางเศรษฐกิจ ในส่วนของการรวมกลุ่มทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.5 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ฯ เป็นกลุ่มชนเผ่าม้งและปกาเกอญอ ซึ่งจะมีการรวมกลุ่มในลักษณะของเครือญาติมากกว่า และในส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ร้อยละ 31.5 ได้แก่ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ลักษณะการถือครองและการใช้ที่ดิน

สมาชิกสหกรณ์ฯ มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 3 แปลง มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 8 ไร่ โดยจำแนกตามประเภทการใช้ที่ดิน พบว่า อันดับ 1 พื้นที่สวนไม้ยืนต้นเฉลี่ย 7.33 ไร่ อันดับ 2 พื้นที่ปลูกพืชไร่เฉลี่ย 6.02 ไร่ อันดับ 3 พื้นที่นาข้าวเฉลี่ย 4.81 ไร่ อันดับ 4 พื้นที่สวนผลไม้เฉลี่ย 4.69 ไร่ อันดับ 5 พื้นที่ปลูกผักเฉลี่ย 3.07 ไร่ และอันดับ 6 พื้นที่ปลูกไม้ดอกเฉลี่ย 0.487 ไร่ หรือ 1 งาน 94 ตารางวา ซึ่งในการใช้ที่ดินดังกล่าวพบว่า สวนไม้ยืนต้นได้แก่พื้นที่ที่อยู่ทางไกล สมาชิกสหกรณ์ฯ จึงได้มีการนำไม้ยืนต้นต่างๆ ไปปลูกไว้ เช่น ต้นสัก ในส่วนพื้นที่นาข้าวนั้นพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวไร่ที่ทำในพื้นที่เชิงเขา ไม่มีระบบชลประทาน จะเพาะปลูกในช่วงฤดูฝน ส่วนพื้นที่สวนผลไม้พืชผักและไม้ดอก พบว่า มักปลูกในพื้นที่เดียวกันโดยจัดสรรพื้นที่เพื่อปลูกไม้ผล เช่น อะโวคาโด และเสาวรส ส่วนพืชผักและไม้ดอกจะเพาะปลูกในโรงเรือน สลับกันตามแผนการผลิตของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โจ้ จากข้อมูลการจำแนกตามแหล่งจำหน่ายผลผลิตพบว่า สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับสหกรณ์ ร้อยละ 68.8 รองลงมา คือ จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 27.6 ซึ่งเป็นไปตามลักษณะการเพาะปลูกพืชของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงที่มี 2 ลักษณะคือ 1.กลุ่มที่เพาะปลูกพืชตามที่ได้รับการส่งเสริมการผลิตจากสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่โจ้ และ 2.กลุ่มที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เพื่อขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง

ส่วนที่ 3 ภาระหนี้สินครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์

จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ฯ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน ร้อยละ 86.9 มีเพียงร้อยละ 13.1 ที่ไม่มีภาระหนี้สิน โดยแหล่งเงินทุนในระบบนั้น พบว่า ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 50.0 ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนที่สมาชิกเข้าถึงได้ง่าย แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านวงเงินกู้ที่จะมีจำนวนไม่สูงมาก รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตรฯ ร้อยละ

24.6 แหล่งอื่นๆ ร้อยละ 20.8 ธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารออมสิน ร้อยละ 13.8 และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 12.3 ซึ่งการกู้ยืมจากสหกรณ์การเกษตรฯ จะเป็นลักษณะของการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนก่อสร้างโรงเรียนเพื่อปลูกผักและไม้ดอก โดยแหล่งเงินกู้ในระบบนี้ พบว่า สมาชิกมีภาระหนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) มากที่สุด เฉลี่ย 184,625 บาท และสำหรับแหล่งกู้ยืมนอกระบบ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมจากสินเชื่ออื่นๆ เช่น บริษัทสินเชื่อ ร้อยละ 17.7 รองลงมาคือ ญาติและเพื่อนบ้าน ร้อยละ 9.3 และนายทุนกู้ยืม ร้อยละ 1.5 โดยมีจำนวนการกู้ยืมเงินจากนายทุนกู้ยืมมากที่สุด เฉลี่ย 78,500 บาท ซึ่งสาเหตุการมีภาระหนี้สิน เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีภาระเลี้ยงดูและเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาบุตร จึงส่งผลให้มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและรายได้ไม่เพียงพอ รองลงมาคือ มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้นในครอบครัว การลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น สร้างโรงเรียน ขยายผลผลิตไม่ได้ และราคาตกต่ำ โดยในส่วนของผู้มีภาระหนี้สิน พบว่า ร้อยละ 75.2 มีการเปลี่ยนแปลงของภาระหนี้สินลดลง เช่น ในส่วนของหนี้สินสมาชิกที่มีการจำหน่ายผลผลิตให้แก่ สหกรณ์ฯ นั้น จะมีการหักรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในแต่ละรอบเพื่อนำไปชำระหนี้สินที่กู้ยืมไปลงทุนสร้างโรงเรียนและการลงทุนด้านปัจจัยการผลิต และส่วนหนึ่งเป็นทุนเรือนหุ้นเพื่อเป็นเงินออมสำหรับสมาชิกสหกรณ์ฯ

ส่วนที่ 4 ความสามารถในการออมของครัวเรือน

สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีเงินออม ร้อยละ 59.7 และไม่มีเงินออม ร้อยละ 40.3 โดยมีจำนวนเงินออมเฉลี่ย 84,173 บาท และสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการออมไม่แน่นอน ร้อยละ 64.6 ทั้งนี้สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ฝากเงินกับสหกรณ์ ร้อยละ 59.0 ด้วยลักษณะหักเป็นทุนเรือนหุ้นจากการขายผลผลิตให้แก่สหกรณ์ในแต่ละรอบ รองลงมาคือ ฝากเงินกับธนาคาร ร้อยละ 24.4 เงินฝากกลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 19.3 ออมเอง ร้อยละ 13.5 และซื้อที่ดิน ร้อยละ 1.2

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางแนวทางการเพิ่มรายได้และการลดรายจ่าย การขยายโอกาสของครัวเรือน

5.1 ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเพิ่มรายได้

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเพิ่มรายได้ ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับน้อย โดยอันดับ 1 คือ ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร รองลงมาคือ ไม่มีที่ดิน และที่ดินไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ โดยพบว่าที่ดินทางการเกษตรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และเป็นพื้นที่เฝ้าระวังไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่ม นอกจากนี้ยังประสบปัญหาราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ฯ บางส่วนเพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น มะเขือเทศ กระเทียม และขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าคนกลาง จึงมักประสบปัญหาและไม่มีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง (ดังตารางที่ 1)

5.2 การขยายโอกาสของครัวเรือน

ด้านการขยายโอกาสของครัวเรือน ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับน้อย อันดับ 1 คือ โอกาสทางการศึกษา สาธารณสุขและสังคม มีการขยายโอกาสของครัวเรือน ในรายละเอียดพบว่า มีสถานศึกษา สถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ใกล้เคียงของสมาชิกสหกรณ์ฯ แต่หากต้องการ

ศึกษาในระดับที่สูงก็จำเป็นต้องเดินทางมาศึกษาในพื้นที่เขตเมืองเชียงใหม่ จึงพบว่าสมาชิกบางครอบครัวที่ไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอในการส่งลูกหลานมาเรียนไกล ๆ ได้ ทำให้ลูกหลานสมาชิกสหกรณ์บางส่วนไม่สามารถเรียนในระดับมหาวิทยาลัยได้ รองลงมา คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้มีเหตุผลมาจากสมาชิกสหกรณ์ฯ มีความแตกต่างทางชนเผ่าและที่ตั้งของพื้นที่อยู่อาศัย จึงยากในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐทางการผลิตและเงินทุน ในระดับน้อย (ดังตารางที่ 2)

ส่วนที่ 6 ประโยชน์หรือข้อดีที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์

ด้านประโยชน์หรือข้อดีที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ พบว่าส่วนใหญ่ทำให้มีอาชีพมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น รองลงมาคือ สินค้าเกษตรมีตลาดที่แน่นอนและได้รับราคาที่สมเหตุผล ผล เข้าถึงแหล่งเงินทุนและสินเชื่อปัจจัยการผลิต และได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการทำการเกษตร (ดังตารางที่ 3)

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย (Discussion/Conclusion)

จากการสำรวจข้อมูลด้านครัวเรือนของสมาชิกโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด พบว่า สมาชิกสหกรณ์มีทั้งชนเผ่าม้ง และปะกาเกอญอ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ทำจากไม้ ปลุกสร้างติดๆ กัน ในแนวที่เป็นเครือญาติ ด้านอาชีพสมาชิกสหกรณ์ฯ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืชผัก พืชไร่ ไม้ผล ไม้ดอกและข้าว โดยการเพาะปลูกพืชผักและไม้ดอกนั้นจะทำการเพาะปลูกพืชชนิดที่ได้รับการส่งเสริมจากสหกรณ์ สำหรับการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ โดยถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 3 แปลง เนื้อที่รวมเฉลี่ย 8 ไร่ รายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป รายจ่ายต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท โดยส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายจากการชำระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินสหกรณ์ฯ เพื่อนำมาลงทุนสร้างโรงเรือนเพาะปลูกพืช แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสมาชิกยังคงมีภาระหนี้สินที่ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร ได้แก่ ก่อสร้างโรงเรือนปลูกผัก ซื้อม้าพันธุ์และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ทำให้รายได้จากการขายผลผลิตไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย สมาชิกส่วนใหญ่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด แต่มีจำนวนหนี้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด เฉลี่ย 184,625 บาท ส่วนใหญ่มีหนี้สินลดลง ระยะเวลาก่อนหนี้ 5 ปี มีเงินออม ระยะเวลาออมไม่แน่นอน และฝากเงินกับสหกรณ์สหกรณ์การเกษตรฯ ได้เข้ามามีบทบาทต่อสมาชิก คือ 1. เป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิกเพื่อสร้างโรงเรือนในการปลูกพืชผักและผลไม้เมืองหนาว 2. เป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตให้กับสมาชิก นอกจากนั้นสมาชิกสหกรณ์บางส่วนยังมีการปลูกพืชผักชนิดอื่นๆ เช่น มะเขือเทศ กระเทียมและหอมแดง โดยมีการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางที่จะเข้ามารับซื้อในพื้นที่ ซึ่งจากการสำรวจทำให้ทราบว่าสมาชิกสหกรณ์กลุ่มนี้มีความเสี่ยงจากการขาดทุนสูงกว่ากลุ่มที่ขายผลผลิตให้กับสหกรณ์ เนื่องจากไม่สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้และมีค่าใช้จ่ายจากการซื้อปัจจัยการผลิตสูง ทำให้บางรายไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ ส่งผลทำให้มีปริมาณหนี้เพิ่มขึ้น จึงสามารถสรุปข้อดีและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสำรวจข้อมูลสมาชิกโครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด ดังนี้

ข้อดี

- สหกรณ์จะมีการวางแผนด้านการผลิตและบริการจำหน่ายปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก ทำให้มีผลผลิตจำหน่ายให้กับสหกรณ์โครงการหลวงอย่างต่อเนื่อง และมีต้นทุนจากการซื้อปัจจัยการผลิตไม่สูงมาก
- สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง
- สมาชิกสหกรณ์สามารถจำหน่ายผลผลิตให้แก่สหกรณ์ได้ตลอดทั้งปี ไม่มีต้นทุนด้านการขนส่ง และได้รับราคาที่เป็นธรรม
- สมาชิกมีแหล่งกักเก็บเงินเพื่อใช้ในการลงทุนเพื่อทำการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

- สหกรณ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและให้การศึกษาแก่สมาชิก เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ที่ไม่ได้รับการศึกษายังมีสัดส่วนค่อนข้างสูง
- ควรมีการควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่มเติม
- ควรมีการพัฒนาระบบน้ำเพื่อการเกษตรให้สามารถใช้ได้อย่างเพียงพอตลอดปี

รายการอ้างอิง (References)

- คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2548). รายงานฉบับสมบูรณ์ สภาวะเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ปี พ.ศ.2548. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มูลนิธิโครงการหลวง. (2555). ข้อมูลองค์กร. สืบค้น 25 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.royalprojectthailand.com/about>.
- รังสรรค์ เครือคำ. (2554). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการเกษตรยั่งยืนบนพื้นที่สูงในโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 25 สิงหาคม 2559, จาก <http://royalprojectthailand.com/maetho>.
- สมศักดิ์ สายพิณ. (2551). การพัฒนาสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวง กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงดอยอินทนนท์ และสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงตีนตก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. (2555). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2555. สืบค้น 14 กันยายน 2559, จาก <http://webhost.cpd.go.th/cmcoop/download/report%202555/13.pdf>.
- การพัฒนาสหกรณ์ในพื้นที่โครงการหลวง 51 แห่ง. หนังสือพิมพ์บ้านเมือง. (2558). สืบค้น 2 กันยายน 2559, จาก <http://www.banmuang.co.th/news/bangkok/34244>.

การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย: การศึกษากลวิธี
ทางภาษา และข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจ
The Refusal of the good intention in Thai: A study of linguistic
strategies and native speakers' motivational concerns

สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีตามแนวคิดวิชาปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) โดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จากกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีจำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจมี 2 ส่วน คือ 1. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่คำนึงถึงมากที่สุดในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี พฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self) 2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) และ 3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

Abstract

This research article aims to study linguistic strategies that Thai people adopted to express the refusal of the good intention, as well as to study native speakers' motivational concerns while performing the act. The first part of the result indicates that Thai speakers adopted mitigating strategies more frequently than bold-on

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ sittitam209@hotmail.com

record strategies. The second part of the result reveals that there are two types of motivational concerns-1) motivational concerns relating to the purpose of conversation 2) motivational concerns relating to the context of conversation. It found that Thai speakers place a priority on keeping relationship with the interlocutor. This linguistic behavior might be motivated by three sociocultural factors : an interdependent view of self, collectivism and high context culture.

1. บทนำ

ในบรรดาการปฏิสัมพันธ์หลากหลายประเภท การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี นับเป็นการปฏิสัมพันธ์ลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาเนื่องจากการปฏิเสธดังกล่าวเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ผู้พูดจำเป็นต้องเลือกว่าจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีของคู่สนทนา กลวิธีการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม เช่น ชาวจีนใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีโดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน (Liao and Bresnahan, 1996) หรือกลุ่มตัวอย่างชาวอังกฤษที่พูดภาษาอังกฤษใช้การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีแบบตรงไปตรงมามากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวจีนได้หวั่นที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (Widjaja, 1997) ส่วนในวัฒนธรรมไทย คนไทยมักไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีอย่างตรงไปตรงมา เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และคนไทยมักแก้ไขความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม (Klusner, 1981) สังเกตได้จากกรรณิการ์ที่เรานิยามว่า “น้ำซุ่นไว้ น้ำใสไว้นอก” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้เราจะรู้สึกไม่พึงพอใจ เราก็ไม่อาจแสดงออกมาให้ใครรู้ นอกจากนี้คนไทยยังมีวิธีจัดการกับความขัดแย้งโดยวิธีประนีประนอมเพื่อไม่ให้กระทบจิตใจของผู้อื่น ดังในสำนวน “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าคนไทยจะเห็นว่าการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีอย่างตรงไปตรงมาเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจว่าเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่คนไทยต้องตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี คู่สนทนาคนไทยจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการปฏิสัมพันธ์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยที่ศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย ได้แก่งานวิจัยของวิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ (2543) งานวิจัยนี้ศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยตามกรอบแนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978, 1987) และยังไม่พบว่ามีงานวิจัยใดที่ศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยโดยมุ่งพิจารณาที่มุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยโดยมุ่งพิจารณาที่มุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีคำถามการวิจัยว่า ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์การตอบปฏิเสธการ

แสดงความปรารถนาดี ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยใดบ้างในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย และข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจนี้เป็นไปตามแนวทางที่เรียกว่า “Emancipatory Pragmatics” หรือ “วาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย”²

แนวคิดวาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) เป็นแนวคิดที่คิดขึ้นโดย Hanks, Ide, and Katagiri (2009) และเกิดมาจากความร่วมมือของนักวิชาการหลากหลายแขนงสาขาทั้งนักภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยานักสังคมวิทยา ตลอดจนนักวิทยาศาสตร์ปริชาณที่มีความมุ่งมั่นและยึดอุดมการณ์เดียวกัน คือ การวิเคราะห์ภาษาโดยไม่ละเลยสามัญสำนึก (common sense) ของเจ้าของภาษาในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ แนวคิดดังกล่าวพยายามเสนอและตั้งคำถามว่า ทฤษฎีทางวาทปฏิบัติศาสตร์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (Established framework) สามารถอธิบายการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีโครงสร้างและระบบวิธีคิดแตกต่างจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นสังคมของเจ้าของทฤษฎีได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และการพรรณนาปรากฏการณ์ทางภาษาต่างๆ ที่เกิดขึ้นควรพิจารณาจากมุมมองเจ้าของภาษาหรือปัจจัยทางวัฒนธรรมในสังคมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้มีการสร้างกรอบการวิเคราะห์วิธีการปฏิสัมพันธ์ที่กลั่นกรองมาจากความคิดหรือค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เอง ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยตามแนววาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) โดยมุ่งพิจารณาปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าวจากมุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยในสังคมวัฒนธรรมตามแนวทางที่วาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) เสนอไว้

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 นิยามของการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนิยามตาม Widjaja (1997,p.2) ว่าหมายถึงการกระทำที่ผู้พูดมีเจตนาต้องการแสดงว่าไม่สามารถหรือไม่ต้องการรับหรือไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่ตอบสนองความปรารถนาหรือความตั้งใจที่ผู้ฟังมอบให้

3.2 ขอบเขตของข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีใน 2 ประเด็น คือ 1.เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และ 2.เพื่อศึกษาข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ดังนั้นวิธีการเก็บข้อมูลและขอบเขตของข้อมูลจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

²ผู้วิจัยเรียก “Emancipatory Pragmatics” ว่า “วาทปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย” ตาม ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2555)

1. ส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามหรือที่เรียกว่า Discourse Completion Test (DCT)³ เป็นเครื่องมือในการวิจัยจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลากหลายชั้นปีและหลากหลายคณะในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 50 คน) ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งสถานการณ์การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในแบบสอบถามออกเป็น 3 สถานการณ์เพื่อให้ความหลากหลาย อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างยังมีโอกาสเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้แก่ 1. สถานการณ์ที่ท่านตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการเชิญไปงานฉลองวันเกิด 2. สถานการณ์ที่ท่านตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านเกี่ยวกับการแนะนำคอร์สเรียนภาษาอังกฤษ และ 3. สถานการณ์ที่ท่านตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการให้ยืมชุดสำหรับการแสดงละครเวทีของมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างแบบสอบถาม

การตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการเชิญไปงานฉลองวันเกิด

- หากท่านต้องตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการเชิญไปงานฉลองวันเกิด ท่านจะทำอย่างไร

- ☐ ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี โดยพูดว่า.....
- ☐ ไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีเพราะ.....
- ☐ ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี โดยใช้วิธีอื่น คือ.....

2. ส่วนที่เป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1) และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนทั้งสิ้น 30 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1)

ตัวอย่างแบบสอบถามข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ในขณะที่ท่านตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในสถานการณ์ต่างๆ ท่านคำนึงถึงปัจจัยใดบ้าง (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ปัจจัย.....

³ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเช่นเดียวกับชาวนูวียะยาวฤทธา (2554) แต่ดัดแปลงให้เข้ากับกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเนื่องจากแคสเปอร์และบลูม กุลกา กล่าวไว้ว่า “การใช้แบบสอบถามทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนวิธีหนึ่ง” (Kasper and Blum-Kulka 1993 อ้างถึงใน ชาวนูวียะยาวฤทธา 2554)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในส่วนวิธีดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งได้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. สืบรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทาง Emancipatory Pragmatics หรือวัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อยในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีกับข้อความที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง และจากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาดังกล่าวกับข้อความที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง

2. เลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลากหลายชั้นปีและหลากหลายคณะในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 50 คน)

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในส่วนของการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามหรือที่เรียกว่า Discourse Completion Test (DCT) เป็นเครื่องมือ ขณะที่ในการศึกษาข้อความที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

4. เก็บข้อมูลจากเครื่องมือที่สร้างขึ้น

5. วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาเท่านั้น และ 2. วิเคราะห์ข้อความที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ส่วนการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามที่เป็น “ถ้อยคำ” มาวิเคราะห์เริ่มจากการนำคำตอบมาจำแนกเป็นถ้อยคำ โดยพิจารณาจาก 1. การเว้นวรรคของผู้ตอบแบบสอบถามแทนจังหวะหยุดระหว่างถ้อยคำ และ 2. เนื้อความที่สมบูรณ์ของแต่ละถ้อยคำ และเมื่อผู้วิจัยแบ่งคำตอบที่ได้เป็นถ้อยคำแล้ว จึงนำถ้อยคำดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่าเป็นกลวิธีทางภาษาแบบใด โดยพิจารณาทั้งรูปภาษาและเนื้อความของถ้อยคำนั้น และอาศัยแนวคิดด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นเกณฑ์

6. เรียบเรียงผลการวิจัย

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ในหัวข้อผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ

จากการศึกษาข้อมูลคำตอบของกลุ่มตัวอย่างผู้พูดพบว่า กลวิธีทางภาษาที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

5.1.1 กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา

5.1.2 กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง

ในแต่ละกลวิธีมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา

กลวิธีทางแบบตรงไปตรงมา ในที่นี้ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดแสดงการปฏิเสธสิ่งที่ผู้ฟังเสนอความปรารถนาโดยตรงไปตรงมา ไม่มีการตกแต่งถ้อยคำ หรือใช้ถ้อยคำที่ไม่สามารถตีความเป็นเจตนาอื่นได้กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีสามารถเรียงลำดับกลวิธีที่ปรากฏค่าความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

5.1.1.1 การบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่เสนอ

การบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่เสนอ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาเพื่อบอกว่าผู้พูดไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอมักปรากฏคำบอกปฏิเสธ “ไม่” และคำหลังกริยา “ได้” ในถ้อยคำ

- ขึ้นไปงานวันเกิดแกไม่ได้ล่ะ (1)

- ภูไปเรียนคอร์สที่มึงแนะนำไม่ได้แล้วล่ะ (2)

จากตัวอย่างที่ (1)-(2) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอโดยใช้คำบอกปฏิเสธ “ไม่” และคำหลังกริยา “ได้” ในถ้อยคำ

5.1.1.2 การบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่เสนอ

การบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่เสนอ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาเพื่อบอกว่าผู้พูดไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอมักปรากฏคำบอกปฏิเสธ “ไม่” ในถ้อยคำ ทั้งนี้กลวิธีการบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองต่างกับกลวิธีการบอกว่าไม่สามารถตอบสนอง ตรงที่กลวิธีแรกผู้พูดแสดงการปฏิเสธว่าไม่ต้องการตอบสนอง ขณะที่กลวิธีหลัง ผู้พูดต้องการแสดงให้ผู้ฟังเห็นถึงความจำเป็นบางอย่างที่ทำให้ไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ขอ

- ข้าไม่ปอ๊ะ ขอโทษด้วย มีธุระ (3)

- ไม่เอาแล้ว มีแล้วเพื่อน (4)

จากตัวอย่างที่ (3)-(4) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอโดยใช้คำบอกปฏิเสธ “ไม่” ในถ้อยคำ

5.1.2 กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง

กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในที่นี้ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดไม่ได้แสดงการปฏิเสธสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาโดยตรงไปตรงมา แต่ใช้ถ้อยคำลดน้ำหนักความรุนแรงของการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีหรือใช้ถ้อยคำที่ต้องอาศัยการตีความกลวิธีแบบลดน้ำหนักความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีที่สามารถเรียงลำดับกลวิธีที่ปรากฏค่าความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

5.1.2.1 การให้เหตุผล

การให้เหตุผล หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดผู้พูดจึงไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอความปรารถนาดี การให้เหตุผลเป็นการแสดงว่าผู้พูดให้ความสำคัญที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ฟังและไม่ได้ต้องการที่จะปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ในทางตรงกันข้ามผู้พูดกลับมีความจำเป็นบางอย่างที่ทำให้ต้องตอบปฏิเสธ

- **ชั้นยังไม่พร้อมวะ** ขอไว้คร่สหน่าแล้วกัน (5)

- **ชั้นใส่ไม่ได้อะ มันคับมาก** (6)

จากตัวอย่างที่ (5)-(6) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการให้เหตุผล โดยเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างอ้างเป็นเหตุผลที่ระบุว่าเพราะเหตุใดกลุ่มตัวอย่างจึงไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังขอร้องซึ่งในที่นี้ได้แก่ การอ้างว่ากำลังมีปัญหาเรื่องเงินและไม่สามารถใส่ชุดได้ใน ตัวอย่างที่ (5) และ (6) ตามลำดับ

5.1.2.2 การแสดงการขอโทษ

การแสดงการขอโทษ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำเพื่อยอมรับผิดจากการที่ไม่สามารถตอบสนองการแสดงความปรารถนาดีของผู้ฟัง ถ้อยคำที่ใช้กลวิธีนี้จะปรากฏคำกริยา “โทษ” หรือ “ขอโทษ” และในบางกรณีอาจมีคำขยาย “จริง” เพื่อเพิ่มความหนักแน่นของการแสดงการขอโทษ

- **โทษจริงๆ** เว้ยชั้นไปงาน birthday แกไม่ได้จริง... (7)

- **ชั้นยืม** (เอ่ยชื่อเพื่อนคนหนึ่ง) ไปแล้ว **ขอโทษ** แลยไม่ได้ยืมแก (8)

จากตัวอย่างที่ (7)-(8) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงการขอโทษ โดยใช้คำกริยา “โทษ” และคำขยาย “จริง” เพื่อเพิ่มความหนักแน่นของการขอโทษในตัวอย่างที่ (7) และใช้คำกริยา “ขอโทษ” ในตัวอย่างที่ (8)

5.1.2.3 การใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปรารถนาดี

การใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปรารถนาดี หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปรารถนาดีของผู้ฟังก่อนแล้วจึงบอกเหตุผลในการตอบปฏิเสธ มักปรากฏคำช่วยหน้ากริยา “อยาก” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ในถ้อยคำ

- **ชั้นอยาก** ไปงานแกจริงๆ นะเว้ย แต่มันติดเรียน (เอ่ยชื่อวิชา) นะสิ (9)

- **อยาก** เรียนนะแก แต่ชั้นจองอีกที่ไว้แล้วอะ **ขอโทษ** ด้วย (10)

จากตัวอย่างที่ (9)–(10) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปรารถนาดีโดยปรากฏคำช่วยหน้ากริยา “อยาก” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ในถ้อยคำ

5.1.2.4 การแสดงการขอบคุณ

การแสดงการขอบคุณ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการขอบคุณในการแสดงความปรารถนาดีของผู้ฟังก่อนที่จะตอบปฏิเสธ มักปรากฏคำกริยา “ขอบคุณ” หรือ “ขอบใจ” และคำเชื่อม “แต่” ในถ้อยคำ

- ขอบใจเพื่อน แต่ขอโทษด้วยขึ้นไปไม่ได้ (11)

- ขอบคุณแก แต่ฉันต้องใส่ชุดอีกแบบนึง ที่แกให้มานั้นคนละแบบกันจ้ะ (12)

จากตัวอย่างที่ (11)–(12) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถ้อยคำแสดงการขอบคุณโดยปรากฏคำกริยา “ขอบใจ” และ “ขอบคุณ” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ในตัวอย่างที่ (11) และตัวอย่างที่ (12) ตามลำดับ

5.1.2.5 การผัดเวลา

การผัดเวลา หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำผัดการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาดี โดยผู้พูดแสดงว่าแม้ตนจะไม่สามารถตอบสนองความปรารถนาดีของผู้ฟังได้ในตอนนี้ แต่ก็ยินดีที่จะตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังขอร้องในโอกาสต่อไป มักปรากฏคำบอกเวลาแสดงอนาคตในถ้อยคำ

- เอาไว้เทอมหน้าแล้วกัน แล้วฉันจะลงคอร์สที่แกแนะนำ (13)

- ปีนี้ไม่สะดวก ขึ้นไปเซย์เบร์ทเดย์แก่ปีหน้าแล้วกัน (14)

จากตัวอย่างที่ (13)–(14) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถ้อยคำเพื่อผัดเวลาการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาดีโดยปรากฏคำบอกเวลาแสดงอนาคต “เทอมหน้า” และ “ปีหน้า” ในตัวอย่างที่ (13)–(14) ตามลำดับ

5.1.2.6 การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ

การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจว่าผู้พูดจะสามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาดี มักปรากฏคำช่วยหน้ากริยาแสดงการคาดคะเน “อาจ” “อาจจะ” “คง” “คงจะ” หรือ “น่าจะ” ในถ้อยคำ

- ขึ้นอาจจะไปไม่ได้นะ อย่าโกรธกันนะ คือว่าฉันติดธุระ... (15)

- ข้าน่าจะเรียนไม่ได้แล้วละ เพราะติดเรียนกับอิกิวี่ข้างนี่ที่เป็นวิชาบังคับ (16)

จากตัวอย่างที่ (15)–(16) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ โดยปรากฏคำช่วยหน้ากริยาแสดงการคาดคะเน “อาจจะ” และ “น่าจะ” ในตัวอย่างที่ (15)–(16) ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปอัตราส่วนความถี่ของกลวิธีทางภาษาทั้งกลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาและกลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ของกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย

กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา (ครั้ง/ร้อยละ)	กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง (ครั้ง / ร้อยละ)
1.การบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่เสนอ (67 ครั้ง/ร้อยละ 9.58) 2.การบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่เสนอ (54 ครั้ง/ร้อยละ 7.72)	1.การให้เหตุผล (147 ครั้ง/ร้อยละ 21.03) 2.การแสดงการขอโทษ (110 ครั้ง/ร้อยละ 15.73) 3.การใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับ ความปรารถนาดี (95 ครั้ง/ร้อยละ 13.59) 4.การแสดงการขอบคุณ (84 ครั้ง/ร้อยละ 12.01) 5.การผัดเวลา (73 ครั้ง/ ร้อยละ 10.44) 6.การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ (69 ครั้ง/ ร้อยละ 9.87)
121 ครั้ง/ร้อยละ 17.31	578 ครั้ง/ร้อยละ 82.68
699 ครั้ง/ร้อยละ 100	

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้พูดภาษาไทยอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีคู่สนทนา ผู้พูดภาษาไทยจะเลือกใช้กลวิธีแบบลดน้ำหนักความรุนแรงมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในอัตราส่วนถึงร้อยละ 82.68 ขณะที่เลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาในอัตราส่วนเพียงร้อยละ 17.31 ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และคนไทยมักแก้ไขความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม (Klusner, 1981)

5.2 ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ

การแสดงความปรารถนาดี

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจจากการสุมกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลากหลายชั้นปีและหลากหลายคณะในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

โดยการกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนทั้งสิ้น 30 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1)

ผลการศึกษาพบว่าข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาตีพิมพ์ข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของสุนทนาและข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงความถี่ของข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาตีพิมพ์ภาษาไทย

ข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ การแสดงความปรารถนาตีพิมพ์		
1. ข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)	2. ข้อค่านึงที่เป็นเหตุฉุกเฉินหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา	
	2.1 บริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและ/หรือคู่สนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)	2.2 บริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)
1) การรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนา 127 ครั้ง/ร้อยละ 19.81 2) การทำให้คู่สนทนาเข้าใจอย่างตรงไปตรงมา 14 ครั้ง/ร้อยละ 2.18	1) สถานภาพและ/หรือบทบาทของผู้พูดและคู่สนทนา 87 ครั้ง/ร้อยละ 13.57 2) ความเกี่ยวข้องและ/หรือความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างผู้พูดกับคู่สนทนา 75 ครั้ง/ร้อยละ 11.70 3) ความอาวุโสของผู้พูดและคู่สนทนา 71 ครั้ง/ร้อยละ 11.07 4) ความสนิทระหว่างผู้พูดและคู่สนทนา 68 ครั้ง/ร้อยละ 10.60	1) การมีหรือไม่มีบุคคลที่สามในขณะที่สนทนา 73 ครั้ง/ร้อยละ 11.38 2) โอกาสและ/หรือบรรยากาศขณะที่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาตีพิมพ์ 69 ครั้ง/ร้อยละ 10.76 3) ภาพรวมของสถานการณ์การสนทนา 57 ครั้ง/ร้อยละ 8.89
141 ครั้ง/ ร้อยละ 21.99	301 ครั้ง/ร้อยละ 46.95	199 ครั้ง/ร้อยละ 31.04
	500 ครั้ง/ร้อยละ 77.99	
	641 ครั้ง/ร้อยละ 100.00	

จากตารางจะเห็นว่าข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมีทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนาและส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนาโดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงมากที่สุด

ผู้วิจัยเห็นว่าพฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ดังนี้

1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self)

Markus and Kitayama (1991) กล่าวว่าในวัฒนธรรมตะวันตกมีแนวคิดเรื่องตัวตน (self) แตกต่างกัน เช่น สังคมอเมริกันจะมีมุมมองตัวตนแบบอิสระ (an independent view of self) ส่วนสังคมญี่ปุ่นจะมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self)

ทั้งนี้ Markus and Kitayama อธิบายว่าคนที่มุมมองตัวตนแบบอิสระจะมองว่าตนเองมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างและเป็นอิสระจากบุคคลอื่น ในขณะที่คนที่มุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะมองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมและตัวตนของเรากับบุคคลอื่นมีความเกี่ยวข้องกัน

Markus and Kitayama ชี้ให้เห็นว่าคนในสังคมที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะได้รับการปลูกฝังให้ประพฤติตนตามคำสั่งหรือกลุ่มกำหนดและคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลให้คนในสังคมที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพามีความสุภาพอ่อนน้อม ไม่กระทำให้คู่สนทนามีความรู้สึกที่ไม่ดีโดยตรงไปตรงมาเพื่อรักษาความเป็นกลุ่มหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข (2557, น.5-6) ได้เสนอทัศนะไว้อย่างน่าสนใจว่า มุมมองตัวตนแบบพึ่งพาของคนไทยมีความสัมพันธ์กับแนวคิดพุทธศาสนาเรื่อง “ปฏิจสงมุปบาท” (หลักธรรมที่เน้นเรื่องความเกี่ยวเนื่องและเป็นเหตุปัจจัยกันและกัน) กล่าวคือ คู่สนทนาที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะปฏิเสธด้วยลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยและพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าความขัดแย้ง สอดคล้องกับที่ Klausner (1981), Bilmes (1992), Podhisita (1998), สนิท สมักรการ (2535), อकिनพิพัฒน์ (2539) และฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2542) ได้อธิบายว่าคนไทยมักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในสังคม และปัจจัยประการสำคัญที่กำหนดการประพฤติปฏิบัติของคนไทยให้เป็นเช่นนั้น คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะกำหนดให้คนหลีกเลี่ยงการแสดงอารมณ์รุนแรง หลบหลีกการเข้าไต่ปากฟัน และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า

ดังนั้นการที่กลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพยายามที่จะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีจึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องการมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาเนื่องจากถ้าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงกับผู้ฟังที่ถ้อยจะช่วยเหลือสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสังคมดังกล่าว

2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism)

Hofstede (1984, 1987) เสนอว่าสังคมที่ดำรงอยู่ในแต่ละวัฒนธรรมอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. สังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) หรือสังคมที่สมาชิกในสังคมต่างให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันเป็นพวกพ้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และ 2. สังคมแบบอิงบุคคล (individualism) หรือสังคมที่สมาชิกในสังคมมักให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างเป็นปัจเจก และให้ความสำคัญการอยู่แบบตัวคนเดียวมากกว่าการรวมกลุ่มเป็นพวกพ้อง

ทั้งนี้ Hofstede และนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Triandis (1995), Mulder (1996), Pongsapich (1998), Roongrengsuke and Chansuthus (1998: 171), Jandt (2010), ทิตยา สุวรรณะชญ และคณะ (2527), สุพัตรา สุภาพ (2529) และเมตตา วิวัฒนากุล (2549) จัดให้สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม กล่าวคือ คนที่อยู่ในสังคมที่มีลักษณะเช่นนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มและต้องการการยอมรับจากกลุ่ม เนื่องจากเห็นว่าการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการแสดงพฤติกรรมของคนในสังคมแบบอิงกลุ่มจึงมักจำค่านึงถึงความรู้สึกของคนอื่นเป็นสำคัญ

ดังนั้นการที่กลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพยายามเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีด้วยกลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงจึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่มเนื่องจากสังคมอิงกลุ่มเป็นสังคมที่ผู้พูดจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพราะฉะนั้นการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีจึงสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้สมาชิกภายในกลุ่ม

3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

Hall (1976, 1981) เป็นผู้นำเสนอแนวคิดเรื่อง วัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture) และวัฒนธรรมบริบทต่ำ (Low context culture) ทั้งนี้วัฒนธรรมบริบทต่ำ (Low context culture) เป็นวัฒนธรรมที่เชื่อว่าคำพูดเพียงอย่างเดียวสามารถตีความหมายการสื่อสารได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องดูความหมายจากท่าทาง การแสดงออกและบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ร่วมด้วยการพูดจาของคนในวัฒนธรรมนี้มักจะพูดตรงไปตรงมาและไม่ค่อยคำนึงถึงบริบทแวดล้อมเท่าใดนัก

ทั้งนี้นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Hall (1976, 1981), Mulder (1996), Pongsapich (1998), Roongrengsuke and Chansuthus (1998: 171), Sriussadaporn-Charoenngam and Jablin (1999), สุพัตรา สุภาพ (2528), พัทธวิภา เอื้ออมรวณิช (2547) จัดให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture) กล่าวคือ ในการแสดงความไม่พอใจ คนไทยไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการปฏิสัมพันธ์เท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงบริบทของการปฏิสัมพันธ์ด้วย และเชื่อว่าคำพูดเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถตีความหมายการสื่อสารได้ทั้งหมด ต้องดูความหมายจากท่าทาง การแสดงออกและบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ร่วมกัน การพูดจาของคนในวัฒนธรรมนี้มักจะพูดอ้อมค้อม ไม่ตรงประเด็น และจะรักษาความสัมพันธ์โดยดูความเหมาะสมกับบริบท บุคคล กาลเทศะ และโอกาสในการสนทนา

จากการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture) อาจสามารถนำมาใช้อธิบายข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่ระบุว่าปัจจัยในเรื่องบริบทของการแสดงความไม่พอใจทั้งในบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและ/หรือคู่สนทนาหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสนทนาเป็นปัจจัยที่คำนึงถึงเมื่อต้องเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ตามแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) โดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จากกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีจำนวน 100 คน (จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 50 คน) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมี 2 ส่วน คือ 1. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่คำนึงถึงมากที่สุดในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

พฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self) 2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) และ 3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่างานวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย แต่จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งยังเลือกตอบแบบสอบถามในช่องคำตอบ “ไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี” และ “ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีโดยใช้วิธีอื่น” นอกเหนือจากการใช้กลวิธีทางภาษา และจากการสังเกตของผู้วิจัย ผู้วิจัยพบว่าข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดียังมีความสัมพันธ์กับการไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีรวมถึงการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีโดยใช้วิธีอื่น

นอกจากนี้ในบทความวิจัย ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเฉพาะนิสิตนักศึกษาเท่านั้น และอาจไม่ได้เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาไทยทั้งหมด รวมไปถึงจากการสังเกตข้อมูล ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายและกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงยังเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ การแสดงความปรารถนาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้หากได้มีการศึกษาต่อไปก็จะทำให้เข้าใจแง่มุมของการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยในแง่มุมที่ละเอียดและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย:

- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2542). ผู้ใหญ่-ผู้น้อย, ใน สุวรรณสาธนาานันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร (บรรณาธิการ), คำ: ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย, หน้า 234-243. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาวนิพนธ์เยาวฤทธา. (2554). *วัจนกรรม 3 ชนิดกับแนวคิดเรื่องยูณคุณในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โธสิธิตา. (2542). พรรคพวก, ใน สุวรรณสาธนาานันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร (บรรณาธิการ), คำ: ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย, หน้า 180-191. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). *เอกสารคำสอนรายวิชาการวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข. (2557). ผู้พูดภาษาไทยปฏิสัมพันธ์อย่างไรในการสนทนาแบบเน้นภารกิจ : การศึกษาข้อมูล Mister O ตามแนว Emancipatory Pragmatics. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการภาษาและภาษาศาสตร์ประจำปี 2557 ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (น.5-6). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตยา สุวรรณะขุ และคณะ. (2527). *สังคมและวัฒนธรรมไทย : ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัทธรวิภา เอื้ออมรวณิช. *ปัจจัยที่มีผลต่อความเจียบในห้องเรียนของนักศึกษาไทยในระดับอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เมตตา วิวัฒนากุล. (2549). *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ. (2543). *กลวิธีการปฏิเสธในการตอบวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธิ สมักรการ. (2535). “ความขัดแย้ง ปมปัญหาและอนาคตของสังคมไทย: พิจารณาจากค่านิยมทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ” รายงานวิจัยสังคมและวัฒนธรรม: ข้อสังเกตและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

- สุภัทรา สุภาพ. (2529). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนาและประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อคินรพีพัฒน์. (2539). *มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ภาษาอังกฤษ:

- Bilmes,J. (1992). “Dividing The Rice: A Microanalysis of Mediator’s Role in A Northern Thai Negotiation” *Language in society*21: 569-602.
- Hall,S. (1976). *Visual culture : the reader*.London ; Thousand Oaks : SAGE Publicationsin association with the Open University.
- Hanks, Ide andKatagiri. (2009). Introduction Towards an emancipatory pragmatics. *Journal of Pragmatics*41 : 1-9
- Hofstede, G. (1984). *Culture’s consequences :internationaldifferences in work-related Values*. Beverly Hills : Sage Pub.
- Hofstede, G. (1987). *Culture’s consequences : international differences in work-relatedvalues*. Beverly Hills : Sage Pub.
- Jandt, F. E., and P.B. Pederson. (1996). *Constructive conflict management: Asia – Pacific cases*. ThousandOaks: Sage Publications.
- Klauser, W, J. (1981). *Reflections on Thai Culture*.Bangkok :Suksit Siam.
- Liao, Chao-chih and Mary I. Bresnahan. (1996). A Contrastive Pragmatic Study on America English and Mandarin Refusal Strategies. *Contrastive Semantics and Pragmatics*. Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Markus, H. R., andKitayama,S. (1991). Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion,and Motivation. *Psychological Review*98, 2:224-253.
- Mulder, N. (1996). *Inside Thai society: An interpretations of everyday life*. Amsterdam: Pepin Press.
- Podhisita, C. (1998). Buddhism and Thai world view. InAmaraPonsapich(eds), *Tradittionnal And Changing Thai World View*, pp. 29-62. Bangkok: ChulalongkornUniversity Press.
- Pongsapich, A (eds). (1998). *Traditional and changing Thaiworld view*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Roongrengsuke, S., and D. Chansuthus.(1998). Conflict management in Thailand. In K. Leung and D. Tjosvold (Eds.), *Conflict management in the Asia Pacific assumptions and approaches in diverse culture*, 167- 221. Singapore: Wiley.
- Sriussadaporn-CharoenngamandJablin. (1999). *An Exploratory Study of Communication*

Competence in Thai Organizations Journal of Business Communication
36, 4:382–418.

Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder : Westview Press.

Widjaja, Christina S. (1997). *A study of Date Refusal : Taiwanese Females and American Females*. ESL Departm

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัล
กรณีศึกษาอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน
Cultural Industry and Communication in Digital Era: A Case Study
of Thai Cultural Industry in China

ประภาภรณ์ รัตน์¹ หยกขาว สมหวัง²

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นกระบวนการปฏิวัติอุตสาหกรรมจากแง่มุมด้าน เศรษฐศาสตร์มาสู่มุมมองเชิงสังคมวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าและถูกป้อนเข้าสู่ กระบวนการผลิตอย่างมีระบบส่งผลให้เกิดพลังอำนาจในรูปแบบใหม่ต่างจากอุตสาหกรรม การสร้างวัฒนธรรมแบบเดิมที่สร้างผู้คนมีมิติเดียว ทั้งนี้านิยามใหม่ของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม เป็นการใช้อำนาจละมุน (soft power) เพื่อครอบงำทางความคิด รวมถึงการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ใช้ เทคโนโลยีเป็นพลังขับเคลื่อนทำให้เกิดสังคมเครือข่ายที่ส่งผลให้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมได้ แพร่กระจายในวงกว้างอย่างรวดเร็ว เกิดผู้สื่อสารในระดับมวลชน (mass self-communication) ที่สามารถสร้างเนื้อหาด้วยตนเอง (self-content generated) และมีอำนาจในการเลือกในประเด็น ที่ตนเองสนใจ (self-selected) เกิดการผสมผสานวัฒนธรรม (hybrid cultural) สำหรับกรณี อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนผ่านสื่อบันเทิงมีปัจจัยที่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมดังกล่าว ได้แก่ ความใกล้ชิดบริบทสังคมและวัฒนธรรม ความโดดเด่นด้านเนื้อหา การสนับสนุนนโยบาย ของรัฐบาล ข้อจำกัดด้านนโยบายสื่อบันเทิงของจีน ส่งผลในมิติสังคม คือ การเกิดเครือข่ายทาง สังคมและพื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural sphere) การประกอบสร้างความเป็นไทยผ่านการผลิต สื่อบันเทิงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นไทย มิติเศรษฐกิจ คือ อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม ไทยในจีนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมผ่านการ สื่อสารในยุคดิจิทัลส่งผลต่อทัศนคติ พฤติกรรมนำมาสู่การสร้างอาณานิคมทางวัฒนธรรมแบบใหม่

คำสำคัญ : อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม การสื่อสารในยุคดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน

Abstract

Cultural Industry is a process of industry revolution which moves its aspect from economics to social culture. When culture becomes a product fed to production

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

prauvey@gmail.com, jihyun_4500@hotmail.com

process systematically, it results in a new form of power. Contrarily, innate cultural industry has only one dimension which is creating human being. However, this latest definition of cultural industry is the use of soft power to dominate people's thoughts. Together with communication in digital era, it is a driven power forming social network, which causes a rapid expansion of cultural industry. Also, it creates a mass self-communication with self-content generated, self-selected, and hybrid cultural. In a case study of Thai cultural industry in China via entertainment media, there are factors that affect such industry namely intimacy of socio-cultural context, notability of content, support from government policy, limitation of Chinese entertainment policy. In the dimension of society, social network, cultural sphere and Thainess are constructed through entertainment media. Creative economy drive, in the dimension of economy, is another consideration in cultural industry in China. Therefore, cultural industry and communication in digital era effects attitude behavior led to new cultural imperialism.

Keyword : Cultural Industry, Communication in Digital Era, Thai Cultural Industry in China

บทนำ

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นกระบวนการปฏิบัติอุตสาหกรรมจากแง่มุมด้านเศรษฐกิจนำมาสู่มุมมองเชิงสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นอีกหนึ่งเสาหลักในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจ เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าและถูกป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตอย่างมีระบบ ส่งผลให้เกิดพลังอำนาจในรูปแบบใหม่ ทั้งนี้การสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญได้สร้างสังคมเครือข่ายที่ส่งผลให้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมให้แพร่กระจายในวงกว้างอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารช่วยให้ประสบการณ์ของมนุษย์สามารถแผ่ขยายกว้างออกไป (extension of experience) สร้างปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกว่า “หมู่บ้านโลก” (global village) เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural sphere) ทำให้เกิดการพบปะ แลกเปลี่ยน ต่อสู่วางวัฒนธรรม ทั้งยังสร้างผู้รับสารที่มีลักษณะเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารด้วยตนเองในระดับมวลชน (mass self-communication) อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนเป็นอีกหนึ่งปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าการส่งผลิตภัณฑ์ที่เรียกว่า วัฒนธรรม สู่ตลาดโลกนอกจากผลกำไรในเชิงการค้าแล้วยังเป็นการบ่มเพาะความเป็นไทยภายใต้แรงหนุนด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อทัศนคติ พฤติกรรมทำให้เกิดการสร้างอาณานิคมทางวัฒนธรรมใหม่

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม (Cultural Industry)

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมได้รับการกล่าวถึงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

อุตสาหกรรมชนิดนี้เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ เมื่อกล่าวถึงอุตสาหกรรมคนโดยทั่วไปมักจะนึกถึงอุตสาหกรรมการผลิตที่ประกอบไปด้วย ทุน แรงงาน ที่ดิน ผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นการมองในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ ทั้งนี้จากแนวคิดของสำนักแฟรงค์เฟิร์ตมองสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่าเป็นสังคมมวลชน (mass society) มีรูปแบบวัฒนธรรมแบบมวลชน (mass culture) ใช้การสื่อสารในลักษณะของการสื่อสารมวลชน (mass communication) และสังคมแบบนี้มีการสร้างวัฒนธรรมจนกลายเป็นอุตสาหกรรม

กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมที่มีการนำระบบอุตสาหกรรมมาใช้ในการผลิตนั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอย หากเกิดขึ้นท่ามกลางบริบทที่ได้พัฒนาจนมีลักษณะการแบ่งแยกหน้าที่การทำงานและความสุขของปัจเจก แต่เดิมการทำงานของมนุษย์มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ทำได้เช่นเดียวกันกับสัตว์อื่น เช่น กิน นอน พักผ่อน ฯลฯ ลักษณะที่สองเป็นกิจกรรมที่เป็นลักษณะของมนุษย์โดยเฉพาะ คือ การทำงานซึ่งมีแต่ในมนุษย์เท่านั้น การทำงานนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่น่าจะทำให้มนุษย์มีความสุขและมีความภาคภูมิใจ แต่การทำงานในระบบทุนนิยมทำให้ลักษณะการทำงานของมนุษย์เป็นการทำงานที่ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความสุขความทุกข์ใจจำเป็นต้องทำเพื่อความอยู่รอดเช่นเดียวกันกับการทำงานในระบบอุตสาหกรรมที่แยก “หน้าที่การทำงาน” และ “ความสุขของปัจเจก” ออกจากกัน ในยุคนาซีได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ที่ต่อยอดมาจากวัฒนธรรมอุตสาหกรรมทุนนิยมด้วยการบังคับอย่างเปิดเผยให้ผู้คนกดเก็บความสุขของตนเพื่อการประกอบหน้าที่ ดังนั้นความหมายดั้งเดิมของวัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงไป

อะดอร์โนหนึ่งในนักคิดที่สำคัญของนักคิดสำนักแฟรงค์เฟิร์ตได้วิเคราะห์ลักษณะของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมมวลชนเป็นมนุษย์ที่ถูกตัดขาดจากสายสัมพันธ์ทางสังคม (social bond) ที่เคยผูกพันทั้งครอบครัว ศาสนา ชุมชน ผู้คนมีลักษณะเป็นปัจเจกชนที่ขาดความมั่นใจ สมยอมคล้อยตามผู้อื่นได้ง่ายจึงหันไปยึดติดกับวัตถุโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุที่เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

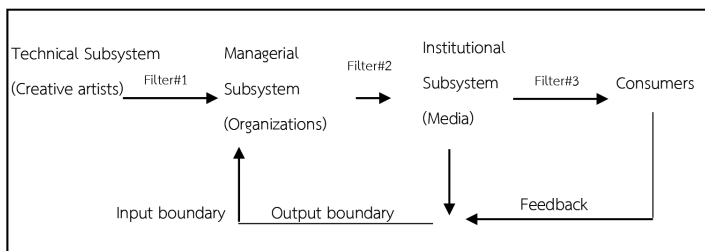
ลักษณะสำคัญของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมคือ กระบวนการทำวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า (commoditization of culture) เมื่อสินค้าอุปโภคบริโภคถูกเปลี่ยนมาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมโดยคาดหวังว่าจะให้เป็นสินค้าที่สร้างความสุขให้กับมวลชนที่มีลักษณะเป็นปัจเจกผ่านอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมเพลง อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากจะมีมูลค่าด้านการใช้สอยแล้วยังมีมูลค่าเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย เช่น ประเภทของภาพยนตร์ที่รับชม เพลงที่ฟัง ละครที่ดู ล้วนเป็นสัญญาณในการบ่งบอกอัตลักษณ์ของบุคคลหรือสถานะชนชั้นของบุคคล นอกจากนี้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมยังมีลักษณะของการรวมศูนย์ (centralization of culture) กล่าวคือ มีการสลายตัวของวัฒนธรรมเดิมเกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่าวัฒนธรรมมวลชนที่ผู้คนมีรสนิยมความชอบสินค้าวัฒนธรรมแบบเดียวกันเอื้อต่อการผลิตสินค้าแบบมวลชน (mass production) ที่ผ่านกระบวนการผลิตอย่างมีระบบ

Paul Hirsch (1972) ได้พัฒนาโมเดลของระบบของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเพื่ออธิบายกระบวนการทำงานของระบบการสร้างวัฒนธรรมซึ่งเริ่มจากผู้สร้างวัฒนธรรม เช่น ศิลปิน ผู้มีความสามารถด้านต่าง ๆ จากโมเดลผู้สร้างวัฒนธรรมเหล่านี้เมื่อเข้ามาอยู่ในระบบอุตสาหกรรม

การสร้างวัฒนธรรมจะกลายเป็น technical subsystem ทำหน้าที่ในการนำวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบ การนำวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบนั้นข้ามผ่านข้อจำกัดด้านพรมแดน (filter#1) ผู้สร้างวัฒนธรรมอาจจะอยู่ในฐานะผู้สร้างภาพยนตร์ นักเขียนนวนิยาย เป็นทั้งผู้ผลิต ผู้เผยแพร่ ผ่านช่องทางการสื่อสารหลายรูปแบบโดยไม่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดด้านขอบเขต พื้นที่ ผู้สร้างวัฒนธรรมจึงอยู่ในฐานะ “Boundary Spanner”

ในขณะที่มีการนำวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบจากผู้สร้างวัฒนธรรม (creative artist) ส่วนสำคัญถัดมา คือ การนำวัฒนธรรมเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตผ่านองค์กรต่างๆ ที่ทำหน้าที่ในการสร้างวัฒนธรรม เช่น สำนักพิมพ์ บริษัทสร้างภาพยนตร์ ทั้งที่มีขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ผลผลิตที่ได้จากการสร้างวัฒนธรรมของระบบนี้จะทำให้เกิดวัฒนธรรมสำหรับมวลชนที่มีปริมาณมากและไม่มี ความหลากหลาย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการสื่อสารเข้ามาช่วยในการผลิตวัฒนธรรมให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ (product)(filter#2)

ระบบการสร้างอุตสาหกรรมนอกจากวัฒนธรรมจะถูกสร้างโดยปัจเจกและองค์กรสื่อแล้ว ก่อนที่วัฒนธรรมจะถูกส่งไปยังผู้บริโภคจะต้องผ่าน media gatekeepers (institutional subsystem) เช่น นักจัดรายการวิทยุ (disc jockeys) เจ้าของรายการทอล์กโชว์ (talk show hosts) นักวิจารณ์ภาพยนตร์ (film reviewers) ผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งผ่านวัฒนธรรมไปสู่ผู้บริโภค มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ โน้มน้าวใจคนในสังคมผ่านสื่อ (filter#3) จะเห็นได้ว่า ผู้รับสารในโมเดลนี้เมื่อเข้าสู่ระบบของการสร้างวัฒนธรรมแล้วได้เปลี่ยนจากผู้รับสารเป็นผู้บริโภค ทำหน้าที่ในการรับวัฒนธรรมที่ผ่านกระบวนการผลิตนี้

แผนภาพที่ 1 Paul Hirsch's Cultural Industry System (Griswold Wendy, 2013)

จากโมเดลจะเห็นว่า มีปฏิกริยาตอบกลับ 2 ประเภท ที่เกิดขึ้นในระบบการสร้างอุตสาหกรรม วัฒนธรรม ประเภทแรก ปฏิกริยาตอบกลับจาก media gatekeepers (institutional subsystem) ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของการวิจารณ์ ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นระหว่างการออกอากาศ ประเภทที่สอง ปฏิกริยาตอบกลับจากผู้บริโภคสามารถวัดได้จากความนิยม จำนวนยอดขายตัว เป็นต้น โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อวัฒนธรรมเข้าสู่กระบวนการผลิตอย่างมีระบบวัฒนธรรมจะกลายเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมมวลชน

ผลกระทบของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม

1. การสร้างผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเดียวกันเมื่อผู้รับสารกลายเป็นผู้บริโภคและวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า สินค้าที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มใหญ่ที่ไม่มี ความแตกต่างกัน เช่น ละครที่มีโครงเรื่องที่ไม่ว่าแตกต่างกันเปลี่ยนเพียงแค่ผู้แสดง ลักษณะแบบนี้เป็นการสร้างวัฒนธรรมให้มีมาตรฐานเดียวกันเหมือนกับโรงงานที่ผลิตสินค้าที่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมได้ผลิวัฒนธรรมออกมาในรูปแบบปลอดภัยไว้ก่อน กล่าวคือ เมื่อทำสิ่งใดแล้วมีคนดูมีคนชอบ ได้รับความนิยม สินค้านั้นก็จะถูกผลิตซ้ำเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบทุนนิยมรวมถึงตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค หลีกเลี่ยงการผลิตสินค้าที่มีความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลกำไรซึ่งเป็นจุดสำคัญของระบบทุนนิยมที่ใช้เกณฑ์ด้านเศรษฐกิจเป็นเครื่องวัดความสำเร็จ ต่างจากวัฒนธรรมสมัยดั้งเดิมที่มีหัวใจในเชิงสุนทรียะ คุณค่า และศีลธรรม (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

2. การสร้างผลกระทบต่อผู้รับสารในมิติของจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการกลายเป็นผู้รับสารมิติเดียว อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมนอกจากจะผลิตสินค้าให้มีมาตรฐานเดียวกันแล้วสิ่งสำคัญที่เกิดต่อผู้รับสาร คือ การเปลี่ยนผู้รับสารให้กลายเป็นผู้บริโภคที่มีลักษณะที่เหมือนกันภายใต้การถูกครอบงำด้านจินตนาการอันเกิดจากกระบวนการสร้างวัฒนธรรม การผลิตซ้ำ และการบริโภคจากเงื่อนไขในเชิงเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหมือนกำแพงที่ส่งผลต่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกล้าที่แสดงแตกต่าง ในขณะที่ทุกคนมุ่งมองต่อผู้รับสารผ่าน อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมนั้นจะเป็นผู้รับสารที่มีมิติเดียวไม่ต่อต้าน ไม่ตั้งคำถาม (สมสุข หินวิมาน, 2557) แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้สร้างผู้รับสารที่มีลักษณะหลายมิติมากขึ้น

3. อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นอำนาจในนิยามใหม่ที่ก้าวผ่านการใช้อำนาจทางทหาร การใช้กำลัง (hard power) ในการยึดครองพื้นที่ อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นการใช้การสื่อสารเพื่อการครอบงำมโนทัศน์วัฒนธรรมอื่นด้วยกระบวนการผลิต การเผยแพร่ และนำไปสู่การยอมรับ ไม่ได้ครอบครองพื้นที่ทางกายภาพแต่ครอบงำทางความคิดที่หยั่งรากลึกและมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล หรือที่เรียกว่า อำนาจละมุน (soft power) ในอดีตจะเห็นได้จากการไหลของวัฒนธรรมตะวันตกสู่ตะวันออกผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการลงทุนของประเทศตะวันตกที่แพร่หลายเข้าสู่โลกตะวันออกเกิดอาณานิคมทางวัฒนธรรม ทำนองเดียวกันกับกระแสความนิยมของสื่อบันเทิงเกาหลีในปัจจุบันที่สร้างปรากฏการณ์ Korea wave ไปทั่วโลกภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างจริงจังนำมาสู่การสร้างอำนาจเชิงวัฒนธรรมในบริบทการเมืองระหว่างประเทศ (สุรัสวดี ดีเจริญ, 2553)

4. วัฒนธรรมกับอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1994 โดยประเทศออสเตรเลียนำเสนอรายงานที่ชื่อ “Creative Nation Report” (สมบัติ กุสุมาลี, 2558) เพื่อขึ้นนโยบายของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม มุ่งเน้นการส่งเสริมการพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ภายหลังในปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลอังกฤษได้นำแนวคิดนี้มากำหนดเป็นนโยบายพร้อม

ทั้งจัดตั้งทีมงานอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ซึ่งมีหลากหลายแบบและครอบคลุมจนถึงอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม โดยเฉพาะตัวแบบ “ตัวบทเชิงสัญลักษณ์” (symbolic texts model) เป็นตัวแบบที่พัฒนามาจากแนวคิดของสำนัก แฟรงค์เฟิร์ต กระบวนการของการก่อรูปและแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของสังคมเกิดจากการผลิตทางวัฒนธรรม มีการแพร่กระจาย และการบริโภค ตัวบทเชิงสัญลักษณ์ หมายถึง ข้อความที่ถูกส่งผ่านสื่อที่มีความหลากหลายทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง สื่อใหม่ สร้างรายได้ให้กับประเทศที่ผลิตวัฒนธรรมเป็นสินค้าส่งออก

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมโดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม คือ การสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างวัฒนธรรม ทั้งกระบวนการผลิต รูปแบบของเนื้อหา ช่องทางการเผยแพร่ และการบริโภค เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมขยายอาณาเขตได้กว้างไกลและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสร้างสังคมเครือข่ายที่เกื้อหนุนให้วัฒนธรรมสามารถขับเคลื่อนอย่างไร้พรมแดน

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัล

การสื่อสารในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากการสื่อสารในยุคดั้งเดิม ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้ผู้คนสามารถเชื่อมต่อกันโดยง่ายและเอื้อให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่ไม่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ เวลา การสื่อสารในปัจจุบันเป็นการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ข้อมูล ข่าวสาร ถูกจัดเก็บและส่งต่อในรูปแบบสื่อดิจิทัล พฤติกรรมการสื่อสารของคนยุคดิจิทัลจะใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลัก ซึ่งเป็นสื่อที่แพร่กระจายด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม ทำให้การสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปจากการใช้สื่อแบบดั้งเดิม โดยเพิ่มศักยภาพของการสื่อสารมากขึ้น เป็นการสื่อสารแบบสองทาง เน้นให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน โดยสามารถผลิตและกระจายเนื้อหาสารทั้งที่เป็นข้อความ ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ทั้งรูปแบบบล็อก ไม่โครบล็อกเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เป็นต้น พฤติกรรมของผู้รับสารก็เปลี่ยนจาก passive เป็นผู้รับสารที่ active มากขึ้น รวมถึงการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปในการขยายประสบการณ์ของตนให้มากยิ่งขึ้นทำให้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนดการรับรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ของผู้รับสาร

Marshall McLuhan (1960) นักสื่อสารมวลชนจากสำนักโตรอนโตศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด โดยมีแนวคิดที่ว่า ระบบสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นใหม่ทำให้โลกกลายเป็นหมู่บ้านโลก (global village) ที่ทุกคนเป็นสมาชิกของหมู่บ้านเดียวกัน ระบบเทคโนโลยีเชื่อมโยงโลกเข้าไว้ด้วยกันจนกลายเป็นระบบสังคมเดียว คือ มีระบบการเมืองและวัฒนธรรมเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีสื่อสารที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์ คือ สื่อขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ขยายประสบการณ์ของมนุษย์ออกไปอย่างมากจนราวกับว่าทำให้คนจำนวนมากสามารถจะไปรู้เรื่องไหนก็ได้ (space) ภายในเวลาที่รวดเร็ว (time) เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและเวลากลายเป็นเรื่องไร้ความหมาย

Manuel Castells (1996) แสดงทัศนะเกี่ยวกับการสื่อสารในยุคดิจิทัลว่าเป็นการเปลี่ยนรูปโฉมภูมิสังคมของมนุษย์ (social landscape of human life) อย่างลึกซึ้งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การปฏิวัติทางเทคโนโลยี” ซึ่งมีแกนกลางอยู่ที่เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องจักรสำคัญในการปรับเปลี่ยนพื้นฐานทางวัตถุของสังคม (the material basis of society) ไปสู่รูปแบบใหม่อย่างรวดเร็วดังจากการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป แต่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดรูปแบบทางสังคมใหม่ซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งสังคมสมัยใหม่ คือ สังคมที่ถูกผลักดันขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายของการปฏิสัมพันธ์ระดับโลก (global network of global interaction) สร้างอาณาบริเวณครอบคลุมที่กว้างขวาง (pervasiveness) และมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นให้เกิดสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ แทรกซึมเข้าไปในกระบวนการทำงานภายในองค์กรและกิจกรรมทุกด้านของมนุษย์

จากที่กล่าวมาข้างต้นการสื่อสารในยุคดิจิทัลมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญส่งพลังแรงบวกในหลายมิติ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัลกับอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งในด้านการผลิต การเผยแพร่ และการบริโภควัฒนธรรมในโลกเสมือนที่กำลังไหลบ่าข้ามพรมแดนระหว่างประเทศและมีการช่วงชิงพื้นที่ในการครอบงำวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อนักคิด พฤติกรรม และอาจนำไปสู่กลไกการควบคุมทางอุดมการณ์ ด้วยคุณลักษณะการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการก้าวข้ามผ่านพรมแดนต่างๆ การขยายอาณาเขตของวัฒนธรรมย่อมครอบคลุมในวงกว้างตามไปด้วย หลุดพ้นจากความเชื่อเดิมที่ว่าวัฒนธรรมจะอยู่ในพื้นที่ของผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเท่านั้น ในทางกลับกันการสื่อสารในยุคดิจิทัลทำให้เกิดการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและสร้างพลังอำนาจให้กับผู้ผลิตวัฒนธรรม การสื่อสารในยุคดิจิทัลส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมในหลายแง่มุมดังนี้

1. การสื่อสารในยุคดิจิทัลสามารถสร้างพลังการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม การสร้างวัฒนธรรมให้ซึมลึกและขยายวงกว้าง ทั้งยังเป็นการสะท้อนให้เห็นผลของอำนาจที่ส่งผ่านวัฒนธรรมทั้งรูปแบบของสังคมเครือข่ายที่หลากหลาย สร้างผู้รับสารหน้าใหม่ที่มีลักษณะเป็นผู้ที่สามารถเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารด้วยตนเองในระดับมวลชน ที่เรียกว่า mass self-communication (Manuel Castells, 2009) ผู้รับสารสามารถสร้างเนื้อหาด้วยตนเอง (self-generated) มีอำนาจในการเลือกสื่อสารในประเด็นที่ตนเองสนใจ (self-selected) ผ่านช่องทางการสื่อสารอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการผลิต การเผยแพร่ และการบริโภคสินค้าของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่ยากเกินความสามารถของคนในยุคดิจิทัล

2. เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารลดข้อจำกัดด้านพื้นที่ และเวลา จึงมีการนิยามพื้นที่ในโลกเสมือนว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ในขณะเดียวกันพื้นที่นี้ยังเป็นพื้นที่สาธารณะแห่งวัฒนธรรม (cultural sphere) ตอบสนองอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมให้เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับมวลชน (mass product) เกิดพื้นที่ในการพบปะของวัฒนธรรมที่หลากหลาย หลอมรวมความเป็น local ให้กลายเป็น global อย่างไรก็ดีตามพื้นที่ในโลกเสมือนนี้ยังแฝงไปด้วยอำนาจของ ผู้เป็น

เจ้าของ ผู้ที่สามารถครอบงำทางวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลคือผู้ที่ครอบครองสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าถึงและมีทักษะการเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าย่อมได้เปรียบ

3. การสื่อสารในยุคดิจิทัลยังทำให้เกิดสังคมเครือข่ายการแบ่งปัน เช่น การแบ่งปันวิดีโอ ภาพถ่าย ข้อความ ของผู้คนที่มีความชื่นชอบ หลงใหลในวัฒนธรรมเดียวกัน อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาจากสังคมเครือข่ายการแบ่งปันในยุคดิจิทัล คือ การละเมิดลิขสิทธิ์ ปัญหานี้ส่งผลในทางกฎหมายและส่งผลต่อการผลิต การสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตงานสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับสารในการเสพสุนทรียภาพภายใต้กลไกของระบบทุนนิยม หากเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการแบ่งปันที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ย่อมสร้างความเสียหายทั้งแง่ของกำไรและกำลังใจของผู้ผลิต

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารวัฒนธรรมอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการสร้างมายาคติทางวัฒนธรรม ดังที่กล่าวไปแล้วว่าอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมมีกระบวนการอย่างมีระบบและอยู่ภายใต้กลไกของระบบทุนนิยมหรืออำนาจการปกครอง แม้พื้นที่การสื่อสารในยุคดิจิทัลมีลักษณะเป็นพื้นที่สาธารณะเปิดกว้างในการเข้าถึง อย่างไรก็ตามปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำ ช่องว่างด้านดิจิทัลยังคงเป็นปัญหาที่ต้องคำนึงถึง ยังมีเจ้าของวัฒนธรรมที่ยังไม่สามารถเข้าถึงเผยแพร่ วัฒนธรรมของตนเองผ่านการสื่อสารในยุคดิจิทัลได้

5. การพบปะกันของวัฒนธรรมในพื้นที่โลกเสมือนของผู้คนที่มิบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำให้เกิดกระบวนการผสมผสานทางกลายเป็นลูกผสมทางวัฒนธรรม (hybrid cultural) เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่กลมกลืนที่ส่งผลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตและการดำรงรักษาคุณค่าของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยได้ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในการแพร่กระจายและบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อบันเทิง ประเภทภาพยนตร์และละคร สื่อบันเทิงดังกล่าวนอกจากสร้างสุนทรียภาพในการรับชมแล้วยังสะท้อนมิติของวิถีชีวิตของตัวละครในบริบทสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ อีกทั้งมีส่วนในการหล่อหลอมให้เกิดความรู้ ทักษะคติ พฤติกรรมต่อผู้รับสารซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมตลาดขนาดใหญ่ของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทย คือ ประเทศจีน จากสถิติภาพยนตร์ที่เข้าฉายในต่างประเทศ พบว่า ภาพยนตร์เรื่อง “สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก” เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ 6,000 โรงภาพยนตร์ของประเทศจีน ซึ่งเป็นอันดับหนึ่งของภาพยนตร์ไทยที่มีการฉายกว้างในต่างประเทศ (อัญชลี ชัยวรพร, 2557) กรณีดังกล่าวเกิดจากการขับเคลื่อนของหลายภาคส่วนทั้งนโยบายจากภาครัฐ ภาคเอกชน พร้อมทั้งพลังจากเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลให้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในประเทศจีนเป็นประเด็นที่น่าสนใจและมีโอกาสเติบโตที่ดีในอนาคต (ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน ณ นครเซี่ยงไฮ้, 2555)

กรณีศึกษา อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน

ประเทศไทยมียุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2555 - 2559) ประเทศไทย : ศูนย์กลางภาพยนตร์และวิดิทัศน์แห่งเอเชีย Thailand : The Asian

Hub of Movie and Digital Content ซึ่งประเทศไทยได้พัฒนาอุตสาหกรรมนี้มาตั้งแต่ปี 2552 เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ให้เป็นสื่อสำคัญ ในการบ่มเพาะความคิด และ พฤติกรรมของเยาวชนและประชาชนให้มีลักษณะสร้างสรรค์ รู้เท่าทันต่อการเลือกรับปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในโลกยุคปัจจุบันอย่างมีความสุข ประเทศไทยยังเร่งการผลักดันขยายฐานการผลิต และการตลาดให้สู่ระดับภูมิภาคของเอเชียตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสำคัญคือ การใช้อุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมอย่างบูรณาการในการสร้าง จุดยืนที่แข็งแกร่งของไทยในเวทีโลก พัฒนาประเทศไทยให้ก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ของเอเชีย และเป็นแหล่งอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ที่สำคัญใน ตลาดโลก ส่งเสริมความร่วมมือและเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับ อารยประเทศ ผ่านการสื่อสารรูปแบบใหม่และเทคโนโลยีทันสมัย สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมของ ประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมธุรกิจการถ่ายทำภาพยนตร์ ต่างประเทศในประเทศไทย ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

จากยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่ถูกบ่อนเข้าสู่ ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมสื่อบันเทิงไทยทั้งภาพยนตร์ วีดิทัศน์ อันหมายรวมถึง ภาพยนตร์ เพลง ละคร เกมส์ แอนิเมชัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการผลักดัน เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของไทยที่กำลังเติบโตและได้รับความนิยมเป็นที่รู้จักในชื่อ T-wind กล่าว คือ เป็นผลิตภัณฑ์บันเทิงของไทยที่กำลังพัดพัดคลุมบนไปทั่วเอเชียดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาของ ประเทศจีนที่มีอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมของไทยผ่านสื่อบันเทิงที่หลากหลายทั้งภาพยนตร์ ละคร และเพลง ที่นอกจากจะสร้างรายได้ให้กับประเทศแล้วยังทำหน้าที่ในการบ่มเพาะวัฒนธรรม ไทยในจีนผ่านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural communication) จากอุตสาหกรรม บันเทิง

อุตสาหกรรมบันเทิงไทยได้รับความนิยมอย่างมากในปี พ.ศ.2552 จากภาพยนตร์เรื่องรักแห่ง สยาม นำแสดงโดยมารีโอ้ เมาริโอ จนนได้รับการแต่งตั้งเป็นทูตวัฒนธรรมไทย-จีน ต่อมาภาพยนตร์ ไทยเรื่อง “สิ่งเล็กๆ ที่เรียกว่ารัก” ยังสามารถเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ของจีนซึ่งมีข้อจำกัดจำนวน ภาพยนตร์ต่างชาติที่เข้าฉายในจีนและเป็นภาพยนตร์ที่เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ต่างประเทศมาก ที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของภาพยนตร์ไทย นับว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญในการตอบรับอุตสาหกรรม การสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนนอกจากกระแสด้านภาพยนตร์แล้วละครไทยก็นับว่าเป็นสื่อบันเทิง ที่ได้รับความนิยมสูงในประเทศจีนมีการแพร่ภาพออกอากาศละครไทยผ่านสถานีโทรทัศน์ของจีน หลายสถานี เช่น CCTV8 สถานีกุ้ยโจว สถานีฮานฮุย และสถานีหนานหนาน ละครไทยที่ได้รับความนิยม ในจีนหลายเรื่อง เช่น เลือดซัดตिया สงครามนางฟ้า และ Full House เวอร์ชันไทย ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่ง ผลต่อความนิยมของอุตสาหกรรมสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนผ่านสื่อบันเทิงมีหลายประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ความใกล้ชิดบริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมทำให้ผู้ชมชาวจีนเข้าใจสังคม และวัฒนธรรมที่นำเสนอผ่านภาพยนตร์และละครของไทย ความใกล้ชิดจากประสบการณ์ของผู้รับสารกับการส่งผ่านวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อบันเทิงไทยจึงไม่ใช่เรื่องยากที่ต้องปรับทัศนคติหรือปฏ

พื้นฐาน การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาร ผู้ผลิตไทยสามารถผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมเหล่านี้เผยแพร่ได้ทั้งในไทยและจีน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen Fen (2011) ที่ทำการศึกษาการแพร่กระจายละครไทยในจีน พบว่า ความใกล้ชิดทางด้านสังคมและวัฒนธรรมส่งผลต่อความนิยมของละครไทยในจีนในแง่ของความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกร่วมกัน

ประการที่สอง ความโดดเด่นของเนื้อหาเนื้อหาด้านบันเทิงของไทยทั้งภาพยนตร์และละคร มีการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์ ละครไทยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร ความรัก อารมณ์และความขัดแย้ง คนไทยให้คำนิยามละครประเภทนี้ว่า “ละครน้ำเน่า” ซึ่งผู้ชมชาวจีนจะมีวัตถุประสงค์ในการรับชมเพื่อความผ่อนคลายจากชีวิตประจำวัน (ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน, 2555) ส่วนภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมในจีน คือ ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศและภาพยนตร์แนวสยองขวัญ

ประการที่สาม การสนับสนุนจากนโยบายของรัฐบาลไทยผ่านยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ ส่งเสริมให้มีส่งออกเนื้อหาผ่านสื่อบันเทิง การสร้างวัฒนธรรมเชิงรุก การส่งเสริมอุตสาหกรรมบันเทิงไทยในตลาดต่างประเทศ เช่น การเข้าร่วมเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติในประเทศจีน ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ เช่น Lost in Thailand ใช้สถานที่ถ่ายทำจังหวัดเชียงใหม่สร้างกระแสการท่องเที่ยวเชียงใหม่กับนักท่องเที่ยวชาวจีนเป็นอย่างมากภายหลังจากภาพยนตร์ออกฉาย สถิติจาก www.ctrip.com เว็บไซต์ท่องเที่ยวใหญ่ของจีน พบว่า ในเดือน ธันวาคม 2555 จำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวไทยทั้งในรูปแบบตามคณะทัวร์และเดินทางท่องเที่ยวส่วนตัวสูงถึง 1 หมื่นคน เพิ่มขึ้น 3 เท่าจากช่วงเดียวกันปีที่ผ่านมา (คุณากร เหวิน, 2555)

ประการที่สี่ ข้อจำกัดด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อบันเทิงของจีนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน ทั้งการคัดกรองเนื้อหาตรวจสอบเนื้อหา การจำกัดจำนวนภาพยนตร์ต่างประเทศที่เข้าฉายในจีน แม้จะมีแนวโน้มจำนวนมากขึ้นในแต่ละปี แต่ยังมีข้อจำกัดนี้ทำให้เนื้อหาในบางส่วนต้องถูกตัดออกจากต้นฉบับที่ออกอากาศในประเทศไทย ทั้งนี้มีแง่มุมข้อได้เปรียบ คือ ประเทศไทยผลิตภาพยนตร์ ละครที่มีเนื้อหาที่เป็นที่ต้องการของผู้ชมชาวจีน เช่น ภาพยนตร์สยองขวัญ ภาพยนตร์เกี่ยวกับเพศที่สาม สิ่งเหล่านี้กลายเป็นช่องทางในการสร้างข้อได้เปรียบในการเปิดรับผ่านทางเลือกของจีนมากยิ่งขึ้น

ประการที่ห้า ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัลโดยเฉพาะการเติบโตอย่างรวดเร็วของสื่อสังคมออนไลน์ในจีนเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ภาพยนตร์ ละคร เพลง เปรียบเสมือนลมใต้ปีกที่หนุนให้ T-wind พัดพัดลมบนในตลาดบันเทิงจีน ทั้งนี้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นกลยุทธ์การตลาดแบบปากต่อปากที่ทำให้ละครไทยได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ด้วยคุณลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ที่มียอดผู้ใช้สูง เช่น QQ Wechat Youku Weibo หากอ้างอิงจากโมเดลของ Paul Hirsch (1972) จะพบว่า media gatekeepers (institutional subsystem) ในการสื่อสารยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนจากนักจัดรายการวิทยุ (disc jockeys) เจ้าของรายการทอล์กโชว์ (talk show hosts) นักวิจารณ์ภาพยนตร์ (film reviewers) มาเป็นผู้มีอิทธิพล (influencer) ในโลกออกออนไลน์ เช่น blogger net Idol บุคคลที่มีชื่อเสียงแต่บุคคลเหล่านี้ยังคงทำหน้าที่ในการ

ส่งผ่านวัฒนธรรมไปสู่ผู้บริโภคมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ โน้มน้าวใจคนในสังคมผ่านสื่อ (filter#3) ที่เน้นพื้นที่ในสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยและการสื่อสารยุคดิจิทัลในจีน

วัฒนธรรมไทยได้รับการตอบรับอย่างดีในจีนประเทศที่มีประชากรที่มากที่สุดในโลก และมีความเจริญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเปิดรับอุตสาหกรรมบันเทิงของไทยไม่ได้จำกัดอยู่ในช่องทางสื่อดั้งเดิมเท่านั้น สื่อสังคมออนไลน์และการเปิดรับชมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กระตุ้นให้เกิดสังคมเครือข่ายที่เอื้อต่ออุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนได้อย่างรวดเร็วและขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น ในยุคดิจิทัลสร้างสังคมเครือข่ายส่งผลให้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยเชื่อมโยงผู้ชมชาวจีนให้กลายเป็นระนาบเดียวกันทั้งลักษณะแผนที่ทางกายภาพและการเชื่อมโยงกันในโลกเสมือน

การเปิดรับภาพยนตร์ไทยในจีนส่วนใหญ่จะเปิดรับผ่านสื่อสังคมออนไลน์ Youku ที่ได้รับการขนานนามว่า Youtube ของจีน เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ใช้ในการเผยแพร่วิดีโออันดับหนึ่งของจีนมีผู้ใช้งานกว่า 500 ล้านคนในปี 2015 ส่วนภาพยนตร์ที่เข้าฉายในโรงภาพยนตร์มีน้อยเนื่องจากข้อจำกัดด้านนโยบายของจีน ในขณะที่ละครโทรทัศน์ไทยที่ออกอากาศในประเทศจีน นอกจากการออกอากาศผ่านสถานีโทรทัศน์แห่งชาติและสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นแล้ว ยังมีการออกอากาศผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์มอินเทอร์เน็ตทีวี (Internet TV) ได้กลายเป็นช่องทางการรับชมละครโทรทัศน์ไทยของผู้ชมชาวจีนเป็นลำดับต้นๆ เพราะมีจำนวนละครโทรทัศน์ไทยมากกว่า 300 เรื่องให้เลือกรับชม (Chen Fen, 2011) ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้ชมชาวจีนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ละครไทยยังส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชมชาวจีนด้วย

จากการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีน : กรณีสถิตศึกษานักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (Xujinghong, 2015) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยจากละครโทรทัศน์ไทยและการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีน โดยการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยจากละครโทรทัศน์ชุด “สุภาพบุรุษจุฑาเทพ” พบว่า ละครโทรทัศน์ชุดดังกล่าวมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยใน 7 ด้าน ได้แก่ สถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหาร ค่านิยม ดนตรี ภาษา และอุปนิสัยตัวละคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่รับชมละครโทรทัศน์ชุดนี้ เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในระดับที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานของแต่ละคน ซึ่งการรับรู้ วัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในละครชุดนี้มีอิทธิพลทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดทัศนคติใน 4 ด้าน ได้แก่ มีความเข้าใจและชื่นชอบวัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น มีความสนใจเรียนภาษาไทยมากขึ้น เกิดการเปรียบเทียบวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีน และเกิดความสนใจอยากไปสัมผัสวัฒนธรรมไทยด้วยตนเอง ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวกนี้ได้นำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในรูปแบบที่แตกต่างกันตามมา เช่น มีการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม มีการวิพากษ์วิจารณ์ละครโทรทัศน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อสังคมออนไลน์ weibo และยังทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบการกระทำจากละครอีกด้วย

อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนแม้ในช่วงเริ่มต้นจะไม่ได้มีการก่อรูปอย่างชัดเจน

ทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากรัฐบาล ภายหลังโลกถูกเชื่อมร้อยให้เป็นหนึ่งเดียวกันวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าอุตสาหกรรม การสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนจึงมีการก่อรูปอย่างชัดเจนทั้งจากนโยบายของภาครัฐ การตระหนักขององค์กรธุรกิจ และแรงหนุนจากเทคโนโลยีส่งผลวัฒนธรรมไทยได้แผ่ขยายไปอย่างรวดเร็ว การส่งผ่านให้ไหลซึมไปกับอุตสาหกรรมบันเทิงทั้งละคร ภาพยนตร์ เพลง นักแสดง ผ่านช่องทางการสื่อสารทั้งสื่อดั้งเดิม และสื่อใหม่ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างผลกระทบต่อดูอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนในมิติสังคม และมิติเศรษฐกิจ

มิติทางสังคมอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยทำให้เกิดการรวมตัวของคนที่มีความชื่นชอบเรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน เกิดสังคมเครือข่ายที่มีพลังขับเคลื่อนให้อุตสาหกรรมวัฒนธรรมไทยไปได้เร็วและแรง เช่นช่องทางการติดตามความเคลื่อนไหวของนักแสดงไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ weibo ที่ได้รับการกล่าวขานว่า twitter ของจีน ดาราไทยที่มียอดผู้ติดตามสูงกว่า 5 ล้านคน (www.weibo.com/baifernban,2016) รวมถึงก่อให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมไทย (cultural sphere) และการสร้างเครือข่ายของการแบ่งปันระหว่างกันเกิดการสร้างอัตลักษณ์ของแฟนละครที่ชื่นชอบละครไทยด้วยการสร้างชุมชนและกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยใช้พื้นที่ของโลกเสมือนในการรวมกลุ่ม เช่น เว็บเพจ taijuba สำหรับผู้ที่ชื่นชอบบันเทิงของไทยทั้งละคร ภาพยนตร์ เพลง ศิลปิน (Wang Jingjing, 2016)

มิติด้านสังคมอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การสื่อสารในยุคดิจิทัลช่วยประกอบสร้างความเป็นไทยในจีน ทั้งนี้กระแสความนิยมภาพยนตร์และละครไทยได้มีส่วนช่วยขยายอิทธิพลในอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทย เทคโนโลยีการสื่อสารมีบทบาทในการกำหนดความต้องการของผู้คน เมื่อกระแสความเป็นไทยโด่งดังในจีน ไม่ได้มีเพียงการผลิตวัฒนธรรมจากไทยไปจีนเท่านั้น แต่ผู้ผลิตชาวจีนลงทุนผลิตละครที่มีเนื้อหาสะท้อนความเป็นไทยด้วยความคาดหวังว่าจะสร้างความสนใจให้กับชาวจีนที่ชื่นชอบกับความเป็นไทย เช่น ละครจีนเรื่องอ้ายหนี่วันหลี่เซียนซือ (love you thousands of silk) ที่ใช้สถานที่ถ่ายทำในประเทศไทยสะท้อนการแต่งกาย อาหาร และประเพณี นอกจากนี้ยังมีการสอนภาษาไทยในจีน เช่น มหาวิทยาลัยชนชาติยูนนานเริ่มเปิดสอนวิชาเอกภาษาไทยตั้งแต่ปี 2536 โดยมีทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโท (โอภาส เหลืองดาวเรือง, 2552) การจัดตั้งศูนย์วิจัยวัฒนธรรมไทยแห่งกว่างซี เป็นความริเริ่มของมหาวิทยาลัยกว่างซีในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยการจัดกิจกรรมเผยแพร่วัฒนธรรมไทย การสนับสนุนโครงการวิจัยด้านวัฒนธรรมไทย-จีน และการจัดงานสัมมนาด้านการวิจัยไทย-จีนกว่างซีและกว่างตุง (สถานกงสุลใหญ่ ณ นครหนานหนิง, 2558) ซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจในการบ่มเพาะ ปลูกฝังระบบความคิดความเป็นไทยในจีนให้เพิ่มมากขึ้น

มิติทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์กระตุ้นให้เกิดรายได้กับประเทศทั้งด้านขายสินค้าผ่านสื่อบันเทิงและรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นนักท่องเที่ยวจีนยังเป็นนักท่องเที่ยวที่มีสัดส่วนมากที่สุด 33% ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากปี 2558 มีจำนวนนักท่องเที่ยวจีน 7.8 ล้านคน รายได้ 338,000 ล้านบาท ปี 2559 จำนวนนักท่องเที่ยวจีน 8.7 ล้านคน รายได้ 445,000 ล้านบาท คาดว่านักท่องเที่ยวจีนจะเพิ่มขึ้นประมาณ 9 ล้านคน รายได้เพิ่มขึ้นเป็น 500,000 ล้านบาท หรือ

เติบโตประมาณ 9.1% ในปี 2560 (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2560)

ทั้งนี้จากการศึกษาเรื่องอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนซึ่งมีการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันอุตสาหกรรมดังกล่าวยังพบข้อสังเกตหลายประการที่น่าสนใจ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ประเทศไทยควรสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาการสร้างอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนให้เกิดประสิทธิภาพในอนาคตทั้งการวิจัยด้านปริมาณและคุณภาพเช่น การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ผู้รับสาร จากที่เปิดรับสื่อบันเทิงไทย เช่น ละคร เพลง ภาพยนตร์

ประการที่สอง การส่งเสริมจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนจากผลการศึกษา เรื่อง การตลาดของละครไทยในจีน (Suwannamat Nun, 2013) พบว่า ละครไทยมีอำนาจต่อผู้ชมชาวจีนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผลการวิจัยยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มคุณภาพการผลิต รวมถึงรัฐบาลไทยต้องส่งเสริมอุตสาหกรรมบันเทิงเนื่องจากละครไทยมีโอกาสดำเนินตลาดจีน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าแม้รัฐบาลจะมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ซึ่งครอบคลุมอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมผ่านสื่อบันเทิง อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวยังไม่สามารถแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในสายตาของชาวต่างชาติได้

ประการที่สาม แม้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของไทยและจีนจะมีความใกล้ชิดกันและส่งผลกระทบต่อความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกร่วมของตัวละคร แต่ด้วยเหตุผลด้านการเมืองการปกครองที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องและยาวนานของประเทศจีนอันส่งผลกระทบต่อความคิด ความเชื่อ ทศนคติของผู้ชมชาวจีน และนโยบายการตรวจสอบเนื้อหาทำให้เนื้อหาที่นำเสนอในภาพยนตร์หรือละครของไทยบางประเภท เช่น ฉากรักร่วมเพศ พฤติกรรมรุนแรงระหว่างชายหญิง ฉากตบจูบในละครน้ำเน่าที่คนไทยคุ้นชินนั้นมักจะถูกตัดออก เพื่อให้สอดคล้องต่อศีลธรรมอันดีตามนโยบายของประเทศจีน ในขณะที่ช่องทางออนไลน์เปิดกว้างในการเข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็ม อาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้ชมชาวจีนไม่เข้าใจต่อเนื้อหาดังกล่าวและเกิดภาพลักษณ์ในทางลบต่อประเทศไทยได้

ประการที่สี่ ประเทศจีนมีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ 659 ล้านคน (wearesocial, 2015) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่ออุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยสามารถเจาะตลาดจีนและขยายเคลื่อนไหวผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่ชาวจีนใช้ในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมไทยจะกลายเป็นวิถีที่ซึมและแผ่กว้างในสังคมจีน นอกจากนี้การสื่อสารในยุคดิจิทัลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นช่องทางให้เกิดสังคมเครือข่ายที่ยึดโยงเชื่อมต่อช่วยพยุงหล่อเลี้ยงอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยให้สามารถเติบโตในจีนได้อย่างมั่นคงในอนาคต

บทสรุป

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นนโยบายหลักของหลายประเทศด้วยเหตุที่แต่ละประเทศตระหนักถึงมูลค่าที่มากกว่าผลกำไรในทางเศรษฐกิจนั้นคือการครอบครองพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยเชื่อว่าผู้ใดที่สามารถครอบครองพื้นที่นี้มากกว่าผู้นั้นย่อมมีอำนาจและส่งผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจตามมา อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมในยุคดิจิทัลช่วยหลอมเทคโนโลยีสังคม วัฒนธรรมเข้าเป็นเนื้อเดียวกันโดยไม่จำกัดพื้นที่ และเวลา ดังกรณีศึกษาอุตสาหกรรม

สร้างวัฒนธรรมไทยในจีนที่เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ เมื่อปัจเจกบุคคล ขยับตนเองด้วยการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศก็เป็นการเขยื้อนให้ผู้คนเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน เดียวกันและขยายวัฒนธรรมให้แผ่กว้างมากขึ้น ข้อท้าทายของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรม ในอนาคตนั้น แม้วัฒนธรรมจะเข้าสู่ระบบการผลิตจนกลายเป็นสินค้าแต่การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม ไม่ให้สูญหายก็เป็นสิ่งที่ต้องตระหนัก รวมถึงการสร้างการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและเปิดโอกาสให้ เจ้าของวัฒนธรรมเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองผ่านสื่อใหม่ ประเด็นสำคัญของอุตสาหกรรม การสร้างวัฒนธรรม คือ กระบวนการที่ต้องทำคู่ขนานทั้งในโลกจริงและโลกเสมือน ไม่ให้พลังของ มูลค่าและอำนาจภายใต้ระบบทุนนิยมบดบังคุณค่า สุนทรียภาพที่เป็นเอกลักษณ์และหัวใจหลัก ของแต่ละวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ระยะที่ 2*.
ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2559, จาก www.m-culture.go.th/policy/files/329/Asian.pdf
- กาญจนา แก้วเทพ และ นิคม ชัยขุนพล. (2555). *คู่มือสื่อใหม่ศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินนิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- คุณาร เหวิน. (2555). *ภาพยนตร์จีนสุดฮิต LOST IN THAILAND ดึงนักท่องเที่ยวจีนเที่ยวไทยเพิ่มขึ้น 3 เท่า*. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/china-economic-business/result.php?SECTION_ID=498&ID=12012
- จุดเริ่มต้นของเสียงกรี๊ด T-POP. (2554). ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2559, จาก <http://www.positioningmag.com/content/t-pop>
- ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2560). *ททท.ปรับเป้ารายได้ปี 60 พุ่ง*. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.thairath.co.th/content/828186>
- ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน ณ นครเซี่ยงไฮ้. (2555). *ศึกษาตลาดบันเทิง ดูเชิงกระแสแนวละคร/หนังโดนใจชาวจีนยุคใหม่ สะท้อนโอกาสให้ธุรกิจบันเทิงไทยกล้าพิชิต “กำแพงเมืองจีน”*. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/articles/detail.php?IBLOCK_ID=70&SECTION_ID=511&ELEMENT_ID=10829
- ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน. (2555). *ทำไมคนจีนถึงคลั่งไคล้ละครไทย*. ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2559, จาก <http://www.vijaichina.com/articles/79>
- สถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้. (2555). *โอกาสทองธุรกิจบันเทิงไทยในแดนมังกร*. ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2559, จาก www.mfa.go.th/.../27764-โอกาสทองธุรกิจบันเทิงไทยในแดนมังกร.html
- สถานกงสุลใหญ่ ณ นครหนานหนิง. (2558). *กงสุลใหญ่ ณ นครหนานหนิง ร่วมพิธีเปิดป้าย “ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมไทยแห่งกว่างซี” และบริจาคเงินสำหรับพัฒนาการเรียนการสอนภาษา*

- ไทยแถมมหาวิทยาลัยชนชาติกว่างซี. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2560 ,จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/misc/detail.php?SECTION_ID=511&ID=3071
- สมบัติ กุสุมาวลี. (2558). *เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ:วิพริทัศน์.
- สมสุข หินวิมาน.(2557). *ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร*. นนทบุรี :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุชีพ วรรณสุด. (2553). *Hybrid ในเชิงวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2559, จาก<http://sucheepost.blogspot.com/2010/01/hybrid.html>
- สุรัสวดี ดีเจริญ. (2553). *อำนาจเชิงวัฒนธรรมในบริบทการเมืองระหว่างประเทศ กรณีศึกษา การส่งออกวัฒนธรรมเกาหลี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อัญชลี ชัยวรพร. (2557). *การจัดจำหน่ายและตลาดภาพยนตร์ไทยในต่างประเทศ*. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.m-culture.go.th/th/ewt_dl_link.php?nid=2273
- โอบาส เหลืองดาวเรือง. (2552). *“ตลาดและโอกาสธุรกิจทางการศึกษาของไทยในมณฑลยูนนาน”*. ค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2560 , จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/misc/detail.php?SECTION_ID=511&ID=3071
- Chen, F. (2011). *The research on the spreading of Thai drama in China*(Master thesis). Chongqing :Chongqing University.
- Deng, J. (2013). *Analysis of the Thai TV drama’s audience receptive psychology in China*(Master thesis). Chengdu :Southwest Jiaotong University.
- We are Social. (2016). *Digital, Social & Mobile in China in 2015*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2559, จาก <https://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-social-mobile-china-2015>
- Griswold, W. (2013). *Cultural and societies in a changing world*. California: SAGE.
- Hesmondhalgh, D. (2013). *Cultural Industries (edition 3)*. London: SAGE.
- Hirsch, P. M. (1972). Processing fads and fashions: An organization-set analysis of cultural industry systems. *American journal of sociology*, 77(4), 639-659.
- Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Castells, M. (2004). *The Network Society: A Cross-cultural Perspective*. Massachusetts: Edward Elgar.
- Castells, M. (1996). *The Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Nun, S. (2013). *Marketing of Thai drama into China (Master thesis)*. Harbin: Harbin Institute of Technology.
- Wang, J.(2016). *The Construction of Identity during Media Using of the Thai Drama Fans Group on the Internet* (Master thesis). Hefei :Anhui University.
- Xu,J. (2015). *การเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีน : กรณีศึกษานักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

หลักการเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์

1. เป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และ ด้านการพัฒนาสุขภาพ
2. เป็นบทความภาษาไทยหรือบทความภาษาอังกฤษ ในกรณีเป็นบทความภาษาอังกฤษต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ก่อนส่งบทความมายังกองบรรณาธิการ
3. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
4. หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
5. บทความที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์จะได้รับการอ่านประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ(Peer Review) ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความอย่างน้อยสองท่าน

รูปแบบและหลักการส่งต้นฉบับ

กองบรรณาธิการได้กำหนดรูปแบบและหลักการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการจัดทำและส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ดังนี้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 3.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ทั้งภาษาไทย-ภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยมีขนาด ชนิดของตัวอักษร และการจัดวางตำแหน่งดังนี้

- 1.2.1 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- 1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- 1.2.3 ชื่อผู้เขียน ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ชิดขวาใต้ชื่อเรื่อง (ใส่เลขเชิงบรรทัดท้ายชื่อ)
- 1.2.4 รายละเอียดในส่วนเชิงอรรถ (ท้ายกระดาษ) ตำแหน่งทางวิชาการหน่วยงาน

ต้นสังกัดและ E-mail ของผู้เขียน ขนาด 14 ชนิดตัวบาง

1.2.5 หัวข้อของบทคัดย่อไทย/อังกฤษขนาด 14 ชนิดตัวหนาตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้ายบรรทัดใต้ชื่อผู้เขียน

1.2.6 เนื้อหาบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้านความยาวไม่ควรเกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด กรณีบทคัดย่อของบทความวิจัย เนื้อหาควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (objective) ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ผลการศึกษา (Results) บทสรุปและวิจารณ์(Discussion and Conclusion) โดยให้ลำดับบทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง และใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์

1.2.7 หัวข้อเรื่อง ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.8 หัวข้อย่อย ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.9 เนื้อหา ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.10 เลขหน้า ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา

1.2.11 ภาพประกอบตาราง และแผนภูมิควรมีตามความเหมาะสม โดยแทรกในเนื้อหาและอยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวระหว่าง 10-15 หน้ารวมบทคัดย่อและเอกสารอ้างอิง

2. หัวข้อและเนื้อหาของบทความ

ผู้เขียนต้องกำหนดประเภทของบทความให้ชัดเจนว่าเป็นบทความวิชาการบทความวิจัยงานแปล หรือบทความปริทัศน์หนังสือ (Book Review) ดังรายละเอียดและองค์ประกอบของบทความแต่ละประเภท ดังนี้

2.1 บทความวิชาการ

บทความวิชาการ คืองานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการ โดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุน จนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย

2.2 บทความวิจัย

บทความวิจัย คือผลงานทางวิชาการที่เป็นงานศึกษาหรืองานค้นคว้าอย่างมีระบบด้วยวิธีวิทยาการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคำตอบหรือข้อสรุปรวมที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือเอื้อต่อการนำวิชานั้นไปประยุกต์

บทความควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่างได้)

- **บทนำ (Introduction)** ที่ครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัยพร้อมทั้งเสนอภาพรวมของบทความ

- **ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)**

- **วิธีการวิจัย (Research Methodology)** ที่สามารถอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย รวมถึงการเก็บข้อมูลหรือเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยอย่างชัดเจน

- **ผลการศึกษา (Research Finding)**

- **อภิปรายและสรุปผลการวิจัย (Discussion/Conclusion)**

2.3 งานแปล

งานแปล คือ ผลงานที่แปลมาจากตัวงานต้นแบบที่เป็นงานวรรณกรรม หรืองานด้านปรัชญา หรือประวัติศาสตร์ หรือวิทยาการสาขาอื่นบางสาขาที่มีความสำคัญและทรงคุณค่าในสาขาวิชานั้น ๆ ซึ่งเมื่อนำมาแปลแล้วจะเป็นการเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการที่ประจักษ์ชัด เป็นการแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยหรือจากภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง (ผู้แปลต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร)

2.4 บทความปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

บทความปริทัศน์หนังสือ (book review) คืองานเขียนที่เรียบเรียงขึ้น เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หรือวิพากษ์หนังสือหรือตำราเล่มใดเล่มหนึ่งอย่างเป็นวิชาการ เพื่อให้ผู้อ่านได้แนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่โดยสังเขป ตลอดจนทราบถึงข้อดี ข้อด้อย และ/หรือประโยชน์ของหนังสือหรือตำรานั้น

3. การอ้างอิง

ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบ APA, 6 th Edition (2010) โดยลำดับเอกสารภาษาไทย ก่อนแล้วจึงตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศรายละเอียดดังนี้

3.1 หนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ผู้แต่ง แบ่งเป็น ผู้แต่งที่เป็นบุคคลและผู้แต่งที่เป็นสถาบัน

- (1) ผู้แต่งชาวไทยให้ตัดคำนำหน้านาม ยศตำแหน่งทางวิชาการ ยศทหารตำรวจ ใส่เฉพาะชื่อ นามสกุล เช่น ปิยะ นากสงค์
- (2) ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ลงชื่อสกุลตามด้วยอักษรย่อของชื่อต้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น เช่น Hlebowwitsch, P.S.
- (3) ผู้แต่งชาวไทยมีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ให้พิมพ์ชื่อตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค(,) เช่น ชาตรี เฉลิมยุคล, ม.จ.
- (4) ผู้แต่งตั้งแต่ 1-7คน ให้ลงรายชื่อทุกคน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค(,) เชื่อมต่อด้วยคำว่า และ ก่อนลงชื่อคนสุดท้ายเอกสารภาษาอังกฤษใช้ & ระหว่างผู้แต่งคนที่ 6 และ 7
- (5) ผู้แต่งตั้งแต่ 8 คนขึ้นไป ให้ลงชื่อสกุลผู้แต่งตั้งแต่คนที่ 1-6 แล้วใส่ (...) และลงชื่อสกุลผู้แต่งคนสุดท้าย
- (6) ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ได้แก่ หน่วยราชการ สถาบันการศึกษา(ต้องเป็นหน่วยงานระดับกรม) รัฐวิสาหกิจ สมาคม ธนาคาร องค์การระหว่างประเทศ เป็นต้น และต้องกลับคำนำหน้า เช่น ศึกษาธิการ, กระทรวง หรือ แม่โจ้, มหาวิทยาลัย คณะศิลปศาสตร์
- (7) หนังสือไม่มีสถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีพิมพ์ ให้ใช้ตัวย่อ ดังนี้
  - เอกสารภาษาไทย ปีพิมพ์ใช้ (ม.ป.ป.) เอกสารภาษาอังกฤษใช้ (n.d.) เจื่อนไข้นี้ หมายถึงข้อมูลในเว็บไซต์ด้วย
  - เอกสารภาษาไทย สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ใช้ตัวย่อเดียวกันคือ (ม.ป.ท.) และ (n.p.)ในภาษาอังกฤษ

* ตัวอย่างหนังสือที่มีผู้แต่งคนเดียว

ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2556). การวิจัยการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Taylor, T. (2007). 100% Information Literacy Success. New York: Thomson Delmar Learning.

* ตัวอย่างหนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

Deegan, M. & Tanner, S. (2002). Digital Futures: Strategies for the Information Age. London: Library Association.

* ตัวอย่างหนังสือที่มีผู้แต่ง 3 - 7 คน

อัจฉรา ธารอุไรกุล, ทัดดาว ศิลคุณ, และภคินี อุปถัมภ์. (2544). ระบบฐานข้อมูลเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

พชร สันทัด, สุรชาติ ณ หนองคาย, สมาน งามสนิท, ฐนันดรศักดิ์ บวรนนท์กุล, เชษฐรัชดา พรธนาธิกุล, กฤษณ์ สถิตย์พัฒนานนท์, และประยงค์ เต็มขวลา. (2557). ศาสตร์และศิลป์การบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมคุณธรรม.

Miller, J, Engelberg, S, & Broad, W. (2001). Germs: Biological Weapons and America's Secret War. New York: Simon & Schuster.

Cates, A. R., Harris, D. L., Boswell, W., James, W. L., Yee, C., & Peters, A. V. (1991). Trance and clay therapy. Chicago, IL: Chicago University Press.

* ตัวอย่างหนังสือที่มีผู้แต่งมากกว่า 7 คน

ปรีดา อุ่นเรือน, สมชาย ตระกูลกิจ, ไพบุลย์ ใจดี, วัฒนา เกียรติรัตน์, สุวรรณ เปี่ยมไสว, วิไลพร คล่องการเรียน, ... บังอร กนกงาม. (2553). การจัดระบบสารสนเทศสำหรับ CEO. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ซีอีโอเพรส.

Wolchik, S.A., West, S.G., Sandler, I. N., Tein, J.-Y., Coatsworth, D., Lengua, L., ...Griffin, W.A. (2000). An experimental evaluation of theory-based mother and mother-child programs for children of divorce. White Plains, NY: Academic Press.

* ตัวอย่างหนังสือที่ไม่มีชื่อผู้แต่งทั้งที่เป็นบุคคลและสถาบันให้ใช้ชื่อหนังสือลงรายการแทนผู้แต่ง
พระเจ้าอยู่หัวกับการแพทย์ไทย. (2534). กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช.

* ตัวอย่างหนังสือที่ไม่มีปีพิมพ์

นพคุณ ดันติกุล. (ม.ป.ป.). พื้นเชียงใหม่ ประวัติเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่: ล้านนา คอมพิวเตอร์ปริ้นต์.

3.2 บทความหรือบทในหนังสือ

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความหรือบท. ใน ชื่อบรรณานุกรม(ถ้ามี). ชื่อเรื่อง. (น. เลขหน้า).
สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ณัฐพล ปัญญาโสภณ. (2554). มุมมองของนักศึกษานิเทศศาสตร์ต่อกระบวนการผลิตละครเพื่อการสื่อสาร. ในชนัญชี ภัทธานนท์(บ.ก.), กระบวนทัศน์มหาวิทยาลัยไทยบนความท้าทายของเอเชียแปซิฟิก (น.23-24). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

3.3บทความวารสาร

(1) บทความฉบับพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

พรภิรมณ์ เขียวกุล. (2550). การเข้ามาของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 33(1), 1-12.

(2) บทความจากฐานข้อมูลออนไลน์ (E-Journals)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก(ระบุ url)

ตัวอย่าง

พนมพร สารสิทธิยศ. (2557). ท่องเที่ยวศาสนสถานลุ่มน้ำโขง. สารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน,
2(2). สืบค้นจาก <http://journal.msu.ac.th/wp-content/uploads/2014/07/2-Tourist-Places-Religion-in-Mekong-Basin.pdf>
Nordin, M, Pauleen, D. J., & Gorman, G.E. (2009). Investigating KM antecedents: KM in the criminal justice system. Journal of Knowledge Management, 13(2), 4-20. Retrieved February 25, 2016, from <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/13673270910942664>
Kachoka, N., & Hoskims. R. (2009). Measuring the Quality of Service: a Case of Chancellor, University of Malaysia. South Africa Journal of Library & Science, 75(2), 170-178. Retrieved February 25, 2016, from <http://web.ebscohost.com/ehost>.

3.4 รายงานการประชุม/สัมมนาทางวิชาการ

(1) เอกสารการประชุม/สัมมนา

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเอกสารรวมเรื่องการประชุมสัมมนา, วัน เดือน ปี สถานที่จัด, เมือง
ที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรมวิชาการ. (2538). การประชุมเชิงปฏิบัติการณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน, 25-29

พฤศจิกายน 2558 ณ วิทยาลัยครุมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

(2) เอกสารการประชุมวิชาการ/สัมมนา (จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม)

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความหรือชื่อเรื่องของบท. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.). ชื่อการประชุม. (น. เลขหน้า). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ธมนวรรณ กัญญาหัตถ์, และศรีนัยพงค์ เทียงธรรม. (2554). ความพึงพอใจของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อประโยชน์ของสมาร์ตโฟน. ใน ชนัญชี ภั้งคานนท์ (บ.ก.), กระบวนทัศน์มหาวิทยาลัยไทยบนความท้าทายของเอเชียอาซิฟิก (น. 119-121). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

3.5 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง (รายงานผลการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

3.6 วิทยานิพนธ์

(1) วิทยานิพนธ์ที่เป็นตัวเล่มฉบับพิมพ์

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ (ระดับปริญญา). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ศิรินทร์จันทโพธิ์. (2554). ความถี่ของการเพิ่มชุดโครโมโซมพื้นฐานในกล้วยไม้บางชนิด (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

Nickels, D.W. (2005). The relationship between IT-business alignment and organization culture: An exploratory study (Doctoral dissertation). Memphis, TN : University of Memphis.

(2) วิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลของสถาบันการศึกษา (ใช้รูปแบบออนไลน์)

ตัวอย่าง

อรนุตรา จำภูษร. (2558). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยแม่โจ้จังหวัดเชียงใหม่ในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่). สืบค้นจาก <http://webpac.library.mju.ac.th/>

(3) รูปแบบการเขียนวิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลพาณิชย์

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง(ระดับวิทยานิพนธ์ Master' thesis หรือ Doctoral dissertation). สืบค้นจาก (Available form) ชื่อฐานข้อมูล. (หมายเลขลำดับ UMI)

ตัวอย่าง

Shunhy, D. E. (2004). Approaching theatrical design theory. (Doctoral dissertation). Available from Dissertation Full Text . (UMI No.3114998)

3.7 เอกสารจากเว็บเพจที่มีผู้แต่งหรือหน่วยงานรับผิดชอบ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. สืบค้น วันเดือน ปี, จาก <http://www.xxxx>

หมายเหตุ หากไม่สามารถระบุปีพิมพ์ได้ ให้ใส่ (ม.ป.ป.)

หากไม่มีผู้แต่งหรือผู้รับผิดชอบให้ลงรายการชื่อบทความแทนที่ตำแหน่งผู้แต่ง

ตัวอย่าง

ศิลปากร, มหาวิทยาลัย คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2551). การจัดการองค์ความรู้. สืบค้น 1 มีนาคม 2559, จาก <http://www.ict.su.ac.th/th/knowledge-management/Knowledge-management.html>

กรณีการ สุธรรมศิริกุล. (2554). คุณเอื้อ คุณอำนวย คุณกิจ คุณลิขิต. สืบค้น 2 มีนาคม 2559, จาก http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=31 Humanities. (2016). Retrieved May 2, 2016, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Humanities>

วิโรจน์ อารีย์กุล. (ม.ป.ป.). พัฒนาการทางด้านสังคมจิตวิทยาของวัยรุ่น. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2559, จาก http://www.teenrama.com/dad_mam/old_dad_mam24.htm

4. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของหลักเกณฑ์วารสาร จำนวน 3 ชุด พร้อมบันทึกไฟล์ Word และ PDF ลงแผ่นซีดี ส่งด้วยตนเอง หรือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนมาที่
กองบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50290
หรือ E-mai : liberalartsjournal@gmail.com

5. กระบวนการพิจารณาต้นฉบับ

เมื่อวารสารได้รับความต้นฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบ กลั่นกรองรูปแบบตามหลักเกณฑ์การเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ฯ หากบทความต้นฉบับไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ฯ กองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณากลับกรองพร้อมส่งคืนผลงานให้แก่ผู้เขียน

หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ฯ จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ดังนี้

1. กองบรรณาธิการพิจารณาและทบทวนผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความอย่างน้อยสองท่านต่อเรื่อง
2. ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมิน
3. เมื่อได้รับผลการประเมิน กองบรรณาธิการรวบรวมผล และ/หรือสรุปข้อเสนอแนะ

เพื่อแจ้งผู้เขียน

- กรณีผลการประเมินไม่ผ่าน กองบรรณาธิการ แจ้งปฏิเสธการตีพิมพ์ผลงาน
- กรณีผลการประเมินผ่าน แต่มีข้อแก้ไข ให้ผู้เขียนพิจารณาแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้น ส่งผลงานฉบับแก้ไขมายังกองบรรณาธิการอีกครั้ง

4. หากผลงานแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่เรียบร้อย กองบรรณาธิการ จะแจ้งตอบรับการตีพิมพ์ผลงานไปยังผู้เขียน

6. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่จะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

7. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

**แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงวารสารวิชาการ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
(สำหรับบุคคลทั่วไป)**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....
2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด..... ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....
3. สถานภาพผู้เขียน
    ○ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
    กลุ่มสาขา/ ภาควิชา..... คณะ.....
4. ขอส่ง
    ○ นิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง.....
5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) .....
.....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่..... ถนน.....
แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ.....
จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ..... โทรสาร.....
E-mail .....
7. สิ่งที่ส่งมาด้วย   ○ แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....
                          ○ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด
                          ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และ
                          ไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

**แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงวารสารวิชาการ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
(สำหรับนักศึกษา)**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....
  2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด..... ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี).....
  3. สถานภาพผู้เขียน
    - นักศึกษาในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
    - กลุ่มสาขา/ ภาควิชา..... คณะ.....
  4. ขอส่ง
    - นิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง.....
  5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) .....
  6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่..... ถนน.....
  - แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ.....
  - จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
  - โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ..... โทรสาร.....
  - E-mail .....
  7. สิ่งที่ส่งมาด้วย
    - แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....
    - เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด
- ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และ
ไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน
(.....)
วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(.....)
วันที่...../...../.....

ศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิยัคคีดีพันธุ์

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก Doctor of Philosophy in Linguistics
University of Washington,

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนก้าเนดิวิทย์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Linguistics), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปัจจุบันเป็นอาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศศ.ด.)

สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก (สาขาวิชาภาษาไทย)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนา

หลักสูตร มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ปัจจุบันเป็นประธานหลักสูตรสาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา โพธิ์สุวรรณ

สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก (Agricultural Economics), PHILOSOPHY,

University of the Philippines

ปัจจุบันเป็นนักวิชาการอิสระ และอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัดดา จิตตคุตตานนท์

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์บูรณาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศันสนี ชุมนุมนมณี
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก Communication,
The University of Southern Mississippi
ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชานิตยศาสตร์บูรณาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตติ ลิทธิพงษ์
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ศศ.ม (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์) มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรโปรแกรมวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทยา อนันต์สุชาติกุล
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา MASTER OF ARTS (M.A.) Lancaster University
ปัจจุบันเป็นอาจารย์กลุ่มวิชาภาษาตะวันตก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาจารย์ ดร.วินยาภรณ์ พรหมณโชติ
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก Doctor of Philosophy (management)
University of Stirling
ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำอาจารย์ประจำภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อาจารย์ ดร.สมบุญ พจน์ประสาธ
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (English), The University of Bristol
ปัจจุบันเป็นอาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ ดร.อนุพงศ์ วงศ์ไชย
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (เศรษฐศาสตร์เกษตรและการจัดการ)
National Pingtung University of Science and Technology
ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.บังอร ศิริสัญลักษณ์
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (PHILOSOPHY), Mississippi State University
ปัจจุบันเป็นอาจารย์กลุ่มวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาจารย์ ดร.ปารดา เตชะประทุมวัน

สำเร็จการศึกษาปริญญาเอก ปร.ด. (ภาษาศาสตร์), มหาวิทยาลัยมหิดล
ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มวิชาภาษาตะวันตก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาจารย์ ดร.พินนภา หมวกยอด

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์),
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปัจจุบันเป็นอาจารย์กลุ่มวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

- กระบวนทัศน์เชิงสังคม ในนวนิยาย เรื่อง ร่มฉัตร และ ทวิภพ ของ ทมยันตี
- การศึกษารสวรรณคดีที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องโซ่नाมูน ของประภัสสร เสวิกุล
- เดอะมอร์ทอล อินสตรูเมนต์ ในฐานะบทวิจารณ์พระคัมภีร์ไบเบิล: การกีดกันด้านชนชั้น
การพัฒนาโปรแกรมทางพุทธกรรมศาสตร์ร่วมกับวรรณกรรมบำบัด เพื่อการปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ต อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาสาขา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกสมุนไพรของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสุวรรณ
ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- สถานะทางการเงินและการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร
โครงการหลวงแม่โจ้ จำกัด
- การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย: การศึกษากลวิธีทางภาษาและข้อคำนึง
ที่เป็นเหตุจูงใจ
- อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัลกรณีศึกษาอุตสาหกรรม
การสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

63 หมู่ 4 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ 0 5387 5200-7 โทรสาร 0 5387 5208

www.libarts.mju.ac.th

ISSN : 2286-8755

